

3511

ԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՐՐՈՐԴ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱՆՑ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԿԱՐԱԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴԷՆ ՈՒ ՄԼՍՐԻՅԷՆ ՎԱՆԵՐՍՑՈՒՐԱՆ

ՅՕՐԻՆԵՑ

ՍՄԱՏ ՏՈՒԹԵԱՆ

معارف انظار ت جليله سنك في ١٤ أغسطس ١٣١١ تاريخي

ر ٣٣٢ نومرولى رخصتنامه سيله طبع ا

431.93-8

7-23

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԴՈՒԹԻՒՆ Ն. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

1898

2010

13590-ԱԶ

ԸՆԹԱՅՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

428
75-ԴԱ

ԵՐՐՈՐԴ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

(17)

ՄԱՆԿԱՆՑ

1002
8680

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ՈՒ ՄԵԱՐԻՖԷՆ ՎԱՆԵՐԱՑՈՒՄԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ

ՑՕՐԻՆԵՑ

ՍՄԱՐՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک فی ۱۴ آغستوس ۱۳۱۱ تاریخلی
و ۳۳۲ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر.

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

1898

2002

2. Կ Ո Ր Ծ Ի Ք Ն Ե Ր

Արհեստաւոր մը աշխատելու համար կը գործածէ այլ և այլ նիւթեր, ատաղձներ և գործիքներ, ինչպէս, մուրճ, սղոց, կտրոց, մկրատ, գայլիկոն, խզար, ցեխատաշ, ուրագ, ձեւոց, բշտոց, դուր, քանոն, կապարալար, կանգուն, մեդր, կաղապար, դանակ, աքծան, սեպ, գամ, ասեղ, մամուլ, վրձին, յեսան, բեւեռ, խարտոց, աղեղ, թակ, խարազան, թի, բահ, արօր, երկժանի, տրմուխ, մանգաղ, սրոց, ունելի, ալիչ, հերիւն, բրդի թակ, սայլ, սայլիկ, խարտոց, մաղ. չարմաղ, փքոց, չաղափ (մաթգապ), գչիւր (պուրկու)։

Վարժ. 1. Աշակերտը թող գրէ ուրիշ գործիքներու անունը։
2. Աշակերտը գծագրէ այս գործիքները։ 3. Աշակերտն ըսէ թե ո՞ր արհեստաւորներ կը գործածեն վերոյիշեալ գործիքները։ 4. Ըսէ՞ք թէ ի՞նչ կ'ընեն նոյն գործիքներով։

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

1. Ի՞նչ ամաններ կը ճանչնաս։ — Ի՞նչ կենդանիներ կը ճանչնաս։ — Ո՞ր կենդանիներուն միտք կ'ուսուցի։ — Տո՞ւր հինգ թռչունի անուն։ — Ի՞նչ ազգականներ ունիս։ — Ի՞նչ ծառեր կը ճանչնաս։ — Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի տեսներ։ — Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի լսեր։ — Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չի կրնար խօսիլ։ — Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն, իսկ ոտքը կտարած է։ — Որո՞նք են մարդու հինգ զգայարանները։

Ծան. Վասնայեքը նախ քերականացի եւ ապա գրաւոր պահանջէ այս հարցումներուն պատասխանը։ (Նոյնը՝ թողոր հրահանգներուն համար)։

8. Մ Ա Ն Ո Ի Կ Ն Ո Ի Դ Ո Յ Լ Ը

Մայր մը պատուիրեց իր տղուն՝ երթալ աղբիւրէն ջուր բերել։ Տղան սկսաւ լալ « Երբ դոյլը ջրով լեցուի, շատ պիտի ծանրանայ ու չպիտի կրնամ բերել։

— Բայց, տղա՛ս, այսօր դոյլը ամբողջ չպիտի լեցընես, այլ մինչեւ կէսը միայն։

— Իսկ վա՞ղը։

— Վաղը քիչ մ'աւելի կը լեցընես,

— Մի՞ւս օրը։

— Միւս օրը՝ ամբողջ պիտի կրնաս լեցընել։

— Ո՛հ, երբեք չպիտի կրնամ, կրկնեց տղան։

Մայրը ծունկերուն վրայ առաւ տղան և ըսաւ.

« Մարդ մը կար որ եղ մը կը վերցընէր։ »

— Ե՞ղ մը, մայրիկ, մեծ ե՞ղ մը։ Կարելի՞ բան է, ի՞նչպէս կրնայ վերցընել։

— Տե՛ս, ի՞նչպէս յաջողեր է վերցնել։ Այդ եղը ծնած ատեն փոքրիկ հորթ մ'էր որ հազիւ մեր շունին չափ ծանրութիւն ունէր։ Մարդը դիւրաւ ուսին վրայ առաւ զայն։ Միւս օրն և հետզհետէ ամէն օր դիւրաւ կը վերցնէր, առանց նշմարելու թէ կենդանին կը ծանրանար։

2. Սահմաններուն համապատասխանող բառը գտէ՛ք։

Ցամաք մը որուն շուրջը ջուրով պատած է։ — Մարդ մը որ իրեն եղած երախտիքը չի ճանչնար։ — Տեղ մը ուսկից ջուր կը բղիտ։ — Շէնք մը ուր կ'երթան լողանալ։ — Այն հեռաւոր գիծն ուր կը թռի թէ երկիրը երկինքին կը դաչի։ — Մարդ մը՝ որ լաւ կը խօսի։ — Մարդ մը՝ որ աղեղով ու թակիկով բուրդ կամ բամպակ կը գզէ։ — Ամանն որու մէջ գինի ու նշխար կը դնէ քահանան՝ պատարագի ատեն։

— Հասկցա՛յ, մա՛յրիկ, հասկցա՛յ ըսաւ տղան։ Ահա կ'երթամ աղբիւրը, և երեք օրէն լեցուն դոյլը պիտի բերեմ։

Հարցումներ. — Մայր մը ի՞նչ պատուիրեց տղան. — Տը-
դան ի՞նչ պատասխանեց. — Ուրիշ ի՞նչ ըսաւ մայրը. — Ի՞նչ
օրինակ բերաւ. — Այդ օրինակէն ի՞նչ հետեւութիւն կրնանք
հանել։

4. ԿՍՐԵՒՈՐՆ ՈՒ ԱՆԿԱՐԵՒՈՐԸ

Եթէ օդ չընչեմ՝ կը խեղդուիմ։ Եթէ անունդ չառ-
նեմ՝ անօթի կը մեռնիմ։ Եթէ սաստիկ ձմրան մէջ
հագուստէ ու կրակէ զուրկ մնամ, ցուրտէն կը սառիմ։
Եթէ գիշերը չհանգչիմ, առտուն ա՛լ չեմ կրնար ժրու-
թեամբ աշխատիլ։ Եթէ չդաստիարակուիմ, չեմ կրնար
իմ անձիս ու նմաններուս օգտակար ըլլալ։ Եթէ ան-
պարկեշտ վարք ունենամ, դժբախդ կ'ըլլամ։

Ասկէ կը հետեւի թէ օդ, հաց, ջուր, պատասպարան,
աշխատանք, կրթութիւն ու պարկեշտութիւն կարևոր
բաներ են։

Բայց միթէ կարեօր է, անհրաժեշտ է որ սեղանս
ձուածեւ ըլլայ, հագուստս ընտիր կերպասէ ըլլայ, չքեղ

3. Դիւր մը փոխելով բառը փոխէ՛։

Պրկել, լիզել, մաշել, կտրել, չորթել, նորել, մայել, ճա-
շել, ճարել, լծել, տիրել, սղել, կաղալ, զննել, ճառել, քա-
շել, գամել, միզել, զննել, ծամել, պատնել, կարել, շաշել,
վանել, խզել, ծեփել, կրել, հասնիլ, սողալ, կայթել, բառնալ,
գրել, սպառել, ծախել, ծաւալել, շողալ, հեծել, քալել, ծխել,
հատնիլ, հագցնել, վախցնել, խոցել, պարարիլ, վարել, ըսել։

ու փափուկ անկողին ունենամ, տունս բազմալարկ եւ
հոյակապ չէնք մ'ըլլայ. — Ո՛չ, ասոնք երկրորդական
բաներ են ու այնպիսի յատկութիւններ են որ առանց
անոնց ալ առարկայ մը կրնայ օգտակար ըլլալ։

Ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, կարեւորն ունենալ աշ-
խատինք, բարեկամներ։

Հարցումներ. — Ի՞նչ կ'ըլլամ երբ օդ չընչեմ. — Երբ գի-
շերը չհանգչիմ. — Ե՞րբ կրնամ նմաններուս օգտակար ըլլալ.
— Ի՞նչ բաներ կարեւոր են մեզի. — Ի՞նչ բանի ցանկալու եմ։

5. ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ՏԵՂ Է

Ամէն տեղ ներկայ ես դուն, Աստուած իմ. ամէն
տեղ կը գտնուիս՝ լոյսի, խաւարի, հիւլէի ու աշխարհի
մէջ։ Մի եւ նոյն ժամանակ որ իմ խոնարհ աղօթքս կը
լսես, կը լսես նաեւ քու փառքի աթոռէդ, սերովբէներուն
ու քերովբէներուն երեքսրբան սրբասացութիւնները։
Դո՛ւն ուրեմն, որ Աստուած ես, մեր ձայնը կը լսես, ինչ-
պէս նա դեղձանիկին անուշ երգն ու սա ծաղկին վրայ
թռչտող մեղուին բզզանքը, ընդունէ՛ նաեւ իմ աղօթքս ու

4. Ի՞նչ կը կոչուի մարդու մը առաջին զաւակը. — Վերջին
զաւակը. — Կարմիր հեղուկ մը որ խաղողէն կը քամուի. —
Գործիք մը որ ժամերը կը նշանակէ. — Գործիք մը որ հովէն
չարժեւով՝ ալիւր կ'աղայ. — Գործիք մը որ ջրէն շարժեւով՝ ա-
լիւր կ'աղայ. — Թուղթ մը որուն վրայ գծուած են աշխարհի
մասերը. — Այն տեղն ուր կ'ապրին թռչունները. — Մարդ մը
որ միգեղէն կը վաճառէ. — Զգեստին այն մասն որ վիզը կը
պատէ. — Գործիք մը որով ջուր սրսկելով՝ հրդեհը կը մարեն։

պաղատանքս, շնորհք տուր ինձի որ երբեք չմոռնամ թէ ամենատես աչքդ վրաս կը նայի միշտ, և ամէն ժամանակ առջեւդ եղածի պէս շարժիմ, խորհիմ ու գործեմ:

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր. — Խաւար, հիւշ, խոնարհ, սերովքե ու ֆերովքե, սրբասացութիւն, դեղձանիկ, բզզանք, պաղատանք, շարժիմ:

6. ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑ

Ծառ մը կը տնկէք, կը խնամէք, կ'ոռոգէք, որպէս զի անոր պտուղը քաղէք — ա'ս էր ձեր նպատակը:

Ձեր ուսուցչին խօսքերուն ուշադիր կ'ըլլաք, դասերնիդ և պարտականութիւննիդ կը պատրաստէք. — Ի՞նչ նպատակով:

Քիչ մը հիւանդ էիք. — Ի՞նչ նպատակով բժիշկը ձեզի դեղ տուաւ:

Ի՞նչ է դասատուին նպատակը, երբ կը պատժէ կամ կը վարձատրէ:

Նպատակի մը հասնելու համար գործադրուած բանը կը կոչուի միջոց: Ծառէն կախուած խնձորը վար ձգել կ'ուզէք. ծառը կը թոթուէք, վրան ելլել կը ջանաք կամ ձող մը կը գտնէք, անով կը ձաղկէք ծառին ճիւղը, և

5. Տո՛ւր տասը չորքոտանիի անուն: — Ըսէ՛ մարդերու բնակութեան տեղերուն անունը: — Մարդիկ ի՞նչով կը ճամբորդեն: — Ի՞նչ արհեստաւորներ կը ճանչնաս: — Ի՞նչ խաղալիքներ կը ճանչնաս: — Քանի՞ տեսակ ճրագ գիտես: — Որո՞նք են տան մը մասերը: — Ի՞նչ դրամներ կը ճանչնաս:

խնձորը վար կը ձգէք: Այսպէսով ձեր նպատակին հասաք. բայց ի՞նչ միջոցով:

Ի՞նչ նպատակով փողոցները կը սալարկեն, դեղ կը գործածեն, դաշտը կը ցանեն, հագուստ կը հագնին, ձմեռ ատեն անձրեւնոց կը կրեն:

Դարձեալ ի՞նչ նպատակով տղաք դպրոց կ'երթան, մարդիկ շուկայ կ'երթան, ոչխարները արօտավայր կ'երթան:

Ի՞նչ նպատակով շոգենաւ հնարուած է, գիրք հրատարակուած է, ձգախէժ պատրաստուած է:

Ինչո՞ւ դիտակ ու ակնոց կը գործածենք, ինչո՞ւ ձիերը կը պայտենք, ինչո՞ւ մեր սենեակները պատուհան կ'ունենան:

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր: Ոռոգել, նպասակ, ուշադիր, պարտականութիւն, դեղ, պատժել, վարձատրել, միջոց, ձող, ձաղկել, սալարկել, անձրեւանոց, արօտավայր, հրատարակուած, ձգախէժ, դիտակ, լուսնել:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Համբերէ՛, պապան քեզի բան բերէ:

6. Զանազանէ՛ անձ, անասուն, առարկայ:

Պատկերհան, կուղբ, սոխակ, մատիտ, այծ, տախտակ, կառք, գորտ, հորաքոյր, բանտարկեալ, աթոռ, գող, քար, զինուոր, տուն, փղոսկր, դասատու, ծառ, դագաղ, շահքերամ, կով, աղբ, ոչխար, հովիւ, հաւ, բուրդ, աքաղաղ, ախոռապան, ձի, կառավար, լուցկի, հարս, հեղինակ, մատենան, տապան, դաշնակ, նուագածու, ռեզեղիւր, եկեղեցի, խորան, քահանայ, պատկեր, լու, ապակի, կրակ, ոջիւ, խոհարար, խաչ, պտուղ, լեմոն, գրագիր, թրթուր, նարինջ, զկեռ, սերկելիլ, ստեպլին:

Իմ աղուոր շնիկ, իմ շնիկ սիրուն,
 Կայտառ ու աշխոյժ կենդանի մ'ես դուն,
 Գիշեր թէ ցորեկ, առտու թէ իրկուն,
 Կը հսկես հոտին, կը պահես մեր տուն:
 Վա՛յ, եթէ օտար կենդանի կամ մարդ
 Մօտենայ մեզի, չար նպատակով.
 Իսկոյն կը վազես՝ ի մի ակնթարթ,
 « Հասէ՛ք » կը գոչես, հա՛յի հա՛յի հաչելով:
 Կամ եթէ աղուէսն ուզէ՝ խորամանկ,
 Գողնալու համար հաւ, բազ կամ վառեկ,
 Անցնիլ գիշերանց մեր պարտէզին ցանկ,
 Կը հասնիս ու զայն կ'ընես ահաբեկ:
 Իմ աղուորի՛կ շուն, իմ գեղեցիկ շուն,
 Ունիս թաւ մազեր, աչքեր վարվուռն,
 Վնաս չես իտար քեզ սիրողներուն՝
 Մեր հաւատարիմ պահապանն ես դուն:
 Պգտիկ մանուկներ քեզ շա՛տ կը սիրեն,
 Իրենց ձեռքովը քեզի կուտան կեր,
 Կը շոյեն ստեւդ ու կը փայփայեն.
 Արթո՛ւն պահապան, խորոտիկ ընկեր:

7. Ի՞նչ կը կարէ դերձակը. — Ի՞նչ կը կարէ դերձակու-
 չին: — Ամառը ո՞ր կենդանիներ անհանգիստ կ'ընեն մեզ, —
 Ո՞ւր կ'ապրին ձուկերը: — Ի՞նչ կը կոչուին սողալով քալող
 կենդանիներ: Բանի՞ սողուն կը ճանչնաս. — Ի՞նչ կ'ընէ
 սարդը: — Ի՞նչ կ'ընէ շերամը: — Ի՞նչ բանի կը գործածուի
 մետաքսը, Ո՞րն է ամենէն աշխատասէր միջատը. — Ո՞րն է
 ամենէն հաւատարիմ կենդանին:

Արարիոյ մէջ անհուն տարածութեամբ աւազուտ
 դաշտեր կան որ անապատ կը կոչուին: Ամէն տեղ ա-
 լազ է, ո՛չ կանաչութիւն կայ, ո՛չ ծառ, ո՛չ աղբիւր զո-
 վարար: Այս աւազուտ դաշտերուն մօտերը կը բնակին
 Արարացիք ու կը ճամբորդեն ուղտով: Այս կենդանին
 այնքան լաւ և այնքան արագ կը վազէ այդ աւազուտ ով-
 կէանոսին մէջ որ անապատի նաւ անունը կուտան անոր:

Ուղտը ձիէն աւելի մեծ է. երկայն ու վտիտ սրունք-
 ներ ունի և իր ոտուղները այնպէս շինուած են որ աւազին
 մէջ չեն մխուիր. գլուխը փոքր է և վիզն երկար ու կոր:
 Երկու տեսակ ուղտ կայ. մէկ տեսակը երկու կուտ-
 կէն ունի, իսկ միւս տեսակը՝ մէկ կուտկէն:

Ուղտն ուժեղ է և կրնայ տաք աւազին վրայ քանի
 մը օր շարունակ ծանր բեռ մը տանիլ. Ութը տասը օր
 կրնայ անանունդ քալել:

Ուղտը կը ճանչնայ իր տիրոջ ձայնը, եւ մէկ բառով
 մը կը ծնրադրէ բեռը վրան առնելու կամ վար իջեցընե-
 լու համար:

Գիտէ թէ ո՛րքան բեռ կրնայ տանիլ, և եթէ կարո-
 ղութենէն վեր բեռ մը տան՝ ոտք չ'ելլեր, գլխով կը

8. Զանազանէ՛ ծառ, քուփ ու բանջարեղեն:

Կաղնի, վարդենի, չաղգամ, կեռասենի, առուոյտ, չազա-
 նակենի, գդում, լուբիա, նռնենի, դդմենի, մորենի, դափնի,
 հազար, ծիրանի, բաղեղ, ճակնդեղ, դեղձի, ցորեն, վարունգ,
 թթենի, ազատքեղ, նոճի, ուռի, ոսկեխնձոր, ընկուզենի,
 գարի, մեխակ, տանձենի, շեփորուկ, պղպեղի, սերկելի,
 զկեռի, հաղարջենի:

զարնէ մօտը գտնուողին ու ողբագին աւազներ կ'արձակէ :

Զարմանալի չէ որ Արաբացիներն այնքան կը սիրեն իրենց ուղտը , անոր վրայ գովասանքի երգեր կ'երգեն , երկնածիր պարգեւ մը , օրհնեալ կենդանի մը կը նկատեն : Իրաւ է որ ձին իր տէրը կը կրէ վրան , կովը կաթ կուտայ , ոչխարը բուրդ . բայց ուղտն այս ամէն բարիքը միանգամայն կ'ընծայէ Արաբացուն : Անպատիւն բնակիչներուն կաթ կուտայ , իր միսն անոնց համար ընտիր սնունդ մըն է , և իր երկար ու փափուկ մազով հագուստ կը շինեն :

Հարցումներ . — Ի՞նչ բաներ անապաս կը կոչուին . Ի՞նչպէս կ'ըլլայ անապաս մը : Ո՞ւր կը բնակին Արաբացիները եւ ինչո՞վ կը ճամբորդեն : Ինչո՞ւ անապասի նաւ կը կոչուի ուղտը : Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ուղտն ու քանի՞ տեսակ : Ի՞նչ յասկութիւններ ունի ուղտն եւ ի՞նչ օգուտներ :

9. ՆԱՊԱՍՏԱԿՆ ՈՒ ԿՐԻԱՆ

Օր մը Նապաստակն ըսաւ Կրիային . « Ծոյլին մէկն ես գուն . այնքան դանդաղ կը քալես որ կը կարծուի թէ տեղէդ չես շարժիր : »

— Բա՛րեկամս , պատասխանեց Կրիան , ես կը ցածիս

9. Սկիզբի կամ վերջի տառը փոխելով՝ բառը փոխե՛ :

Կախ , գառն , ձաւար , աւար , գանձ , դկուղ , տապան , անապակ , եղ , քիչ , ձախ , անարատ , դունչ , կապ , երազ , ձերմակ , դերձան , հաւաստի , կուտ , կտակ , բարունակ , կարթ , բանակ , հող , հոր , ապիկի , կալ , պայծառ , գագաթ , արձան , երկար , աշտարակ , ուռի , պահարան , շէնք , գին , սաթ , վէպ , մամուկ , ճանձ , յամր , մեղկ , պսակ , հազիւ , բարկ , հարուստ , գաւակ , տաղտուկ , որոշում , ցանկութիւն :

չափ շուտ կ'երթամ , և շատերէն աւելի շուտ կը քալեմ . օրինակի համար քեզմէ աւելի շուտ :

— Գրաւ դնենք , տեսնենք ո՞րս առաջ պիտի հասնի սա դիմացի լեռը :

Նապաստակը կը յօժարի եւ երկուքը մէկէն ճամբայ կ'ելլեն :

Մեր Նապաստակը բնաւ չ'աճապարեր . Կ'զբօսնու , խոտ կ'ուտէ , արեւուն դէմ կը պառկի , ճանճերուն հետ կը խաղայ , « Ժամանակ չատ ունիմ , կ'ըսէ , վստահ է թէ խեղճուկ , դանդաղ ու տունը կռնակին վրայ կրող Կրիայէն շատ առաջ պիտի հասնի :

Կրիան միշտ ու անընդհատ կը քալէր , նպատակին կը մօտենար : Յանկարծ Նապաստակը կը նշմարէ զայն , կը ցատքէ , կը վազէ հեւալով : Վերջապէս կը հասնի . Բայց Կրիան արդէն հասած էր բլուրին գագաթը :

Տղա՛ք , աս պատմութիւնը ձեզի համար է : Ձեր մէջ կան այնպիսիներ որ սովորելու համար ջանք չեն ըներ : Կան ուրիշներ ալ որ անդուռ յարստեւ կ'աշխատին

10. Աշակերտն երեք սխանակի բաժնէ հետեւեալ անունները , առաջինին մէջ դնելով հանդերձեղեններ , երկրորդին մէջ կաններ , երրորդին մէջ ուսելիքներ :

Միս , թիկնաթոռ , կրծկալ , մուճակ , գետնախնձոր , պարեգօտ , լօղիկ , հաւկիթ , սեղան , վարունդ , տափատ , բաճկոն , ցփսի , թելահայս , գիշերնոց , կիսակօշիկ , շրջանակ , հրուշակ , փողկապ , դաշնակ , շոմին , գլխարկ , վերարկու , հողաթափ , խորված , օրօրոց , խաւիժ , շրջադգեսա , բողկ , ձեռնոց , վառարան , մահճակալ , բաղարջ , եղինձ , չուրջառ , դենջակ , բարձ :

և երբ տարին լրանայ, իրենց ընկերներէն աւելի յա-
ջողակ ու զարգացած կ'ըլլան:

Հարցումներ. — Նապաստակն ի՞նչ ըստ Կրիստին: —
Կրիստին ի՞նչ պատասխանեց. — Ի՞նչ ըսել է գրաւ. — Ի՞նչ
էր գրաւին նպատակը: — Ի՞նչ ըստ Նապաստակը: — Իսկ
Կրիստին: — Ո՞վ առաջ հասաւ: — Այս պատմութեան ի՞նչ
ստիպելու եմ տղայք:

10. ԻՍՀՈՒԷ

Խահուէն կոյիւնի կոչուած տունը մըն է խնձորենիին
պէս: Զուածեւ, փայլուն տերեւներ ունի, ծաղիկները
յասմիկի նման են և անուշ հոտ մը ունին: Պտուղները
նախ կարմիր են, ապա կը սեւնան. այս պտուղներն եր-
կու կուտ ունին, մէկ կողմը տափակ, միւս կողմը կլոր
ու իրարու կպած են: Այս կուտերն են ահա խահուէի
հատիկներն որոնց գոյնը մոխրագոյն կանանչ է:

Խահուէն սապէս կը պատրաստեն խմելու համար.
հատիկները տապակի մը կամ կլոր խողովակի ձեւով
ամանի մը մէջ դնելով կը խարկեն, այնպէս որ ախոր-

11. Ինչո՞վ կը ճամբորդեն ծովու վրայ: — Ինչո՞վ կը ճամ-
բորդեն ցամաքի վրայ: — Քանի՞ քաղաք կը ճանչնաս. գրէ՛
տնոնց անունները: — Քանի՞ գեղ կը ճանչնաս, գրէ՛ անոնց
անունները: — Ի՞նչ կը պատահի ձմեռը: — Ի՞նչ համ ունի
չաքարը: — Մեղրը: — Ի՞նչ համ ունի քացախը, կիտրոնը,
ազոխը: — Ո՞ր կենդանիներ կ'ապրին ախորը: — Ո՞ր կեն-
դանիներ կ'ապրին գոմը: — Ի՞նչ ըսել է չորքոտանի: — Ի՞նչ
գործիք ունի հիւսնը: — Ի՞նչ գործիք ունի կօշկակարը: —
Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը:

Ժելի հոտ մը ու շագանակի գոյն կը ստանայ: Եթէ չատ
խարկուի, կը սեւնայ ու համը կը փախչի: Վերջը տաք
տաք կը ծեծեն սանդի մէջ, կամ կը մանրեն աղօրիքով,
մինչեւ որ բարակ փոշի դառնայ: Ապա սրճեփի մէջ ջուր
կ'եռացնեն և այդ փոշին ալ անոր մէջ կը դնեն, քիչ
մըն ալ շաքար կը խառնեն, կ'եփեն մինչեւ որ գորշ
փրփուրը երեւայ, և սկահակներու մէջ կը լեցընեն ու կը
խմեն: Միայն թէ խահուէն չատ եփելու չէ որ համը
չփախչի:

Խահուէն զօրացուցիչ ըմպելի մըն է, մարսողութեան
կ'օգնէ, և տկար կազմ ունեցող մարդոց վրայ կ'ազդէ:
Սակայն լաւ կ'ընեն տղաք որ կամ բնաւ չխմեն խահուէ
և կամ չատ քիչ խմեն:

Հարցումներ. — Ինչի՞ կը նմանի կոյիւնին: — Ի՞նչ է կո-
յիւնին: — Տերեւներն ի՞նչպէս են: — Ծաղիկները: —
Պտուղները: — Քանի՞ կուտ ունի: — Խահուէն ի՞նչպէս
կ'եփեն (պատմեցէ՛ մանրամասնօրէն): — Ի՞նչ է խահուէն
եւ ի՞նչ օգուտ ունի: — Տղայ խմելո՞ւ եմ:

Ա. Ռ. Ա. Ծ.

Շատ մի՛ սիրեր՝ ատել կայ, շատ մի՛ ատեր՝ սիրել
կայ:

12. Մանգաղը գործիք է, մահճակալը կարասի է. գա-
ւաթը աման է. իսկ հացը, սո՛ւրճը, սղո՛ցը, գրի՛ջը, գնտա-
կը, սեղա՞նը, գինի՞ն, կաթսա՞ն, սա՞նը, կաթը, բա՛նը, մա՛-
ղը, պանի՞րը, կանթե՞ղը, սեղա՞նը, կարկանդա՞կը, սափո՞րը,
հայլի՞ն, հիւսնը, մո՛ւրճը, Ժամացո՞յցը, բանալի՞ն, խորովա՞ծը,
շի՛ջը, հո՞ւրը, աբո՞րը, տապա՞կը, տափա՞տը, ոսկի՞ն, ջո՛ւրը,
հրացա՞նը, կապա՞րը, տապա՞րը, գոմէ՛ջը, սակո՞ւրը, թակո՞յկը:

11. ՊԱՅՏ

Գեղացի մը իր թովմաս տղուն հետ դաշտին մէջէն կ'անցնէր: «Տե՛ս, ըսաւ անոր, ահաւասիկ գետնին վրայ պայտ մը կայ. ա՛ռ»:

— Ո՛հ, պատասխանեց թովմաս, ատանկ փոքր բանի մը համար ծռիլը կ'արժէ՞:

Հայրը բան մը չըսաւ, պայտն առաւ ու գրպանը դրաւ: Մօտիկ գեղը հասած ատենը քանի մը ստակի ծախեց զայն պայտարին, և այն ստակով կեռաս գնեց: Յետոյ իրենց ճամբան շարունակեցին: Արևը ջեռուցիչ էր և հեռուանց ո՛չ տուն, ո՛չ անտառ, ո՛չ աղբիւր կ'երեւար: Թովմաս ծարաւէն կը մեռնէր և դժուարաւ կը քալէր: Հայրն որ առջեւէն կ'երթար, գաղտուկ մը, գետինը կեռաս մը ձգեց: Թովմաս վազեց առաւ զայն և ախորժով կերաւ: Քանի մը քայլ անդին երկրորդ կեռաս մը հօրը ձեռքէն ինկաւ:

Այսպէս շարունակեց մինչեւ որ բոլոր կեռասները հատան:

Երբ տղան վերջին կեռասը բերանը դրաւ, հայրը դարձաւ ըսաւ.

— Տե՛ս տղաս. դուն անգամ մը ծռիլ չ'ուզեցիր,

13. Սա հարցումներուն պատասխանեցիք թերանացի ու գրաւոր:

1. Ո՞ր քաղաք (կամ գեղ) կը բնակիս, ո՞ր գաւառի մէջ:
2. Ի՞նչ է ծնողքիդ անունն եւ մականունը: քո՞ւ անունդ:
3. Ո՞վ է կնքահայրդ, իսկ տաներէ՞ցդ:
4. Ո՞ր թուականին ծնած ես. քանի՞ տարեկան ես:
5. Ո՞ր դպրոցը կ'երթաս և ի՞նչ դասեր կ'առնես:
6. Սաորագրէ ու թուական դիր:

պայտը առնելու, և քսան անգամէն աւելի ծռեցար կեռասները վերցնելու, որոնք պայտին գինովը ծախու առնուեցան: Գիտցի՛ր թէ ամենափոքր բաներ իրենց արժէքը ունին. և պէտք չէ որ անարգուին:

Հարցումներ. — Ի՞նչ ե պայտը: — Գեղացին ի՞նչ կ'ընէր իր տղուն հետ: — Ի՞նչ ըսաւ անոր. — Ի՞նչ պատասխանեց թովմաս. — Ի՞նչ ըրաւ հայրը. — Յետոյ ի՞նչ ըրին. — Ի՞նչ կ'ընէր թովմաս, երբ հայրը կեռաս կը ձգէր գետինը: — Վերջը ի՞նչ ըսաւ հայրը. — Ի՞նչ կը հասկնայ այս խրատին:

12. ՇԱՔԱՐ

7/11 1922

Շաքարը, զոր դուք այնքան կ'աշխարհաւորէք, հասկնալ մեծ տունկէ մը՝ շաքարեղէգէն՝ որ Արեւելեան չոր տանի, Հարաւային Ամերիկայի ու Եգիպտոսի մէջ կ'աճի: Այս տունկը իրօք եղէգ մ'է, թէպէտ բնաւ չի նմանիր սովորական կնիւնին կամ ճիւղին:

Երբ եղէգը հասուննայ, արմատէն կը կտրեն. երկու ուժեղ գլաններով կը ճմլեն, մինչեւ որ հիւթը դուրս

14. Ձին ընտանի կենդանի է, իսկ օձը: Մողեսը սողուն է, իսկ մեղրճն, նապաստակը, ճնճղճկը, մորեխը, ողնի՞ն, չղջիկը, կո՛վը, է՞ջը, թիթեռնի՞կը, արտո՞յտը, մրջի՞ւնը, կըրի՞ւն, սոխա՞կը:

Ի՞նչ է տունը, սոխը, տետրակը, գոմը, տատրանը, թէյը, եղինճը, գրիչը, կացինը, մուրճը, ջաղացքը, գրատախտակը, կատուն, սանը, կաղնին, բանջարը, շերեփը, գոմէշը, ձեռքը, եկեղեցին, վարդենին, կոտեմը, աքժանը, գրագարանը, սխտորը, դուրը, գարին, գրակալը, պտուկը, չամիչը, հացը:

տայ։ Այս հիւթը մեծ ամաններու մէջ հաւաքելով կ'եռացընեն մինչեւ որ թանձր օշարակ մ'ըլլայ։ Ապա մեծ կարասներու մէջ կը լեցընեն և կը քամեն, կարասին մէջ կը գիզուի հում կամ անզուտ շաքարը։

Չեր կերած այն փայլուն ու կարծր շաքարը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ այդ հում ու անզուտ հիւթը զոր մաքրեր, զտեր ու բիրեղացուցեր են։

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր. — Տունիկ, շաքարեղեգ, Հնդկաստան, Հարաւ, Ամերիկա, Եգիպտոս, աճիլ, կնիւն, ուժեղ, գրան, անդէշ, հիւթ, եռացնել, օշարակ, հում, զտել, բիրեղացընել։

13. ՀԻՒՍՆԴԿԱՆ ԱՂՋԻԿԸ

(Մի՛ ծաղրէ՛ք հիւանդոսանքը)

Մաքրուհի անուն փոքրիկ աղջիկ մը, օր մը, իր դայեակին գիրկէն ինկաւ ու ոտքը կոտորեցաւ։ Խեղճ աղջիկը կաղ մնաց։ Դպրոց գացած օրը, բոլոր ընկերուհիները իրեն կը նայէին։ Անիրաւ բան էր ըրածնին, որովհետեւ խեղճին սիրտը երկիւղով ու վշտով կը լեցը-

15. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Մարմինն այն մասն որ գլուխը բունին կը միացնէ։ 2. Եկեղեցիին մէջ պատարագ մատուցուած տեղը։ 3. Այն տեղն ուր մարդ կը թաղեն։ 4. Շէնք մը՝ ուր ճամբորդներ կ'իջեւանեն։ 5. Թղայ մը՝ որ հայր եւ մայր չունին։ 6. Կին մը՝ որուն ամուսինը մեռած է։ 7. Սենեակը՝ ուր կը ճաշեն։ 8. Այն տեղն ուր մարդիկ առուտուր կ'ընեն։ 9. Հայրենիքէն հեռու ապրող մարդը։ 10. Այն անթիւնը՝ որուն մէջ կերակուր կ'եփուի։ 11. Շատ ծեր կին մը։ 12. Թագաւորին բնակած շէնքը։

նէին։ Չեմ համարձակիր ըսել այդ օրուան զբօսանքի միջոցին պատահածները։ Աշակերտուհի մը կաղալով քալեց Մաքրուհիին առջեւ։ Ասով անոր կաղուծիւնը կը ծաղրէր...։ Ո՛հ, որչա՛փ գէշ բան է մարդ ծաղրելը։ Մաքրուհի անկիւն մը գնաց ու սկսաւ լալ։ Վարժուհին նշմարեց, անոր քով գնաց, ու կամուցուկ մը հարցուց թէ ի՞նչ էր լալուն պատճառը։ Մաքրուհի պատմեց պատահածը։ Վարժուհին այն միւս չարասիրտ աղջիկը բերել տուաւ, անոր անարժան վարմունքը յանդիմանեց ու խստիւ պատժեց զայն։ Այդ օրէն ի վեր, ազնուութեամբ վարուիլ սկսան փոքրիկ հիւանդկախ աղջկան հետ։ Ամէնքն ալ անոր հաճոյք պատճառել կ'ուզէին։ Մէկը ուտելիքներ կը բերէր անոր, ուրիշ մը թեւը կուտար՝ իրենց տունը տանելու համար։ Մէկ խօսքով դըպրոցին սիրական աղջիկը կը սեպուէր Մաքրուհի։

Շատ վատթար սիրտ մը կրելու է խեղանդամները ծաղրելու համար։ Խեղճերը ի՞նչ յանցանք ունին, բաւական արգահատելի չե՞ն արդէն։

Հարցումներ. — Ի՞նչ ըսել է հիւանդկախ. — Ի՞նչ պատահեցաւ փոքրիկ Մաքրուհիին։ — Դպրոց գացած օրը ի՞նչ ըրին ընկերուհիները։ — Ի՞նչ ըսել է ծաղրել։ — Ի՞նչ ըսաւ վարժուհին։ — Անկե վերջը ի՞նչ եղաւ։

16. Կարկանդակն ու թելահայտը ուտելիքներ են։ — Գոգնոցը զգեստ է։ — Ծիրանը պտուղ է։ — Ստեպլի՞նը, սա՞նդը, թա՞մբը, փա՞րչը, փի՞ղը, մամո՞ւկը, մամո՞ւլը, եկքանի՞կը, ծածա՞նը, կարմրախա՞յտը, գո՞րտը, ճնճղո՞ւկը, չըճաղդե՞ստը, գաւաթը, հայի՞ն, քարտե՞օր, գրադարա՞նը, օ՞ճը, թթե՞նի՞ն, ա՞րջը, կէ՞տը, կրիա՞ն, սրո՞ցը, օճաճո՞ւկը, չահոքրա՞մը, գայլիկո՞նը, ո՞րդը, պայուսա՞կը, փե՞ցը։

14. ՊԻՏԻՏԻԿԸ

Պիճիլիկ մը, հազիւ ինձ չափ,
Եկած էր մեզ Գարթալէն,
Սիրուն էր շատ չարածըճին,
Բայց կը նեղուէր կարդալէն:

«Մամա՛, կ'ըսէր սրտին խորէն,
Լալով արցունք անդադար,
Ա՛խ, շո՛ւտ եկուր, ջա՛ա եղաւ ա՛լ
կը մեռնիմ ես, ա՛ռ զիս տա՛ր»:

«Խաղողներուդ անուշահամ
Հոգի՛ կու տամ, չիք կասկած
Ա՛խ, ե՛րբ զանոնք պիտի ծըծեմ
Հոգ, քովիկդ, ես պառկած»:

«Մայրի՛կ, ինչո՞ւ աս գառնուկդ
Քանձնեցիր դուն օտարին,
Ա՛յ հերիք է, գամ գրկեմ քեզ,
Լեցուեցաւ ճիշդ մէկ տարին»:

17. Տառ մը փոխելով՝ քառը փոխեցիք:

Աւազան, կոհակ, նուրբ, կակաչ, չոգի, քարտէզ, սա-
կառ, ուս, ատելի, սիւն, սուրճ, Ժանեակ, եմակ, դիակ,
բոյթ, թութակ, փուր, ճահիճ, նման, շոթ, սոնապան,
հայրենի, լերկ, ըրբ, չուսա, լեռ, լինդ, կուռնկ, ծղօտ,
կոպ, ախիլ, ճիտ, լման, արմաւ, ողբ, որբ, չար, կապիկ,
նկար, մարագ:

«Մայրի՛կ, ո՞ւր ես, մոռցար մի զիս:
Ե՛կ, համբուրէ՛ այտերէս,
Դաժան դէմքով աս մարդոց քով
Մնացի ուր, անտէր՝ ես»:

«Ա՛խ, կարօտդ մաշեցուց զիս,
Համբոյրներս լիչէ՛ դուն,
Բաւական չէ՞ հոս մընալըս,
Ե՛րբ պիտի գաս տանիս տուն»:

15. Թ Ռ Չ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Եկէ՛ք, տղաք, պահիկ մը հանգչինք սա շոճուն տակ
Եւ չնչենք անոր արտաբուրած անուշակ օղը: Ականջ
տուէք այս բիւրաւոր ձայներուն, որ կ'ելլեն ծառերուն
ոստերուն վրայ շինուած բոյներէն:

Բարձր չէնքերու կատարները կամ պատուհաններուն
անկիւնը բոյն կը դնեն ծիծառներն որ ձմեռը մեր կլի-
մաներէն կը հեռանան և ապա նորէն կուգան գարունն

18. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Գործիք մը՝ որով նաւը կը կառա-
վարեն: 2. Գործիք մը՝ որով կը ծեծեն սայլին վրայ: 3.
Աման մը՝ որուն մէջ սոխ, սխտոր եւայլն կը ծեծեն: 4. Կա-
րասի մը՝ որուն մէջ գիրք կը շարուի: 5. Կենդանի մը՝ որ
կռնակին վրայ կուտկէն ունի: 6. Ընդարձակ տարածութեամբ
ջուր մը: 7. Լեռ մը որ կ'այրի: 8. Երկնքէն տեղացող ջու-
րը: 9. Գունաւոր կամարը որ անձրեւի ատեն կ'երեւայ: 10.
Տունկը որուն վրայ խաղող կը բուսնի: 11. Մարգարէն որ
Աստուածայր կոչուեցաւ եւ սաղմոսներ չինեց: 12. Քեզմէ
առնելիք ունեցող մարդը: 13. Մարդ մը որ մեռելները կը
թաղէ: 14. Շէնքը ուր մարդիկ կը յաճախեն աղօթելու:

աւետել մեզի: Իրենց բոյները զարմանալի կարգաւորութեամբ մը յօրինելով՝ կարծես օդային քաղաք մը կը կազմեն զորս կը պաշտպանեն երբ թշնամի մը գայ աւերել:

Ոչ նուազ զարմանալի են թռչուններուն սովորութիւնները. ոմանք ծառի ճիւղերով ու յարդի շիւղերով կը շինեն իրենց բոյնն, ոմանք ծղօտներով, խոտերով ու սարդի ոստայնով: Խնամօտ հոգածութեամբ կը սնուցանեն իրենց ձագերն եւ անոց կը սովորեցնեն ճախրել օդին մէջ եւ գեղեղեղել քաղցրաձայն: Այս փոքրիկ արարածներ իրենց անուշ երգերով մեզ զուարթացնելէ զատ, նշանաւոր ծառայութիւններ ալ կ'ընծայեն երկրագործութեան, վասն զի հազարաւոր ֆնասակար որդեր թրթուրներ ու միջատներ կը սպաննեն:

Իսկ ասոնց չափին միսը համադամներ կ'ըլլայ մեր սեղաններուն վրայ:

Հարցումներ. — Ի՞նչ կ'արտաբուրե շոճին: — Ծիծառներն ո՞ւր բոյն կը դնեն: — Ո՞ւր կ'երթան ձմեռը: — Ի՞նչպէս են անոնց բոյները: — Թռչուններն ի՞նչպէս կը շինեն իրենց բոյնը: — Ի՞նչպէս կը սնուցանեն իրենց ձագերը: — Ի՞նչ օգուտներ կ'ընծայեն:

19. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Այն որ ալիւր կ'աղայ: 2. Ալիւր աղացուած տեղը: 3. Այն խոտը զոր թղթի մէջ փաթթելով կը ծխեն: 4. Այն հեղուկը որով կը գրեն: 5. Այն մարդը որ կը դատէ: 6. Լաւ խօսող մարդը: 7. Մարդուն ամենէն աւելի նմանող կենդանին: 8. Կակուղ բան մը որ հեղուկները կը ծծէ: 9. Քրիստոնէութեան հիմնադիրը: 10. Հայ ազգը քրիստոնէութեան բերողը: 11. Մասնիներ, քայտեր եւ այլ գարդեր շինող արհեստաւորը: 12. Քրիստոս դատող դատաւորը: 13. Մազբոսին ականջը կտրող առաքեալը:

16. Գ Ն Տ Ա Ս Ե Ղ Ը

Երիտասարդ մը հարուստ վաճառականի մը խանութը ներկայանալով աղաչեց որ իր վաճառատան մէջ պաշտօն մը տայ իրեն:

Շատ խեղճուկ հագուած էր և երկչոտ վարանոտ կերպարանք մը ունէր:

Վաճառականը խստութեամբ պատասխանելով ըսաւ «Պարապ պաշտօն չիկայ» ու ճամբեց:

Երիտասարդը տրտում տրտում ետ դարձաւ, և բակէն անցած միջոցին գետինը գնդասեղ մը տեսաւ: Իսկոյն ծռեցաւ եւ վեր առաւ զայն:

Այս գնդասեղը իր յաջողութեանը պատճառ եղաւ: Վասն զի վաճառականը տեսած էր, եւ խորհելով թէ այսքան հոգածու և խնայող երիտասարդ մը վաճառականութեան յարմար էր, կանչեց զայն եւ գանձապետ կարգեց իր վաճառատան:

20. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Այն աշխոյժ չորքոտանին որուն վրայ կը հեծնեն կամ զոր կառքի կը լծեն: 2. Անկէ աւելի փոքր կենդանի մը որ երկայն ականջներ ունի եւ յամառ է: 3. Չորքոտանի մը որ եղջիւր ունի եւ որուն կաթը կը խըմենք ու միսը կ'ուտենք: 4. Կովէն փոքր կենդանի մը որուն միսը կ'ուտենք, կաթը կը խմենք եւ բուրդը կը խուզենք: 5. Ոչխարի խումբ մը: 6. Հօտ մը կառավարողը: 7. Հօտին պահպան կենդանին: 8. Հօտին թշնամի չար կենդանին: 9. Մարդ մը որ գիրք կը ծախէ: 10. Գործիք մը որ ժամերը ցոյց կուտայ: 11. Մարդ մը որ քարոզ կուտայ: 12. Մարդ մը որ գիրք կը կազմէ: 13. Մարդ մը որ կօշիկ կը կարէ:

Քանի մը տարի վերջը, գանձապետը նոյն վաճառականին փեսան եւ ընկերն եղաւ :

Հարցումներ . — Ի՞նչ ըսեցիք գնատեղ : — Ի՞նչ ըրաւ Երիսասարդ մը : — Ի՞նչո՞ւ : — Ի՞նչպիսի եր : — Ի՞նչ պատահանեց վաճառականը : — Երիսասարդն ի՞նչո՞ւ տեսնուեց կը դառնար : — Ի՞նչ տեսաւ քակին մէջ : — Ի՞նչ ըրաւ : — Ի՞նչպիսի այդ գնատեղը իր հարստութեան պատճառ եղաւ : — Քանի մը տարի վերջը ի՞նչ եղաւ :

17. ՓՈՃՈԿՆ ՈՒ ՄԻՋՈՒԿԸ

Երկու տղաք, մին շատ պարզամիտ և միւսը խորամանկ, միասին գտան ընկոյզ մը : Հարկ էր բաժնել իրենց մէջ . խորամանկ տղան կը բանայ ընկոյզը, ինք կ'ուտէ միջուկը, և փոճուկը կուտայ իր ընկերին որ ի զուր կը ջանար ակռաներով մաքրել փոճուկը և ուտել : Վերջապէս հասկցաւ թէ խաբուէր է . «Ա՛յ չպիտի խաբուիմ, ըսաւ ինքիւրեն . ես գիտեմ թէ ի՛նչպէս պիտի փոխարինեմ այս խաբէութեան, եթէ առիթ մը ձեռք ձգեմ» : Իրենց պտոյտը շարունակելով՝ քիչ մը հեռուն ձիթա-

21. Ի՞նչ կը կոչուի . 1. Մարդերուն բնական շէնքը : 2. Կենդանիներուն բնական տեղը : 3. Իրենց ձագերուն համար թռչուններուն շինածը : 4. Ծովուն վրայ քաղով մեծ շէնք մը : 5. Անոր փոքրը : 6. Ոտտ կտրելու գործիքը : 7. Կարասի մը որուն վրայ կը նստին : 8. Կրակ վառելու տեղը : 9. Թիւերը սորվեցնող ուսմունքը : 10. Աշխարհիս բաժանումները սորվեցնող գիտութիւնը : 11. Տղայ մը որ անհանդարտ չէ : 14. Տղայ մը որ ուսմունքը կը սիրէ :

պտուղ մը գտան : Այն ատեն, պարզամիտը, որ կ'ուզէր խաբել իր ընկերը, ըսաւ . «Քեզի՛ պահէ փոճուկը և տո՛ւր ինձի մէջիւնը» : Միւսը քթին տակէն ինդալով՝ իսկոյն կը կատարէ անոր ըսածը . ձիթապտուղին փափկիկ միսը կ'ուտէ և կարծր կուտը իր միամիտ ընկերին կուտայ : Փորձառութիւնն ի՞նչ օգուտ ունի անխելքին :

Հարցումներ . — Ի՞նչ ըսեցիք փոճուկ : — Պահարան կամ արտաքին մաս նշանակող ուրիշ ի՞նչ բառեր գիտե՞ք : — Ի՞նչ ըսեցիք պարզամիտ, իսկ խորամանկ : — Ի՞նչ ըրին երկու տղաք : — Ի՞նչ ըրաւ խորամանկ տղան : — Ի՞նչ ըսաւ պարզամիտը : — Քիչ մը հեռուն ի՞նչ պատահեցաւ : — Ո՞վ կ'օգտուի փորձառութենէ :

18. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

[Յաճախյին բաժանումները]

1. Կղզի կ'ըսուի՝ ամէն կողմէ ջրով պատած ցամաքին :

2. Թերակղզի կ'ըսուի ցամաքին այն մասը որ երեք կողմէ ջրով շրջապատած է եւ միայն մէկ կողմէն միացած է ցամաքին :

3. Արփալիզագոս (կղզեխումբ) կ'ըսուին իրարու մօտ գտնուած շատ մը կղզիներ :

22. Ի՞նչ բանի կը գործածուի չաղախը : — Որո՞նք են ձիւն մը կազմածքը : — Որո՞նք են կառքի մը կազմածքը : — Ի՞նչ կը շինեն յախճապակիով : — Ի՞նչ կը շինեն պղինձով : — Որո՞նք են գործածական մետաղները : — Ի՞նչ դարդեր կ'ունենան կիները : — Ո՞վ կը շինէ գոհարեղէնները : — Ի՞նչ գործիք ունի դերձակը :

4. Պարանոց կ'ըսուի հոգի այն նեղ կտորն որ թե-
րակզդին կը կապէ ցամաքին հետ:

5. Հրուանդան կ'ըսուի ցամաքի մը փոքր մասն որ
դէպ ի ծով երկնցած է:

6. Դաւոս կ'ըսուին ընդարձակ եւ տափարակ տե-
ղերը:

7. Անապաս կը կոչուին աւազուտ եւ ամբեր տե-
ղերը:

8. Ովախիս անունը կուտան անապատին մէջտեղ
գտնուող ջրարբի եւ բարեբեր վայրերուն:

9. Լեռ կ'ըսուի հոգին այն մասը որ շատ բարձր է:

10. Բլուր կը կոչուին փոքր լեռները:

11. Հովիսը տափարակ դաշտ մ'է որ երկու լեռան
մէջ կը գտնուի:

12. Ձոր կը կոչուի երկու լեռան մէջ գտնուող
խորութիւնը:

13. Կիրն (կապան) կ'ըսուին լեռներու մէջ գտնուող
նեղ անցքերը:

14. Հրաբուղիս կ'ըսուի լեռ մը որուն խորը գըտ-
նուած հանքերն ու կազերը ատեն ատեն բռնկելով՝ լե-
ռան գագաթը կը ծակեն եւ՝ կրակ, քար, մուխ ու լու-
կ'արձակեն:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Բաղնիք մտնողը պէտք է քրտնի:

23. Աշակերտները գրեն հինգ անուն որ ցուցնէ.

Մարդ, կին, քաղաք, գիւղ, ժողովուրդ, մարդարէ,
սուրբ, եկեղեցական, վաճառական, դասատու, փողոց, թաղ:

19. Մ Ե Ղ Ո Ի

Խնչ կայ արդեօք աւելի հիանալի քան Մեղուներուն
փոքրիկ խումբը կամ պարը: Իրօք բարեկարգ կազմա-
կերպութիւն մը ունին իրենց փեթակներուն մէջ: Յունին
Տիկին մը որ բնաւ չ'աշխատիր և աշխատելու ստիպուած
չէ, վասն զի ամէնքն իրեն համար կ'աշխատին, կ'եր-
թան, կուգան, սնունդ կը բերեն: Բայց եթէ Տիկինէն
զատ մեղու մը չուզէ աշխատիլ, իսկոյն կը ծեծեն: Ա-
մէնքն ալ իրենց զբաղումը ունին. ոմանք փեթակին մաք-
րութեան հոգ կը տանին, ուրիշներ բանւորներուն վրայ
կը հսկեն: Մէկ քանին փեթակին երկու կողմը շարուած՝
կը պաշտպանեն զայն, իրրեւ աշալուրչ հսկողներ: Ուրիշ
խումբեր ալ առտուն կանուխ ծաղիկներուն այցի կ'եր-
թան և իրենց համար հարկաւոր եղած հիւթը կը հա-
ւաքեն ու առանց մոլորելու կը վերադառնան իրենց
տունը: Հօն կը զատեն այդ հիւթէն այն մասը որ մեղ-
րամոմ ըլլալու յատուկ է, անով փոքրիկ ծակեր, բջիջ-
ներ կը շինեն որուն մէջ կը զետեղեն անուշիկ մեղրը որ-
պէս զի մաքուր մնայ:

Այս ամէնը սքանչելի ներդաշնակութեամբ կը կա-
տարուի, բնաւ չ'փոթութիւն, բնաւ անկարգութիւն:

24. Ի՞նչ ըսել է հաստատուն մարմին: — Ի՞նչ ըսել է
հեղուկ մարմին: — Ի՞նչ ըսել է կազային մարմին: — Ի՞նչ-
պէս կը շինուի հացը, պատմէ՛: — Ի՞նչ է չիւր: — Ի՞նչ է կա-
կաչը: — Ըսէ՛ ինձի հիւանդութիւններու անուններ: — Ո-
րո՞նք են դէմքի մասերը: — Որո՞նք են հինգ մասերու ա-
նունները: — Որո՞նք են սրունքի հինգ մասերը: — Ի՞նչ է սինը:

կարծես մտածուած կարգ ու կանոն կը տիրէ իրենց մէջ :

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր. — Հիսնաշի, փեթակ, ստիպ-
ուած, սնունդ, գթադուռ, քանուր, ունակ, կը պաշտպանեն,
աչառուրջ, խոււք, հիւք մոյրիչ, մեղրամուս, քջիք, գե-
տեղեղ, սփանչելի, ներդաշնակութիւն, շփոթութիւն :

20. ՁՈՐ ՍՈՒՈՐԻ ԱՄԱՆԸ

Դարանին վրայ չոր սալոր պարունակող ա-
ման մը կար՝ որուն բերանը բաւական նեղ էր : Պետրոս
ուզեց որ անկից ափ մը առնէ՝ կերակուրէն յետոյ իբր
աղանդեր ուտելու համար : «Ա՛ռ ըսաւ մայրը : — Ո՞ր-
չափ, մայրիկ : — Բուռ մը ա՛ռ, բայց մէկ բուռ մը միայն :»

Պետրոս որ որկրամուլ է, ձեռքը ամանին մէջ խօթե-
լով՝ կը խառնէ. և մատերը իրարմէ հեռացնելով՝ այն-
պէս կ'ընէ որ առնուազն տասներկու սալոր կը սեղմե-
ցնէ բուռին մէջ. Բայց իր ձեռքը այլ եւս չի կրնար
դուրս հանել ամանին բերնէն որ շատ նեղ է :

Պետրոս կը նեղանայ ու կուլայ, ըսելով. «Մայրի՛կ,
սալորները չե՛մ կրնար դուրս հանել : — Կէ՛սը միայն առ,

25. Տո՛ւր տասն կաթնտու կենդանիի անուն : — Որո՞նք
են արմտիքները : — Տո՛ւր հինգ անուն ձուկի : — Տո՛ւր հինգ
անուն սողունի : — Որո՞նք են դաշտերու մէջ աշխատող գոր-
ծաւորները : — Որո՞նք են քաղաքի մէջ աշխատող գործաւոր-
ները : — Ի՞նչ պէտք է տուն մը շինելու համար : — Ի՞նչ
բաներ կրնան կարմիր ըլլալ : — Ի՞նչ է զանգակատունը : —
Որո՞նք են եկեղեցիի մասերը : — Որո՞նք են եկեղեցիի պաշ-
տօնեաները :

ըսաւ մայրը, և այն ատեն պիտի կրնաս ձեռքդ դուրս
հանել : Ի՞նչ օգուտ ունի շատ առնելը, քանի որ չես
կրնար բոլոր առածդ ուտել :»

Պէտք է քիչ բանի փափաքինք, որպէս զի կրնանք
ստանալ մեր ուզածը : Երբ մէկը չափազանց ագահ է,
գիտե՞ս ինչ կ'ըլլայ. — սա դժբաղդութիւնը կ'ունենայ
որ չի կրնար ձեռք բերել իր յուսացածը :

Հարցումներ. — Ի՞նչ տեսակ տղայ է Պետրոս : — Պաս-
մեցե՛ք այս առակը : — Ասոր պէս ուրիշ օրինակ մը տուե՛ք :

21. ԴԱՐԲԱՆՈՑԻՆ ՄԷՉ

Վարպետ ու աշկերտ կայնած դէմ դէմի
կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի,
Աշկերտ մ'ալ «փուֆ փուֆ» կը փչէ փքոց,
Եւ վառարանէն կ'ելլեն ծուխ ու բոց :
Ծանր մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
Պէս պէս գործիքներ շուտով կը կոփեն,
Հոն սայլին վրայ «թաքը թիքը թաք»
կացին, բահ, բըրիչ, նաեւ գամ ուրագ :

26. Սա քառերը շատնիկ անունի՝ վերածե՛ք, այսպէս.
Տիեզերքի արարիչը՝ ԱՍՏՈՒԱԾ :

1. Բնակած երկիրդ : 2. Աւետարանը գրողները : 3. Թուր-
քիոյ մայրաքաղաքը : 4. Սպանիայի երկրին թագուհին : 5.
Փոքր Ասիայի ամենէն մեծ լեռը : 6. Մեր ազգին Լուսաւո-
րիչը : 7. Ձեր վարժարանին տնտեսը : 8. Աստուածաշունչը
հայերէնի թարգմանողները :

Հո՛ն, տե՛ս, աշկերտ մը բռնած է ձեռքին՝
 Յեսանին վրայ դեռ գուլ մի կացին՝
 Շուտ կը դարձնէ անիւր ձիւրո խուռ»
 Սըրելու համար՝ գործիքն ամրակուռ :
 Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
 Քրտինք կը թափէ ֆրշալով հեւքով,
 Կը զարնէ մուրճը անվերջ ռտանկատանկ»
 Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք :

22. Տ Օ Ն Ե Ր

Ծնունդն է մեծ տօն մը զոր եկեղեցին հաստատած է մեր ֆրկիչին՝ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդին յիշատակը կատարելու հասար :

Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս՝ ծնաւ Հրէաստանի Բեթղէհէմ քաղաքը, ախոռի մը մէջ :

Մեծ պահք կը կոչուի եկեղեցիին հաստատած քառասնօրեայ ապաշխարութիւնը որով հաւատացեալները բարեկենդանի զուարճութիւններէն ետք, իրենք զիրենք կը ժողովեն, իրենց մեղքին վրայ կը զղջան, կ'ապաշխարեն ու կը պատրաստուին սրբութեամբ կատարել Զատկի մեծ տօնը :

27. Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը : — Ուր կը տեսնես նաւը : — Կա՞ռքը, խորա՞նը, ցնցո՞ղը, ծաղի՞կը, ցորենի հասկե՞րը, սա՞նը, պատուհա՞նը, եւլն, եւլն : — Ի՞նչ պէտք է աշակերտի մը : — Բանջարանոցի մէջ ի՞նչ բանջարներ կը տեսնես : — Ի՞նչ պտուղներ կը ճանչնաս : — Ի՞նչ զգեստներ կը ճանչնաս : — Պառկելու սենեակին մէջ ինչե՞ր կը գտնուին : — Ինչե՞ր կը շինուին խաղողէն :

Ծաղկազարդը այն կիրակի օրուան յիշատակն է, որ Յիսուս Քրիստոս մտաւ Երուսաղէմ՝ Զարչարանքէն հինգ օր առաջ :

Ս,յն կիրակին ծաղկազարդ կը կոչուի վասն զի Քրիստոս Երուսաղէմ մտած ատեն, ժողովուրդը ի պատիւ իրեն, ծառի ճիւղեր սփռեցին անցնելիք ճամբուն վրայ :

Զատիկ կամ Յարութիւնը այն օրուան յիշատակն է երբ Քրիստոս երեք օր գերեզմանին մէջ կենալէ ետք յարութիւն առաւ : Ս,յս մեծ տօնին օրը հաւատացեալները կը խոստումնին ու կը հաղորդուին Քրիստոսի սուրբ մարմինին եւ արիւնին :

Համբարձումը այն օրուան տարեգարձն է երբ Քրիստոս երկինք ելաւ, յարութենէն քառասուն օր ետք :

Հոգեգալուստն է տօնը զոր կը կատարենք Ս. Հոգիին երկինքէն իջնելը յիշատակելու համար :

Երբ սուրբ առաքեալները, Մարիամ աստուածամայրը և ուրիշ սուրբ ու բարեպաշտ կիներ վերնատուն մը հաւաքուած աղօթք կ'ընէին, յանկարծ սաստիկ քամիի պէս ձայն մ'ելաւ, հրեղէն լեզուներ անոնց գլխուն վրայ իջան ու ամէնքն ալ սուրբ հոգիով լեցուելով՝ ոկսան մարգարէանալ ու այլ և այլ լեզուներ խօսիլ :

28. 1. Ի՞նչ կ'ընէ լպուտը : — Բրո՞ւտը : — Որո՞նք են մարդու հինգ զգայարանները : — Ամառը ո՞ր կենդանիները անհանգիստ կ'ընեն մեզ : — Ի՞նչ կ'ընեն փայտով : — Ի՞նչ կը ծախէ փերեզակը : — Ի՞նչ գործիք ունի հիւսնը : — Ի՞նչ գործիք ունի կօշկակարը : — Ի՞նչ գործիք ունի երկաթագործը : — Որո՞նք են կեանքի հասակները : — Ի՞նչ կը կոչուի այն տեղը ուր մարդ ծնած է :

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր . — Փրկիչ, յիշատակ, Բա-
նաստօրեայ, ապաշխարութիւն, հաւատացեալ, բարեկեդան,
զոյալ, չարչարանք, յարութիւն առաւ, խոստովանիչ, հա-
ղորդուիչ, տարեդարձ, հոգեգալուստ, վերնատուն, հրեղեմ,
մարգարեանալ :

23. ԵՐԶԱՆԻԿ ՄԱՐԴՈՒՆ ՇԱՊԻԿԸ

Պարսիկ շահ մը կը ձանձրանար . «Բժշկեցէք զիս»
կ'ըսէր իր բժիշկներուն . Անոնցմէ ամենէն գիտունը ը-
սաւ . «Տէ՛ր իմ թագաւոր, ձեր հիւանդութիւնը կը բժըշ-
կուի եթէ երջանիկ մարդու մը շապիկը հագնիք :»

Առաջին նախարարը սկսաւ երջանիկ մարդ փնտռել .
իրենց վիճակէն գոհ կարծուող հարուստ ու ազդեցիկ
անձերու դիմեց . Ամէնքն ալ կ'ըսէին . «Երջանկութիւնը
ի՞նչ է՝ չենք գիտեր :

Օր մը նախարարը թշուառ փայտահատի մը հան-
դիպեցաւ ու հարցուց անոր . «Ըսէ՛ նայիմ մարդուկս,
երջանիկ ես :

— Այո՛, ըսաւ միւսը :

— Ուրեմն շուտ շապիկդ ինծի տուր :

29. Պատասխանեցիք բերանացի եւ գրաւոր :

1. Ի՞նչ կ'ըլլայ աղը երբ ջուրին մէջ ձգես : 2. Կերակուր-
ներուն ի՞նչ կ'ընէ աղը : 3. Աղէն զատ ի՞նչ բաներ կ'հալին
ջուրին մէջ : 4. Շաքարէն զատ ի՞նչ բաներ կը ձանձնաւ որ
անուշ ըլլան : 5. Ի՞նչ բաներու կը գործածուի շաքարը . —
Իսկ սո՞րս, իսկ քացա՞ր : 6. Ի՞նչ խմելիքներու մէջ շաքար
ձգելու է, որպէս գի խմուին : 7. Ուսկի՞ց կ'ելլէ աղը, իսկ
շաքա՞րը :

— Շապիկ չունիմ, պատասխանեց փայտահատը :

Այս պատմութիւնը հնարող իմաստունը սովորեցնել
ուզած է թէ ամէնէն հարուստը ամենէն երջանիկը չէ :

Հարցումներ . — Ի՞նչ եղած էր Պարսից Շահ մը : — Ի՞նչ
կ'ըսէր : — Գիտուն բժիշկն ի՞նչ պատասխանեց : — Ի՞նչ ը-
սաւ նախարարը : — Որո՞ւ դիմեց : — Ի՞նչ կ'ըսէին ամենքն
ալ : — Որո՞ւ հանդիպեցաւ նախարարը : — Ի՞նչ ըսէր Է փայ-
տահատը : — Ի՞նչ հարցուց փայտահատին : — Ա՞ն ինչ պատաս-
խանեց : — Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութեան :

24. ԸՆՏԵԼԱՅԱԾ ՕՁԵՐ

Կան երկիրներ ուր կարգ մը մարդիկ կը բռնեն օ-
ձերը, և տեսակ մը խաղ կը սովորեցնեն անոնց նուագա-
րաններու տխուր ու ողբագին ձայնով : Այդ օձերը,
սակայն, շատ վտանգաւոր են . Ուրեմն ի՞նչպէս այդ
մարդիկ կրնան զանոնք դուրս հանել խորշերէն, ի՞նչ-
պէս կը բռնեն առանց թունաւորուելու : Օձ մը բռնել-
նուն պէս, անոր երկու թունալից ժանիքները կը հա-
նեն, ժահրը կը թափի . այսպէսով ա՛լ անկարող կ'ըլլայ
օձը խայթելու :

30. Ի՞նչ կը կոչուի որթին պտուղը : — Ի՞նչպէս կը չինեն
գինին : — Ի՞նչ կը կոչուին այն մարդիկ որ չափազանց գինի
կը խմեն : — Որո՞նք են երկրագործին զբաղումները : — Ո-
րո՞նք են պայտարին զբաղումները, եւ ի՞նչ գործ ունի : —
Ի՞նչու կը լուսնեն ձիերը : — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն հիւան-
դանոցները : — Ի՞նչպէս կ'եփեն սուրճը : — Ո՞րն է Օսման-
ման պետութեան մայրաքաղաքը : — Ո՞րն է աշխարհիս ամե-
նէն բազմամարդ քաղաքը :

Այն ատեն զայն կը կրթեն և կ'ուսուցանեն ինչ որ ուզեն: Անոր կը սովորեցնեն ծակի մը մէջ կամ ծածուկ տեղ մը սալարուիլ մնալ, առանց հանդիսականներուն երեւալու: Սրինգի կամ տիկի և: ձայնով օձը պահուած տեղէն դուրս կ'ելլէ ու կ'սկսի իր խաղերը: Պէտք չէ մոռնալ թէ այս սողունը շատ սիրահար է երաժշտութեան որուն տխուր կամ զուարթ խաղերէն ազդուելով՝ կը կանգնի, գլուխը կը շարժէ և մերթ արտմութեան, մերթ աշխոյժ զուարթութեան նշաններ կ'արտայայտէ: Իսկ երբ գաղբի երաժշտութիւնը, սողունն ալ կը գաղբի պարելէ, և հանդարտիկ կը պլորուի կը մնայ:

Սակայն այս տեսարաններէն մահառիթ վտանգներ ալ կրնան ծագիլ: Այս զուարթ պարերու միջոցին անխոհեմ տղեկ մը, ուզելով փորձել թէ իրօք օձը զինք չի խածներ և չի թունաւորեր, կատակի համար զարկաւ անոր: Օձն ալ խայթեց զայն և ժամ մը վերջը տղան կը մեռնէր սոսկալի տանջանքներով:

Քննութիւն կատարուելով՝ յայտնուեցաւ թէ թունաւոր ժանիքը զոր խլած էին, նորէն բուսած լլլալով՝ թոյնը ազդած էր անխոհեմ մանուկին:

Հարցումներ. — Իսկի մը երկիրներու մէջ ի՞նչ կ'ընեն կարգ մը մարդիկ. — Ի՞նչ կերպով կ'ընեն. Ի՞նչպէս ի ցոյց կը հանեն օձը. նկարագրեցի՞ք այս տեսարանը: — Այս տեսարաններէն վտանգ ալ ծագած է, պատմեցի՞ք թէ ի՞նչպէս:

31. Գրեցի՞ք հինգ հինգ անուն որ ցուցրին:

Մետաղ, գոյն, ծառ, ծաղիկ, Պտուղ, կենդանի, թըռչուն, սողուն, միջատ, դրամ, զգայարանք:

Ծան. — Աստիճակ հասարակ անուն կը կոչուին:

25. ՄԻԱՄԻՏ ՈՐՍՈՐԴԻ

Միամիտ քաղաքացի մը, որ իր ունեւիէն զատ ուրիշ զէնք չէր գործածած, որսորդ լւթիւն ընել ուզեց: Ամէն անգամ որ որսի կ'երթար, ձեռնունայն կը դառնար: Օր մը շատ յոգնած կը վերադառնար, երբ ճամբան հանգիպեցաւ տղու մը որ ողջ ճագար մը կը տանէր: «Լա՛ւ, ըսաւ ինքնիրեն, այս անգամ որս պիտի ունենամ»: Ուստի ճագարը կը գնէ, չուան մը կ'առնէ, մէկ ծայրը անասունին ոտքին կը կապէ և միւս ծայրն ալ ծառի մը ոստին: Յետոյ քանի մը քայլ ետ ետ կ'երթայ, նշան կ'առնէ և հրացանը կ'արձակէ: Գնտակը չուանը կը կտրէ և ճագարը կը փախչի իր բոլոր ուժով:

Անմիտ մարդը միայն կ'ուզէ փառաւորուիլ իր չունեցած կամ իրեն չվերաբերած բանով:

Հարցումներ. — Ի՞նչ ընել ուզեց միամիտ մարդը. — Կրնա՞ր որս ընել. ինչո՞ւ չէր կրնար. — Ի՞նչ պատահեցաւ օր մը. — Պատմեցի՞ք թէ ի՞նչ էր մարդուն միտքը: — Ի՞նչ ըրաւ մարդը: — Բարոյական:

32. Կետեւուն տեղ պէտք եղած բառը դրե՛ք.

1. Յիսուս ծնաւ ... մը մէջ եւ մեռաւ ... վրայ: 2. Զիբը կեր կ'ուտեն ... մէջ: 3. Այն տեղն ուր դատ կը վարեն, կը կոչուի ... : 4. ... այն շէնքն է ուր կը բնակին զօրքերը: 5. ... այն տեղն է ուր մարդ կը թաղեն: 6. Կերպասը կը կտրեն ... ով, իսկ հացը կը կտրեն ... ով: 7. Մարդ մը որ միշտ նոյն խանութը կը յաճախէ առեւտուր ընելու համար, կը կոչուի ... : 8. ... կը սովորեցնէ ուղիղ խօսիլ եւ ուղիղ գրել, իսկ ... կը սորվեցնէ գաղափարները վայելուչ կերպով չարագրել:

26. Ա Ռ Ի Ի Մ Ը

Ամէնէն մեծ և կատաղի առիւծները կը գտնուին Ափրիկէի լեռներուն և ընդարձակ դաշտերուն մէջ։ Երբ արեւը մարը մտնէ, առիւծը կ'ելլէ իր որջէն և կ'երթայ որս փնտռելու։ Թեթեւակի կը սողոսկի ցախերուն մէջէն և կը պահուըտի աղբիւրի մը քով։ Երբ ուրիշ կենդանի մը՝ ինչպէս գոմէշ, յամոյր, վագերաձի, գայ աղբիւրը ջուր խմել, առիւծը ահեղ ոստիւնով մը անոր վրայ կը յարձակի և իր թաթին միակ հարուածովը անոր կողերը կը ջախջախէ։

Առիւծը այնքան ուժով է որ կրնայ երինջ մը բերանը առնել և այս բեռով մէկտեղ լայն փոսէ մը կամ բարձր տեղէ մը ցատքելով անցնիլ։

Երբ գիշերը լուսի անոր մռնչիւնը, բոլոր կենդանի արարածները ահ ու դողի մէջ կ'իյնան։ Երբ գիւղի մը մօտ գտնուի, շունները կը հաչեն և ձիերը, եզները, ուղտերը յիմարաբար կը վազվզեն։ Գիւղացիք մեծ խարոյկներ կը վառեն և բոցավառ ջահեր կը ճօճեն, զայն փախցնելու համար։ Բայց առիւծին հոգը չէ. արջառներու մակաղատեղը կը մտնէ և քանի մը վայրկեանի մէջ ձի մը կամ կով մը իր թաթերուն տակ կը ջախջախէ։

Երբ անօթի է կամ զայրացած՝ իր պոչով կը ծեծէ կողերը և իր բաշերը կը ցնցէ։

32. Ինչի՞ մէջ կ'աղան սուրճը. — Ինչի՞ մէջ կը ծեծեն սխտորը. — Ինչի՞ մէջ կը լեցնեն գինին. — Ինչի՞ մէջ կը ճմլեն խալսիկը. — Ինչի՞ մէջ կը տապկեն ձուկը. — Ինչի՞ մէջ կը պահեն հագուստները. — Ինչի՞ մէջ կը հարեն թանը։

Այն ատեն մինչեւ իսկ մարդու վրայ կը յարձակի, կը յափշտակէ զայն, յագուրդ տալու համար իր անօթութեան։

Առիւծին մորթը դեղնագոյն է և ողորկ, Մատակ առիւծը որ բաշ չունի և փոքր է հասակով, կը բնակի անտառներուն խորը, իր կորիւններուն հետ. վայ աւոր որ մօտենայ իր քարանձաւին։

Հարցումներ. — Ո՞ւր կը գտնուին մեծ եւ կասաղի առիւծները. — Առիւծն ե՞րբ որս կ'ընէ, ի՞նչպէս, ո՞ւր կը պահուի, ի՞նչպէս կը յարձակի. — Ի՞նչ կը պահուի երբ մորթն է. — Երբ գիւղին մօտ ըլլայ, գիւղացիք ի՞նչ կ'ընեն, ինչո՞ւ. — Առիւծն ի՞նչ կ'ընէ երբ ակօրի է, որո՞ւ վրայ կը յարձակի, ինչո՞ւ. — Նկարագրեցի՞ք առիւծ մը, հասակը, մորթը, եւայլն։

Ա Ռ Ա Մ

Ածան հաւը կրկուան կ'ըլլայ։

34. Կետերուն տեղ պէտք եղած բառը դրե՛ք.

1. ... տունկ մ'է որ մեզի կուտայ խաղող։ 3. Որթին ճիւղերը կ'ամփոփուին ... ին վրայ։ 3. Տունկերը կանգուն պահելու համար ... ին կը կապեն։ 4. ... կը կոչուի հողի փոքրիկ մաս մը ուր բոյսեր կը տնկուին։ 5. ... ին մէջ ցորեն եւ արմաթը կը ցանեն, իսկ ... ին մէջ կը տնկեն ծառեր եւ ծաղիկներ։ 6. Ազատքեղը, թրթնջուկը, չողգամը եւ անանուխը կը բուսնին . . . ին մէջ։ 7. Կիները իբրեւ զարդ կը գործածեն . . . : 8. . . կը տնկէ, կը մշակէ եւ կը պահպանէ ծառեր եւ ծաղիկներ։

27. ՀԱՐԱՐԻՏԻԹԻԻՆ

Նասրէտտին հոճան իր գանձը տարաւ ծածուկ ան-
տառին մէջ թաղեց գաղտուկ մը, և մարդ չիմացաւ .
մինակ իր մէկ ազգականը, որ գիտէր, գիշերանց գնաց
ոսկիները հանեց գողցաւ: Ատեն անցաւ, երբ եկաւ
տէրը իր գանձը նայելու, տեսաւ որ չկայ, հասկցաւ
թէ իր ազգականն է գողցեր, մտածեց անանկ խելք մը
բանեցնել որ ոսկին տեղն երթայ: Կանեց ազգականն
ու ըսաւ. «կազաչմ», վաղը մէկտեղ երբ աքանտառը,
փորենը գանձս եղած տեղն ու հաղար ոսկի ալ նորէն
թաղենք:» Նայիս գիշերանց ազգականը առաւ գողցած
ոսկիները, տարաւ տեղը դրաւ՝ որ այն հազար ոսկին
ալ տէրը թաղէ հոն՝ անկէ ետքը ինք երթայ բոլորը
մէկէն յափշտակէ: Իսկ հարուստը երբոր գնաց գտաւ
գանձը, վերցուց տարաւ տուն:

Ո՛վ որ ցանկալով քիչը կը ձգէ ու շատին ետեւէն
կ'երթայ, բոլորէն ալ կը զրկուի ու ունեցածն ալ կը
կոշսնցնէ:

Հարցումներ.— Հարուստ մարդը ի՞նչ հնարք մտածեց իր
գանձը ձեռք ձգելու համար: (Պատ՝ Ե՛ք նոյնը՝ երկու մար-
դերը դեմ առ դեմ խօսեցնելով):

35. Սա պարզ նախադասութիւններն միացուր ու յարա-
բերակա՛նով.— Օրինակ. Ես կարդացի այն գիրքը զոր հայրս
տուած եր ինծի:

1. Նամակ գրեցի բրոջս, քոյրս եկաւ մեր տունը: 2. Դա-
սատուն յանդիմանեց աս տղաքը, աս աղաքը դաս չէին գի-
տեր: 3. Այսօր գացի մօրեղբօրս, մօրեղբայրս գիւղը կը
բնակի: 4. Ես աչքկապուկը կը սիրեմ, աչքկապուկը զուար-
ճալի խաղ է: 5. Կարդա՛ աս գիրքը, աս գիրքը շատ աղուոր
առականեր կը պարունակէ:

28. ԱՂՕԹՔ ՈՐԲ ՄԱՆԿԱՆ

ԱՌ ՅԻՍՈՒՍ ՄԱՆՈՒԿ

Մայրիկիդ գիրկը՝ փարած ըստինքին՝
Յիսո՛ւս, ժամին մէջ՝ այն սեւ ու տըխուր
կանթեղին լոյսին առջեւ լալագին՝

Մայրիկեդ կ'առնես գգուանք ու համբոյր:
Եթէ կը մըսիս հոս գիշեր ատեն,
Եկո՛ւր օրրանըս պառկինք միասին,
Հոն՝ քոյրերս զիս վերմակով պատեն,
Պատուհանէն ալ կը նայի լուսին:

Գիտեմ, կը վախնաս, երբոր տէրպապան,
Իր սեւ մօրուքով, մէկ ձեռքը բուրվառ՝
Ամէն օր կ'ըսէ խորունկ շարական,
Եւ քեզ կ'աղօթէ ամենուն համար:

Եկո՛ւր տո՛ւն երթանք. չաքար, խաղալիք,
Ի՛նչ որ ես ունիմ՝ բաժնենք հաւասար,
Հոնտեղ եղբօ՛ր պէս կ'ապրինք խաղաղիկ.
Քեզ շա՛տ կը սիրեմ, հիմա հասկըցա՛ր:

Բայց դուն ալ մայրիկդ ինծի պիտի տաս,
Ի՛նչ կ'ըլլայ՝ քո՛ւկդ ալ, ի՛մա ալ թող ըլլայ.
Իմ մայրըս չի կայ, չիյտեմ ո՛ւր մընաց,
Իր կաթն ու պաչիկը շա՛տ կարօտցայ:

36. Ի՞նչ ըսել է մեղք: — Քանի՞ տասնորդամեղքը մէկ
մէղքի հաւասար է: — Քանի՞ հարիւրորդամեղքը մէկ մէղքի
հաւասար է: — Քանի՞ մեղքը մէկ հազարամեղք է: — Ի՛նչ
ըսել է քառակուսի մեղք: — Ի՞նչ ըսել է խորանարդ մեղք:
— Ի՞նչ կը չափեն մեղքով:

Եկ'ուր, Յիսուս իմ, մայրիկդ ալ մէկտեղ.
Մենք պառկինք՝ ա՛ն ալ ըսէ թող օրօր:
Մենք օրն իրիկուն կը ժպտինք անմեղ,
Ան ալ կը սիրէ մեզի ամէն օր....

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

29. Ա Ր Զ Ա Գ Ա Ն Գ

Արամ, էր գիտեր տակաւ ին թէ արձագանգն ինչ էր:
Օր մը, որ դաշտը ելած էր, սկսաւ գոչել.

— Հո՛, հո՛, հո՛.

Անմիջապէս մօտիկ անտառէն նոյն ձայնը լսեց.

— Հո՛, հո՛, հո՛.

Տղան զարմանալով սկսաւ դողալ և գոչեց.

— Ո՞վ ես դուն

Ձայնը պատասխանեց.

— Ո՞վ ես դուն.

Արամ բարկացաւ, և զայրացմամբ ըսաւ.

— Դուն անպիտան տղայ մ'ես.

— Անպիտա՛ն տղայ, կրկնեց ձայնը անտառին խորէն:
Եւս առաւել զայրացած, Արամ նախատական խօս-
քերը կրկնապատկեց, զորոնք արձագանքն իրեն վերա-
դարձուց ճշդիւ.

Բարկութեամբ լեցուած բոլոր անտառը պտտե-
ցաւ, մացառներուն մէջ փնտռելով պզտիկ տղան, զոր

37. Աշակերտք տայ հինգ անուն.

Կարասիի, արհեստի, արհեստաւորի, դասական առար-
կայի, խաղալիկի, ուտելիքի, գրքի, զգեստի.

հոն պահոււրտած կը կարծեր, որպէս զի վրէժը առնէ:
Սակայն բնականաբար ոչ ոք գտաւ հոն.

Այս ապարդիւն խուզարկութենէն ետք, Արամ տուն
դարձաւ և իր մօրը պատմեց թէ չար տղայ մը անտա-
ռին մէջ պահոււրտած էր և զինքը անարգած: Մայրը
պատասխանեց.

— Ձաւակս, դուն ինքզինքդ կ'ամբաստանես, քան-
զի իսկ և իսկ քու խօսքերդ լսեցիր. ինչպէս որ յաճախ
քու պատկերդ ջրին մէջ տեսած ես, նմանապէս լսեցիր
քու բնիկ ձայնիդ հնչումը. Եթէ սիրուն խօսքեր ըսած
ըլլայիր, սիրուն խօսքեր լսած պիտի ըլլայիր:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է արձագանգը: — Ի՞նչ ըսաւ Ա-
րամ. — Ի՞նչ պատահեաւ տղայ: — Յետո՞յ: — Ուրիշ ի՞նչ
ըսաւ. — Ի՞նչ ըսեց քու «ապարդիւն խուզարկութիւն»:
— Գնաց ի՞նչ ըսաւ մօրը: — Մայրն ի՞նչ պատահեց:
— Ի՞նչ օ-
րինակ տուաւ: — Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութեան:

38. 1. Կետրուն տեղ պէտք եղած քառու դրեք:

1. Երբ ջուրը կրակի վրայ դնելով եփենք՝ ջուրը եռալով
... կ'ըլլայ եւ օդին մէջ կը ցնդի: 2. Երբ տեղ մը պէտք ե-
ղածին չափ արմոք չգտնուի, ... կը տիրէ: 3. Երբ քաղա-
քի մը մէջ հիւանդութիւն ծագի եւ շատեր վարակուին, ...
կայ կ'ըսուի: 4. Ախտ մը կրնայ ... ըլլալ, այսինքն ուրիշ-
ներու փոխանցիլ: 5. Երբ երկու անձ մի եւ նոյն տեղը գըտ-
նուի խոստանան, ... ըրած կ'ըլլան: 6. Երբ մէկը ուրիշի
մը պաշտօնին անցնի, անոր ... կարգուած կ'ըլլայ եւ այդ
ուրիշն ալ կը կոչուի ... 7. Յակոբ պարտք ունի Պետրոս-
ին, Յակոբ ... է, իսկ Պետրոս ... :

30. ԹՈՋՈՒՆՆԵՐՈՒ ԻՄԱՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սեպտեմբերի վերջերը, երբ ծառերու տեղունները կը սկսին թափթփել, մեր պարտէզներուն, դաշտերուն ու անտառներուն մէջ անուշ անուշ երգող թռչուններուն շատերո կը պատրաստուին մեզ թողուլ: Բոլոր ձըմեռը կ'երթան հեռաւոր տաք երկիրներ անողնել:

Անշուշտ կը զարմանաք, տղաքս, թէ ինչպէս այնքան հեռաւոր ճամբորդութիւններ կ'ընեն այն խեղճ թռչունները, մինչդեռ մենք, խելք ու բանականութիւն ունենալով հանդերձ, չենք կրնար՝ մինչեւ որ ճամբան չգլխանք կամ առաջնորդներ չունենանք:

Իրաւունք ունիք զարմանալու: Սակայն գիտցէք որ Աստուած է անոն, առաջնորդը. Աստուած՝ որ արեւը, լուսըն ու աստղերը կը ծագէ, որ ծաղիկ ու պտուղ կը բուսցընէ, ինքն Աստուած այն թռչուններուն կը ցուցընէ երթալու երկիրը, բնակելու ծառն ու տանիքն եւ այն տեղն ուր պիտի գտնեն իրենց կերը: Աստուած, աչնան, կ'առաջնորդէ իրենց՝ տաք երկիրներ եւ գարնան զիրենք կ'առնէ մեր երկիրները կը դարձնէ. մեր անտառներուն ու պարտէզներուն կենդանութիւն տալու:

Հարցումներ. — Ի՞նչ կը պատահի սեպտեմբերի վերջերը: — Այս պարագայիս ի՞նչ բան կայ զարմանալու: — Ո՞վ է թռչուններուն առաջնորդը: — Ինչե՞ր կ'ընէ Աստուած:

39. 1. Սուրը կը դրուի . . . մէջ 2. Կենդանիներու մարմինը . . . ով պատած է: 3. Օձին շափկը կը կոչուի . . . : 4. Նամակ մը կը դրուի . . . ի մէջ: 5. . . . աման մ'է որու մէջ ջուր կը լեցնեն ծաղիկները ոռոգելու համար: 6. . . . տեղ մ'է ուսկից կը հանեն այլ եւ այլ քրտական նիւթեր: 7. . . . կը կոչուին անոնք որ Գրիստոսի կը հաւատան:

31. ԱՅԾԻՆ ԴԱՏԱՆՅԱՆԸ

Հարուստ արար մը տեսաւ որ իրմէ քսակ մը ոսկի գողցուեր է: Վստահ էր որ գողը տունէն է, բայց ամենուն վրայ ալ կը կասկածէր, առանց գիտնալու թէ ո՞վ է:

Բոլոր ծառաները ժողովելով ըսաւ անոնց. «Ամէնքդ ալ Այծի դասասանին պիտի ենթարկուիք այս երեկոյ. Հրաշալի այծ մ'է, աւելցուց, երբ յաջաւոր մը ձեռքը անոր վրայ դնէ, իսկոյն կը սեւնայ:»

Երեկոյին, երբ մուլթը վրայ հասաւ, հրամայեց իր ծառաներուն որ վրանին մէջ մտնեն կարգով, եւ հոն գտնուող այծին կռնակին վրայ դնեն ձեռքերնին: Բայց հանճարեղ Հարուստն առաջուց, գաղտուկ մը, այծին կռնակն ածուխի փոշի քսած էր:

Վրանէն քանի մը քայլ անդին կեցած՝ հարուստը դուրս ելլողներուն ձեռքը կը զննէր:

Արդ, ամէնքն ալ սարսափահար էին տեսնելով որ ձեռուրնին սեւցեր է. միայն մէկը հպարտութեամբ ցոյց կու տար իր ձեռքը որ ճերմակ մնացեր էր:

Բայց տէրն ըսաւ իրեն. «Դո՛ւն ես գողը, վասն զի միայն դո՛ւն չես համարձակած ձեռքդ այծին կռնակին քսել:»

Հարցումներ. — Ի՞նչ ըսել է դասասան: — Ի՞նչ կը կոչ-

40. Ի՞նչ է ջուրը: — Ուսկից կուգայ մեր ջուրը: — Ի՞նչ բաներու կը գործածենք զայն: — Քանի՞ վիճակ ունի ջուրը: — Ե՞րբ կը սառի ջուրը: — Ի՞նչ է չոգին: — Ինչի՞ կրնայ ծառայել չոգին: — Ի՞նչ ըսել է հանքաջուր: — Ի՞նչ ըսել է ջերմուկ:

չուի այն որ դաս կը բանայ : — Իսկ ա՞յն որուն դեմ դաս կը քացուի : — Ի՞նչ տեսաւ հարուստը : — Ի՞նչ ըրաւ եւ ի՞նչ ըսաւ իր ծառաներուն : — Երեկոյին ի՞նչ ըրաւ : — Ինք ո՞ւր կեցած էր եւ ի՞նչ կ'ընէր : — Այսպէս զննելուն պատճառն ի՞նչ էր : — Ծառաներէն մէկն ի՞նչ ըրաւ : — Անոր ի՞նչ ըսաւ տէրը :

32. Կ Ա Պ Ի Կ Ն Ե Ր

Կապիկները ուրիշ ամէն կենդանիներէ աւելի կատարեալ կազմութիւն ունին, և իրենց մարմինն թէ՛ արտաքին ձեւով և թէ՛ ներքին կազմութեամբ մարդուն շատ կը նմանին : Ասոնց երեսը մազ չունի, իսկ մարմինը մազերով ծածկուած է, ականջը մարդու ականջի պէս, աչքը դուրս ցցուած, վիզը կարճ : Կապիկին չորս անդամները ձեռք են և մատերը տափակ ու շիտակ եղունգներ ունին : Կապիկներուն շատերը պոչ չունին, ոմանք ալ մարդու պէս շիտակ կեցած կը քալեն : Գրեթէ ամէնքն ալ Այրեցեալ Գոտին տակ կ'ապրին, ծառերուն վրայ կը բնակին ու պտուղներով կը կերակրուին : Բնութեամբ ճարպիկ են և խորամանկ և ուրիշներուն քրաժ գործերուն ու չարժուածքներուն հետեւող նմանող են :

Կապիկները շատ Սեռերու ու Տեսակներու կը բաժնուին. գլխաւորներն են Շիմպանզէ, Ուրանկոթանկ,

41. Ի՞նչ ըսել է մթերանոց, վաճառատուն, տնայտնայտ, անուրդ, նուագուրդ, միջնորդ, յանձնակատար, գեղջ, տնայտնորդ, տոկոս, սակագին կամ նիւ, ընկալագիր, մուրհակ, վաճառական մը սովորաբար քանի՞ տետրակ կ'ունենայ :

Հասարակ կապիկ, Մօրուսաւոր կապիկ, Առիւծակապիկ, Շնագլուխ կապիկ, Կոնչող կապիկ, Եւայլն :

Հարցումներ. — Ի՞նչ է կապիկը : — Որո՞ւ կը նմանի : — Ի՞նչպէս է անոր մարմինը : — Ո՞ւր կը գտնուի : — Ի՞նչ ըսել է Այրեցեալ Գոտի : — Ի՞նչ կ'ուսեն կապիկները : — Ի՞նչ մասնաւոր յատկութիւններ ունին : — Քանի՞ տեսակ կապիկ կայ :

33. ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ քաղաքի մը աղքատներուն օգնելու համար քանի մը հոգի յանգանակութեան ելան : Գեղեցիկ տան մը բակէն ներս մտած ատեն, լսեցին տան տիրոջ ձայնը որ կը յանդիմանէր սպասաւորներէն մէկը թէ ինչու աղքատները թափեր էր վառած լուցիկի ծայրերը, փոխանակ զանոնք վառարանը նետել ու վառելու :

Հանգանակիչներէն մէկը ըսաւ իր պաշտօնակիցներուն. «Բա՛րեկամներ, ագահին մէկն է աս մարդը, եւ ասկէ բան յուսալ անխելքութիւն է : — Հոգ չէ, փորձ մըն է կ'ընենք, ներս մտնենք,» ըսաւ միւս ընկերը :

42. Սա խօսքերն ամբողջացուր.

— ... կ'երգէ (ո՞վ) : — ... կը կարդայ (ո՞վ) : — ... կար կը կարէ : — ... կը չինէ : — ... մուկերը կը լրտեսէ : — ... անուշ կը հոտի : — ... բանալիները կը դարբնէ : — ... գունտի պէս կը լոր է : — ... փայտ կը կտրէ : — ... տելիք կը ծախէ : — ... մուշտակ կը կարէ : — ... հօտը կ'արածէ : — ... կը մօրայ : — ... հօգուտ կը կարէ : — ... կը թռչի : — ... կը ծաղկին : — ... պատարագ կ'ընէ : — ... կ'ածիլէ : — ... ձուկ կ'որսայ : — ... կը հաչէ : — ... կոչիկ կը կարէ :

Նոյն միջոցին տան տէրը անոնց առջեւ ելաւ, ներս հոսմցուց և ուզեց իսանալ անոնց այցելութեան ապատակը: Երբ իմացաւ թէ կարօտեալներուն համար նպաստ կը հաւաքէին, իսկոյն իր խուցը առաջնորդեց զանոնք և կարեւոր գումար մը նուիրեց: Մարդիկը շատ գոհ և ուրախ ըլլալով այս անակնկալ նուէրէն, խոստովանեցան թէ լուցկիի ծայրերուն համար սպասաւորը յանդիմանող անձէ մը չէին յուսար այդքան գումար ստանալ: Տանտէրը պատասխանեց. «Իրաւ է, պարոններ, թէ խնայասէր եմ, բայց լուցկիի ծայրերուն պէս չնչին բաները անգամ խնայելով է որ կրնամ խեղճերուն ողորմութիւն տալ մեծ գումարներ»:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է խնայողութիւնը: — Ի՞նչ պատահեցաւ հանգանակիչներուն, պատեցե՞ք: Բացատրեցե՞ք խնայողութեան օգուտները:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Մարդուն աչքը ելլէ՝ լաւ է, քան անունը:

43. 1. Գիւղի մը պետը կը կոչուի . . . : 2. Գիւղախմբի մը (նահիյէ) պետը կը կոչուի . . . : 3. Վիճակի մը կամ գաւառակի մը (գազա) պետը կը կոչուի . . . : 4. Գաւառի մը (տանճագ կամ միւթասարրփլըզ) պետը կը կոչուի . . . : 5. Նահանգի մը (վիլայեթ) պետը կը կոչուի . . . : 6. Պետութեան մը տէրը կը կոչուի . . . :

Ծան. — Բանի մը տուներու խումբը կը կոչուի գիւղ: — Բանի մը գիւղ միասին առնելով՝ կը կոչուին աւան կամ գիւղախումբ: — Վիճակը կամ գաւառակը կը կազմուի աւաններէ: — Գաւառը՝ կը բաղկանայ գաւառակներէ: — Նահանգը՝ գաւառներէ: Պետութիւնը՝ նահանգներէ կամ կուսակալութիւններէ:

34. Տ Ո Ւ Ն Կ

Բնութեան գործարանաւոր բերքն է տունկը, որ երկրին մէջ կը հաստատուի, սնունդ կ'առնէ կ'աճի, կը բազմանայ և ուշ կանուխ կը թողմի, կ'անցնի: Տունկերը միայն գործարաններ ու գործիքներ ունին սնանկներու և բազմանալու, և ասով կը զանազանին անասուններէն, որոնք իրենք իրենց շարժելու և զգալու կարողութիւն ալ ունին:

Տունկերու գործարաններն են. Արմատ, Բուն, Տերեւ Ծաղիկ: Ասոնք միանալով և կազմուելով՝ տունկը կը սնանի և կը բացուի, վերջը պտուղ ալ կը բերէ եւ անկէ ետք ուրիշ նոյն տեսակ տունկեր ալ կ'եղեն:

Արմատը տունկին այն մասն է որ հողին մէջ կը տարածուի և կ'աճի:

Բունը կամ կոճղը արմատէն վեր ելած արտաքին մասն է:

Տերեւը բունին ու ճիւղերուն վրայ գտնուած մասն է:

Ծաղիկը տունկին այն մասն է որ պտուղներէն անմիջապէս առաջ կը կազմուի և պտուղ տալու հարկաւոր գործարաններն ունի: Սովորաբար ծաղիկին վրայ չորս բան կը գտնուի. Բաժակ, Պսակ, Պտուղի գործարաններ, և մեղրի անօթներ:

44. Ինչի՞ մէջ կը ծխեն խունկը: — Ի՞նչ է սկիհը, իսկ սրբատօժը: — Ի՞նչ ըսել է հաղորդուիլ: — Որո՞նք կը հաղորդուին: — Ի՞նչպէս, տարին քանի՞ անգամ: — Որո՞նք են ժամարարին զգեստները: — Ի՞նչ է Աւետարանը: — Եկեղեցական գրքերը որո՞նք են:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է տունը : — Ի՞նչպես կը զանազանուի կենդանիներեն : — Որո՞նք են գործարանները : — Ի՞նչ է արևաք : — Կո՞նդր : — Ծաղի՞կը : — Որո՞նք են ծաղիկի մը մասերը :

35. ԿԱՂԱՆԴՆ ՈՐ ԶԻ ԳԱՐ

« Կաղանդն երբոր գայ , մօրեղբայրդ Ալիք
« Բեզի պիտի տայ շաքար , խաղալիկ ,
« Հայրիկդ՝ սուլիչ , մեծ հայրդ ալ թմբուկ » ,
Մայրն այսպէս կ'ըսէր Զարեհին փափուկ ,
Որ իր առնելիք ընծայից ի սէր

Բայց փոքրիկ տղաք համբերել չունին ,
Կ'ուզէն որ շուտ մը ըլլայ ըսածնին :
Եւ երէկ՝ Զարեհ հարցուց . « Է՛հ , մայրիկ ,
« Քանի որ չիգար կաղանդն աղուորիկ
« Որ մեզի պիտի տայ այնքան բաներ թանկ՝
« Զըլլա՞ր որ քու հետ մենք իրեն երթանք . . . »

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Մեղր ծախողը մատը կը լզէ :

45. Ի՞նչ բաներ կրնան ըլլալ . շենքային , երկակեցաղ ,
սարափոխիկ վայելուչ , ոստախիս , կաշուածական , հոյաշէն ,
անակնկալ , սրտաբուլիս , յորդանոս , վարսմամիս , խոպան ,
յոթնախառն :

36. ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՆ ՈՒ ԺԱՅՈՒՂ

Մարդ մը լեռներու մէջ կը ճամբորդէր : Տեղ մը հասաւ ուր մեծ ժայռ մը գլորած էր ճամբուն վրայ և ա'լ անկարելի էր առաջ երթալ :

Արդ , տեսնելով որ ժայռն արգելք կ'ըլլայ իր ճամբան շարունակելու , մարդը փորձ մը ըրաւ քարը տեղէն շարժելով ճամբայ բանալու : Շատ յոգնեցաւ , սակայն ի զո՞ւր : Աս տեսնելով՝ տրտում տխուր նստաւ ու ըսաւ . « Ի՞նչ պիտի ըլլամ . երբ մութը վրայ գայ . հոս առանձին , անսնունդ , անպատուար , անպաշտպան պիտի մնամ , մինչ գազանները որս փնտռելու պիտի ելլեն .

Այս մտածութեան մէջ ընկղմած էր . ահա ուրիշ ճամբորդ մը վրայ հասաւ և աս ալ միւսին պէս ջանաց ժայռը տեղէն խախտել , բայց չյաջողելով՝ լռութեամբ ու գլխիկոր նստաւ :

Ասոր ետեւէն ուրիշներ ալ եկան , բայց չկրցան ժայռը շարժել և անո՛նք ալ երկիւղով պաշարուեցան :

Վերջապէս անոնցմէ մին ըսաւ . « Եղբայրներ , աղօթե՛նք Աստուծոյ , թերեւս գլթայ մեր վրայ » : Այս խօսքը ամէնքն ալ կատարեցին և բոլոր սրտով աղօթեցին : Մարդը ըսաւ նորէն . « Եղբայրներ , ինչ որ մինակ ընել չկրցանք , թերեւս ամէնքս մէկտեղ ընենք » :

Ոտք ելան և ամէնքը միահաղոյն հրեցին քարը որ տեղի տուաւ և իրենց ընթացքը շարունակեցին ,

46. Ի՞նչ ըսել է . կոր գիծ , ուղիղ գիծ , բեկեալ գիծ , ուղղահիգ գիծ , գուգահեռական գիծ , հորիզոնական գիծ , շրջանակ , աղեղ , տրամագիծ , անկիւն եռանկիւն :

Հարցումներ. — Մարդ մը ճամբորդած ասեմ ո՞ւր հասաւ : — Ի՞նչ ըրաւ : — Յետո՞յ : — Ի՞նչ ըսաւ ինքնիշխան : — Երկրորդ ճամբորդն ի՞նչ ըրաւ : — Միշտնե՞րը : — Ի՞նչ ըսաւ անոնցմէ մին : — Ուրիշ ի՞նչ ըսաւ : — Ի՞նչ ըրին ամենքը միահաղոյն : — Բարոյական :

37. Տ Ղ Ա Յ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տղայութիւնը մարդուս կեանքին առջի հասակն է : Նոր ծնած տղայ մը իր կեանքին մեծ մասը քնով կ'անցնէ, այնպէս որ անօթութենէ ու անհաճոյ դիպումէ մը կ'արթննայ միայն : Իր բովանդակ գործը մարմննաւոր կեանքին համար է միայն, և այն ալ հազիւ կրնայ իր պէտքերը ճանչնալ. իր ուղածը՝ որ միայն օդ ու կաթ է, անորոշ նշաններով կը յայտնէ :

Բայց այս ապուշ վիճակն երկար չի տեւեր. անմիջապէս առջի շաբաթը Զգայարանքներն իրենց պաշտօնը կատարել կը սկսին : Նախ՝ առաջին տեսողութիւնն ու զգացողութիւնն կ'արթննան, ետքը՝ լսելիքն ու ճաշակելիքը, և վերջապէս՝ հոտոտելիքը : Տղան իր մօր ծոցին մէջ, տաքուկ ու փափուկ, հանգիստ վայելելով՝ իր հաճութիւնն արտաքուստ ալ կը ցուցնէ : Երկրորդ ամսուն կը

47. Սա խօսքերն ամբողջացուր :

(Ծան. Պատասխանը կենդանի անուն մ'ըջալու է) :

Կը մայէ (սօվ) : — Կը բառաջէ : — Կը վրնջէ կամ կը խօսքնջէ : — Կը գոայ : — Կը հաչէ : — Կը մլաւէ կամ կը նուայ : — Կը կռկայ : — Կը դայլայլէ : — Կը ճռռռոզէ : — Կ'ոռնայ : — Կը մռնչէ : — Կը սուլէ կամ կը ֆշայ : — Կը բզզայ : — Կը թնծկայ : — Կը խօսի :

սկսի՝ ամէն բանի վրայ աւելի մտադրութիւն մը ցոյց տալ և ուղածը նշաններով յայտնել : Իսկ երրորդ և չորրորդ ամսուն, հնչման կամ ձայնի ալ միտ դնելու կը սկսի : Այսպէս կամայ կամաց զարգանալով՝ ըմբռնած պատկերներն հետզհետէ մոբին մէջ կը հաստատուին և, զանոնք նորէն տեսած ատեն, յիշողութիւնը կը ծագի : Յետոյ՝ նշաններու և բառերու նշանակութիւնը կը սովորի և կը սկսի՝ նախ շարժումներով՝ եւ ետքը բառերով՝ իր կամքն ուրիշին հասկցնել :

Ուսումնի եւ մեկնելի բառեր. — Հասակ, անհաճոյ, դիպում, բովանդակ, մարմնաւոր, անորոշ, ապուշ, զգայաբան, զգացողութիւն, հանութիւն, արտաքուստ, մտադրութիւն, զարգանալ, ըմբռնած, յիշողութիւն, կամ :

Ա Ռ Ա Ն

Մեզքը լալով՝ պարտքը տալով :

48. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Օսմանեան բանակի մը (օրսու) հրամայողը : 2. Գունդի մը պետը : 3. Վաշտի մը պետը : 4. Դասակի մը կամ գումարտակի մը պետը : 5. Բանակի շորքերուն խումբը : 6. Զօրախմբի կամ զօրաբաժնի մը հրամայող զինուորականը :

Ծան. — Օսմանեան բանակներուն դասակարգութիւնն այս է. — Հարիւր զօր միանալով կը կազմեն դասակ կամ գումարտակ (պօլիսկ) : — Հազար զօր կամ ասուր գումարտակ միանալով կը կազմեն վաշ (բապուր) : — Չորս վաշ միանալով կը կազմեն գունդ (ալայ) : — Տասներկու գունդ միանալով կը կազմեն բանակ մը (օրսու) :

38. ԿԾԾԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՏԱԿԸ

Յովհաննէս անուն կծծի Անդղիացին որ Լոնտրա մե-
ռաւ, սա կտակը ձգեց. «Իմ քեռորդիս կուտամ եւ կը
թողում իմ սեւ վերարկուս: Իմ քրոջս աղջկան կուտամ
և կը թողում վրայիս բաճկոնը: Իմ քրոջս թոռներուն
կը թողում հանգերձանոյիս վրայի հոգէ թաղարներէն
մէյմէկ հատ: Վերջապէս իմ քրոջս, իբրեւ վերջին նշան
իմ սիրոյս՝ որով միշտ կը սիրէի զինքը՝ կու տամ եւ կը
թողում անկողինիս սնարին մօտ գտնուող քարէ սեւ ստո-
մանը:

Դիւրին է երեւակայել թէ ժառանգորդները ի՞նչ
յուսաբեկութեան մէջ ինկան, երբոր այս տարօրինակ
կտակը կարգացուեցաւ: Սկսան նախատանօք խօսիլ մեռ-
նողին վրայ, և քոյրը, սաստիկ բարկութեամբ, այնպէս
կից մը զարկաւ ստոմանին՝ իր ժառանգութեան՝ որ կտոր
կտոր եղաւ, և ահա իր սրանեղութիւնն ու յուսահա-
տութիւնն ի՞նչ ուրախութեան փոխուեցաւ՝ երբ տեսաւ
որ ոսկիները դուրս կը թափին կտորած ստոմանէն:

Աս ուր տեսան միւս ժառանգորդները, իրենք ալ
սկսան ամէն մէկը իր ժառանգութեան վազել. մէկը
հին սեւ վերարկուին, միւսը բաճկոնին եւ միւսը հոգէ
թաղարին, որոնք ոսկիով լեցուն էին:

Հարցումներ. — Ի՞նչ ըսել է կծծի. — Ի՞նչ է այս բառին

49. Ի՞նչ ըսել է. զինուոր, ճասնապէս, հարիւրապէս,
սպայ, եմքասպայ, հազարապէս, հրամանատար, սպարապէս,
հետեւակ, հեծեղացոր կամ այրուծի, դրօշակիր, հրետանի,
բնդանօրածիկ, սպայակոյս:

ներհակը. — Ի՞նչ ըսել է կտակ. — Ո՞ւր մեռաւ Անդղիացին.
— Ի՞նչ է Լոնտրա. — Ի՞նչ ըսել է մայրաքաղաք. — Քեռոր-
դիին ի՞նչ կտակած էր. — Բաճկոնը որո՞ւ քողած էր. —
Քրոջը թոռներուն ի՞նչ կը քողուր. — Բարեւ տոմարն ո-
րո՞ւ. — Ի՞նչ ըրին ժառանգորդները. — Ի՞նչ երեսն ե-
լաւ. — Միւս ժառանգորդներն ինչ ըրին:

39. ԽՂՈՒՆՋՆ ՈՒ ԹՐԹՈՒՐԸ

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Թրթուր մը խղունջի մը հանդիպեցաւ, և տեսնելով
որ այդ խեղճն ալ իրեն պէս սողալու դատապարտուած
կենդանի մը է, ըսաւ անոր. «Բարի լո՛յս, կնքահայր:
— Կնքահայր մի, պատասխանեց խղունջը զայրագին.
ըսէ՛ նայիմ ի՞նչ տեսակ ընտանութիւն է այդ: Կնքա-
հայր մի. ես ուսկի՞ց կը ճանչնամ զքեզ, բանդ գնա՛,
ոչ միայն տղեզ ես դուն, այլ և այնչափ անմիտ որքու
դիրքդ ու չափդ ալ չճանչնալով՝ ինծի հետ մտերմաբար
կը վարուիս»:

Քանի մը օր ետքը, Թրթուրը փոխուեցաւ գեղեցիկ
թիթեռնիկի մը, որուն թեւերը կը փայլէին արեւուն
դէմ: Խղունջը նշմարեց զայն, եւ իր եղջերաւոր գլու-
խը կոշտ կերպով մը վեր բարձրացնելով. «Բարեւ աղուո-

50. Առարկայ ցուցնող բառերը (գոյականները) որպիսու-
թիւն ցուցնող բառի (սծականի) եւ գործողութիւն ցուցնող
բառի (քայի) փոխեցէք, այսպէս — քառ, քարոս, քարանայ,
Ծառ, հնչում, սոյլ, սկիզբ, պատառ, սառ, զրկում,
վախ, փախուստ, կասկած, արգելք, յորդուքիւն, գրգիռ,
պարզութիւն երկիւղ:

ընկ պարոնս, պոռաց. կ'աղաչեմ բարեհաճեցէք վայր-
կեան մը կանգ առնել, որպէս զի քիչ մը խօսակցինք»

— Աղուոր զգեստներ հագած լլլալու համար է որ,
պատասխանեց թիթեռնիկը, այսօր ալ դուն կը կան-
չես: Չե՞ս ճանչնար զիս: Ես այն թրթուրն եմ զոր ե-
րեք օր առաջ կը վռնտէիր: Դուն ալ անոնցմէ ես որ
կ'արհամարհեմ փոքրերը եւ կը նուաճասանաւ մեծե-
րուն առջեւ: Մնաս բարով»

Թիթեռնիկը թռաւ թեթեւասօյր, իսկ խղու՛նջը եղ-
ջիւրները ներս քաշելով՝ ծածկուեցաւ պատեանին մէջ:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է թրթուրը: — Իսկ խղու՛նջը: —
Ի՞նչ ըսաւ թրթուրը խղունջին: — Ա՞ն ինչ պատասխանեց:
— Քանի մը օր ետք ի՞նչ պատահեցաւ, պատմեցիք: — Բա-
րոյակաւ:

40. Բ Ա Ր Ե Գ Ո Ր Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Որչափ որ մեր երիտասարդութեան մէջ բարի գոր-
ծեր ընենք, այնչափ ալ մեր ծերութեան ատեն քաղց-
րութիւն եւ մխիթարութիւն կը վայելենք:

51. Կետրուն տեղ պէտք եղած բառը դրեք:

Թատրոնը չէք մ'է ուր . . . կը կատարուին. — Թատ-
րոնի մը զանազան բաժանումներն են օթեակ, սրահ, բէմ
եւայլն: Սրահին եւ օթեակներուն մէջ կը նստին . . . : — Բե-
մին վրայ կուգան . . . իրենց դերը կատարելու համար: —
. . . կը կոչուի այն մարդն որ դերասաններուն կը յիշեցնէ
իրենց խօսելիքը: — Միջնարարի ատեն բեմը կը գոցուի . . .
ով եւ երաժիշտները կ'ածեն իրենց . . . :

Մարդուս կեանքը նման է անգիր տետրակի մը, ո-
րուն ամէն մէկ էջը կը ներկայացնէ կենաց մէկ օրը: Ե-
րանի՛ անոր որ ամէն մէկ էջին վրայ բարի գործ մը ար-
ձանագրելու կարող կ'ըլլայ:

Բարի գործ մը գովելը անոր մասնակից ըլլալ է:

Ամենէն բազմագանձ եւ անկորնչելի ժառանգութիւնը
զոր մարդ կրնայ թողուլ իր զաւակներուն, իր բարի եւ
առաքինի գործերուն ժառանգութիւնն է:

Երբէք յետաձգելու չես բարի գործ մը զոր այսօր
իսկ կրնաս ընել:

Ամենէն պատուական եւ արդիւնաւոր բարեգործու-
թիւնները ամենէն աւելի գաղտուկ գործուածներն են:

Բարեգործութեան յիշատակին պէս քաղցր բան չի
կրնար ըլլալ:

Բայց մարդ կը կորսնցնէ իր բարեգործութեան ար-
ժէքն ու պտուղը երբ ինքը կը սկսի զանոնք գովել ու
հռչակել:

52. Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառը դրեք:

— Կը փայլի ցերեկ ատեն եւ — գիշերը: — Եւ — պար-
տէզին ամենէն անուշահոտ ծաղիկներն են: Բոյնին մէջ չորս
մատաղ — կային: Գարնան սկիզբը — կը վերադառնան մեր
երկիրը: — մայիս ամսուն մէջ կը բացուին: — ամառը կը
հասունան: Կերակուրներն եփելու համար — պէտք է: Ա-
ճեց վեց օրուան մէջ: Զմեռ ատեն — ցուրտ կ'ըլլայ: —
ծեց վեց օրուան մէջ: — մեկնեց Փա-
ռաւոնի երազը: — գտաւ Ամերիկան: — էր որ ըրաւ տպա-
գրութեան գիւտը:

Ծան. — Գիծերուն տեղ դրած բառերդ եմ Տեր բայի:

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր . — Բարեգործութիւն , երի-
տասարդութիւն , մխիթարութիւն , անգիր , եջ , արձանագրեչ,
մասնակից , թագմագանձ , անկորնչելի , արդիւնաւոր յիշա-
սակ , արժեք :

41. ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՀԵՏ ՎԱՐՈՒԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

Հիւանդը երբէք պէտք չէ քունէն արթնցընել , և ո՛չ
իսկ դեղ տալու համար : Երբ հիւանդը առաջին կազ-
դուրիչ քունէն արթնցած է , ա՛լ իսկոյն չի կրնար քնա-
նալ : Բնաւ հիւանդին հետ յանկարծ խօսելու եւ բաղ-
ձացածները ուշացնելով տանջելու չէ : Դարձեալ պէտք
չէ բանի մը երկար ժամանակ սպասեցնել . աղմուկը ,
խշրտոցն ու շուկը որ հիւանդը կը գրգռեն կամ իր լը-
սելիքը կը յոգնեցնեն , շատ վնասակար են . թարմ ծա-
ղիկի փունջէն աւելի հիւանդին ուրիշ բան այնչափ ու-
րախութիւն չի պատճառեր : Ասոր պէտք է հիւանդի այ-
ցելունքը մտադիր ըլլան : Պէտք չէ հիւանդին վարանք
և չփոթութիւն ցուցնել : Հիւանդին վրայ պէտք է այն
ազդեցութիւնն ու տպաւորութիւնն ընել թէ՛ գիտէ
մարդ անոր ուղածը : Առողջացող հիւանդը պէտք

53. 1. Բամպակը բո՞յս է թէ կենդանային բերք : 2.
Բուրդն ուսկի՞ց կ'արտադրի , ծառէ՞ն : 3. Սունկը ո՞ւր կը
բուսնի : 4. Խո՞ւնկը ուր կը բուսնի : 5. Ագամանդը բո՞յս է .
Հապա ի՞նչ է : 6. Մետաքսը ինչէ՞ն կը գոյանայ : 7. Քանի՞
տեսակ ածուխ կը ձանչնաս : 8. Մագարիտն ի՞նչ տեսակ ծա-
ռի վրայ կը բուսնի : 9. Ո՞րն է է՛ն կարեւոր եւ օգտակար
մետաղը : 10. Ի՞նչ գոյն ունի ծծումբը : 11. Սնդիկը պի՞նդ
մարմին է թէ հեղուկ :

է տեղափոխութիւններ ընէ : Պէտք չէ այն ձեռագործ-
ները արգիլել , որոնք հիւանդին ուրախութիւն կը պատ-
ճառեն : Բազմաթիւ պարագաներու մէջ հիւանդին ա-
ռողջութեան համար աւելի դեղը՝ քան թէ հիւանդին
հաճոյքն ու կամքը զանց ընելու է : Հիւանդները լաւ
խնամելու համար կը պահանջուի բնածին ընտրողութիւն
եւ ճարտարութիւն :

Հարցումներ . — Ի՞նչպէս պե՞տք է վարուիլ հիւանդներու
հետ : — Ի՞նչ բաներ վնասակար են հիւանդներուն . — Ի՞նչ
կը կոչուի հիւանդն երբ աղէկնալու վրայ է :

42. Կ Ե Ղ Ա Յ Ի Ա Ղ Ք Ա Տ Տ Ղ Ո Ւ Ն

Լեռ ու անտառ այծիդ հետ
կը թափառի՞ս օրն ի բուն .
Աղքատ , անտէր ու անճետ՝
Ներս մօնելու չունիս տուն :

Մազդ գռուղ ու դեղին ,
Հասակդ չո՞ր՝ հասկին պէս ,
Եւ լոյսի՛ն պէս կանթեղին
Կեանքդ ալ դեղին կ'անցընես :

54. Որո՞նք են հաւկիթի մը մասերը : — Ո՞րն է աւելի
անդարար : — Փոքրիկ տղաք եւ հիւանդներ ի՞նչ ուտելու են
որպէս զի զօրանան : — Որո՞նք են հանդերձի մը մասերը : —
Ի՞նչ մասեր ունի ջութակը :

Կտոր մը չոր յարդին մէջ :
 Կը դողդըղաս մինչեւ լոյս :
 Ո՛վ գիտէ, ինչ կ'երազես .
 Մայրի՞կ, ժըպի՞տ, Արշալո՞յս . . . :

Եւ այծուկէդ՝ ուլի պէս՝
 Ծըծես կաթը փրփուրի .
 Արտասուքով ալ սրբես
 Այտէդ հեաքը համբոյրի .
 Զոր խեղճ մայրըդ դրաւ հոն . . .
 :

Մի՛ հեծկլտար, խեղճ տղայ,
 Սրբէ՛ աչքերդ խոնաւ .
 Յիսուս մանո՛ւկն ալ քեզ պէս,
 Մըսուրի մը մէջ ծընաւ . . . :

43. Ա Ր Ա Ր Չ Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ժամանակ եղած է, զաւակս, որ տեսած երկինքդ
 ու բնական երկիրդ չկային, ստեղծուած չէին : Աստ-
 ուած ուզեց որ ըլլան, և իր ամենակարող զօրութիւնը
 զանոնք ոչինչէ ստեղծեց :

Այխարհիս և բոլոր մէջի բաներուն ստեղծումը վեց

55. Որո՞նք են երաժշտական գործիք : — Որո՞ք են երա-
 ժըշտական եօթը ձայները կամ խաղերը : — Որո՞նք են գե-
 ղարուեստները : — Ի՞նչ կ'ընէ անդրիագործը : — Ի՞նչ ըսել
 է անդրի, կոթող, արձան : — Ի՞նչ ըսել է կիսանդրի :

օրուան մէջ եղաւ . այսինքն մեր ամէն տեսած բաները
 մէկէն չեղան, այլ կարգով, ետեւէ ետեւ, վեց օրուան
 մէջ : Հետզհետէ Աստուած ստեղծեց արեւը, լուսինը,
 աստղերը, տունկերը, կենդանիները, ու ամենէն վերջ
 մարդը, որուն տուաւ հոգի բանական, այսինքն հոգի
 մը որ կարող է ճանչնալ ու սիրել :

Առաջին մարդուն՝ մեր նախահօր՝ անունն էր Ադամ,
 եւ նախամօր անունը՝ Եւա :

Ո՛հ, միթէ կրնա՞ք երկինք վերցունել աչքերնիս,
 տեսնել այն լուսաղարդ շքեղ կամարն ու չբարեբանել
 զԱյն որ անճառելի զօրութեամբ, իմաստութեամբ և
 բարութեամբ ստեղծեց ամէն ինչ, ու այնպիսի հրա-
 շալի կարգով ու օրէնքով կը պահէ կը պահպանէ : Ան-
 հուն անհամար արարածներու մէջ ի՞նչ է՝ տկար, ան-
 զօր ու մահկանացու մարդը . հիւլէ մ'ենք . միջատի պէս
 աւազի հատիկի մը վերայ կը զեռանք կը սողանք : Ի՞նչ
 ենք մենք այն բիւրաւոր աշխարհներուն առջեւ որ իրենց
 Ստեղծողին, իր Արարչին փառքը կը պատմեն :

56. Գիծերուն տեղ պէ՛տք եղած բառը դրե՛ք .

— տերեւներն ու ծաղիկները կ'երերցնէ : — Իր կաթով
 կը անուցանէ որդին : — կը պատէ բոլոր աշխարհս : — Գո-
 ղիաթն սպաննեց : — գարունը կ'աւետէ : — խաղողէն կը
 շինուի : — բանջարեղէն մ'է : — գտաւ հայերէն տառերը :
 — Պոլսոյ մէջ հիմնեց Ս . Փրկչեան ազգային Հիւանդանոցը :
 Օսմանեան կայսրներէն — առաւ Կ . Պօլսն ուր — եղաւ ա-
 ռաջին Պատրիարք Հայոց :

Ծան. 1. Դասաւումն այս հրահանգի պատմական դեպքե-
 րուն եւ անձերուն վրայ խօսի :

2. Գիծերուն տեղ դրած բառերդ ի՞նչ կը կոչուին :

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր . — Արարչագործութիւն ,
անեղծուած , ամենակարող , ոչինչէ . բանական , շուսագարդ ,
շֆեղ , կանաւ , բարեբանեղ , անճառելի , անհուն , անհա-
մար , արարած , մահկանացու , կը գեռակ , բիւրաւոր :

44 . Տ Ո Ւ Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Ն Օ Գ Ո Ւ Տ Ը

Տունկերուն կամ բոյսերուն օգուտն ա՛յնչափ յայտնի
է որչափ իրենց կարեւորութիւնն առօրեայ գործա-
ծութիւնը : Կարելի է ըսել որ , առանց տունկերուն , ո՛չ
մարդեր եւ ո՛չ անասուններ չէին կրնար ապրիլ : Տուն-
կերն են որ բնութիւնը կը զարդարեն եւ երկրին մեր-
կութիւնը կը զգեցնեն : Տունկերն են որ անթիւ ան-
համար կենդանիներու սնունդ կուտան . իսկ մարդուն
համար տունկերը կարեւոր են իբրեւ սնունդ՝ ինչպէս
բանջարեղէնները , ընդեղէնները պտուղներն եւ անոնց
հիւթերը : Նաեւ մարդուն հագուստը , բնակարանն , ու
պահպանութիւնը տունկերէն է . Ուսկի՞ց է բամպակը ,
ուսկի՞ց է կտաւը , քիթանը , կանեփը եւ նոյն իսկ մե-
տաքսը . ուսկի՞ց է մարդուն բնակարանը , կարասիները ,
փառելիքը եւայլն : Բայց տունկերը իբրեւ դեղ ալ ան-
հրաժեշտ օգուտներ ունին մեր առողջութեան համար ,

57 . Ինչո՞ւ կը սալարկեն փողոցները : — Ինչո՞ւ ապա-
կի կ'անցընեն պատուհաններուն : — Ինչո՞ւ եկեղեցիներուն
մէջ առաւօտ եւ երեկոյ զանգակ կը հնչեցնեն : — Ինչո՞ւ ե-
րախան կը մկրտեն : — Ինչո՞ւ կը խուզեն ոչխարները : —
Ինչո՞ւ դպրոց կուգաս : — Ինչո՞ւ կ'ողողեն ծաղիկները : —
Ինչո՞ւ եկեղեցի կ'երթաս :

ինչպէս՝ մոլոյք , մեկոնը , երիցուկը , եւայլն : Տաք երկիր-
ներու մէջ կը բուսնին անուշահոտ բոյսեր եւ համեմներ ,
ինչպէս՝ կինամոն , պղպեղ , կոճապղպեղ , մեխակ եւլն :

Բայց կան նաեւ թունաւոր տունկեր ինչպէս՝ մոլե-
խինդ , ալոնիտոն , եւայլն որոնցմէ զգուշանալու է :

Հարցումներ . — Ի՞նչ օգուտ ունին տունկերը : — Ըսե՛ք
քանի մը տունկերու անունները : — Ո՞ր կը բուսնին հա-
մեմները : — Որո՞նք են սափ երկիրները : — Իսկ ցո՞ւրտ եր-
կիրները : — Տուր , հինգ ընդեղենի անուն :

45 . Խ Ո Ս Տ Մ Ն Ա Պ Ա Հ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գաղղիոյ հռչակաւոր եւ առաքինի զօրավարներէ մին
է Թիւրէն որ 1675 ին մեռած է : Գիշեր մը Բարիլդ դառ-
նալու ժամանակ , գողեր կառքին վրայ կը յարձակին ,
կը կեցընեն ունեցած դրամը կ'առնեն եւ ձեռքի մա-
տանին ալ կ'ուզեն առնել , եւ որովհետեւ իրեն սիրելի
յիշատակ մը էր այդ մատանին , կը խոստանայ անոնց
հարիւր ոսկի տալ , եթէ զայն իրեն թողուն :

Երկրոր օրը գողերուն ամենէն աներկիւղը կ'եր-
թայ Թիւրէնին տունը , եւ բազմութեան մէջ իրեն մօ-
տենալով՝ ալանջէն վար կը յիշեցընէ անոր խոստումը .
Թիւրէն իսկոյն կը հանէ կուտայ հարիւր ոսկին եւ մէ-

58 . Ի՞նչ բաներ անպատճառ սեւ են : — Ի՞նչ բաներ
յղկուած ըլլալու են : — Ի՞նչ համ ունին՝ ազոխը , սեխը , կո-
տեմը , պանիրը , օշինդրը , թէյը : — Ի՞նչ ըսել է թթուաչ ,
գաղջ , անօսր : — Ի՞նչ բաներ կծու համ ու հոտ ունին :

կուն բան չըսեր, մինչեւ որ գողը բաւական ժամանակ կ'ունենայ աներեւոյթ ըլլալու: Յայնժամ կը պատմէ նախորդ օրուան դէպքն ու կը յարէ. « Արդարասէր ու պատուաւոր մարդուն խոստումը անլուծելի է. ոչ երբէք պէտք է դրժէ իր խօսքը, եթէ նոյն իսկ գողերու տուած ըլլայ զայն. »

Աւսանելի եւ մեկնելի բառեր. — Խոստմնապահութիւն, Գաղղիա, հռչակաւոր, առաքինի, յարձակիչ, աներկիւղ, բազմութիւն, յիշեցնել, խոստում աներեւոյթ, յարէ, արդարասէր, անլուծելի, դրժել:

46. Փ ի Ղ

Չորքօտանիներուն մէջ ամենէն մեծ եւ ամենէն խելացին է փիղը: Անտառները կը բնակի եւ կը սնանի արմատներով, խոտով եւ ցախերով: Մինչեւ հարիւր եւ աւելի տարի կ'ապրի: Երկու տեսակ փիղ կայ, մէկը Ասիայի եւ միւսը Ափրիկէի մէջ. այս երկիրներու բնակիչներ-

59. Սա խօսքերն անդողացուր գիծերուն տեղ խօսքին յարմար բառեր դնելով:

1 —, —, —, — դասական առարկայ են: 2 —, —, —, — խաղալիկ են: 3 —, —, —, — պտուղ են: 4 —, —, —, — ծառ են: 5 —, —, —, — լեռ են: 6 —, —, —, — թռչուն են: 7 —, —, —, — ձուկ են: 8 —, —, —, — հիւանդութիւններ են: 9 —, —, —, — մոլութիւններ են: 10 —, —, —, — առաքինութիւններ են: 11 —, —, —, — ազգեր են: 12 —, —, —, — կրօնքներ են:

Ման. Գիծերուն տեղ դրած բառերդ ի՞նչ կը կոչուին:

ըը կ'որսան զայն, թէ՛ անոր միտը ուտելու եւ թէ՛ մանաւանդ անոր ժանիքը՝ այսինքն փղոսկրը առնելու համար:

Փիղը կրնայ ընտելանալ, եւ այն ատեն չատլաւ ծառայութիւն կրնայ ընել. ահագին բեռներ կը կրէ, հողը կը հերկէ. երկար ճամբորդութեան ատեն հեծնելու կը գործածուի. ինչպէս եւ վագրի որսորդութեան եւ հին ժամանակները պատերազմի համար: Ոխակալ է եւ վրէժխնդիր:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է փիղը: — Ի՞նչպէս է մարմինը: — Ուրիշ վայրի կենդանիներ ալ ըսէ՛ք: — Ո՞ւր կը բնակի փիղը. ո՞ր երկիրները: — Փիղը ի՞նչ կուտայ մարդուն: — Կրնա՞յ ընտելանալ: — Ինչե՞ր կրնայ ընել:

47. Ծ Ն Ո Ղ Ա Ս Ի Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Բոլոր սրտով պատուէ՛ ծերունի հայրդ եւ մի մոռնար մօրդ գորովալից խնամքը. ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի կարենաս փոխարինել անոնց երախտիքը:

Հօր օրհնութիւնը կը հաստատէ օրդ իին տունը, եւ մօր անէծքը հիմնայատակ կը կործանէ զայն:

Ծնողքիդ ի՞նչ որ ըրիր դո՛ւն, զայն միայն կրնաս յուսալ քու զաւակներէդ՝ ծերութեանդ ժամանակ:

60. Որո՞նք են մարմնամարդական գործիքներ: — Ի՞նչ օգուտ ունի մարմնամարդը: — Ի՞նչ ըսել է դնդերֆ, մկանունք, ջիղ, երակ, ձուծ, կմախֆ: — Որո՞նք են կմախքի մը գլխաւոր ոսկորները: — Կը ճանչնա՞ք ոսկոր չուկեցող կենդանիներ: — Ի՞նչ ըսել է քուլասար: — Ի՞նչ կը կոչուի այն կենդանին որ կոնայ ապրիլ թէ՛ ծովու մէջ եւ թէ՛ դաժնաբի վրայ:

ուստի գո՞նէ ի սէր անձիդ սիրէ ծնողքդ :

Պատմութիւնը շատ գեղեցիկ օրինակներ կը պարու-
նակէ որդիական սէրը պանծացնելու համար . ահաւա-
սիկ անոնցմէ մին :

Պարսից կիւրոս թագաւորը Լիւդիոյ Սարգիկէ մայրա-
քաղաքին տիրած ատեն՝ յաղթական զօրքեր հոն ամէն
կողմ ինկած կը կողոպտէին : Ոմանք կրեսոս թագաւո-
րին պալատը կը դիմեն որպէս զի բռնեն մեռցնեն : Կը
գտնեն զինքը և զինուորներէ մին սուրը վեր առած
պատրաստ էր գլխուն զարնելու՝ երբ կրեսոսի որդին,
Ատիս, որ ի ծնէ համր էր, կը տեսնէ զայն և սրտին
անհնարին ցաւէն ոյժ մը կուտայ լեզուին որ խկոյն կը
բացուի և կը գոչէ . « Թուրդ վա՛ր առ , կրեսոս հայրս
կ'ապանենս » : Այս յանկարծական աղաղակը , որդիական
բուռն սէրէն դրդեալ , կ'ազատէ զկրեսոս :

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր . — — Ծնողասիրութիւն ,
բոլոր սրտով , գորովայն , խնամք , փոխարինել , երախտիք ,
օրհնութիւն , անեծք , հիմնադրասկ , կործանել , պանծացնել ,
Լիւդիա , մայրաքաղաք , տիրել , յաղթական , դի , կողոպտել ,
պաշտ , համր , անհնարին , յանկարծական , բուռն , դրդեալ

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Մէկ կայ հազար կ'արժէ , հազար կայ մէկ չ'արժեր .

61 . Ի՞նչ յատկութիւն ունենալու է . բնակարան մը ,
ուտելիք մը , մեր խնած ջուրը , մեր անկողինը , հագուստը ,
զմելին մը , ծառայ մը , աշակերտ մը , կոշիկ մը , ճամբայ մը , եւն .

Իսէ՛ք նաեւ թէ՛ նոյն առարկաներն ու անձերը ի՞նչ թե-
րութիւններ ունենալու չեն .

49 . Զ Ա Ն Գ Ա Կ Ը

Ամէն առտու մթնշաղին ,
Բարձրէն կախուած , գեղգեղաձայն
Թռչնակներու հետ ծիծաղին ,
Կ'արթնցընէ բնութիւնն համայն .
Եւ տան տան տան , հատիկ հատիկ
Անվերջ ժպիտ մ'է կարծես այն ,
Որ տղաքները մեր պըտրտիկ
Կը հրաւիրէ աշխատութեան :

Իրիկունն ալ ըստուերներուն
Մէջէն անհուն , երկար , տխուր
Կը տարածուի կ'երթայ հեռո՞ւն՝
Աղօթքի մը պէս սիրաբոյր :
Ժիր մշակն'ըն՝ յոգնած ցանցիլ՝
Կը հաւաքէ շուրջն օճախին ,
Ուր կեանքը կայ սուրբ անձանձիր
Հողէ մարդուն՝ կապուած հողին .

Մերթ հարսանեաց , սիրոյ ատեն ,
Երգ մը կ'ըլլայ նա մոլորուն ,
Շեշտեր որոնք մարդը պատեն
Երջանկութեամբ սիրով անհո՞ւն

62 . Զեռուցման համար ի՞նչ վառելի նիւթեր կը գոր-
ծածուին . — Լուսաւորման համար ի՞նչ կը գործածուի : —
Քանի՞ տեսակ իւզ կը ձանչնաք : — Ասոնցմէ որո՞նք կ'ուտուին .
— Ասոնցմէ որոնք բնական են եւ որոնք արուեստական
(մարդու ձեռքով պատրաստուած) :

Բայց մերթ ահեղ հնչէ ռան ռան
Մոլորաձայն վիշտի մը պէս,
Խորունկ զանգակն է այն մահուան՝
Դողդողազին ու վշտակէզ,
Որ առջեւէն լուռ դադաղին,
Կը մռնչէ կարծես ահեղ...
Դիակին հարցը... անդունդին...
Ըսէ՛, ի՞նչ կայ անկէ անդին:

50. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԻՔ⁽¹⁾

(Զուրերու բաժանումները)

1. Ովկիանոս կամ ծով կը կոչուի ընդարձակ տարածութեամբ աղի ջուրը որ կը ծածկէ երկրագունդին մակերեսոյթը:
2. Մոց կ'ըսուի ջուրին այն մասն որ դէպի ցամաք ներս մտած է: Խորս կը կոչուին փոքրիկ ծոցերը:
3. Նեղուց կը կոչուի ծովուն այն նեղիկիկ անցքը որ երկու ծովեր կը միացնէ: Լայն նեղուցը ջրանց կ'ըսուի:
4. Լիճ կը կոչուի ցամաքին մէջ գտնուող ջուրի

63. Որո՞նք են առողջապահական հիմնական պայմանները: — Ի՞նչ բաներէ զգուշանալու են փոքրիկ տղաքը՝ հիւանդութենէ ազատ մնալու համար: — Յուրտէն գոյացած հիւանդութիւններն որո՞նք են: — Ստամոքսն ի՞նչ բաներէ կը վնասուի: — Ի՞նչ բաներ արեան շրջաբերութիւնը կ'արգիլեն, սրտի հիւանդութիւն կը գոյացնեն:

[1] Գրասխանակի կամ ֆաշէտի վրայ օրինակներով բացատրեցէ՛ այս սահմանները:

տարածութիւն մը որ ծովերու հետ հաղորդակցութիւն չունի:

5. Մոր (ճախին, ճահին) կը կոչուին տղմուտ ու ապականեալ ջուրերը: Անոնց մօտ բնակիչ փասակար է մարդուս առողջութեան:

6. Յորձանք կը կոչուի այն խորունկ տեղն ուր ջուրը արագութեամբ կը վազէ և շատ անգամ կ'որ կ'որ կը դառնայ:

7. Ակն (աղբիւր) կը կոչուի ջուրի մը՝ գետնէն բլղխած տեղը:

8. Հեղեղ կը կոչուի ջուրն որ առատ ու արագ կը հոսի:

9. Գետ կ'ըսուին առուններէ ու աղբիւրներէ կաղմուած ջուրերն որոնք միանալով կը թափին լիճի կամ ծովի մէջ:

10. Վտակ (գետակ) ըսել է փոքր գետ:

11. Զրլիժ (սահանք) կը կոչուի վաղող ջուրի հոսանք մը որ ահագին բարձրութենէ վար կը գահազլիժի:

64. Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառերը դրե՛ք:

Աստուած — է: Երկինքը — է: Խոտը — է: Նարինջը — է: Պնակները — են: Ծծումբը — է: Սաթը — է: Աստղերը — են: Լեզակը — է: Ապակին — է: Աշակերտները — են: Մառերը — էին: Սկաւառակն ու անիւր — են: Օդը — եղաւ: Տղա՛ս, մի՛ ըլլար —: Արեգակը — է: Տղաքս — չեն: Երկու օր — կեցանք: Ազոխն ու կիտրոնը — են: Տղաք թող — օր — կեցանք: Բարեկամները — ըլլալու են: Յովըլան իրենց մեծերուն: Բարեկամները — ըլլալու են: Յովսէփ կարգուեցաւ — Եգիպտոսի: Յիսուս եղաւ — աշխարհի: Անոր անունը — դէ՛ք:

Ծան. — Գիծերուն տեղ դրած բառերը կը կոչուին Ստորոգելի:

51. ՏՕՆ ՈՒ ՀԱՆԴԵՍ

Ամէն ազգեր մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն քաղաքական հանդէսներու: Մենք ալ՝ սուրբի, նահատակի յիշատակները տօնելու համար՝ եկեղեցական հանդէսներ կը կատարենք:

Բայց կան նաեւ ընտանեկան տօներ որ հրահանգիչ ու հրապուրելի են, մանաւանդ իրենց բարոյական ներգործութեամբ: Իրաւի, ի՞նչ սիրուն ու սիրայօղ գումարումներու առիթ կ'ըլլան այլ և այլ տէրունական Տօներ՝ տարուան շրջանին մէջ: Ի՞նչ խնդու թիւն ու եռանդ կը գրգռէ տղոց մէջ կազանդն որ սրտագին ուխտեր, մաղթանք և պարգեւներ կը բերէ իր հետ, բանալով երախտապարտ սիրտերու գանձերը: Ի՞նչ սիրաշահ զգացումներ կը հրահրեն Ծնունդն ու Զատիկը, երբ տղոց ծնողասէր ոգին կը յորդորէ զիրենք նաեւ սիրել ու պաշտել իրենց հայրերուն Աստուածը և ջերմագին կատարել կրօնային պարտականութիւնները: Իսկ երբ ծնունդի կամ անունի տարեդարձներ, ծնողքի ու զաւակներու տօները կը հասնին, բերկրութիւնը կը կրկնապատկեն, տունը հանդիսավայր մը կը դառնայ, կարծես թէ կը վերածնին տնեցիներն ու կ'ոգեւորին՝ իրենց շուրջը տեսնելով համակրութեան ու սիրոյ նշաններ, շնորհաւորական այցեր:

65. Ի՞նչ է հոգեկան ախտը. (օրինակներ տուէք): — Ե՞րբ ու ի՞նչպէս կարելի է հոգեկան ախտերու առաջին առնել: — Առաքինի ըլլալ ի՞նչ օգուտ ունի հոգեւորապէս ու մարմնաւորապէս — Մարմինն ի՞նչ հիւանդութիւններէ կրնայ տառապիլ:

Հարցումներ. — Այլեւայլ ազգեր ի՞նչ կ'ընեն: — Մե՞նք ինչ տեսակ հանդիսներ կը կատարենք: — Ի՞նչ ըսել է ընտանեկան հանդիս: — Ի՞նչ կը պատահի այլեւայլ տեսակ հանդիսներու մէջ՝ որոշեցե՞ք: — Ի՞նչ օգուտներ կ'ընծայեն այդ հանդիսները:

52. Զ ՈՒ Թ Ա Կ Ը

Պարոն մը կար որ ջութակ կ'ածեր:

Այս մարդն ունէր որդի մը. կորիւն, որ շատ ուրախ, շատ երջանիկ կ'ըլլար, երբ հայրն իր գիտցած եղանակները կը նուագէր, ինչպէս՝ Առաւօտ յուսոյ, Ծիծեռնակ, Թմբուկին երգը եւայլն: Այն ատեն կորիւն կ'երգէր ու հայրը ջութակով անոր ձայնին կ'ընկերանար:

Շատ աղուոր բան էր և շատ ալ դիւրին կ'երեւար. Հայրիկը ջութակին վարի մասը կուծքին կը կրթնցնէր, կրթը ձախ ձեռքին մէջ կ'առնէր, յետոյ աջ ձեռքով կը բռնէր կտնտոցը կամ աղեղը ու վեր վար կը պտտցնէր շարերուն վրայ. ջութակը կ'երգէր բոլոր ուղած եղանակները: Այս բանս այնքան պարզ ու դիւրին կը թուէր որ կորիւն ուղեց ինքն ալ ջութակ ածել:

— Տո՛ւր, հայրիկ ըսաւ անոր, տո՛ւր ջութակդ որ

66. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Գործիք մը որով կրակ կը հրահրեն: 2. Գործիք մը որով ամառ ատեն կը հովահրենք մեր գէմքը: 3. Երկաթէ զգեստն զոր կը կրէին նախնի մարդիկ: 4. Կրոր գործիք մը որով կը պատսպարէին իրենց գէմքը: 5. Գործիք մը որով քար կը նետէին: 6. Գործիք մը որով նետ կ'արձակէին: 7. Գարգամանկաւոր գլխարկը զոր կը կրէին զօրապետները:

ես ալ ածեմ Ծիծեռնակն ու Թմբուկին երգը:

Հայրը տուաւ ջութակն, և տղան ճիշդ հօրը նման տեղաւորեց կուրծքին վրայ, աջ ձեռքն առաւ կտնտոցը, և մէկ, երկուք, սկսաւ քսել . . . :

Բայց ի՞նչ տգեղ ու անախորժ ձայն մ'ելաւ. աղուորիկ երգերուն տեղ, խառնակ, խռպոտ ձայն մը . . . որ ատկուժ կը պատճառէր նոյն իսկ կորիւնին որ իսկոյն տարաւ հօրը տուաւ ջութակն ըսելով:

«Հայրի՛կ, ի՞նչ ընելու եմ որ ջութակն աղուոր եղանակներ երգէ:

— Շատ պարզ բան է, տղա՛ս, պատասխանեց հայրը, պէտք է անոր երգել տալ սորվիս:»

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր. — Զուրակ, երջանիկ, եղանակ, նուագել, դիւրին, ձախ, կեկեկ (կպոկ) կամ աղեղ, շար, պարզ, կը թուեր, ածել, ճիշդ, անախորժ, սոսկում հանոյք:

53. ՀԱՅՈՑ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՐԸ

Յայտնի չէ թէ հայերէն գիրերն ե՞րբ հնարուած են, բայց Արարացւոց ու Երրայեցւոց գրերուն պէս ձայ-

67. Հետեւեալ բառերը գրեցէք 7 սիւնակի մէջ, զանազանելով սննդաստու, քելուս, գունաստու, իւղային, բուժիչ, խնկահոտ եւ քունաւոր տունկերը:

Գետնախնձոր, վուշ, տորոն, ձիթապտուղ, մեկոն, կինամոմ, մոլեխինդ, բրինձ, բամպակ, քրքում, խաշխաշ, մուրշ, թանթրուենի, մեխակ, ակոնիտոն, անանուխ, ոլոռ, կանեփ, սխտոր, նուշ, երիցուկ, պղպեղ, կոճապղպեղ, տուղտ, բաղրջուկ:

նաւոր գիր չըլլալուն՝ հետզհետէ մոռցուած հին գրերը, պատկերագիրները Հայերն դժուարութիւն կը կըրէին կարդալու, ուստի Պարսկներու, Յոյներու, եւ Ասորիներու գիրերը կը գործածէին:

Այն ատենի տղաք մեծ ծախքերով ու հեռաւոր ճամբորդութիւններով նեղութիւններ կը կրէին օտար ազգերու դպրոցները երթալու համար:

Եկեղէցիին մէջ ամէն բան ասորերէն ու յունարէն լեզուով կը կարդային, ու ժողովուրդը անոնցմէ բան չէր հասկնար. և այս պատճառով Հայոց քրիստոնէական հաւատն իսկ կը տկարանար:

Սատուած Հայոց այս գրական թշուառութեան վրայ գլխով՝ օգնութեան հասաւ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ

Սուրբ Մեսրոպ տեսնելով հին պատկերագիրները կարդալու դժուարութիւնն ու ասկէ ծագած մեծ վնասները՝ սիրտը եռանդով լեցուեցաւ հայերէն գիրընթեռնի գիրեր հնարելու:

Ուստի սուրբ Սահակին դիմեց, որ ախ ատեն մեր ազգին կաթուղիկոսն էր, ու ժողով մ'ընել տուաւ որ այս բանիս մէկ հնարը գտնէ:

68. Ի՞նչ կը կոչուի. 1. Գար մը որ կրակ կամ կայծ կը հանէ երբ երկաթով զարնենք: 2. Գործիք մը որուն վրայ թել կը փաթթէ ոստայնանկը: 3. Զահրակին այն մասն որուն վրայ կը դիզուի ոստայնանկին մանած թելը: 4. Փոքր գործիք մը որով կերպաս կը գործէ ոստայնանկը: 5. Երկու գործիք որք անհրաժեշտ են լպուտին:

Այս ժողովին ներկայ էր նաեւ պատկառելի անձ մը, վաւարացուհ, որ իմացուց անոնց թէ ինքն ալ իր դիւանագիտութիւնները հայերէն գրով ընելու դիւրութիւն մը ընելու համար Միջագետք իջած ատենը, Հաբէլ անուն քահանայէ մը լսեր էր թէ Դանիէլ ասորի եպիսկոպոսին քով Հայերէն եւայլն նշանագիրներ կը գրտնուին:

Հաբէլ քահանան Միջագետք ղրկուեցաւ, ու Դանիէլ եպիսկոպոսէն հայերէն գիրերը սովորելով եկաւ: Բայց պատկերագիր այն գիրերը ձայնաւորներէ զուրկ ըլլալուն՝ հեղելու բաւական չէին:

Շատ տեղեր պտրտեցաւ, շատ իմաստուններու խորհուրդ հարցուց, ու վերջապէս Աստուծոյ օգնութեամբ, յունարէն գրերուն վրայ չափեց, ձեւեց մեր այժմեան գործածած հայ տառերն որ շատ եղանակաւորութիւններ կրած են:

Հարցումներ. — Որո՞նք էին հայոց նախնական գիրերը: Հայերն ո՞ր դարերէն կ'երթային: Ո՞վ գտաւ հայերէն տառերը: Ի՞նչպէս գտաւ. պատմեցէ՛ք:

69. Գիծերուն տեղ պէտք էր քառերը դրէ՛ք:

Հողագործը — կը հերկէ: Ատաղճագործը — կը տալէ: Մսավաճառը — կը ծախէ: Փայտահատը — կը ջարդէ: Սուրհանդակը — կը տանի: Երկրագործը — կը ցանէ: Դատաւորը — կը պատժէ: Հիւանդը — կը խնդրէ: Տղաք պարտին մեծարել իրենց — եւ —: Խլուրդը — կը փորէ: Թռչունը ծառին վրայ — կը չինէ: Աղուէսը — կը խեղդէ: Ժամացոյցը — նշանակէ: Զկնորան իր — ծովը կը ձգէ: Մեղունները — կը չինեն: Արեւը — կը լուսաւորէ ու կը տաքցնէ: Հովիւն իր — կ'արածէ:

54. ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Զարմանալի է մարդկային մարմինին կազմակերպութիւնը. ամենէն ճարտար եղանակով յօրինուած մեքենաներէն աւելի գեղեցիկ են մանաւանդ ներքին մասերն որոնք հիանալի ներդաշնակութեամբ մը գործելով՝ անձնիւրն իր պաշտօնը կատարելով՝ շարունակ կը նորոգեն կենսական ուժը: Ասոնց գլխաւորներն են.

1. Սիրտ որ երակներու միջոցաւ արիւնը մարմինին մէջ կը պտրտցնէ ու անդադար շարժումի մէջ կը պահէ մարմինն, մինչեւ որ մահը գայ և այդ շարժումը կասեցնէ:

2. Թոքեր որք շնչառութեան գլխաւոր գործարաններն են. հոն մեր շնչած օդը, արիւնը մաքրելու հաքար երկու երեք բոպէ կենալէ յետոյ կ'ապականի, արտաշնչութեամբ դուրս կ'ելլէ և անոր տեղ նոր և մաքուր օդ կը մտնէ:

3. Ստամոքս որուն պաշտօնն է մարսել կերակուրները զոր կ'ուտենք պահելու և վերանորոգելու համար կենդանութիւնը:

4. Լեարդ որ կ'արտադրէ մաղձը:

5. Փայծաղ:

70. Ի՞նչ բերքեր կ'ելլեն: — Որո՞նք են սննդաստ տուկերը, քեյուս տուկերը, գունաստ տուկերը, իւղային տուկերը, բուժային տուկերը, խնկահոտ տուկերը, քունաւոր տուկերը:

Ասոնցմէ զատ մեր մարմինն ունի ոսկորներ, երակներ, ջիւեր, մկաններ, և ասոնց ամէնը պատած է բարակ մաշկ մը որ ունի բերանը ծակտիք: Այս ծակտիքներու միջոցաւ ալ տեղի կ'ունենայ արտաշնչութիւն:

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր. — Կազմակերպութիւն, մեքենայ, հիւանդի ներդաշնակութիւն, անձնիւր, կենսական, երակ, կասեցնել, ապականել, արտաշնչութիւն, արտադրել, մաղձ, մկան, մաշկ:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Մէկ ձեռքով երկու ձմերուկ չի բռնուիր:

55. ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂԸ

Ասկէ գրեթէ երկու հարիւր տարի առաջ Ռուս ազգը դեռ բարբարոսութեան մէջ կը գտնուէր:

Մեծն Պետրոս, Ռուսիոյ թագաւորը, Եւրոպայի ար-

71. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Մարդոց թեւին այն մասն որ ուսին ներքեւ կը գտնուի: 2 Իսկ այն մասը որ դաստակին ու ծղիքին մէջտեղ կը ցցուի: 3 Այն տեղն ուր երկու անգամ իրարու կապուած են: 4 Վզին ետեւի կողմը. առջեւի կողմը: 5 Այն ներքին գործարանն որուն միջոցաւ շնչառութիւն կը կատարուի: 6 Այն գործարանն ուր մարսողութիւն տեղի կ'ունենայ: 7 Այն խողովակն որուն մէջ արիւնը շրջան կ'ընէ: 8 Ուղտին կռնակին վրայի դուրս ցցուած մասը: 9 Ոչխարին ետեւէն կախուած այն մասն որմէ իւր կը հանեն:

ուեստներն իր երկրին մէջ մացնելու և իր ժողովուրդը քաղաքակրթելու համար ամէն աշխատութիւն յանձն առաւ: Իր գահն ու արքունիքը թողուց, Հոլանտա գնաց, եւ երկու տարի օգտակար արուեստներ սովորելու պաշապեցաւ:

Այս արուեստներուն մէջ ասենէն երեւելին է նաւ շինելու արուեստը թագաւորը գործաւորի զգեստ հագած՝ սղոց, մուրճ ու կարկին կը գործածէր և նաւ շինողներուն հետ հաւասար կ'աշխատէր:

Գործաւորներն իրենց մէջ թագաւոր մը տեսնելով՝ ի սկզբան կը շուարէին, բայց քիչ քիչ սորվելով՝ սկսան անոր հետ ընտելանալ:

Մեծն Պետրոս իր ձեռքով վաթսուն թնթանոթով նաւ մը շինեց:

Երկաթ ձուլելու արուեստն ալ սորված ըլլալով՝ իր երկիրը դառնալէն քանի մ'օր առաջ, երկաթի ձողեր ձուլեց և իր նշանը անոր վրայ դրոշմեց:

Այս երկաթեայ ձողերն իրենց բուն արժէքով ձուլարանին տիրոջը ծախեց, և անոնց ստակով մուճակներ գնեց, զորոնք հագնելով կ'ըսէր. «Ահա այս մուճակներն իմ ճակտիս քրտինքով շահեցայ»:

Հարցումներ. — Ռուս ազգն ի՞նչ վիճակի մէջ էր ասկի

72. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Կակուղ նիւթ մը որով բիծ, աղտ, մեղան եւայլն կը մաքրեն թղթին վրայէն: 2 Գործիք մը որով շրջանակ կը գծեն: 3 Գործիք մը որով պատերը կը բռեն կամ կը ծեփեն: 4 Գործիք մը որով խոտ կը հնձեն: 5. Գործիք մը որուն վրայ ասեղնագործութիւն կ'ընեն աղջիկները: 6 Տեղ մը՝ ուր կրակ կը վառեն երկաթը տաքցնելու համար:

առաջ — Ի՞նչ ըստ Մեծն Պետրոս — Ի՞նչ կ'ընեիք գործա-
ւարները — Ի՞նչ շինեց Մեծն Պետրոս — Որո՞ւ ծախեց
գանձոց — Ի՞նչ կ'ըսեք :

56. Գ Ո Ի Թ Ի Հ Ր Ե Շ Տ Ա Կ Ը

Ա.

Խեղճ ու աղքատ մի տղայ՝
Մինչ ձիւնէ ձմեռ՝
Ուղեկորոյս կը դողայ,
Նօթի, կիսամեռ . . . :

73. Գիծերուն սեղ պե՛տ եղած թառը դրե՛ք :

Աստուած դրախտէն վռնտեց — : Մովսէս եգիպտոսէն
հանեց — : Նոյ տնկեց — : Աստուած ջրհեղու վատեց — :
Յակոբին որդիները կ'ատէին — : Անձրեւը կը զովացնէ — :
Ակռան կը մանրէ — : Երաժշտութիւնը կը հմայէ — : Կա-
տուն կը լրտեսէ — Դարբինը կը շինէ — : Հայրը կը սի-
րէ — : Կրակը կը կարմրցնէ — : Աս տղան շատ կը սիրէ — :
Հայրը կանչեց — : Որսորդն սպաննեց — : Աստուած անի-
ծեց — : Օձը խաբեց — : Կառավարը կը լծէ — : Ձին կը
ճանչնայ — : Շունը կը պահպանէ — : Կը սիրեմ — : Հովիւը
կ'արածէ — : Բրիտանիոյ Բարձրագոյն գետաւ — : Յուդա համ-
բուրելով մատնեց — : Նոյ շինեց — : Յովսէփ մեկնեց Փա-
րաւոնի — : Միհրան պատուեց — եւ աղատեց — : Ս. Մես-
րոպ գտաւ — : Աստուած կ'օրհնէ — :

ԴիՏ. — Գիծերուն սեղ դրած թառերդ եւ Սեռի խնդիր :

Բ.

Յանկարծ՝ բուքին մէջ մի լոյս,
Մի բոց եւ շողի
Կը նշարէ, և մի կոյս
Որ իր դէմ չոքի . . . :

Գ.

Տաքնայ տղեկն յայն հուր և բոց,
Եւ ձայնով ազդու՝
Գոչէ. «Մայրի՛կն ես որբոց,
Խ՞ղ, ո՞ւսկից ես դու . . . »

Դ.

— Երկնից դրախտին իսկ մէջէն,
Կուգամ ես շիտակ,
Տառապեալներ զիս կոչեն
Գուրի հրեցակ : »

57. ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐ

Եթէ ամէն օր մի քանի վայրկեան զոհէք ընթերցա-
նութեան, առանց ձեր գործերէն ու զբօսանքէն ետ կե-
նալու, փտարուան վերջը ձեր առաջդիմութեան վրայ
պիտի հիանաք :

74. Հետեւեալ բառերը 4 սիւնակի մէջ գրեցէք, զանա-
զանելով կուսաւոր, քիւնաւոր, հասաւոր եւ փեմեկաւոր
պտուղները :

Դեղձ, խնձոր, խաղող, նուշ, ծիրան, ծառ, հաղարջ,
ընկոյզ, սալոր, զղեար, եղակ, շագանակ, կեռաս կաղին :

Ընթերցումը կը վանէ ձանձրոյթը, կը սփռփէ վիշտերը, կը փարատէ նեղութիւնը:

Ախտերու ամենէն ատելին և թերեւս ամենէն վտանգաւորը հպարտութիւնն է:

Կ'ուզէ՞ք որ ձեր աղէկութեան վրայ խօսին, դուք մի՛ խօսիք անոր վրայ:

Իր վիճակէն գոհ ըլլալու է եւ կարելի եղածին չափ անկէ օգուտ քաղելու է. Զի կայ վիճակ մը այնչափ գէշ, ուր խելացի մարդը միտարութիւն չգտնէ:

Իր վիճակէն գոհ ըլլալ՝ հարուստ ըլլալ է:

Հաճոյքը, հարստութիւնը, արծաթի ու ոսկիի կոյտերը չեն բժշկեր, ո՛չ մարմինին և ո՛չ հոգիին ցաւերը:

Բարկութիւնը յիմարութեան մերձեանալն է:

Երբ մէկն ինծի նախատինք մը կ'ընէ, կը ջանամա՛յն չափ բարձրացնել հոգիս՝ որ նոյն թշնամանքը մինչեւ ինծի չի հասնիր:

Ուսանելի եւ մեկնելի բառեր. — Զոհեղ, գթասնկ, հիւանաչ, վանեղ, ձանձրոյթ, սփռփեղ, փարսեղ, ախս, ասեղի, հպարտութիւն, միտարութիւն, կոյտ, յիմարութիւն, մերձեանալ, նախասնկ:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Զին ու ջորին կռուներ են, էջը մէջը ճզմեր են:

75. Ի՞նչ կ'ընէիր. 1. Եթէ աղքատ մը ձեր տունին դուռը զարնէր: 2 Եթէ փոքր տղայ մը փողոցէն անցած ատեն ոտքը սահելով իյնար: 3 Եթէ ճամբան քեզմէ տարեց անձի մը հանդիպէիր: 4 Եթէ փողոցը բան մը գտնէիր: 5 Եթէ մէկուն ոտքին վրայ կոխած ըլլայիր:

58. ԲԱՐԵԻԵԼՈՒ ԶԵԻՆԻՐ

Կան ազգեր որ զիրար բարեւելու համար գլխարկներն կը հանեն, գլուխներն և իրաններն քիչ մը կը ծռեն, իրարու աջ ձեռքը կը բռնեն և կը թոթովեն:

Զինացիք բարեւ տալու ատեն կերպ կերպ շարժումներ կ'ընեն ու կը կոտորտուին, երկու ձեռքերնին կուրծքերնուն կը տանին ու գլուխնին կը ծռեն: Երկու բարեկամներ երբ երկար ատենէ ի վեր զիրար չեն տեսած, իրարու հանդիպած ատեն, ծնկան վրայ կուգան, գլուխնին մինչեւ գետինը կը ծռեն ու այսպէս երկու երեք անգամ կը կրկնեն:

Ճարոնցիք բարեւելու համար իրենց մուճակներէն մէկը ոտքէն կը հանեն:

Փիլիպեան կղզիներուն բնակիչներն, իրենց բարեկամը տեսած ատեն, իրենց ձեռքն երեսներն կը տանին և մէկ ոտքերնին վեր կը վերցնեն. եթէ մէկը պատուելու զեն, անոր ձեռքը կամ ոտքը կը բռնեն և իրենց երեսին կը քսեն:

76. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Այն մարդն որ ապագային մէջ պատահելու բան մը կը գուշակէ: 2 Գործիք մը որով հեռուոր առարկաները կը տեսնենք: 3 Գործիք մը որով կը տեսնենք շատ մանր (պարզ աչքով անտեսանելի) առարկաները: 4 Գործիք մը որ ջերմութեան աստիճանը կը ցուցնէ: 5 Շէնք մը՝ ուր կրակ կը վառեն, գիշեր ատեն, նաւերուն ճամբան ցոյց տալու ու խարակներէ զգուշանալու համար: 6 Գործիք մը որ չոգենաւերու հետեւելու կողմը ցոյց կուտայ: 7 Գործիք մը որ շանթին ընթացքը կը կասեցնէ:

Հնդկա- րաջի հեթանոսներ իրարու մօրուք բռնելով զիրար կը բարեւեն:

Ասիոյ հարաւային շատ մը կղզիներուն մէջ եւ հիւսիսային բեւեռին մօտ բնակող ազգեր քիթ քիթի քսելով կը բարեւեն զիրար:

Այանիս կոչուած ազգը բարեւ տուած մարդուն ա-կանջը կը փչէ:

Ափրիկէի Սօքոթօրա կղզիին բնակիչներ իրարու ուսը համբուրելով կը բարեւեն:

Հօռն կղզիներուն բնակիչները փորի վրայ կը փռուին: այս է իրենց բարեւելու եղանակը:

Իսկ Օսմանցիք ալ ձեռքերնին իրենց ճակատը բարձրացնելով կ'ողջունեն:

Հարցումներ. — Ինչպէս կը բարեւեն զիրար Եւրոպայի մէջ: Զինացիները: Ծառնցիները: Փիիպպեան կղզիներու բնակիչները: Հնդիկները, եւայլն:

59. ՖԻՌԻՆՑԱՅԻ ԱՌԻԻԾԸ

Իտալիայի Ֆիօրէնցա քաղաքին բնակիչները սովորութիւն ունէին գեղջկական հանդէս կատարելու տարին մէկ անգամ:

Շրջակայ դաշտերէն գիւղացիք կը հաւաքուին դար-

77. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Ախարհիս չուրջը պատող օդը: 2 Քար մը որ երկինքէն կ'իջնայ: 3 Երեւոյթ մը որ օդին մէջ տեղի կ'ունենայ: 4 Ասաղ մը որ կը թռչի: 5 Մոլորակի մը բոլորտիքը շրջող երկնային մարմինը: 6 Գունաւոր կամարը որ անձրեւի ատեն կ'երեւայ: 7 Ի՞նչ ըսել է առանցք, ծղիւնի:

նան գալուստն ողջունելու և, ձմեռնային փակուած կեանքէն ետքը, դաշտային զուարճութիւն կատարելու: Մինչ ամէն ոք խրախճանքի ու ուրախութեան մէջ էր, յանկարծ — սոսկալի՜ բան — ահեղ ձայն մը կը լսուի անտառներէն և, նոյնհետայն, Առիւծ մը, արիւնազարդ աշուրներով, երեւան կ'ելլէ: Ամէնքը խոյս կուտան: Այս ահուգողի ու խառնաշփոթութեան մէջ մայր մը, խեղայն, կը վազէ իր մանկիկը շալկած... Բայց ահա, մանուկը կը սպրդի կ'իյնայ գետին: Մայրը զայն վեր առնելու ժամանակ չունեցած՝ ահարեկ ճիւղ մը կ'արձակէ տեսնելով Առիւծն որ արդէն մօտեցած էր խեղճ մանկան:

Թշուառ կիներ կը դողայ, սարսափահար, եւ արձանացած կը մնայ ակնապիշ ու բազկատարած:

Բայց այս անգգայութեան, անհնարին տաղնապի ու սոսկման գերագոյն վայրկեանին՝ մայրական սէրը վսեմ ճիգ մը կ'ընէ: Հէգ կիներ ծնրագիր կը գոչէ աղետարշ ձայնով. »Տո՛ւր, տո՛ւր զաւակս»: Եւ ահա այնքան կատաղի, այնքան ահեղ Առիւծն՝ այս աղերսագին ձայնէն ի գութ շարժելով՝ կը դիտէ մայրը, կը կենայ, կը դիտէ դարձեալ և՝ կարծես հասկնալով թէ մայրմըն է որ կ'աղերսէ՝ հանդարտ ու քաղցր ակնարկ մը կը նետէ անոր վրայ, և սիրական մանկիկը մօրը ծուկներուն վրայ կը դնէ: Վերջին անգամ մըն ալ խանդաղատ նայուածք մը ուղղելով մանկիկին որ խաղաղիկ կը ժպտէր, ետ կը

78. Ո՞ր պտուղները կուտանուր կը կոչուին (օրինակներ տուէք), որո՞նք քիմաւոր (օրինակ), որո՞նք հասաւոր (օրինակ), որո՞նք փեմեկաւոր (օրինակ):

Ի՞նչ ըսել է վայրի պտուղ. (օրինակ):

դառնայ և կամաց կամաց կը քաշուի կ'երթայ անտառին խորը :

Մայրական անձնուիրութիւնը անսահման է :

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր .— Գեղջկական , շրջակայ , խրախճանք , նոյնհետայն , արիւնագարք , խեղայեղ , սպրդի , ահաբեկ , սարսափահար , արձանացած , ապշած , ակնապիշ . ռազկասարած , անզգայութիւն , անհնարին ճագնապ , գերագոյն , վսեմ , աղեխարշ , աղետագին , աղերսել , խանդաղատ , ժպտիլ , անձնուիրութիւն :

60 , Խ Ն Ա Յ Ա Ս Ի Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ժամանակը , ստակն և ամէն գոյք չափով գործածելն է բուն խնայասիրութիւնը կամ տնտեսութիւնը : Ընդհանրապէս մանկական յատկութիւն մը չէ խնայասիրութիւնն որ հեռատեսութիւն ու զոհողութիւն կը պահանջէ : Ստէպ տնտեսութեան դէմ կը վարուին փոքրիկ տղաք երբ անխնայ կը գործածեն , կը կտրեն , կը կտրեն , կը թափեն ու կ'աւրեն շատ պիտանի իրեր , վասն զի չգիտեն անոնց բուն արժէքը , վասն զի չեն կրնար մտածել թէ ո՛րքան ճիգերու ու աշխատութեան

79 . Գերականութեան մէջ ի՞նչ կը կոչուի . 1 Այն բառը որ կիրք կը յայտնէ : 2 Այն՝ որ երկու համատեսակ բառ կամ խօսք իրարու կը կապէ : 3 Այն որ բային որպիսութիւնը կամ պարագաները կը ցուցնէ : 4 Այն որ գործողութիւն եւ վիճակ (ընել կամ ըլլալ) կը ցուցնէ : 5 Այն՝ որ անձ , կենդանի եւ իր կը ցուցնէ : 6 Այն որ գոյականին որպիսութիւնը կը ցուցնէ : 7 Այն ածականը՝ որ կարգ կամ դաս կը ցուցնէ :

արդիւնք են անոնք : Տղաք սպառող են միայն : Իրենց ուտեստը , հագուստն ու ամէն պիտոյքը կը հոգացուին ծնողներուն կողմէն , և ասոնք՝ ուրիշ փափաք : սփոփանք ու վարձք չունին , բայց միայն իրենց զաւկններուն հանգիստը , քաջառողջութիւնն մտաւոր ու բարոյական զարգացումը :

Սակայն կուգայ ժամանակ երբ տղաք ալ՝ մեծնալով կը խելամտին ու կը սկսին զգալ և ապա խորհիլ թէ ծանր աշխատութեամբ ու տքնութեամբ կը ստացուին ամէն սպառելի բաներ . ուստի կ'սկսին ո՛չ միայն շնորհապարտ ոգիով ու որդիական ջերմ սիրով գնահատել իրենց ծնողքին հոգասիրութիւնն , այլ և աստիճան մը թեթեւեւեւ անոնց աշխատութեան բեռը : Արդ՝ այս բեռը կրնայ թեթեւնալ , նախ՝ զաւակաց մտային ու բարոյական զարգացումով , ապա՝ խնայասիրութեամբ , որովհետեւ խնայասէրը պարտի ըլլալ պարզապէս , այսինքն իր չափէն ու աստիճանէն վեր բաներու չտենչայ ու ծախք չընէ . հետաքստ՝ այսինքն միայն այսօրուանը չմտածել , այլ եւ վաղուան պէտքերուն հոգն տանիլ . չափաւեր՝ այսինքն

80 . Ե՞ՐԲ . — Ե՞րբ կը ծագի արեւը , — Ե՞րբ արեւու խաւաբում կը պատահի . Ե՞րբ լուսնի խաւարում կ'ըլլայ : Ե՞րբ լուսինը մահիկի ձեւով կ'երեւայ : Ե՞րբ փոթորիկ կը պատահի : Ե՞րբ ձիւն կը տեղայ : Ե՞րբ որոտումի ձայն կը լսէք : Ե՞րբ ծիծառներ կուգայ մեր երկիրը : Տղայ մը Ե՞րբ ուսման պարագելու և կրթուելու է : Ե՞րբ կը հաղորդուիք : Ե՞րբ զանգակ կը հնչէ և ինչո՞ւ : Ե՞րբ գտնուեցան հայերէն գիրքեր եւ ի՞նչպէս (պատմեցիք) : Ե՞րբ կը փճանան հունձքերը : Երկրագործն Ե՞րբ վար ու ցան կ'ընէ : Ե՞րբ կը սկսի երկարիլ գիշերը : Ե՞րբ կը սկսի աշնան եղանակը :

հրապուրիչ բայց սնուի բաներու վայելքն անգոսնել ու ներկայ վաղանցիկ հաճոյքն ապագայ երջանկութեան զոհել:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է խնայասիրութիւնը: — Որո՞նք խնայասէր չեն ըլլար: — Ի՞նչ կ'ընեն. — Ի՞նչ է ծնողիին փափաքն ու վարձքը. — Տղաք մեծմարդով հետզհետէ ի՞նչ կը զգան ու կը խորհին: — Ծնողի բեռն ի՞նչպէս կրնայ թեթեւայ: — Ի՞նչ պէտք է ըլլայ խնայասէրը: — Ի՞նչ կ'ընէ պարզասէրը, հեռասէրը, չափասէրը:

61. ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐ

Հաւատքը կը մխիթարէ մարդը դժբախտութեան մէջ ու երկնային անուշութիւն մը կը խառնէ կեանքի դառնութիւններուն հետ:

Աղօթքը հոգիին շնչառութիւնն է. ո՞վ որ չ'աղօթեր՝ չ'ապրիր:

Ապրէ՛ ան կերպով որ եթէ յանկարծ մահը վրայ հասնի, միշտ զքեզ պատրաստ գտնէ:

Ո՞վ որ իր պարտքերը լաւ կը կատարէ, ամէն օր մահուան պատրաստ կը գտնուի և անոր գալը անեղկիւղ կրնայ տեսնել:

81. Սա խօսքերն ամբողջացուր:

... կը հնձեն (ի՞նչով): — ... կը քանդեն (ի՞նչով): — ... կը կարեն: — ... կը գրեն: — ... երկաթը կը ծեծեն: — ... կը կտրեն: — ... կը տապեն: — ... կը տաշեն: — ... հաց կը չինեն: — ... գինի կը չինեն: — ... հրազը կը վառեն: — ... դուրս կը սանաւեն: — ... տուն կը չինեն: — ... կը փայլեն: (Ի՞նչը ի՞նչով):

Մաքուր խիղճը կակուղ բարձ մըն է, որուն վրայ բարի մարդը միայն կրնայ հանգչիլ:

Մաքուր եղիր գործերուդ ու խօսքերուդ մէջ, մաքուր եղիր նաեւ մտածումներուդ մէջ, այնպէս որ եթէ մէկը յանկարծ հարցնէ թէ ի՞նչ կը խորհիս, կարենաս միշտ արագ ու անկեղծօրէն պատասխանել:

Պատուաւոր անձերու ընկերութիւնը գանձ մըն է:

Լաւ է առանձին ըլլալ քան չարերու հետ:

Ըսէ՛ ինծի թէ ո՞ր կը յաճախես, այն ատեն կ'ըսեմ թէ ո՞վ ես դուն:

Ուսանելի ու մեկնելի բառեր. — Հաւատք, դժբաղդապիւն, դառնութիւն, խիղճ, արագ, գանձ, յաճախել: — Ի՞նչ ըսել է բարոյական սկզբունք:

62. Պ Ա Տ Մ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անցած ժամանակներու նշանաւոր դէպքերուն և անձերուն վրայ խօսող գիտութիւնը Պատմութիւն կը կոչուի: Պատմութիւնը կարեւոր գիտութիւն մըն է, հայելի մըն է այն որ կը ցուցնէ ազգերու անցեալն և որմէ խրատ կ'առնեն մարդիկ իրենց ներկայ և ապագայ ընթացքը ուղղելու համար:

82. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Առուններէն կազմուած ջուրերու ընթացք մը որ կը թափի ծովը: 2 Այն տեղն ուր երկու գետեր իրարու կը խառնուին: 3 Այն տեղն ուր գետը կը թափի ծովուն մէջ: 4 Յամաք մը որուն երեք կողմը ջրով պատած է: 5 Զուրին այն մասն որ ցամաքին մէջ երկնցած է: 6 Յամաքին այն մասն որ ծովուն մէջ երկնցած է: 7 Փոքրիկ լեռ մը: 8 Լեռին բարձրագոյն ծայրը: 9 Լեռին վարի մասը: 10 Շատ մը կղզիներ որ իրարու մօտ են:

Պատմութենէն կը սորվինք թէ աշխարհս ե՞րբ և ի՞նչպէս ստեղծուեցաւ, անկէ ի վեր ինչե՞ր պատահեցան, մարդիկ ի՞նչ ըրին և ի՞նչպէս ապրեցան, ազգերն ի՞նչպէս կազմակերպուեցան և ի՞նչ նշանաւոր մարդիկ եկան անցան մինչեւ մեր օրերը:

Աշխարհի վրայ հին ժամանակներէ ի վեր շատ մը ազգեր ապրեցան որոնցմէ ոմանք այսօր չկան, բայց ամէնն ալ ունին իրենց պատմութիւնը: Այդ ազգերն են եբրայեցիները, եգիպտացիները, պարսիկները, Հայերը, Յոյները, Արաբացիները, Օսմանցիները, ֆրանսացիները իտալացիները, Գերմանացիները, Անգղիացիները, Սպանիացիները, Չինաստանցիները, Հնդկաստանցիները, և ըն.

Պատմութիւնը կ'սկսի մարդոց քաղաքակրթութենէն, այն է մեզմէ 60 դար յառաջ:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է պատմութիւնը եւ ի՞նչ կը սորվեցնէ. — Ո՞ր ազգեր ապրած են հին դարերու մէջ: — Ո՞ր ժամանակէն կ'սկսի Պատմութիւնը:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Բարձր սարին բուրն ու քամին շատ կ'ըլլայ,

83. Հետեւեալ բառերը գրեցէ՛ք երկու սիւնակի մէջ, զանազանելով բնական եւ արուեստական առարկաները:

Ձաւար, ձագար, ճագար, ֆախար, շախար, լոյս, մոմ, ձէք, փայտ, բուրբուկ, օղի, ձուկ, կոնակ, հող, պողպատ, բուրբուկ, յարդ, վառօղ, կիկլամոն, սպունգ, կտուր, գայլախագ, ժամացոյց, ոսպ, հայրի, ռուսի, աւագ, աղ, մեղր, ամպ, ծաղիկ, արծաթ, բիւրեղ, ապակի:

63. Խ Ա Ղ

Գոյրէս լուսնակը ուզեցի,
Որ նա ջուրին մէջ կը խաղար,
Բայց քուրուկը ծաղրեց զիս,
Ես ալ կամաց մը բռնեցի
Դոյլին ջուրը թափեցի վար:
Մէկ մ'ալ տեսնեմ, որ վերն՝ հեռուն՝
Ամպին քովն է գացեր, կեցեր:
Քարը առի և ծառերուն,
Շուրին տակէն
Ուղիղ իրեն
Նետեցի:

Ան ալ, գիտեմ, ինձմէ վախուն,
Ծուռ, ծուռ երեսըս նայեցաւ,
Գնաց մտաւ մէջն ամպերուն.
Քարին ցա էն ... գուցէ լացաւ ...:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Ճերմակ շունը բամպակի առուտուրին կը վնասէ:

84. Ա.Ռ.Ա.Զ.Ի.Ն.Ը. — Ո՞վ եղաւ առաջին մարդը, առաջին եղբայրասպանը, առաջին մարգարէն, առաջին սուրբը, առաջին առաքեալը. առաջին մարտիրոսը, Իսրայէլի առաջին քաղաւորը, առաջին դատաւորը, Յակոբ նահապետի առաջին որդին, Օսմանեան առաջին քաղաւորը, առաջին օրհնադիրը, Հոովմէայի առաջին քաղաւորը: Մեր առաջին յուսաւորիչը, առաջին կաթողիկոսը, առաջին պատմագիրը, եւ այլն:

64. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուսում, Աստուած

Դաստիարակութեան նպատակը կամ վախճանն է մարդու մտաւոր կարողութիւնները զարգացնել, սիրտը կրթել, ախտերէ ու մոլութիւններէ հեռացնել, իմաստութիւնն ու առաքինութիւնը անոր սիրելի ընել, աստուածապաշտ մարդիկ եւ օգտակար քաղաքացիներ պատրաստել որ ճանչնան իրենց պարտքն առ Աստուած, առ երկիրն, առ ընկերն և առ անձն։

Ամէնքնիս տգէտ և անուսում կը ծնինք, Աշխարհ եկած ժամանակնիս ո՛չ խօսիլ գիտենք, ո՛չ կարգալ, ո՛չ գրել. և անբանի պէս պիտի մնայինք եթէ նախ ուրիշները մեզի բան սորվեցնել չլանային, և յետոյ մենք ջանք չընէինք մեր բարոյական ու մտաւոր զարգացման։ Ինչպէս մարմինն ապրելու համար անհրաժեշտ պէտք ունի սննդի՝ կերակուրի, այնպէս ալ հոգիին կենդանութեան հարկաւոր է ուսում եւ գիտութիւն։ Ուրեմն

85. Ի՞նչ կը կոչուի. 1 Այն ճառը զոր կը կարդան մեռելի մը վրայ։ 2 Այն տաղերը զոր կ'երեւն եկեղեցիին մէջ։ 3 Այն պաշտօնը կամ աղօթքը զոր կը կատարէ քահանան՝ մեռելներուն հոգիին համար։ 4 Այն հանդէսը որ կը կատարուի Տօնի մը նախորդ երեկոյին։ 5 Այն խաչը կամ ուրիշ նուիրական առարկայ մը որ կը պարունակէ սուրբի մը նշխարը։ 6. Այն խորհուրդը զոր կը կատարեն երախայ մը եկեղեցիին անդամ ընելու համար։ 7 Այն խորհուրդը զոր եկեղեցին կը կատարեն հարսն ու փեսան իրարու անբաժան ընկեր ընելու համար։ 8 Այն խորհուրդը զոր եպիսկոպոսը կը կատարէ աշխարհական մը քահանայ ընելու համար։

ուսումն է հոգեկան զարգացման համար պիտանի եղած անունդը։

Իմաստութեան սկիզբն է երկիւղ Աստուծոյ։

Աստուած է մեր և ամէն բանի արարիչը։ Նա կը տեսնէ և կը քննէ մեր սիրտը, մեր միտքը և մեր ամէն գործերը

Մեր առ Աստուած առաջին պարտքն է զինք ճանչնալ, սիրել և իր պատուիրանքին հնազանդիլ։

Մեր պարտքերը կատարելով այս աշխարհի մէջ երջանիկ կ'ըլլանք և հանդերձեալ կեանքի համար ալ յաւիտենական երջանկութիւն կը պատրաստենք։

Հարցումներ.— Դաստիարակութեան նպատակն ի՞նչ է.— Ի՞նչն է սեռի պարսֆեր ունիմ գլխաւորապէս։ — Ուսումն ի՞նչ է։ — Ի՞նչ լսել է քառյակի վարդապետ, մտաւոր զարգացում, հոգիի կենդանութիւն։ — Իմաստութեան սկիզբը ո՞րն է։ — Ի՞նչ է Աստուած։ — Ո՞րն է մեր առաջին պարսֆն առ Աստուած։ — Ի՞նչ օգուտ կայ մեր պարսֆերը կատարելէ։ — Ի՞նչ լսել է հանդերձեալ կեանք, յաւիտենական երջանկութիւն։

ԱՌԱՄ

Դիորող քարը հիմ չի բռնէր։

86. ԱՄԷՆԷՆ ՄԵՐԸ.— Ո՞րն է ամէնէն մեծ քոչունը, ամէնէն մեծ ցառափային կենդանին, ամէնէն մեծ ծովային կենդանին, աշխարհիս ամէնէն մեծ զեռը, լեռը, փաղափը, ծովը, կղզին եւայլն։ Ո՞րն է ամէնէն մեծ մոլորութիւնը, առաքինութիւնը, հաճոյքը, վիշտը, փափաքը զոր կրնայ ունենալ մարդ։

65. ԹՈՒԹԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԻԿ ԳՈՂ

Ծեր որսապահ Մելքոն որոգայթով թուլթակ մը բռնեց և քանի մը խօսք սորվեցուց անոր։ Զոր օրինակ եթէ որսորդը հարցնէր.— «Ո՞ւր ես, սիրելիս», թուլթակը կը պատասխանէր.— «Հոս եմ, տէր»։ Պզտիկ Գուրգէն մեծ հաճոյք կը զգար թռչունին խօսիլը լսելով եւ յաճախ կուգար մօտիկ ընել։

Օր մը Մելքոն տունէն դուրս ելած էր։ Գուրգէն սենեակը մտաւ, բռնեց թուլթակը գրպանը դրաւ եւ կծիկը դնելու վրայ էր։

Բայց նոյն միջոցին, որսորդը դուռը բացաւ ու ներս մտաւ։ Տեսնելով իր դրացիին տղան իր տան մէջ, ուղեց անոր հաճոյք առթել եւ ըսաւ.— «Ո՞ւր ես սիրելիս»։

Ողորմելի թռչունը տղուն գրպանին մէջէն խղդուկ ձայնով մը պատասխանեց։

— Հոս եմ, տէր։

87. Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառերը դրե՛ք։

Սպասուորը կը հնազանդի — : Յերեկը կը յաջորդէ — : Բարձր լեռները ծածկուած են — : Նախնի դարերու ասպետներ — պատած էին : Իրջը կը մագլցի — վրայ : Երկիրը կը լուսաւորուի — : Թռչունը կը սնանի — : Փոքրիկ մանուկները կը սնուցուին — : Թիսուս ներեց իր — : Մայր մը դիւրաւ կը ներէ — : Տղան կը ժպտի — եւ մայրը կը գգուէ զայն : Ծուլութիւնը կը տանի զմարդ — : Քամ յանդիմանուեցաւ — : Աղամ եւ Եւա վռնտուեցան — :

(Գիծերուն տեղ դրած բառերդ ի՞նչ տեսակ խնդիր կ'ըստին եւ ի՞նչ հոշով ես։)

Ի՛նչ ամօթ և խայտառակութիւն։ Գուրգէն փութաց թռչունը իր տիրոջ յանձնել և շուտ մը փախաւ։

Հարցումներ.— Ի՞նչ է բուքալը։ — Ի՞նչ ըսեց և որսապահ, որոգայթ, յաճախ։ — Ի՞նչ ըրաւ որսապահ Մելքոն։ — Ի՞նչ կ'ընէր պզտիկ Գուրգէն։ — Ի՞նչ եղաւ օր մը, պատմեցե՛ք։ — Բարոյական։

66. ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԿՐԾՆՔ

Կրօնքը մեզի կը սորվեցնէ մեր պարտքն առ Աստուած։

Կրօնքն է գիտութիւն և սէր Աստուծոյ որ ստեղծած է տիեզերքը, և մեզ պարգեւած է մեր կեանքը և անթիւ բարիք։ ասոր համար պարտական ենք պաշտել ու սիրել զինք, օրհնել իր սուրբ անունը, բարիք գործել, չարէն զգուշանալ և այսպէս հաճոյ ըլլալ իրեն։

Կրօնքը կը սորվեցնէ նաեւ մեր պարտքերն առ մարդիկ, առ ծնողս և առ անձն։

Կրօնքին այս մասը կը կոչուի բարոյական։

Բարոյականի պատուէրները կրնան ամփոփուիլ սա երկու առածին մէջ. «Մի՛ ըներ ուրիշին ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն», և Սիրեցէք զիրար։

88. Ի՞նչ կը կոչուի. Տեղ մը՝ ուր ջուր չի կայ։ Այն ժամանակը երբ սնունդի հարկաւոր բաներ կը նուագին։ Այն ժամանակն երբ անձրեւ չի տեղար։ Հիւանդութիւն մը որ ամէն տեղ կը ճարակի։ Ծով մը որ ամէն տեղ կը տարածուի։ Աստղեր որոնք երկինքի վրայ խումբ մը կը կազմեն։ Այն աստղերու խումբը որ երկինքը կ'երեւայ լայն պողոտայի մը պէս։ Այն անհուն միջոցն ուր կը թաւալին տիեզերքի մարմինները։

Ասոնք մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածային խրատներն են զորոնք մեզի կ'աւանդէ Ս. Աւետարանը: Եւ արդարեւ ասոնց մէջ կը կայանայ քրիստոնէական մեծագոյն սկզբունքը: Առաջինով կը սորվինք ուրիշին կեանքն, ստացուածքն ու համբաւը պատուել խնամել: Իսկ երկրորդով կը սորվինք թէ ամէնքս ալ սիրոյ սուրբ կապով մը պէտք է կապուինք իրրեւ եղբայր:

Հարցումներ. — Կրօնքը ի՞նչ կը սորվեցնէ: — Ի՞նչ է կրօնքը: — Ուրիշ ինչե՞ր կը սորվեցնէ մեզի: — Բարոյականի պատուերէն գիտաւորները որո՞նք են: — Ասոնք ո՞վ կ'աւանդէ մեզի: — Ի՞նչ է Աւետարանը: — Ի՞նչ է այդ երկու առածներուն իմաստը:

67. Շ Ա Գ Ա Ն Ա Կ

Մատթէոս շատ որկրամուտ տղայ մ'իւն էր: Օր մը տեսաւ շուկան աղուոր շագանակներ: Ամենեւին շագանակ կերած չըլլալով՝ վաճառող կնոջ հարցուց թէ այն թուխ միրգերը լա՞ւ էին արդեօք:

— Կարծեմ թէ շատ լաւ են ըսաւ կինը աղուն:

89. Ի՞նչ կը կոչուի եւ ո՞րն է. Ա. յն նշանը որ կը դրուի հարցական բառերուն վրայ: 2 Ա. յն նշանը զոր կը դնեն տողին ծայրը, երբ բառին մէկ մասը տողադարձ ընել հարկ ըլլայ: 3. Ա. յն նշանը զոր կը դնեն ուրիշ մը խօսքն առաջ բերուած ատեն: 4 Ա. յն նշանը որ բառի մը իրր յաւելուած կամ իրր մեկնութիւն դրուած ուրիշ բառեր զատելու կը ծառայէ: 5 Ա. յն նշանը զոր կը դնեն հոգիի կիրք, զարմանք, եւայլն ցուցնող բառերուն վրայ: 6 Ա. յն նշանը զոր կը դնեն հրամայական բառերու վրայ: 7 Ա. յն նշանը որ կը դրուի կրճատուած կամ յապաւուած գիրի մը տեղ:

Գնէ՛ որ տեսնես ի՞նչ համեղ են, մանաւանդ երբ տաք մոխրի մէջ եփես:»

Դժբախտաբար Մատթէոս արդէն իր ստակը վասնած էր ուրիշ անուշեղէններու: Սպասեց որ կինը կըռնակը դարձնէ և ձեռքը շագանակի կողովին մէջ խօթեց, ափ մը լեցուն առաւ փախաւ:

Տուն գառնալով, գնաց խոհանոցը ուր մարդ չիկար, և կրակարանին մոխրին մէջ շագանակները դրաւ: Կրակը շառաջել տուաւ զանոնք և Մատթէոս հաճութեամբ կը լսէր անոնց ձայնը:

Աւելի շուտ եփելու համար, վառուած ածուխներ դրաւ շագանակներուն վրայ և սկսաւ ուժով փչել: Յանկարծ շագանակներէն մէկը ճաթեցաւ եւ անխոհեմ տղուն երեսն ի վեր ծուխ և մոխիր փչեց:

Մատթէոս, շուարած, սկսաւ վազել տան մէջ, կոյրի պէս, պոռալով:

Պայթումին ձայնը և տղուն աղաղակը լսելով ծնողքը և տան ծառաները սարսափած վազեցին: Այն ատեն պղտիկ գողին յանցանքը երեսան ելաւ: Շատ ցաւ քաշեց՝ մինչեւ որ աչուքները կատարեալ բժշկուեցան: Լաւ հասկեցաւ թէ որկրամուտութիւնը գէշ ակտ մըն է որ մինչեւ գողութեան կը տանի:

Հարցումներ. — Ի՞նչ տեսակ տղայ էր Մատթէոս: — Ի՞նչ ըսեց է որկրամուտ: — Ներհակը ի՞նչ է: — Պատկերէք այս առակը եւ բացատրեցէք բարոյականը:

90. Աշակերտները քոյ տան.

1. Հինգ զոյգ նմանաձայն կամ յարանուն բառեր:
2. » » Հոմանիշ »
3. » » Հակահիշ »

68. Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ո Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ընթերցանութիւնը մասնաւոր արուեստ մըն է որուն պէտք է և կ'արժէ ուշադիր խնամ տանիլ և ջանալ որ ամէն մէկ խօսք, ամէն մէկ բառ, ամէն մէկ վանկ եւ տառ հնչուի իրեն յատուկ շեշտով: Առանց այս պայմանին, կարդացուածը կ'ըլլայ ցուրտ, ցամաք, միօրինակ և ձանձրացուցիչ: Գրուածքին իմաստն հասկնալէ և ըստ այնմ որոշ եւ իմանալի ձայնով կարդալէ զատ, պէտք է, իմաստին համեմատ, ձայնը բարձրացնել կամ ցածցնել, մեղմ կամ ուժգին, տխուր կամ զուարթ շեշտ մը տալով անոր, և կանգ առնել՝ ստորակէնէն և բուրքէն վերջ՝ մէկ բուրբ, միջակէսէն վերջ՝ երկու բուրբ և վերջակէսէն ետք՝ երեք չորս բուրբ: Ուշ դնել զարմացական երկարներուն՝ զգացնելով թէ ո'ր ձայնաւորի կը պատ-

91. Գիծերուն տեղ պէտք եղած բառերը դիտ:

Աստուած շինեց մարդը — (ինչէն): Ով որ կ'ողորմի — փոխ կուտայ — : Ըրէք — ինչ որ կ'ուզէք որ անոնք ընեն — : Լուսինը — կը ստանայ իր լոյսը : Մանիակը կը ծաղկի — : Խաղողը կը քաղեն — : Երբ արեւը կը ծագի, հօտերը կը ցրուին — մէջ : Գինին — կը շինուի : Եւս խաբուեցաւ — եւ Ադամ — : Աստուած ստեղծեց զաշխարհ վեց — մէջ : Երկրագործն երեկոյին կը դառնայ — : Դասատուն դաս կու տայ իր — : Երկաթագործը կը տաքցնէ — (ի՞նչը) և — (ինչով) կը ծեծէ զայն : — ով կը շինեն շապիկ : — ով կը ձամբորդեն ծովու վրայ : Մարդիկ ապրելու համար պէտք ունին — : Այս աղքատ ընտանիքը կ'ապրի — (ի՞նչպէս) : Անձրեւը, ձիւնը, կարկուտը կը տեղան — (ուսկի՞ց) : Երկու աւազակներ խաչուեցան — հետ : Ծառերն ու ալիքները կը շարժին — էն : Հացը կը շինեն — ով եւ — ով :

կանին . շեշտեալն՝ որ եթէ պատկանեալ վանկին վրայ չդարնուին, խօսքը կը կորսնցնէ իր ոյժը, կը նուաղի, «կ'իյնայ», ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար : Ուշադրութիւն ընծայել մանաւանդ պարոյկ կամ ոչորակ կոչուած հարցական նշանին, որ խօսքի մը իմաստին հետ ուղղակի առնչութիւն ունենալով՝ եթէ տարբեր բառի կամ վանկի վրայ շեշտուի, ըստ այնմ կ'ալլալի նաեւ իմաստն, և երկդիմութիւն ու չիփթութիւն կը ծագի բնականաբար : Տեսէ՛ք պարոյկին կատարած դերը մի՛ . եւ նոյն նախադասութեան ալ և ալ բառերուն վրայ .

Մշակներն երեկ կը հերկէին իրենց արտերը :

Մշակներն երեկ կը հերկէին իրենց արտերը :

Մշակներն երեկ կը հերկէին իրենց արտերը :

Մշակներն երեկ կը հերկէին իրենց արտերը :

Մշակներն երեկ կը հերկէին իրենց արտերը :

Լաւ կարդալու համար պէտք է նախ հասկնալ դրուածքին իմաստը և նիւթին, իմաստին և պարագային համեմատ ելեէջներով կարդալ՝ ոչ թէ միօրինակ եւ տաղտկալի կերպով : Բայց նաեւ զգուշանալու է որ, առանց հարկի, անբնական, անպատշաճ և յանկարծակի փոփոխութեամբ ձայնն անհաճոյ տպաւորութիւն չընէ ուկնդիրին վրայ :

92. Ի՞նչ ըսել է թուական : Տօմա՞ր : Հիմա քանի՞ տեսակ թուական կը գործածեն սովորաբար : Ի՞նչ ըսել է Քրիստոսի թուական : Հիմա քանի՞ թուական : Քրիստոսի ո՞ր թուականին գտնուեցաւ տպագրութիւնն եւ ո՞վ գտաւ : Ո՞ր թուականին գտնուեցաւ Ամերիկան եւ ո՞վ գտաւ : Ո՞ր թուականին հնարուեցաւ օդապարիկն եւ ո՞վ գտաւ : Ի՞նչ ըսել է հեռագիր, հեռաձայն :

Հարցումներ. — Որո՞նք են կեսադրուքեան նշանները եւ
ն՞րն եւ անոնց գործածութեան եղանակը :

69. ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴ

Երկու ճամբորդ, թովմաս եւ Յովհաննէս տօնավա-
ճառը կ'երթային: Անտառ մը հասան. թովմաս, որ առ-
ջեւէն կ'երթար, իր առջեւ ոսկիով լի քսակ մը կը տես-
նէ եւ կը վերցնէ, — «Ո՛հ, ի՛նչ աղուոր գիւտ մ'ըրիմք»,
կը գոչէ Յովհաննէս զուարթագին: — «Մե՞նք, կը պա-
տասխանէ թովմաս, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, բարեկամ, ըսէ՛
մանաւանդ ե՛ս, ե՛ս գտայ դրամը եւ ինծի համար կը
պահեմ»: Յովհաննէս կը լռէ: Մտիկ կ'ընէ իր հարուստ
ընկերին որ արդէն կը հաշուէ ինչ որ պիտի կրնայ գնել
իր գտած դրամով: Յանկարծ երկու գող կ'երեւին ան-
տառին մէջ: — Վա՛ջ, կը գոչէ թովմաս սարսափահար,
կորսուած եմք»: — «Մե՛նք, կը պատասխանէ յայնժամ
Յովհաննէս, կը սխալիս, բարեկամս, ըսէ՛ մանաւանդ
ես» զայս ըսաւ եւ սկսաւ փախչիլ: Իսկ թովմաս դրա-
մին ծանրութեան պատճառով, չկրցաւ փախչիլ: Գողե-
րը իր վրայ կը յարձակին, կը ծեծեն, կը կողոպտեն եւ
իր գանձն ու հագուստը միանգամայն կը գողնան:

Հարցումներ. — Ի՞նչ ըսել եւ տօնավաճառ. — Երկու ճամ-
բորդներուն առակին ի՞նչ խրատ կը հետեւցնեմք:

93. Ի՛նչ կը կոչուի. 1. Աւագուտ եւ անբեր դաշտ մը: 2
Հողի կտոր մը որ ցամաքէն դէպի ծով երկնցած է: 3 Տեղ
մ'ուր տղմուտ եւ ապականեալ ջուր կայ եւ սէզ բուսած է:
4 Անապատի մէջ գտնուող ջրարբի եւ դալարաւէտ կղզին: 5
Երկու լերան մէջ գտնուող խորութիւնը: 6 Ծովու նեղկեկ
մաս մը որ երկու ծովեր կը միացնէ: 7 Ցամաքի նեղ մաս մը
որ երկու ցամաք կը միացնէ: 8 Տեղ մ'ուր կը գահավիժի ջուրը:

70. ՀԱՅՐԻՄ

Թէ զիս տանին երկիր օտար,
Թափեն առջիս ազնիւ գոհար,
Եւ պատրաստեն ինձ կեանք վրսեմ,
Ես լոկ քու ծոցդ հանգչիլ կ'ուզեմ,
Հայր իմ:

Թէ ձայն քաղցրիկ զարնէ սրտիս
Ըսէ՛ «Թո՛ղ հայրդ ու սիրէ զիս,
Ես հրեշտակ եմ երկնից իջած»
Ձայն կը մերժեմ բացէ ի բաց,
Հայր իմ:

Ե՛ս վանդակիդ փոքրիկ թռչուն՝
Կ'երգեմ անունդ քաղցրահնչիւն.
Քեզ կը մաղթեմ կեանք երջանիկ,
Քեզ կը ցանկամ ամէն բարիք,
Հայր իմ:

94. Բաղդասեղով ըսեմք ի՞նչ կ'ընեն քաղաքավար տղայ
մը եւ անքաղաքավար տղայ մը: — 1 Երբ իրենց կանչուի:
2 Երբ իրենց բան մը հարցուի: 3 Երբ բան մը հրամայուի:
4 Երբ բան մը կը խօսին: 5 Երբ փողոցի մէջ կամ ուրիշ տեղ
տարեց կամ ակնածելի անձի մը պատահին: 6 Երբ սեղանի
վրայ կը գտնուին: 7 Երբ մէկը, սխալմամբ եւ անգիտու-
թեամբ, անպատշաճ եւ անկիրթ խօսք մը կ'ըսէ: 8 Երբ ի-
րենց առջեւ յանիրաւի կը բամբասեն եւ կը զրպարտեն ուրիշը:

Թո՛ղ ընդերկար կենացդ արեւ
 Փայլի պայծառ մեր տան վերեւ ,
 Վայելես կեանք ուրախ՝ անվիշտ .
 Զաւկիդ մաղթանքն ա՛յս է ընդմիշտ ,
 Հա՛յր իմ :

71. ԳՈՂՅՈՒԱՆ ԶԱԻ

Իրիկուն մը, Պէտդրիս մինակ իր խուցը նստած կը
 մանէր : Դուռը բաց ձգած էր, եւ դրացիին հաւը յամ-
 րաքայլ և զգուշութեամբ ներս մտաւ :

Պէտդրիս մէկէն դուռը գոցեց և հաւը բռնեց շտե-
 մարան դրաւ :

— Հոս կը պահեմ զայն, մարդ չ'իմանար, և քիչ ա-
 տենէն քանի մը տասնեակ հաւկիթ կ'առնեմ :

Իրօք, երկրորդ առտուն հաւը հաւկիթ մ'ածեց :
 Բայց Պէտդրիս ամէն բան չէր մտածած, քանզի հազիւ
 թէ հաւը զայն ածեց, սկսաւ կռկռալ . Պէտդրիս վա-
 զեց փութով զայն լռեցնելու, բայց ուշ մնացեր էր,
 դրացին իր հաւուն ձայնը լսած էր . վաղեց շուտով ե-
 լաւ շտեմարան, ուր Պէտդրիսը տեսաւ, լաւ մը յանդի-
 մանեց և իր հաւն առնելով գնաց :

95. Արհեստներու, Արուեստներու եւ Գիտութեանց զա-
 նազան ճիւղերուն համար հաստատուած Վարժարանները ո-
 ղո՞նք են : Ի՞նչ կ'աւանդուի Գեղարուեստից Վարժարանին
 մէջ . Քաղաքագիտական, Քաղաքային, Բժշկական, Իրաւա-
 գիտական եւ այլն վարժարաններու մէջ :

Մինչեւ այն օրը, գործաւորուհին իր դրացիին գթա-
 լով՝ հաւկիթ, կարագ և ալիւր տուած էր յաճախ : Այ-
 նուհետեւ բան չտուաւ և անոր անունը գող դրաւ :

Հարցումներ. — Ի՞նչ է հաւը, ուրիշ թռչուններ աչ ըսե՛ք .
 — Ի՞նչ պատահեցաւ իրիկուն մը . Ի՞նչ ըրաւ Պէտդրիս : —
 Ի՞նչ ըսե՛ք է յամրաքայլ եւ ի՞նչ տեսակ բառ է (պա՛րզ, բա՛րդ
 քէ ամանցեալ) : — Պէտդրիս ո՞ւր պահեց հաւը : — Միւս
 առտո՞ւ ի՞նչ պատահեցաւ, յետո՞յ... (շարունակեցէք) :

72. Մ Ա Ք Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մաքութիւնն առողջութեան համար էական պայ-
 ման մըն է : Վտանգաւոր ու տարածուող շատ մը հի-
 ւանդութիւններու միակ պատճառը աղտոտութիւնն է :
 Մաքուր ջուր, մաքուր օդ, արեգական լոյս և մաքուր ու
 առողջարար սնունդ, առողջութեան համար բացարձա-
 կապէս անհրաժեշտ չորս տարրեր են :

Մորթերնիդ մաքուր պահեցէ՛ք, Մարմինը փոքր
 ծակոտիքներ ունի՝ որոնք արտաշնչութեամբ ու աղտո-

96. Տառ մը փոխելով բառը փոխէ .

Գլուկ, ամանակ, բառարան, արարած, աւազան, կա-
 պիկ, խայծ, պաճար, դունչ, ցուլ, ճեպել, ածու, վաթիլ,
 ցելս, սուրճ, նրբութիւն, փաստ, կայթ, լուրջ, սունկ,
 լերկ, անառակ, ճատրակ, ամուլ, մամուռ, մատակ, շուշ-
 տակ, պտուկ, որբ, բանդակ, մաճ, արօր, հունձ, կարթ,
 չուստ, կարիք, կամար, սնար, անոտի, մարագ, խարակ,
 զիստ, բուրդ, ոստ, զուտ, բորեան, աւազակ, դեգ, քող,
 սէզ, վտառ, մեղր, հունտ, կարճ, քիստ, խաղաղիկ, ան-
 պատճառ, զարգանալ :

տութեամբ դիւրաւ կը լեցուին և կը գոցուին. այն ատեն հիւանդութեան սնունդ և ծաղում կուտան. Ասոր համար, պէտք է խնամքով լուացուիլ եւ հագուստները շատ մաքուր պահել եւ յաճախակի բաղնիք երթալ:

Մորթի աղտոտութեան չափ փաստակար է նաեւ հագուստներու աղտոտութիւնը որ մարմինն տկարանալուն կը նպաստէ: Մորթը ծածկող ճերմակեղէններն ու հագուստները, վերմակները սաւաճները և այլն՝ ամէն օր բաց օդին թօթուելու եւ յաճախ փոխելու է:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է մաքրութիւնը. — Աղտոտութեան ի՞նչ կրնայ յառաջ գալ. — Ի՞նչ բաներ անհրաժեշտ են առողջութեան. — Ե՞րբ ջուրը մաքուր է. իսկ օ՞ղը՝ ե՞րբ մաքուր եւ առողջարար է. — Ի՞նչ ըսել է արտաշնչում—ներհա՞կը. — Աղտոտ շաքեր հագնելու՞ է. — Ի՞նչ ո՞ւ:

73. Շ Ո Ւ Ն

Շունն ընտանի կենդանի մըն է, ունի չորս ոտք, և ասոր համար կը կոչուի չորփոսանի: Շունն ունի իրան, պարանոց, գլուխ, ագի: Բերանը զինեալ է խոշոր ականներով, իր գլխաւոր և եզական յատկութիւնն է հաւատարմութիւնն և սուր հոտառութիւնը: Շատ դիւրաւ կը կրթուի և կրնայ ծառայութիւններ մատուցանել մար-

97. Որո՞նք են մարդկային կմախքին գլխաւոր մասերը: Ոսկորներն ու մկանները (կամ դեղերքը) ինչի՞ միջոցաւ կրնան շարժիլ:

Որո՞նք են ներքին գործարաններն եւ ի՞նչ է անոնց պաշտօնը:

դու, մանաւանդ որսորդութեան ատեն. Շունը կը պահպանէ մեր տունը, գիշեր ատեն, և երբ գող գայ, հաշելով մեզի կ'իմացնէ: Բաց աստի, Շունը, մանաւանդ խոշոր տեսակը, որ գամքո կը կոչուի մեր հօտերը կը պահպանէ գողերէն և գայլէն: Շան ամենէն վտանգաւոր հիւանդութիւնն է կատաղութիւնը: Կատաղ շուն մը չի խնայեր ո՛չ փոքրիկ տղոց, որոց շատ բարեկամ է և ո՛չ ալ իր տիրոջ, որուն հարուածներուն շատ անգամ քծնելով կը պատասխանէ: Շունը մսակեր է, իր բնականը կը կոչուի խշիփ, էգը կը կոչուի ֆած իսկ ձագը՝ շակոս:

Հարցումներ. — Ի՞նչ է շունը. — Ի՞նչ ըսել է ընտանի. — Ներհա՞կը. — Տեսած ե՞ք վայրի կենդանիներ. — Ի՞նչ ըսել է չորփոսանի. — Երկու ոտ ունեցող կենդանիներն ի՞նչ կ'ըսուին. — Ո՞րն է շունին գլխաւոր յատկութիւնը. — Ի՞նչ ծառայութիւն կ'ընէ մեզի՝ քուեցե՞ք. — Ի՞նչ է կատաղութիւնը. — Ասոր դարման գտնուած է, ո՞վ գտած է. — Ի՞նչ ըսել է խշիփ, ֆած. լակոս:

Ա Ռ Ա Կ

Պողատու ծառին քար նետող շատ կ'ըլլայ:

98. Ի՞նչ կերպով կրնան յարաբերութիւն ունենալ իրարմէ հեռու քաղաքներու մէջ գտնուող անձեր:

Ուրեմն ի՞նչ է նամակ մը. Ի՞նչ է նամակի մը թուականը, վերնագիրը, վերջաւորութիւնը, ստորագրութիւնը, հասցէն, նամակը ինչի՞ մէջ կը ծրարեն. Ո՞ր կը յանձնեն. Ի՞նչ կը փակցնեն վրան (պատմեցէ՛ք այսպէս թէ ի՞նչ կերպով կը ճամբորդէ նամակ մը եւ որո՞նց ձեռքէն կ'անցնի մինչև որ հասնի իր հասցէին:

74. ՊԱՐՏԻՔ ԱՌԻԾՈՂՈՒ

Մեր ծնողաց ունեցած գլխաւոր պարտքերնիս այս երեքն են. մեծարանք, սէր, երասխագիտութիւն.

Մեծարանք՝ որովհետեւ իրենք մեզի կեանք տալով՝ մեր առաջին մեծերն են. Ուստի պէտք է զիրենք պատուենք ու մեծարենք:

Սէր՝ որովհետեւ իրենք զմեզ խնամեր են ու անկեղծ սիրտով սիրած ու մեր պէտքերն հոգացած են նիւթ ապէս և բարոյապէս, իրենք են որ զԱստուած ճանչնալ ու սիրել սորվեցուցած են մեզի. իրենք՝ Աստուծոյ պատկերն են աշխարհի վրայ:

Երասխագիտութիւն՝ որով պիտի ճանչնանք իրենց ամէն բարիքն և երախտիքը. պիտի ջանանք անոնց փոխարէնն ընել, պաշտպանել, կարօտութեան մէջ իրենց օգնել, նեղութեան ատեն մխիթարել, ծերութեան ատեն խնամել, անոնց յիշատակը պատուել:

Մեր պարտքեր առ անձն՝ ասոնք են. զգուշանալ այն բաներէն որ մեր հոգւոյն կամ մարմնոյն կը վնասեն. մեղքերէ հեռու կենալ սրպէսդի Աստուծոյ բարկութիւնը մեր վրայ չհրաւիրենք վայրկենական զուարճութիւն

90. 1. Ի՞նչ է գիւղը (գարեէ), աւանը (նահիլ), քաղաքը (չէհիր), գաւառակը (գաղա), գաւառը (սանճագ), նահանգը (վիլայէթ):

2. Ի՞նչ կ'ընէ գիւղացիք, աւանապետք կամ գիւղախումբապետք (միւտիւր), քաղաքապետք (չէհիր էմինի եւ պէլտիլէրէխի), փոխ-կառավարի՞նք կամ տեղակալը (գայմագամ), կառավարի՞նք կամ գաւառապետք (միւթէսարրէֆ), նահանգապետք կամ կուսակալը (վալի):

ներէ խոյս տալ և առաքինի կեանք ունենալ: Նոյնպէս, եթէ կը սիրենք մեր անձը, պէտք է պահպանենք և խնամենք մեր մարմինն ալ որ հոգիին բնակարանն է:

Հարցումներ. — Որո՞նք են մեր պարտքերն առ ծնողս. — Ի՞նչ ըրած են մեզի՝ մեր հայրն ու մայրը. — Մե՞նք ի՞նչ ընելու ենք անոնց. — Ի՞նչ պարտքեր ունինք մեր անձին:

75. ԳՐԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ

Արմինէ գրավարժութեան դասին կը պատրաստուի. նախ գրչատուփը ձեռքը կ'առնէ և կը նայի թէ գրիչը լա՞ւ է:

Գրասեղանին մէջ տետրակը կը փնտռէ, և կը հանէ սեղանին վրայ կը դնէ:

Շիփ-չիտակ կը նստի: Չախ ձեռքը տետրակին վերի կողմը, աջ բազուկը տետրակին վրայ դրած. Արմինէ կուրծքը սեղանին չի կը թնցնէր, գրիչը առանց շատ սեղմելու, առաջին երեք մատներուն մէջ կը բռնէ, այնպէս որ գրչին ծայրը ճիշդ առ ճիշդ թղթին վրայ գայ:

Յետոյ, Արմինէ կը սկսի գրել, ու շաղթութեամբ օրինակին կը նայի և կը քննէ չափ կը նմանցնէ անոր: Առաջին տողերը շատ աղէկ չեն, բայց կամաց կամաց վաղիւն գրել կը վարժուի և տետրակին վարի տողերը, իր գիրը քիչ մը կը նմանի օրինակին: Արմինէ երբեք չ'աղաւոտեր տետրակները: Ո՛չ մեկանի բիծ մը կայ անոնց մէջ, ո՛չ պատուած երես մը: Ասոր համար, երբ տետրակ

100. Որո՞նք են Օսմ. Պետութեան գործերը վարող նախարարութիւններն ու Պաշտօնատուները, եւ ի՞նչ են անոնց պաշտօնները:

մը աւարտէ, կը տանի ծնողքին կը ցուցնէ: Մայրը գրեթէ միշտ վարձատրութիւն կուտայ անոր:

Եթէ Արմինէ չարունակէ իր ջանքը, գրավարժութեան մէջ առաջին մրցանակ պիտի առնէ, տարեկան քննութեան ատեն:

Շատ աղջիկներ կը ճանչնամ որ անոր չեն նմանիր, կը գրեն... կատուի պէս՝ լղրճած, խառնաչփօթ գիր մը:

Հարցումներ. — Ի՞նչ կ'ընէ Արմինէ. — Ի՞նչպէս կը նշուի զիր գրած տեքստը, ի՞նչպէս կը դնէ աջ ու ձախ ձեռները: — Ի՞նչպէս կը բռնէ գրիչը: — Ի՞նչ ըսել է գրի օրինակ: — Ո՞վ կուտայ զայն: — Ձեր տեսակներն ի՞նչպէս կը պահե՞ք: — Ո՞վ առաջին մրցանակ պիտի առնէ ֆինուքեան տեքստը:

76. Ա Ր Ե Ա Ն Շ Ր Զ Ա Ն

Մարդուն արիւնը կարմիր հեղուկ մըն է:

Մանրագէտը արիւնին մէջ երկու բան կը ցուցնէ. շիճուկ և կարմիր գնձակներ: Գնտակներուն գոյնովը արիւնը կարմիր կը տեսնենք:

Արիւնը կը գտնուի սիրտին մէջ: Սիրտէն դուրս կ'ելլէ արիւնը, երակներուն միջոցաւ կը պտտի մարմինին ամէն կողմերը ու կը դառնայ դէպի սիրտ: Արիւնին պտտիլը, երթալ եւ վերադառնալը կը կոչուի արեան շրջան: Սիրտն ու երակները արեան շրջանին գործարաններն են:

101. Ի՞նչ ըսել է վաճառաշահ ֆաղափ (օրինակներ տուէք): Ի՞նչ ըսել է ճարտարագործութիւն եւ ո՞ր քաղաքներ նշանաւոր են իրենց ճարտարագործական արտադրութեամբ: Ի՞նչ ըսել է առեւտրական նաւահանգիստ (օրինակներ տուէք):

Սիրտը միսէ քսակ մըն է, վերէն վար երկու մասի բաժնուած է ներսէն, աջ կէսը կ'ըսուի աջ սիրտ ձախ կէսը կ'ըսուի ձախ սիրտ: Ձախ սիրտը կարմիր արիւնին տեղն է, աջ սիրտը սեւ արիւնին տեղն է, կարմիր արիւնը մաքուր կը համարուի ու օգտակար է, սեւ արիւնը ապականուած կը համարուի ու անօգուտ է, պէտք ունի մաքրուելու:

Սիրտը կուրծքին մէջ է, երկու թոքերուն մէջտեղը, ձախ ստինքին ետին:

Երակները նեղ խողովակներ են ու երկու տեսակ կ'ըլլան, շնչերակ ու սեւ երակ: Շնչերակներէն կարմիր արիւն կ'անցնի, սեւ երակներէն սեւ արիւն կ'անցնի:

77. Օ Ր Օ Ր

Մայր

Անուշ քունը աչերն առեր
Անոնչ հովերն ալ տարուբեր,
Իմ տատարակիս քունն է եկեր՝
Անուշ երգով ըսեմ օրօր:

Որդի

Ես քուն չունիմ, անգուժ մայրիկ,
Հերիք աչքս կապես, հերիք.
Մէկ պահիկէն կ'ընեմ պաճիկ,
Զիս արձակէ՛, մ'ըսեր օրօր:

102. Որո՞նք են Ողնայւրային կենդանիները: Ի՞նչ համաճանք ունին Սնուոր կամ Կաքնու կենդանիները: Իսկ Թռչունները, Սողունները, Երկակեցաղետները, Զուկերը: Ասոնց ամէն մէկին օրինակներ տուէք:

Մայր

Մինչեւ չի լայ մատաղ մանկիկ
Ծծիկ չեն տար անոր, գա՛ռնիկ .
Դուն չի լացած, ի՞մ մէկ- Հատիկ,
Ես ծիծ կու տամ, կ'ըսեմ օրօր :

Որդի

Խեղճուկ սիրտով ձայն եմ ձգեր
Կը ճվճվամ, դուն չես լսեր,
Անուշ ձայնիդ ես զմայլեր,
Ես կուլամ՝ դուն կըսես օրօր :

Մայր

Արցունքներդ մարդբախ պէ՛ս
Երեսդ ի վար ի՞նչ կը թափես .
Մի՛ լար, ձագուկ, մի՛ լար, մեղք ես .
Ո՛վ կ'ուզես՝ ան ըսէ օրօր :

Որդի

Գիրկդ ինծի հանգստարան,
Ծիծերդ բերնիս անուշ ծորան,
Իրիկուան դէմ պառկիմ օրրան
Աչքս կապէ՛, ըսէ՛ օրօր :

103. Ի՞նչ է դասսակը կամ գումարսակը (պէջլիւք) և ո՞վ կը կառավարէ : Ի՞նչ է վաշը (թապուր) եւ ո՞վ կը կառավարէ : Ի՞նչ է Գունդը (ալայ) եւ ո՞վ կը կառավարէ :

Ի՞նչ կ'ընէ Հրամանասարը (օրտու միւշիլի), Զօրաքաճնի հրամանասարը (Ֆէրիդ), Գնդապե՞ճը (միրալայ), Հագարապե՞ճը (պին պաշը), Հարիւրապե՞ճը (Եիւզ պաշը), Յիսնապե՞ճը (գօլ աղասը), Տասնապե՞ճը (օն պաշը), Սպայակո՞յճը (էրքեանը հարպ) :

Մայր

Քնացնեմ իմ աղաւնիս,
Մեծացնեմ սիրով սրտիս,
Կարմիր վարդի նման բացուիս,
Շ ուքդ նստիմ, ըսեմ օրօր :

Որդի

Քիչ մը թուլցո՛ւր ոտքս ու թեւերս,
Ա՛լ թմրեցան փափուկ միսերս,
Անուշիկ քուն առնէ աչերս,
Ետքը սեղմէ՛, ըսէ՛ օրօր :

Մայր

Այդ սուտերովդ չեմ խաբուիր ես,
Կ'ուզես որ զիս նստեցընես,
Զըքնանաս, ծիծըս ուտես,
Պարապ տեղը ըսեմ օրօր :

Որդի

Քիչ մը ճորճոր, քիչ մը ճարճար :
Քիչ մը տանտան, քիչ մը պարպար,
Քիչ մ'ալ պապան ա՛ռ հոպպա տա՛ր,
Քիչ մ'ալ մէն մէն, ետքը օրօր :

104. Որո՞նք են, Օսմ. Պետութեան մէջ, օրէնքին գործադիր իշխանութիւնները : Ի՞նչ է այդ դատարաններուն առնուն եւ իւրաքանչիւրն ի՞նչ գործեր կը տնօրինէ :

Մայր

Այդ քու լեզուդ կ'ուտե՛մ հիմայ,
Քու կանգունովդ կտաւ չիկայ,
Տան տան, մէմէ՛ ա'լ հսրաբայ
Աչուկ պահպահ, ըսեմ օրօր:

Որդի

Սիրող քար է, ա'լ հասկցայ,
Լացի, լացի, շահ չգտայ
Ա'լ քնանամ, ճարը չիկայ
Երկա՛ն երկա՛ն, ըսէ օրօր:

78. ՊՁՏԻԿ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵԻԱՆՔՆԵՐԸ

Տղա՛ք, մտիկ ըրէք, ձեզի պատմութիւն մը պիտի պատմեմ, որ պիտի ցուցնէ թէ, պղտիկ ստախօսութիւն մը ի՛նչ սոսկալի հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

Արդէն շատ տարիներ անցած է որ աս դէպքը ձեր տարիքը ունեցող փոքրիկ տղու մը գլխուն եկած է:

Աս տղան հիմա մեծ մարդ եղած է, և գրեթէ ծերունի մը. բայց ան երբեք չէ մոռցած աս եղելութիւնը և բնաւ ալ չպիտի մոռնայ մինչեւ որ մեռնի:

Յովհաննէսի ծնողք (որովհետեւ աս էր անոր անունը)

105. Ի՛նչ ըսել է. Բեւեռ, հասարակած, միջօրեական, շայնութեան գիծ, երկայնութեան գիծ, առանց:

Մոլորակ, արբանեակ, գիսաւոր, խաւարում, օդերէնոյթ, օդաւար, մթնոյորտ, իւղեղեղ, համաստեղութիւն:

զինքը մինակ ձգած էին տունը, իր դաստիարակուհիին հետ մէկտեղ, որ իրմէն մեծ՝ խեղճ և որբ մնացած աղջիկ մըն էր, և շատ ատենն էի վեր իրենց տունը սպասաւորութիւն կ'ընէր:

Յովհաննէս, որ մայրիկին խօսք տուած էր աւելի խելօք կենալու, անոր սենեակը գացած՝ կամացուկ կամացուկ կը խաղար. — խաղացած ատենը վառարանին վրայ տեսաւ ոսկի դրամ մը: Առաւ անիկայ, անհոգ, առանց մտքէն գէշ բան մը անցընելու, եւ կ'ըբօսնուր՝ զարմացած անոր վրայ, որ այնքան գեղեցիկ կը ցլանար:

Անոր աւելի աղէկ փայլիլը տեսնելու համար, բաց պատուհանին առջեւ գնաց ու արեւին ճառագայթներուն բռնեց: Եւ այս կերպով մատուրներուն մէջ այնչափ դարձնելով խաղաց՝ որ յանկարծ ձեռքէն թռաւ և ինկաւ պարտէզին մէջ:

Յովհաննէս չուտ մը սանդուխներէն վար վազելով պարտէզ իջաւ ու պատուհանին առջեւ, պատին տակերը շատ մը փնտռեց, բայց չգտաւ՝ ինչու որ բարձր խոտերուն մէջ չէր տեսնուէր:

Բոլորովին տրտմած նորէն ներս մտաւ: Բայց ասոր վրայ սրտին մէջ ձայն մը կը լսէր որ իրեն կ'ըսէր. « Բանցաւոր ես, ինչո՞ւ խաղացիր ոսկիին հետ, աղէկ գիտես թէ, երբ ծնողքդ քովդ գտնուէին, թող չպիտի տային որ անոր հետ խաղաս: »

106. Ի՛նչ բաներ կը կոչուին՝ մեքենական արտադրութիւն (օրինակներ տուէք), ձեռարուեստական արտադրութիւն (օրինակ), հողագործական արտադրութիւն (օրինակ), արուեստական ջերմութիւն (օրինակ), Ուսկից կը բղխի բնական ջերմութիւնը: Շփումով ի՛նչ կը գոյանայ:

« Պահ, կ'ըսէր ինքնիրեն, մայրիկիս մտքէն չատոնց ելած է, անիկա չպիտի գիտնայ թէ ոսկին կորսուած է. և մէկուն բան մ'ալ չպիտի ըսեմ, ո՞վ պիտի գիտնայ: »

Երբ Յովհաննէսին մայրիկը տուն եկաւ, շիտակ վառարանին քով գնաց և ըսաւ. « Յովհաննէս, մեր հոս չեղած, ժամուն աս տեղ խաղացած ատենդ, դեղին աղւոր գրամ մը տեսա՞ր: »

Պզտիկ տղան մէկէն ի մէկ կարմրեցաւ, ներսէն ձայն մը կ'ըսէր իրեն, « Յանցանքդ խոստովանէ՛, պատմէ եղածը, եւ չպիտի պատժուիս: »

Ահ, երանի՜ թէ մտիկ ըրած ըլլար Յովհաննէս այս ձայնին: Բայց խեղճ տղան այս ձայնին դէմ գոցեց իր սիրտը և սուտ խօսեցաւ:

« Չէ՛, մայրիկ, ըսաւ, չէ՛, ես բան մը չտեսայ հոդ: »

Ետքը, յանցանքը փոքրիկ դաստիարակուհիին վրան ինկաւ: Զինքը կանչել տալով հարցուցին թէ ան տեղէն ո՞վ առեր է ոսկին: Խեղճ աղջիկը, « Ես չ'առի » ըսելով սկսաւ լալ:

Նորէն Յովհաննէսին հարցուեցաւ. Ահ, այս անգամ պիտի խոստովանէր ըրածը, բայց վախցաւ պատժուելէն, չըսաւ. այս անգամալ իր վախկոտութիւնը զղջումէն աւելի զօրաւոր եղաւ, նորէն սուտ խօսեցաւ, եւ խեղճ աղջիկը պարզապէս իբրեւ գող վճռատուեցաւ:

107. Ի՞նչ ըսել է աւելորդապաշտութիւն, (օրինակներ տուէք): Ի՞նչ ըսել է ուղղաւեցութիւն, (օրինակներ տուէք): Ի՞նչ ըսել է հաւատարմութիւն, (օրինակներ տուէք): Ի՞նչ ըսել է ժովաշտութիւն, ողջախոհութիւն, յոռեհեցութիւն:

Յովհաննէս գիշերը չէր կրնար քնանալ. իր մտքին առջեւէն չէր կրնար հեռացնել իր դաստիարակուհիին յուսահատ և արցունքներով թրջած խեղճուկ դէմքը:

« Անիկա՛ անմեղ է, կ'ըսէր մտքին մէջ, և իմ տեղս ինքը կը պատժուի: Պէտք է որ յանցանքս խոստովանիմ. վաղը ամէնն ալ պիտի ըսեմ. այո՛, վաղը պիտի երթամ մայրիկիս ծունկերուն վրայ իյնամ և պիտի աղաչեմ որ զիս չծեծէ և իմ փոքրիկ դաստիարակուհիս անիրաւ տեղը տունէն չվճռուի: »

Ա. փսոս, վաղը ալ ժամանակն անցած էր, ամէն ինչ լմնցած էր: Խեղճ աղջիկը ինքզինքը անիրաւ կերպով՝ գողութեամբ՝ զրպարտուած տեսնելով, գլուխը առած դացած էր, կէս գիշերին: Առտուն, անոր մարմինը գիւղացիք մեռած բերեր էին: Մութ գիշերին մէջ խեղճը ինկած էր գետը և խեղդուած:

Անկէ ետքը Յովհաննէս ամէն ինչ պատմեց: Բայց, ո՛չ իր հայրիկը և ո՛չ մայրը զինքը չծեծեցին, ինչու որ խիղճին խայթը և յուսահատութիւնը զինքը հիւանդ անկողին ձգեցին: Շատ օրեր շատ գիշերներ իր պզտիկ անկողին վրայ պառկած մնաց Յովհաննէս, և միշտ, սոսկալի երազի մը մէջ կը տեսնէր խեղճ աղջկան տժգոյն դէմքը որուն մեռնելուն իր մէկ ստախոսութիւնը պատճառ եղած էր:

Վերջապէս շատ օրերէ յետոյ, ա՛լ պզտիկ Յովհան-

108. Ի՞նչ բանի կը գործածուի. Սոսիանը, ֆրիուը, սանդը, սնդուը, սունկը, խեժը, ձգախեժը, սուսակը, սպունգը, վարսակը, քեռեզը, սրմուխը, տասխը, ֆարիւղը, կիւսմունը, ֆշիրը, օճառը, շոնը (ֆօլա), ծոպը:

նէս առողջացած էր իր հիւանդութենէն՝ միտքը դնելով այլ եւս երբէք սուտ չխօսիլ

Այն սոսկալի օրէն ետքը, իր չրթունքներ երբէք չեն ստած։ Բայց անկէ ետքը բնաւ գտած չէ առաջուան ուրախ զուարթութիւնը։ Եւ այսօր, այնքան տարիներ անցնելէ ետքը, իր ըրած չարիքին յիշատակը դեռ ծանր բեռի մը պէս կը ճնշէ իր սիրտին վրայ։

Տղա՛ք, եթէ փորձուիք ստել, յանցանքնիդ ծածկելու համար, միտքերնիդ բերէք այս պատմութիւնը որ հիմա պատմեցի ձեզի։ Մտածելով որ մէկ հատիկ ստախոսութիւն մը կրնայ անդարմանելի վշտի մը պատճառ ըլլալ։

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Կատուին դունչը մսի կտորին որ չհասաւ՝ « Այսօր Ուրբաթ է » ըսաւ։

109. Զանազանեցէք վայրի ծառերն ու պտղատու ծառերը։

Կաղնի, թթենի, մրտենի, դափնի, նռնենի, սոճ, թզենի, տանձենի, կաղամախի, շագանակի, նոճիկ, հացի, սալորենիի, զկեռի, բարտի, ցարասի, արմաւենի, դժնիկ, դզբի, խնձորենի, եղևին, կնձնի, մրտենի, նշենի, սերկեւլի, թմբենի, հալուէ, ծիրանի, ճագում, ընկուզենի, շոճի, սօսի, դեղձի, բալի, տօսախ, յունապի, բոնչի, կեռասենի, հաղարջենի, պիստակենի, մորմենի։

Գ Լ Ո Ի Խ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

1. Ս Ի Ր Ա Մ Ա Ր Գ

Սիրամարդը գեղեցիկ թռչուն մըն է. իր տեսքը, կազմուածքին համաչափութիւնը, հիանալի ու նազելաշուք քալուածքը կ'ըմայլացնեն մարդը. ինքն ալ, կարծես, կ'սքանչանայ իր գեղեցկութեան վրայ։ Սիրամարդին գոյնզգոյն փետուրներն որ գեղատեսիլ ծաղիկներէն գերազանց փայլ մ'ունին, ամէն տարի գոյն կը փոխեն ու կը թափին։ Անախորժ ձայն մը ունի, եւ դժուար կը թռչի։ Քնանալու համար ծառի վրայ կը թառի կամ տանիքի վրայ կը կծկտի։ Հաւնոցները շատ անգամ տակնուվրայ կ'ընէ, և պարտէզներն անապատ կը դարձնէ։ Էգը չունի արուին զմայելի տեսքը, մանաւանդ երկայն ու շողջաղուն տառներ։

1. Հետեւեալ բառերուն սկիզբը դրժք ան, ապ, ս, չ, դժ կամ տժ ժխտական մասնիկներէն մեկը։

1. Ամօթ, առակ, բան, բարբառ. գործ, գին։
2. Երախտիք, երասան, շնորհի, ուշ, օրէն։
3. Գէտ, գեղ, կար, մարդ։
4. Գոյ, տես, քահանայ։
5. Գոհ, բախդ, կամակ։
6. Գոյն։

Հարց. Ի՞նչ իմաստ կու տան նախադաս մասնիկները. ան, ապ, ս, չ, դժ։

2. ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄ

Կան բաներ որոնց կը հաւատան մարդիկ, թէպէտ այդ բաները սուտ են: Այսպիսի սուտ բաներուն հաւատացողին աւելորդապաշտ կ'ըսեն:

Օրինակի համար, երբ յանկարծ արիւնն ականջին զարնուի և դռնչէ, աւելորդապաշտը կ'ըսէ. «Ականջս կը խօսի, իս կը յիշեն», եւայլն:

Երբոր բանի մը վրայ քիչ մ'ատեն նայի. «Այն կը պաղի, կ'ըսէ կամ հիւս պիտի գայ»:

Երբոր, կերակուր կերած ատեն, հացին պատառը գետինն իյնայ. «Անօթի մարդ կայ», կ'ըսէ, կամ խեղճէ:

Երբոր ափը քերուի, կը կարծէ թէ ստակ պիտի առնէ կամ նամակ և կամ խրամեք պիտի գայ:

Երբոր սեղանի վրայ գինի կամ սուրճ թափի, աղէկ նշան կը սեպէ. եթէ եղ թափի. «Գեշ նշան է» կ'ըսէ:

Աւելորդապաշտը կը կարծէ թէ աղէկ օրեր ու գէշ օրեր կան. ուստի երեքշաբթի օրերը նոր գործի չ'սկսիր, ճամբայ չ'ելլեր, տղան դպրոց չի զրկեր:

Ան կը կարծէ թէ կօշիկ կորսնցնելը նեղութենէ ա-

2. 1. Ական մասնիկով ածանցեցէ՛ք սա բառերը. — Թա-
գաւոր, զինուոր, եկեղեցի, եղբայր, հայր, մայր, այր, վա-
ճառ, ընկեր, որդի, ծնող, քաղաք:

2. Ային մասնիկով-ածանցել. — Գազան, դաշտ, ծով,
մաղձ, ցամաք, քաղաք, օդ, հանք, հարաւ, արեգակն, հող:

3. Առէ՛ս մասնիկով. — Ծաղիկ, խոտ, խաչն, դաւար,
խունկ, բուրումն, հոտ, պտուղ, այգի, ինչ, փրկութիւն,
շահ, ծառ, երանութիւն:

Ծան. Ուշ դնել փոփոխման ու զեղջման կանոններուն:

զատելու եւ աչքին խաղաղը ցաւալի պէպքի մը նշան են. մինչդեռ առաջինը պարզ դիպուածի մը՝ խակ երկ-
րորդը ջղային շարժման արդիւնքն է:

3. ԶՈՒԹԱԿՆ ՈՒ ԱՂԵՂԸ

Զուլթակահար մը կը նուագէր հանդէսի մը մէջ:
Ներդաշնակ ու գեղեցիկ ձայներ կը թրթռային նուա-
գարանէն. իր ճարտար ձեռքին մէջ, գործիքը կարծես
շունչ ու հոգի առած՝ կը գեղգեղէր իրրեւ թռչնիկ, և
զմայլուժով կը համակէր ունկնդիրներն ու անզուսպ ծա-
փահարութեամբ և կեցցէներով կը գուռացնէին սրահը:
Աղեղն ըսաւ Զուլթակին. «Կը լսե՞ս, ընկեր, ի՞նչպէս կը
զմայլին վրաս. կ'երթամ, կու գամ, կ'ոստոստեմ. ինձի
կը պատկանի այս յաջողութեան փառքն ու պատիւը, —
Խեղճ, պատասխանեց Զուլթակը, ի՛մ թելերս են որ ձայն
կը հանեն, իմ փո՛րս է երգողը, զիս կը ծափահարեն:
— Գնա՛ բանդ, մեծ-փոր պարոն, հպարտին մէկն ես
դուն: — Դո՛ւն ալ, վտիտ մորճիկ, որ խենդի պէս կը
ցատկաւտես լարերուս վրայ, սնապարծի՛ն մէկն ես»:

3. 4. Աւոր մասնիկով. — Ահ, զօր, կամփ, նշան, հռչակ,
շահ, փառք, կեղծ, չիք, բուռն գոյն, լոյս:

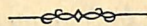
5. Գին մասնիկով. — Ցաւ, դառն, սիրտ, ողբ, ոյժ,
տրտում, տխուր, լալ, ողորմ:

6. Դոյն (1) մասնիկով. — Քաղցր, առատ, մեծ, փոքր,
կրտսեր, նուազ, առաւել, լաւ, աղքատ, ճոխ:

[1]. Հոս գոյն մասնիկը չի նշանակեր երանգ, բոյր՝ այլ ԵԱՏՈՒՔԻՆ:

Նուազն աւարտեցաւ . ճարտար արուեստագէտն ազեղն ու ջութակը տեղաւորեց տուփին մէջ և փակեց զայն : Երկու պարծենկոտները լռութեան մատնուեցան ու վիճաբանութիւնը վերջացաւ :

Աշխարհիս մէջ կան մարդիկ այնքան տխմար՝ որ իրենց վերագրելով կը պարծին ուրիշին արժանիքովը :

4. ԱՐՁՆ ՈՒ ԹՈՓԻՒՆԸ

Արջ մը փոքրիկ թոփիւն մը ծնաւ , այնքան տգեղ որ բնաւ կենդանիի կերպարանք չուէր . այլանդակ ու սոսկալի զանգուած մը էր : Արջն այսպիսի ձագ մը ունենալուն վրայ ամօթահար՝ կ'երթայ իր դրացի Որին կը գըտնէ . « Խնչ պիտի ընեմ , սանամայր , կ'ըսէ անոր , Խնչ պիտի ընեմ այս հրէշը , Խեղդելս կուգայ : »

— Զ ըլլայ որ ատանկ բան ընես , բսաւ անոր շաղակրատ թռչունը , ուրիշ արջեր ալ տեսած եմ մի և նոյն մտահոգութեան մէջ . գնա , կամաց կամաց լղէ ձագուկդ , քիչ օրէն սիրուն ու աղուոր պիտի երեւի աչքիդ , և անով երջանիկ պիտի ըլլաս : » Մայրը դիւրաւ հաւատաց , ընդ երկար լիզեց ձագն որ վերջ ի վերջոյ

4. 7. Եայ մասնիկով . — Ագամանդ , բեհեղ , փղոսկր , բիւրեղ , արծաթ , կապար , չղարչ , ծովեզր , մաշկ , պղինձ :

8. Եան մասնիկով . — Արեւելք , Բաբելոն , Ներսէս , Կորդ , Մեսրոպ , Վենետիկ :

9. Ալի մասնիկով . — Շնորհ , ցաւ , ողոր , զարմանք , տաղտուկ , գիրգ , անձուկ , ցանկութիւն , պանծ , կսկիծ :

աղուորնալ սկսաւ : Արջը գնաց շնորհակալութիւն յայտնել Որին . « Եթէ համբերելու խորհուրդ չտայիք , ըսաւ , անգթօրէն յօշոտած պիտի ըլլայի ձագուկս , որ այժմ կեանքիս բոլոր հաճոյքն է : »

Բարոյական . — Համբերութիւնն օրչափ չարիքի առաջը կ'առնէ ու բարիք կը ծնի :

5. Ա Յ Ո՛

(ՀԼՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Երեք գիրէ բաղկացեալ կարճ բառ մը կայ , զոր տղաք պարտին սիրել ու յաճախակի գորգածել :

Այս բառն է ... ԱՅՈ :

Հլու և հնազանդ տղոց բառն է ան :

Հակառակն է այն տգեղ ՈՅ բառին , զոր խեռ ու անհնազանդ տղաք կը գործածեն :

Մտիկ բրէ՛ք Մարթան երբ մօրը հետ կը խօսի , եւ օրինակ առէ՛ք անկէ :

« Մարթա՛ , ժամը եօթն է , ելի՛ր : »

— Այո՛ , մայրիկ , անմիջապէս :

5. 10. Ելի մասնիկով . — Սէր , ներում , պաշտում , գովութիւն , փափաք , աւաղ , խաւ , խունկ , երկրպագութիւն , նախանձ :

11. Եղ մասնիկով . — Ահ , զօր , համ , հիւթ , մագ , ութ , հանճար , անձն , դոյն , ինչ , մարմին , չուք , թեկն :

12. Եղեմ մասնիկով . — Ասր , արծաթ , բոց , բանջար , հող , քար , միրգ , ոսկի , թուղթ , ապակի , բուրդ , հուր , լոյս :

«Մարթա՛, եկո՛ւր նախաճաշդ ըրէ՛»

— Այո՛, մայրիկ, հիմա շուտով՝

«Մարթա՛ դասդ սերտէ՛»

— Այո՛, մայրիկ, գիրքս ձեռք կ'առնեմ՝

«Մարթա՛, դպրոց գնա՛,

— Այո՛, մայրիկ, կ'երթամ կոր՝

Ձեզի հարցնեմ, աղէկ չէ՞ աս՝

Կարճ բառով մը տղաք սիրելի կ'ըլլան և պատժուե-
լէ վախ չեն ունենար՝

Անոնց տեղ եթէ ես ըլլայի միշտ պիտի ըսէի. Այո՛,
այո՛: Կանուխէն սորվեցէք յօժարութեամբ հնազանդել.
հըլթիւնն ամենաթանկագին յատկութիւններէն մէկն է:

6. ԱՐԵՒՆ ՈՒ ԼՈՒՍԻՆԸ

Արեւն ու լուսինն երկու փայլուն աստղեր են որոնք
կարծես աշխարհի շուրջը կը դառնան եւ փոխն ի փոխ
կ'երեւան ու կը կորսուին: Արեւն ալ, լուսինն ալ կրնան
անտես ըլլալ՝ ամպերէն ծածկուելով ու խաւարուելով:

Արեւն աւելի փայլուն է քան լուսինը. լուսի ու ջեր-
մութեան հնոց մ'է այն. իր արձակած լոյսն իրեն յա-
տուկ է և այդ լուսով կը գոյանայ աշխարհի վրայ ցո-
րեկ: Արեգակն է միշտ բոլորակ:

6. 13. Ենի մասնիկով. — Հայր, մայր, խոզ, վարդ, խնձոր,
թուփ, խունկ, ձէթ, նուշ, մոր, վայր, քաղաք, այծ, լիրք:

14. Ի մասնիկով. — Դեղձ, ծիրան, բալ, սերկելիլ, կա-
ղին, խողպաղին, աղ, արժան, վայր, հաց:

15. Իկ մասնիկով. — Փոքր, հայր, մայր, մասն, անա-
սուն, թռչուն, ձուկն, մուկն, թուշ, նուշ, փուշ, փոր, խուց:

Լուսինը նուազ լուսաւոր է, լոյս կու տայ առանց
ջերմութեան. իր լոյսն արեւուն ցոլացումն է: Լուսինն
այլ և այլ ձեւեր կը առնէ. չատ անգամ մահիկի ձե-
ւով կ'երեւայ:

7. ԱՇԽԱՏԱՍԷՐ ՄԱՆՈՒԿ

Ինչպէս ան փոքրիկ, գործունեայ մեղուն
իր ժամանակը լաւ կը գործածէ,
Ու բոլոր օրը, մինչեւ իրիկուն,
Ծաղիկէ ծաղիկ մեղրը կը ժողվէ:

Շատ իմաստութեամբ նա իր փեթակն
Ու բլիճները մոմով կը շինէ,
Եւ աշխատութեամբ իր շինած տնակն
Անուշիկ մեղրով շուտ կը լեցընէ:

Ես ալ ուրեմն մեղուին նմանիմ,
Իմ գործերուս մէջ աշխատող ըլլամ.
Թո՛ղ չյորդորէ իս չար սատանան
Թէ ատեն ունիմ, քիչ մը ծոյլ մնամ:

7. 16. Ակ մասնիկով. — Գետ, լեզու, լիճ, ծով, նաւ, ծի-
ծեռն, դաշն, գոգի, հոգի, աղաւնի, պատանի, հիւղ, գիւղ,
ձոր, դաստ, դաս:

17. Ուկ մասնիկով. — Տաք, պաղ, եռ, պատատ, շնորհ,
անմեղ, աչ գառն, հորթ, ձագ, հարսն, կարմիր, ձերմակ,
սեւ, խեւ:

18. Իչ մասնիկով — Աւեր, կործան, գիր, բիր, նեղ,
երգ, ցոյց, կաքաւ, գրգիռ, խափան, սուրբ, կափար:

Գիրքերով, գործով կամ անմեղ խաղով
Առջի տարիներս անցընել ջանամ.
Որպէս զի վերջը չըլլամ ամօթով,
Երբ բոլոր կեանքիս մեծ հաշիւը տամ,

8. Ն Ա Խ Ա Պ Ա Շ Ա Ր Ո Ի Մ (Շար.)

Պակաս չեն մարդիկ որ կը հաւտան թէ ոգիներ ու
ճիւղներ կան, և երբ գիշերը մութ տեղ մը գտնուին,
կը դողան վախնալով որ ոգին կամ ճիւղն իրենց չե-
րեւի:

Խեղճ Օհան կը հաւտայ այս բաներուն: Անգամ մը
քնանալու ատեն յանկարծ արթնցաւ և սկսաւ պօռալ.
Ի՞նչ կար: Երագին մէջ տեսած էր որ ճիւղներն եկեր՝
քովը նստեր են եղեր: Խեղճը չէր գիտեր թէ այդ ստուերը
կամ ուրուակսնները սնտոի բաներ են, իր երեւակա-
յութեան մէջ հնարուած: Կ'երեւի թէ շատ կերակուր
կերած էր, և անմարսողութենէն անհանգիստ քուն մը
ունեցեր ու այլանդակ բաներ երեւակայեր էր: Արդէն
երագներն ի՞նչ են, եթէ ոչ անորոշ ու չփոթ մտածում-
ներ: Երբեմն երազատեսներ զանոնք կը մեկնեն՝ միա-
միտները խաբելու և ստակ առնելու համար:

8. 19. Ող մասնիկով. — Սէր, չէն, տունկ, շահ, բեր,
գրգիւ, ծին կատար, տես, քնին, սատակ:

20. Ած մասնիկով. — Գութ, ողորմ, ցաւ, մաշիւ, գիր,
անց, խորշում, կոտոր, կատար, հան, ման, կար, շահ, աղ:

21. Ոյք մասնիկով. — Ծածուկ, բուն, սովոր, ծան-
ձիր, հաս, երեկ, հաւաք, տեսիլ:

Կիներ կան որ թուղ կը բանան, բախայ կը նետեն,
եւայն. ասոր անոր փափաքը գիտնալու և բախդը գու-
շակելու համար. վհուկներ կամ կախարդներ՝ որոնք այլ և
այլ հմայքներ կ'ընեն, մարդ կը կապեն եւ այսպիսի հա-
ղար տեսակ խաբեբայութիւններ կ'ընեն: Կը գտնուին
նաեւ մարդիկ որ հիւանդ բժշկելու համար գիրքեր կը
կարդան և որոնք բժշկելու տեղ կը սպաննեն:

Անհերելի յանցանք է, այսպիսի խաբեբաներու հաւ-
տալ: Խելացի ու կրթեալ մարդը կ'զգուշանայ նախա-
պաշարութիւններէ:

9. Ա Ռ Ա Զ Ի Ն Մ Ր Յ Ա Ն Ա Կ Ս

Որքա՛ն դողացի առաջին մրցանակի մը համար, ահա
ստացայ զայն, ծնողքս գոհ և ուրախ են, և ես երջանիկ
եմ վասն զի կը վայելեմ քրտինքիս պտուղը: Լաւ հոգ-
պիտի տանիմ, մաքուր պիտի պահեմ մրցանակս: Խաւա-
քարտէ կողք մը կայ վրան, հաստատուն և փայլուն՝ ոս-
կեզօծ նկարներով: Մէջը 200 էջ կայ, ճիշդ ու ճիշդ գիրք
մը, աղւոր ու օգտակար գիրք մը, կ'ուզեմ կարդալ անոր
մէջի պատմութիւնները. պիտի ջանամ հասկնալ թէ ի՞նչ

9. 22. Ուն մասնիկով. — Եռանդ, երեր, սող, շարժ,
խօսք, շող, հաս, կանգ, թռիչ, հաստատ, պարար:

23. Ուս մասնիկով. — Ապառաժ, աւազ, թաւ, յոր-
ձան, ոսկր, ջիղ, քար, տիւղ, ժայռ, վէմ, եղէգն, վախ,
խախտել, մացառ:

24. Ոս մասնիկով. — Արիւն, բոր, քոս, եռանդ,
ժանդ, կասկած, խոց, փոթ, կրակ, ոջիւ, միտ, վաւաշ, լակել:

կը ներկայացնեն այն պատկերներն որ գրեթէ ամէն էջի վրայ կը տեսնուին: Պիտի հասկնամ ու քործս ալ պիտի հասկցնեմ: Եւ երբ լաւ մը հասկնամ, իրիկուններն անոր մէջէն գեղեցկագոյն հատուածները պիտի կարդամ հօրս ու մօրս: Ասով՝ թէ՛ անոնք և թէ՛ ես հաճոյք պիտի զգանք: Իրաւ որ շատ հաճելի բան է մրցանակ առնել, պիտի ջանամ գալ տարի ալ մրցանակներ շահիլ:

10. ՅՈՈՒԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զատիկի ասօնին առթիւ բարեկամի մը տուն շնորհաւորութեան գացած ըլլալով՝ տեսայ չարագործ մանկիկ մը, որուն չարութեան պատճառ՝ բո՛ւն իսկ իր հայրն ու մայրն էին: Երբ ան իր մամիկին մաղերը քաշէր, կը քաշալերէին զինք ըսելով. «Քաշէ՛, քաշէ՛ մանկիկս»: Երբ կատուն ձեռքին մէջ առաւ կը չարչարէր, հաճոյք կը զգային ու կ'ըսէին. «Ոտքէն քաշէ, մա՛նկիկ, ականջէն, պոչէն քաշէ»: Այսպէս չարութեան վարժեցուցին զայն իր մատաղ հասակէն: Երբ իր թոթով լեզուով հայհոյանքներ ու հաճելի խօսքեր կ'ընէր, կ'ուրախանային, կը խնդային և կը փափաքէին որ նորէն կրկնէ: Երբ իր կամ-

10. 25. Կոճ մասնիկով. — Վախ, նուաղ, ամչնալ, խպնիլ, մոռացում, մօիլ, դեղեւիլ, դանդաղ, պարծենալ:

26. Ուրդ մասնիկով. — Նախ, ձախ, սայլ, ժառանգ, նաւ, կանառ, յաճախ, առաջին, քանի, հանապաղ, անց, որս, լուծ:

27. Ուրդ մասնիկով. — Խորկիլ, յագ, նուաղ, աճիլ, ալարապ, արձակ:

քը կատարել ուզէր, կը կատարէին. ասով զօրացուցին զայն յամառութեան մէջ: Երբ մանուկը վեց տարեկան եղաւ, ա'լ չէին համբերեր ծնողքն՝ անոր ծայրահեղ ու անտանելի վարմունքին. զինք վախցնելու և հանդարտեցնելու համար կ'ըսէին. «Ահա պայիկն եկաւ՝ քեզ պիտի տանի. ահա շունն ալ եկաւ՝ քեզ պիտի խածնէ. ահա՛ մուրիկն եկաւ՝ քեզ պիտի առնէ. ահա՛ կայծակը զարկաւ՝ քեզ պիտի այրէ. ահա՛ մութը հասաւ՝ քեզ պիտի գողնայ»: Այս և այսպիսի խօսքեր տղուն մատաղ սրտին վրայ այնքան գէշ ու ծանր տպաւորութիւն ըրին, որ ամէն անգամուն երբ շունը հաչէր կամ կայծակը զարնէր, սաստիկ կը վախնար, եւ այդ վախովն էր որ խեղճ տղան մեռաւ:

Ա Ռ Ա Յ

Ամէն հաչան շուն խածան չէ:
Լայնին ճար կայ, նեղին ճար չիկայ:
Խօսքը մեծին՝ ջուրը պղտիկին:

11. 28. Ոց մասնիկով. — Դպիր, խտիր, գործ, ամուր, խարտել, հովանի, մատն, ձեռն, փող, դարբին, փուք, հալել, քամել, ակն:

29. Անոց մասնիկով. — Ամառ, ձմեռ, որբ, աղքատ, հիւանդ, յիմար, ծեր, արուեստ, հիւր, մթեր, օտար, վաճառ, խոհ, գիշեր:

30. Առան մասնիկով. — Կրակ, վառ, հիւանդ, հանգիստ, վարժ, նաւ, բնակ, տաղ, երգ, խօսք, նիստ, գործ, տիպ, դաս, լուաց:

11. ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՍ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

Վարժուհին առակ մը տուած է սորվելու՝ իր փոքրիկ աշակերտուհիներուն։

Առակին վերնագիրն է Գայլն ու Գառնուկը։

Գիտէ՞ք թէ ի՞նչ պատահած է։ Աւա՛ղ, չար գայլը լափած է խեղճ գառնուկը։

Թագուհի գիրքը ձեռք կ'առնէ և որոշեալ երեսը կը բանայ, չատ անգամներ ետեւէ ետեւ կը կարդայ առաջին երեք տողերը, և յետոյ ցած ձայնով կ'արտասանէ առանց գրքին նայելու։

Երբ աղէկ մը սորվի, ուրիշ երեք տող ալ կը կարդայ, զանոնք ալ կը կրկնէ մինչեւ որ գոց սորվի։ Այն ատեն առաջին տողերը նորէն ձեռք կ'առնէ և վերջիններուն հետ կ'արտասանէ։

Այս կերպով մինչև առակին վերջը կը շարունակէ, և, երբ վարժուհին դասը ըսել կու տայ, Թագուհի անսխալ գիտէ և բարենիշ կը շահի։

Դժուար բան մը չէ դասը գոց սորվիլը, միայն ուշադրութիւն ու յօժարութիւն պէտք է։

Տղայ մը որ դասերը չի գիտեր, կամ քիչ գիտէ, միշտ տգէտ պիտի մնայ։

12. 31. Ստան մասնիկով. — Ծառ, միրգ, անդ, Ռուս, Պարսիկ, Բաբել, Մարք, Վիրք, Հնդկ, Հապէշ։

32. Պան մասնիկով. — Պահ, դուռն, բար, ուղտ, էշ, ձի, ախոռ, փուռն, պարտէզ, այգի, Զորի, Զուր։

33. Զի մասնիկով. — Անգղիա, Զմիւռնիա, Ռուսիա, Ֆրանսա, Ամասիա, Ասիա, Եւրոպա, Եգիպտոս, Բերա, Սամաթիա, Գաղատիա, Երուսաղէմ, Ակն։

12. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՈՉԽԱՐԸ

Ոչխարներն ապահով տեղ մը մակաղած էին, շուները կը քնանային եւ հովիւը, մեծ կնձենիի մը շուքին տակ, սրինգ կ'ածէր դրացի հովիւներու հետ։ Անթի գայլ մը ցանկէն ներս մտաւ գաղտագողի՝ հօտին վիճակը զննելու համար։ Փոքրիկ, անփորձ ոչխար մը խօսքի սկսաւ անոր հետ, «Ի՞նչ կը փնտռես հօս, ըսաւ որկորածէտին։— Փափուկ ու դալար խոտ, պատասխանեց գայլը։ Գիտէ՞ք թէ չկայ աւելի քաղցր բան մը՝ քան ճարակիլ ծաղկաւէտ արօտավայր մը՝ իր նօթութիւնն յագեցնելու համար, և վճիտ առուակէ մը ջուր խմել՝ ծառան անցնելու համար։ Հօս երկուքն ալ գտայ, ա՛լ ի՞նչ պէտք է ինձի. կը սիրեմ՝ այն փիլիսոփայութիւնն որ կ'ուսուցանէ քիչով գոհանալ։ — Իրա՛ւ, հարցուց մատղաշ ոչխարը, իրա՛ւ կենդանիներուն միտը չես ուտեր դուն և քիչ մը խոտով կը բաւականաս։ Եթէ այդպէս է, եկո՛ւր եղբօր պէս ապրինք և միասին ճարակենք։»

Իսկոյն ոչխարը փարախէն դուրս ելաւ. սակաւապէտ փիլիսոփան յօշոտեց ու կերաւ զայն։

Զգուշացէ՛ք իրենց առաքինութեամբ պարծեցող մարդոց խօսքերէն։ Աւելի՛ անոնց գործերո՛ւն հաւատք ընծայեցէ՛ք քան թէ խօսքերուն։

13. 34. Եցի մասնիկով. — Պոլիս, Կարին, Վան, Բաղէշ, Ակն, Աշտարակ, Թաղ, ձոր, Մուշ։

35. Ացի մասնիկով. — Նարեկ, Բիւզանդ, Բաբելոն, խել, միտ, գեղ, քաղաք, կին, Եգիպտոս, Խորէն, Լամբրոն։

36. Յու մասնիկով. — Տէր, քահանայ, վարդապետ, հարսն, փեսայ, մահ, շապիկ, ձաւար, ապրիլ, կերակուր։

13. ՅՈՐԵԿ ՈՒ ԳԻՇԵՐ

Յորեկն ու գիշերը ժամանակի բաժանումներ են ,
գրեթէ հաւասար տեւողութեամբ . իրարու կը յաջորդեն
քսան և չորս ժամուան մէջ , առտունէ մինչեւ միւս
առտուն :

Յորեկը պայծառ է , արեւէն կը լուսաւորուի . արթ-
նութեան , աշխատութեան , շարժման ու աղմուկի՝ վեր-
ջապէս գործի ու կենդանութեան ժամանակ է :

Գիշերը մութ է , միայն լուսինն ու աստղերը կը փայ-
լին : Տուներուն մէջ ճրագ կը վառուի . ֆունի , հանգիս-
տի ու լռութեան ժամանակն է այն :

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Լաւ տանձը արջը կ'ուտէ :

14. 37. Աս մասնիկով . — Պոչ , ունչք , լեզու , ձեռն ,
ձիւղ , հուր , քուն :

38. Ունի մասնիկով . — Կոմս , քուրմ , ընկեր , դրացի ,
Հեւէն , աշակերտ , գեղջուկ , դեսպան :

39. Անոյշ մասնիկով . — Վարդ , քուրմ , սէր :

Գիս . Ունի , անոյշ , դուխս մասնիկներն իգական անուն
կը չինեն . (Դուխս մասնիկով ալ օրինակներ գտեմ) :

Գիս . Բոլոր այս մասնիկներն յատուկ իմաստ մը կ'ընծա-
յեն բառերուն որոնց կը կցուին : Դասատուները կրնան տալ
ասոնց վրայ հարկէն դաժ բացատրութիւնը :

14. ՃԵՐՄԱԿԸ ՈՐՈ՞Ւ...

Վարդ մը պարտէկէն՝ այտիս պէս աղուոր՝
Գարունն երբոր գայ՝ հայրիկիս համար
Պիտի փրցընեմ , ու երբ տամ այն օր ,
Գրպանս լեցուն կ'ունենամ շաքար :

Անմահուկ մըն ալ , կապոյտ աչքիս պէս ,
Քեզի պիտի տամ , քոյրիկս Վիրժին ,
Դուն ալ ինձ կապոյտ գուլպայ կը հիւսես ,
Որ իմ քովստեղիկ ոտքերս չմնին :

Ու մազերուս պէս գեղին ծաղիկ մ'ալ ,
Հողին մէջ պառկող անուշ աղբարին ,
Որ չնախանցի Վիրժինին , չի լա'յ ,
Ան ալ կ'աղօթէ Աստուած պապային :

15. Հետեւեալ արմատ քառերով քարոյութիւններ կազմե-
ցեմ . Օրինակ . Գիր գրող — գրագիր , ոսկիով օծուած — ոսկեգօծ :

Գիր գրող , Աստուած սիրող , ծնողքը սիրող , ոսկիով օծ-
ուած (գօծ) , արծաթ պաշտող , միտքն ուղիղ , բարի կամեցող ,
սիրտը բարի , հոգի զմայլեցնող , ոգիով լեցուած , միշտ դա-
ւար , ձայնը քաղցր , աղքատ սիրող , ուսմունք սիրող , ջանք
սիրող , մարմինը մարդող , ծաղիկով զարդարուած , հոգիի
գալուստ , Աստուած ծնող , սիրտը մեծ , միտքը մեծ , որդին
կորսնցնող , աղիք խաբող , մեղրի համով , լեզուն քաղցր ,
ճակատի գիր , արեւէն այրած (կէզ) , աղբորսի գիր , դը-
պիրի պետ , ոսկիով ձուլուած , լուսով փայլող , լուսով շողա-
ցող , գետի բերան , լեռան շղթայ , սիրտը խիստ , աղօթք սի-
րող , միտքը թանձր , դէմքը գեղեցիկ , արագ հոսող , խիտ
ոստով :

Ձիւնին պէս անրիժ, սրտիս պէս ճերմակ՝
ճերմակ շուշան մ'ալ մայրիկի'ս անուշ.
Անոր աեղ, գիտե՛մ, մայրիկս ալ հիմակ
Համբոյր պիտի տայ այտերուս քնքուշ:

15. Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ժամանակով Լուգուրկոս անունով մարդ մը կար որ
իր երկրին օրէնքներ դրաւ. Այս մարդն օր մը մի և նոյն
ցեղէն երկու շուն առաւ և զանոնք տարբեր կերպով
մեծցուց: Մէկը փափկութեան վարժեցուց ու համեղ
կերակուրներով սնուց, իսկ միւսը որսորդութեան վար-
ժեցուց: Երբ մեծցան ու զօրացան մարմնով ու բնու-
թեամբ, Լուգուրկոս զանոնք տաքաւ հրապարակ մը,
անոնց առջեւ ախորժահամ կերակուրներ դնել տուաւ
և ապանապաստակ մ'արձակեց: Իսկոյն, շուներէն մին

16. Հետեւեալ արմատ բառերով բարդութիւններ կազմե-
ցե՛ք եւ տուե՛ք ակոնց նշանակութիւնը:

Գանձի պետ, գետի եզր, ծովի եզր, գիրք ծախող, ըս-
տինք տուող, լոյս մտնելու տեղ, խաչի փայտ, խունկի աման,
հարսի եղբայր, հողի ըլուր, ձիւնի ծաղիկ, նամակի տուփ,
նամակի տուն, նաւի խումբ, վանքի հայր, որթի տունկ,
գանձը մեծ, տունը մեծ, ձայնը մեծ, բազուկը երկայն, հա-
սակը բարձր, մազը սեւ, շուրթը լայն, մարդը բազում, հա-
մը քաղցր, ոտքը արագ, լեզուն թանձր, ոտքը մաշկով, բե-
ռը ծանր, քալուածքը թեթեւ, հաւատքը թերի, մորթը
թոյլ, սիրտը վատ, գլուխը կոր, թելը ոսկի, պատիւը հաւա-
սար, սիրտը նեղ, փետուրը նոր, միտքը նուրբ, ձեռքը ու-
նայն, միտքը թեթեւ, անունը մեծ, փորը մեծ:

վաղեց իր սովորական կերակուրներուն քով և միւսը՝ աշ-
խուժիւ նապաստակին ետեւէն՝ և բռնեց. Ժողովուրդը
կը ծափահարէր անոր վարժ յաջողակութեան:

Այն ատին իմաստունն Լուգուրկոս Ժողովրդին դառ-
նալով ըսաւ. « Երկու շուներն ալ մի և նոյն ցեղէն են,
սակայն տեսէ՛ք ի՛նչ տարբերութիւն գրած է անոնց մէջ
դաստիարակութիւնը:

16. Շ Ե Ր Ա Մ

Շերամը միջատ մը է թրթուռներու խումբէն: Ու-
րեմն միջատին կազմութիւնն ունի, անոր պէս թեւա-
ւոր է: Շերամը կերպարանափոխութիւն կը կրէ. նախ
թրթուր մ'է, երբ հաւկիթէն դուրս գայ. այն ատեն
ճերմակ թուփի տերեւներ ուտելով շուտ շուտ կ'աճի,
օր մ'ալ իր վրայ կը չինէ մետաքսէ պատեան մը ո-

17. Աշակերտներն հետեւեալ խօսքերով բարդ բառեր կազմե-
ն: Բեռն կրող, երկինքը բնակող, լեռը բնակող, պտուղ բե-
րող, անձրեւ բերող, հուր բղխող, անտառը բնակող, ձեռքի
գործ, անձն գովող, այգի գործող, երկիրը գործող, եղեռն
գործող, հողը գործող, նաւ չինող, պղինձը գործող, չար
գործող, բարի գործող, ոճիր գործող, երգումը զանց ընող,
օրէնքը զանց ընող, աստղերով զարդարուած, նետ ձգող
(նետող), քար ձգող, սովէ լլկուած, ծաղիկով լեցուն, պտղով
լեցուն, գէշ (ղիւկ) ուտող (կեր), չորս ոտք ունեցող, երկու
ոտքով, երեք ոտքով, վրէժ խնդրող, նախանձով խնդրող,
բարի խօսող, չար խօսող, առակ խօսող, որովայնէն խօսող,
երկրէ ծնած, չար կամեցող, արեւներով կոծուած, վիշտ կրող,
միտքը մեծ, կէս մեռած, վաղ (կանուխ) մեռած, նոր ծնած,
սաստիկ շնչող, ուղիղ խօսող, ունայն խօսող, սիրտը խիստ,
երախտիք գիտցող:

րուն մէջ կը բանտարկուի։ Մետաքսէ պատեանը խոզակ կը կոչուի։ անկէ կը քակեն մետաքսի թելն որ հիւսելի նիւթ մը կ'ըլլայ։ Թրթուրը իր բերնին մօտ գտնուող երկու մանր ծակերէ դուրս կը հանէ մետաքսը։ Խոզակին մէջ քանի մը օրեր մնալէ ետք շերամը կը ծակէ զայն ու թիթեռնիկ եղած դուրս կուգայ։ անկէ ետքը կ'սկսի շատ մը հաւկիթներ ածել, քանի մը օր վերջը կը մեռնի։

Հաւկիթներէն յաջորդ գարնան նոր թրթուրներ կ'ելլեն։

Մետաքսը քակելու համար, տակաւին կենդանին դուրս չելած, խոզակը կը ձգեն տաք ջուրի մէջ, այն ատեն մետաքսը կը կակղանայ ու դիւրաւ կը քակուի։ Քակուած թելը կը մանեն, այսինքն ոմանք մէկանց զատելով հաստ թելերու կը վերածեն, յետոյ կը ներկեն ու կերպասներ կը հիւսեն։

18. Հետեւեալներով քառք քառք կազմեցե՛ք։

Եռանդով լեցուած, ժիր քանքով, սիրտ մաշող, պատկեր հանող, թեւէ զրկուած, խաղ սիրող, պարզեւ տուող, յոյսը հատած քունը հատած, սրինգ հարկանող, (զարնող), փող հարկանող, դեւէ հարեալ (զարնուած), շանթէ հարեալ, արծաթէ ձուլուած, երկաթով կռուած (ծեծուած), խորը մխուող, մէջը մխուող, տուն շինող, աշխարհ շինող, ծուխ շնչող, բոց շնչող, մահ շնչող, Աստուծոյ շնչուած, խոտ ուտող, կուռք պաշտող, արծաթ պաշտող, ընտանիքը սիրող, բոյթ մատ, ցորեն վաճառող, կառք վարող, նաւ վարող, ձի վարող, մանուկ վարող, ուղի ցուցնող, տօն ցուցնող, օր ցուցնող, արծաթով օծուած, ննջելու սենեակ, հիւրերը մեծարող, զէնք կրող, վարժելու տուն, միտքը սուր, մեծ համբաւ ունեցող, երկար պատմող, միտքը չար, փոխով լեցուն։

17. ԱՆՄԵՂ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կոյր ծերունի մը և իր թոռնիկը միս մինակ մնացած էին աշխարհիս վրայ։ Ծերունին չէր կրնար աշխատիլ ու ապրուստ ճարել, վասնզի կոյր էր։ Իսկ մանկիկը դեռ շատ փոքր էր ու ծանր աշխատութեան տոկալու անկարող։ Միասին կը թափառէին դուռէ դուռ և կը մուրային։

Օր մը, յոգնած, նստան ճամբու մ'եզրը։ «Անօթի եմ, որդեա՛կ, ըսաւ ծերունին, հաց ուտե՛նք։ — Այո՛, սիրելի պապս, ուտենք։» Եւ թոռնիկն հանեց պայուսակէն ինչ որ կար մէջը։ աւա՛ղ, միայն պատառ մը չոր հաց։ Մանկիկը, ինքն ալ, շատ անօթի էր, սակայն ամբողջ հացի պատառը ծերունիին ավին մէջ դրաւ։ «Դու ալ բաժինդ առի՛ր», հարցուց ծերը։

«Այո՛, սիրելի՛ պապս, այդ քու բաժինդ է», եւ ծերունին կերաւ, անկասկած այդ անմեղ ստախօսութենէն։

Ճամբան ամայի էր։ ո՛չ ոք տեսաւ մանուկին ըրած զոհողութիւնը, բայց սրտին մէջ ձայն մը լսեց, շատ քաղցր ձայն մը որ կ'ըսէր։ «Ապրի՛ս, տղաս, շատ լաւ ըրիր։»

19. Հետեւեալ արմատ քառքե ի՞նչ քառք կրնան ծագիլ։ Օրինակ. Ծեր, ծերունի, ծերութիւն, ծերանալ, ծերակոյտ, եւայլն։

— Ծեր, սառ, կազմ, մայր, պտուղ, վախ, լոյս, փառք, բախտ, Աստուած, բարի, ուսմունք, խելք, արեւ, շէն, երգ, սէր, սուրբ, շող, առողջ, կարծր, փորձ, լուր, հոտ, համբերութիւն, արի, ազնիւ, զոյգ, կանոն, քար, սուտ, երախտիք։

18. ԵՐԿԱԹ ՈՒ ԱՐԾԱԹ

Երկուքն ալ մետաղ են, հողին տակէն հանուած ու մարդուն աշխատութեամբ պատրաստուած. անոնցմով կը շինուին գործիքներ ու տեսակ տեսակ առարկաներ:

Երկաթն աւելի շատ է բնութեան մէջ, աւելի կարծր ու աւելի թեթեւ քան արծաթը. սեւ է ու հաստատուն ու կոշտ գործիքներ շինելու կը գործածուի:

Արծաթն երկաթէն աւելի հազուադիւտ է, ճերմակ է. և որովհետեւ քիչ կը գտնուի ու աչքի հաճելի է, անով զարդեր ալ կը շինեն:

Ա. Ռ. Ա. Ծ.

Մարդուս փողն որ աւելնայ, տանը սիւնը ծուռ կ'երեւնայ:

Խենթը քար մը նետեց հորը, հազար խելօք չկրցան հանել:

20. Խոց բառեր կրնա՞նք շինել սա արմատ բառերով:

Պատիւ, ուղի, ուղիղ, միտք, խորհուրդ, բարձր, մարդ, բաժին, մասն, պատիժ, պաշտպան, դէմ, անուն կենդանի, տաք, զով, վտահ, երջանիկ:

Ծան.— Այս վարժութիւնները յոյժ հրահանգիչ կ'ըլլան ուսանողին համար՝ անհնգմանց ու բարդութեանց մասին անոր հետաքրքրութիւնը շարժելով. Դասասուն կուտայ մէկ մի բառի մեկնութիւնը կամ սահմանը եւ ըստ այնմ կը պահանջէ տուած արմատէն ծագող բառերը (ածական, գոյական բայ, մակբայ եւ ժխական), ի հարկին օգնելով անոր:

19. ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԵՐ

Այո՛, տղաքս, շուներն ալ ազատարարի պաշտօն կը կատարեն զարմանալի ուշիմութեամբ: Եւրոպայի մէջ կայ Սէն-Պէրնար անուն բարձրաբերձ լեռն որ շարունակ ձիւնով պատած է. փոթորիկ ու բուք անպակաս են հոն, և ձմրան եղանակին մէջ մեծամեծ վտանգներու ենթակայ են ուղևորները: Շատեր կը մնան ահագին հիւսերու տակ, որոնք լեռան գագաթէն կը զլորին, կամ կը կորսնցնեն իրենց ճամբան, և կամ սաստիկ ցուրտին ու բուքին չկրնալով տոկալ՝ կը սառնին կը մնան ձիւներուն մէջտեղ:

Բայց լեռան վրայ կը գտնուի վանք մը՝ ուր կրօնաւորներ կը բնակին յատկապէս օգնութեան հասնելու համար այդ մուրաւ կամ սառած ճամբորդներուն. — այս փրկարար գործին գլխաւոր օժանդակներն են խումբ մը շուներ որոնք մեծ համբերութեամբ ու վարժութեամբ պատրաստուած են իրենց պաշտօնին: Ասոնք կը պտտին լեռան այլ և այլ կողմերը, և՛ եթէ պատահին մարդկային էակի մը որ օգնութեան կը կարօտի, որ սառելու վրայ է, կամ ձիւներուն մէջ թաղուած՝ իսկոյն կը գտնեն:

21. Տրուած արմատէն ծագող բառերը գտնել եւ տալ անոնց նշանակութիւնը:

Բուն, արդար, բախտ, մեղք, պարտք, փայլ, սուտ, իշխան, հոտ, ազգ, հայր, թերի, չող, թիւ, ջուր, կնիք, պատմութիւն, ճիտ, զարմանք, փառք, զարդ, կեանք, վարժ, միտք, ներում, կարգ, նշան դատ, ճառ:

Օրինակ. Բուն, անհուն, փնտ, փնտրութիւն, փնտրեալ, փնտրչիկ:

զայն՝ իրենց սուր հոտառութեան շնորհիւ, կ'ըսկսին փո-
րել ձիւնը իրենց հուժկու թաթերով, իրենց շունչով ու
մարմնով կը տաքցնեն հէգ ուղեւորն և կուտան անոր
ջեռուցիչ ըմպելիէն, որ իրենց վիզէն կախուած է տա-
կառածեւ ամանով մը:

Նոյն իսկ, ուտելիք ու հագուստ կը կրեն իրենց հետ
որպէս զի անսաւաղ ուղեւորն, ըմպելիքով քիչ մը ուշա-
բերելէ ետքը, կարենայ սնունդ ալ առնել, կաղդուրիլ
ու հագուստով պատսպարուելով ցուրտէն՝ երթալ մին-
չեւ վանքը:

Շատ անգամ, երբ ուղեւորն անկարող է շարունա-
կել իր ընթացքը, այդ խելացի շուները կ'ամ կուգան ի-
մացնել վանականներուն և կ'առաջնորդեն անոնց մին-
չեւ արկածեալ ճամբորդին քով, և կ'ամ երկու երեքը
միանալով՝ կը բռնեն կը տանին զայն դէպի վանքը:

Որքան ճամբորդներ առ յաւէտ պիտի կորսուէին,
եթէ այս աղատարար շուները չհասնէին անոնց օգնու-
թեան:

Ա. Ռ. Ա. Կ.

Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար:

22. Ի՞նչ բառեր կրնաս կազմել սա արմատներով⁽¹⁾ (զո-
րոնիք ուրիշ բառերու սկիզբը պիտի դնես):

Խօսք, խոստում, բան, գիր, դաս, միտք, ճառ, ծուխ,
սէր, տես, լուր, լոյս, ուղի, հուր, սկիզբ, պատիւ, շնորհ,
թիւ, առաք, մշակ, բերք, ելք, տունկ, բոյս, ծառ, արծաթ:

[1] Ինչպէս. — խօս-ակից, խօս-եցեալ, խօս-կապ եւայլն:

20. ՄԱՐՄՆՈՅ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Օր մը մարդուն անդամներն իրարու ծառայելէ ձանձ-
րանալով՝ ա'լ իրենց պաշտօնը կատարել չուզեցին:

Ոտուրները կ'ըսէին. — «Ինչո՞ւ միայն մենք պիտի
կրենք ուրիշներուն բեռը. ձեզի համար ոտուրներ գտէ՛ք
եթէ քալել կ'ուզէք»:

Ձեռուրները կ'ըսէին. — «Ինչո՞ւ ուրիշներուն հա-
մար միայն մենք աշխատինք. եթէ ձեզի ձեռք պէտք է
դուք ձեզի ձեռք շինեցէք»:

Բերանը մրմռաց. — «Իրաւ, ես չատ խենդ եմ ե-
ղեր որ ստամոքսին համար սնունդ կը ծամեմ, որպէս
զի հանգիստ հանգիստ մարսէ. այն որ բերանի պէտք
ունի, թող բերան գտնէ»:

Աչուրներն ալ չուզեցին ամբողջ մարմինին վրայ հըս-
կել: Միւս անդամներն ալ այսպէս խօսեցան և ա'լ ի-
րենց պաշտօնը չկատարեցին:

Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը:

Ամբողջ մարմինն հետզհետէ սկսաւ տկարանալ մաշիլ:

Անդամները տեսնելով որ իրենց կորուստը մօտ է,
յանցանքնին ճանչցան և առաջուան պէս իրարու ծա-
ռայել սկսան:

Ծան. Բացասեցիք մարմնոյ անդամներուն պաշտօնը:

23. Ի՞նչ բառեր կրնաս կազմել սա արմատներով⁽¹⁾
(զորոնիք ուրիշ արմատի մը ծայրը պիտի ե կցես):

Արար, կից, տու, բեր, բուղի, գործ, հար, գոչ, ձայն,
չէն, ընթացք, աղաց, սէր, կեաց, բնակ, գլուխ, պահ, պետ,
կեր:

[1] Ինչպէս. — ցեն-արար, ժամ-արար, խոհ-արար եւայլն:

21. « ՀԱՅՐ ՄԵՐ »

— « Հայր մերն, ըսած չե՞մ որ ամէն ատեն
Ծայրէ ծայր և շուտ կ'ըսեն, կաւարտեն.

ինչո՞ւ կ'ընդհատես զայս, փո՛քր անըզգամ,
Ըսկրսէ՛ տեսնենք, միտ դիր այս անգամ... »

— « Հայր մեր, որ յերկինս ես, որպէս յերկրի,
Սուրբ եղիցի միշտ անուն քո բարի,
Արքայութիւն քո եկեսցէ. քո կամք
եղիցին յերկինս և յերկրի ուր կամք,
Տո՛ւր մեզ այսօր... »

— « Տո՛ւր մեզ այսօր զհաց... »

— « Ըզհաց... »

— « Բայց ինչո՞ւ մըռըլտաս կամաց,
Ճիշդ մէջտեղն ինչո՞ւ կանգ կ'առնես նորէն,
Բան չեմ հասկնար ես այդ բառերէն: »

— « Մայր, մի՛ բարկանար, հացն որ ամէն օր
Աստուած կուտայ մեզ՝ է ցամաք ու չոր. »

... Երբ « Հայր մեր » կ'ըսեմ՝ կը խնդրեմ արագ
Որ մեզ, հացին հետ, տայ քիչ մ'ալ... կարագ: »

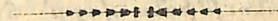

24. Գտե՛ք եւ գրեցե՛ք:

1. Պոչ կամ ծայր ցուցնող բառեր:
2. Բարձրութիւն » »
3. Ուրախութիւն » »
4. Մարդկային բարոյական յասկութիւններ ցուցնող բառեր:
5. » » քերութիւններ » »
6. Մրցակցութիւն ցուցնող բառեր. (ինչպէս պայքար, կազ,
ընթշմանք, եւն.):

22. ԼՈՒՍԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդուն պէտք եղած բանը միայն աղատ ու մա-
քուր օդ չէ. նա՛ ինչպէս որ տունկն ալ, պէտք ունի
նաեւ արեւուն լոռսին, որ կեանք կուտայ: Թէ՛ մարդը,
թէ՛ բոյսը՝ արեւէն զրկուելով՝ մի և նոյն հիւանդու-
թեամբ կը տառապին, կը գունատին, կը ծիւրին: Բոյսն
անպտուղ կ'ըլլայ, իր երփներանգ գոյնը, ձեւը կը կոր-
սընցնէ կը ծիւրի, կը ծնգի: Դրէ՛ք զայն մութ տեղ մը,
որուն մէջ լուսաւոր ճառագայթ մը միայն թափանձէ,
և ահա նոյն բոյսը, տեսակ մը բնաղղումով, դէպի այն
նեղ բացուածքը կ'ուղղուի, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ
բանտարկեալ մը իր բանտին վանդակներէն կը կախուի,
գաղտ դիտելու համար Արարչութեան սոյն առաջին
սքանչելիքը, լոյսը, առանց որու բնաւ և ոչ մի կենսա-
ւոր պիտի կրնար ապրիլ:

25. Հետեւեալ մասնիկներով վերջացող երկերկու բառ
գտե՛ք:

Եղի, ին, ակի, ծու, նակ, անի, ոտի, ու, ուկ, որակ,
ունի, ովի, ունակ, ուց, ուք, չէք կամ չեայ, ածք, աքք,
անք, ան, ուստ,

Ծան. Աւասիկ նոյն մասնիկներով վերջաւորող բառերէն
մէյմէկ օրինակ. աղտեղի, խորին, շէշտակի, շինծու, կոչնակ,
հովանի, մեռելոցի, արհարկու, գեղջուկ, թխորակ, ծերունի,
ազգովի, շնորհուհակ, սեւուց, տաշուք, կաղսնդէք, նա-
ւողչեայ, խնդրուածի, ջաղացի, մաղքանի, իշխան, ապրուս:

23. ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Երբ դպրոց երթալու ժամը կը հնչէ, Սոփի իր սենեակը կ'ելլէ: Հոն, առանց դժուարութեան կը գտնէ կանոնաւորապէս շարուած ու իրիկուրնէ պատրաստուած իր գրքերը. Սենեակը մաքուր ու կոկիկ է այն աստիճան որ տեսնելն անգամ հաճոյք կ'ազդէ, ամէն բան իր տեղն է, և խնամոտ ձեռք մը զանոնք միշտ կարգի կանոնի մէջ կը պահէ: Սոփի հանգարտիկ կ'իջնէ վար, մօրը ձեռքը կը պագնէ և կ'երթայ: Ժամանակին կը հասնի դպրոց և երբեք բան մը մոռցած չէ:

Երբ Հրանտ դպրոց երթալու կը պատրաստուի, ամէն բան տակնուվրայ կ'ըլլայ. Մայրիկ, Աշխարհագրութիւնս տեսա՞ր:» Աշխարհագրութիւնը գետինն է, անկիւն մը ձգուած: »Հապա Գերականութիւնս: Հա՛, կարծեմ սենեակս է:» Եւ Հրանտ վերի յարկը կ'ելլէ: «Ո՛չ, ո՛չ, Գերականութիւնս վարը՝ ճաշարանն ըլլալու է:» Հրանտ նորէն վար կ'իջնէ: «Վա՛յ չարածճի, գըլխարկս հապա, գլխարկս ուր դրեր էք: Հա՛ կարծեմ պարտէզն եմ մոռցեր իրիկունը:» Գլխարկը գիշերուան ցօղէն թրջեր է: Հրանտ կ'երթայ կ'առնէ: Վաղելով հեւալով դպրոց կ'երթայ, առանց մօրը ձեռքն համբուրելու, վասն զի ուշ մնացեր է: Ուշ մնալուն համար կը պատժուի, և գրի դասն սկսած ատեն, կը տեսնէ որ գրչի կոթը մոռցեր է:

Ամէն բանի համար տեղ մը որոշեցէք և ամէն բան իր տեղը դրէք:

26. Ի՞նչ համեմեներ և ինչ ոգելից ըմպելիներ կը ճանչնաք:

24. ԽՆՁՈՐՆ ՈՒ ՏԱՆՁԸ

Խնձորն ու տանձը կուտաւոր պտուղներ են. անոնց ձեւը գրեթէ կլոր է. երբ խակ են, կանաչ գոյն ունին, կեղեւ ու միս ունին. աշունը կը հասունանան: Շատ համեղ են և չորցուելով կը պահուին, ձմեռն ուտելու կամ կերակուր ու անուշեղէն շինելու համար:

Խնձորը բոլորչի է, շատ անգամ կարմրագոյն. իր կուտը թուխ է, համը՝ աւելի թթու:

Տանձն աւելի երկայն է, յաճախ դեղին ու կանաչ գոյն ունի, կուտը սեւէ, աւելի անուշ համ ունի:

25. ՕՂԸ ԿԸ ՊԱՏԷ ԱՇԽԱՐՀ

Օդ տեսած ես դուն: Միշտ մօտդ է ան, և դուն չես տեսներ: Բայց կարելի է ըսել թէ ի՞նչպէս ձայն կը հանէ. Տեսներ՞նք. ահա քամին կը ջնչէ խողովակներու մէջ, և սուլելով ներս կը մտնէ տունին բացուածքներէն. Պատուհաններն ու դռները կը դղրդէ և սաստիկ փոշի կը հանէ ճամբուն վրայ: Բայց քամին ի՞նչ է: Օդն է որ կը շարժի, տեղէ մ'ուրիշ տեղ մը փախչի, փախած ատեն առարկայի մը կը զարնուի և կը լսուի աղաղակ ու սուլմունք: Երբ փող հնչեցնես կամ մօրուկ շառաջեցնես, ձայն կը լսուի, այնպէս չէ՞: Այդ ձայնն է օդը: Փորձի համար թղթէ պարկ մը շինէ և փոքրիկ ծակ մը թող-

27. Ի՞նչ ըսել է մոլորակ. — Որո՞նք են արեւին շուրջ դարձող երկնային մարմինները (մոլորակ):

լով փչէ՛, ուռեցո՛ւր զայն, յետոյ ափովդ խփէ՛ այդ փչած պարկդ. սաստիկ ճայթիւն կը հանէ և կը պատռի: Այդ ճայթիւնը օ՞ղն է որ պարկին ծակէն դուրս կը ժայթքէ: Վազած ատենդ կը զգաս թէ ինչպէս օդը երեսիդ կը զարնուի:

Կը նշանակէ թէ միշտ քեզ հետ է ան, և դուն ա- նով շունչ կ'առնես: Առանց օդի, բոպէ մ'անգամ ապ- րիլ կարելի չէ: Երբ ջրին տակը կը լողաս, չորս կողմդ կը պատէ ջուրը: Օդն ալ այսպէս կը շրջապատէ զքեզ ցամաքին վրայ, և դուն զայն չես տեսներ, սա պատ- ճառով որ շատ նուրբ և թափանցիկ է այն. Օդը մին- չեւ անգամ քու ներսդ կը մտնէ:

26. ԹԱԿԱՒՈՐՆ ՈՒ ՊԱՆԳՈԿԱՊԵՏԸ

Թագաւոր մը, որ կառքով ճամբորդութիւն կ'ընէր, գիւղի մը մէջ կանգ առաւ ձիերը փոխել տալու համար: Մինչդեռ կայարանին մարդիկը ձիերը փոխելու ետեւէ էին, ն. վեհափառութիւնը պանդոկ մը մտաւ և շուտ մը երկու հաւկիթ բերել տալով՝ կերաւ: Ձիերը լծուե- ցան և թագաւորը կառք նստաւ. մեկնելու վրայ էին, երբ մանկլաւիկ մը, խռովայոյզ երեւոյթով, եկաւ դռ- նակին առջեւ. «Տէ՛ր իմ, սա անպիտան պանդոկապետը քսան ոսկի կ'ուզէ երկու հաւկիթին համար զոր պատիւ ունեցաւ Ձեր վեհափառութեան հրամանելու: — Հոս

28. Որո՞նք են մշակութեան գործիքները. ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընենք նոյն գործիքներով:

կանչէ այդ չարաճճին, քսաւ թագաւորը:» Պանդոկա- պետը կուգայ, գլխարկը ձեռքը եւ խոնարհ դիրքով: «Պարո՛ն պանդոկապետ, կ'ըսէ թագաւորը, կերելի թէ հաւկիթը հաղուագիւտ բան մ'է ձեր գիւղին մէջ, քանի որ այդչափ սուղ կը ծախէք: — Ո՛չ, վեհափառ Տէ՛ր, կ'ըսէ պանդոկապետը զուարթ դէմքով մը, ընդ- հակառակն հաւկիթը առատ է, բայց թագաւորներն հաղուագիւտ են. ուստի, երբ բարեպատեհ դէպքն հոս բերէ Ձեզ նման թագաւոր մը, հարկ է որ առիթէն օ- գուտ քաղենք»: Թագաւորը ժպտելով՝ հրամայեց որ քսան ոսկին տրուի:

27. ՍՈՂՈՄՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ

Տասներկու տարեկան էր ան երբ գահն ելաւ: Գա- բաւն գնաց, ուր վկայութեան խորանը կը գտնը- ւէր, Աստուծոյ ողջակէզ ըրաւ, և փառաւոր իշխանու- թիւն մը վարեց: Աստուծոյ իմաստութիւն խնդրեց, ստացաւ և ասոր նշանը ցցուց զարմանալի դատաստան մը ընելով երկու մայրերու միջև: Երկուքն ալ միեւնոյն սենեակը կը բնակէին, երկուքն ալ մէկ մէկ ծծկեր ե- րախաներ ունէին. մէկուն որդին կը մեռնի գիշերանց և միւսինն առնելով՝ դիակը անոր տեղ կը դնէ: Երբ մայրը կ'արթննայ, կը դիտէ որ մեռած մանկիկն իրենը չէ և փոփոխութիւն մ'եղած է: Կը բողբէ թագաւորին,

29. Ի՞նչ ըսել է Համաստեղութիւն որո՞նք են գլխաւոր համաստեղութիւնները:

Միւնչդեռ միւսը կը պնդէ թէ կենդանի մանկիկն ի՛րն է :
Սողոմոն հրաման կ'ընէ որ մանկիկն երկու կտոր ընեն ,
և երկու մայրերու միջեւ բաժնեն : Այն ատեն ճշմարիտ
մայրը կը գոչէ . — « Տէ՛ր արքայ , տուէ՛ք մանկիկն ամ-
բողջ այս չար կնկան , աւելի լաւ կը համարիմ թողու-
լայն քան թէ մահը տեսնել : »

Սողոմոն վճռեց թէ մանկիկը գորովագուծ մօրն էր :

28. Մ Ա ՝ Յ Ր Ի Մ

Երբ ես գիշերը պառկիմ խաղաղ
Երազներով եւ օրօրուիմ ,
Դո՛ւն իմ վրայ հսկես ուրախ ,
Մա՛յր իմ :

Զիս կշտամբես անուշ անուշ ,
Թէ չար գործեմ կամ սըխալիմ ,
Քեզմով չարէն կ'ըլլամ ըզգոյշ ,
Մա՛յր իմ :

Դո՛ւն իմ վըրաս միշտ մըտածկոտ .
Ինծի լոկ դո՛ւն ես մըտերիմ ,
Ասէն ատեն քեզ եմ կարօտ ,
Մա՛յր իմ :

30 . Դրեցէք այլ եւ այլ ուսումներու , գիտութիւններու
անունը :

Քեզմով գիտցայ Աստուած սիրել ,
Ասէն բարիք քեզմով ունիմ ,
Ո՛վ սիրելի և անձնուէր
Մա՛յր իմ :

Թէ քեզ տանջէ բախտն անիրաւ ,
Ես քեզ նեցուկ պիտի կանգնիմ ,
Մինչեւ ըլլաս ծերուկ պառաւ ,
Մա՛յր իմ :

29. Ա Դ Ա Մ Ա Ն Դ

Աղամանդը մաքուր բիւրեղացած ածուխ է . ամէն
մարմիններէ կարծր է , իր փոշիով միայն կը մաշուի :
Կոշտ աղամանդը կը տաշեն փոշիովը և անոր այլ և այլ
երեսներ կուտան : Աղամանդը սովորաբար գոյն չունի ,
բայց սեւ , դեղին , կանաչ ու վարդագոյն քարեր ալ կը
գտնուին ու շատ յարգի են : Աղամանդը շատ արժէք
կ'ունենայ երբոր մէջը բիծ չունի , մաքուր է և պայ-
ծառ ցոլբերով :

Աղամանդը Հնդկաստանի քանի մը գետերուն մէջ
կը գտնուի , Նոյնպէս Ուրալ լեռներն ու Պրէզիլ . Միշտ
հողով ծածկուած է եւ գայլախաղէ տարբերութիւն
չունի : Գետին ջուրը կը դարձնեն , աւաղը կը հանեն և
փայտէ ալօսաւոր տախտակներու կամ մազոտ կաշինե-

31 . Ըսէք . 1 . Կենդանային մարմիններու անուններ :

2 . Բուսային մարմիններու : 3 . Հանքային մարմիններու :
Այս երեք դասակարգն ի՛նչ տարբերութիւն ունին իրարմէ :

բու մէջ կը լուան: Ադամանդներն ափօններուն կամ մազերուն մէջ կը մնան և ապա առնելով՝ անոնց հողը կը հանեն: Ադամանդը կերատով կը ծախեն, երբոր ադամանդ մը 7 էն մինչեւ 8 կերատ ծանր է, գինը սահման չունի:

30. Ձ ե Ռ Գ Ե Ի Ո Տ Գ

Մարդն ունի երկու ձեռք և երկու ոտք. ասոնք մարմինն մասերն են, երկուքն ալ բունին կցուած, և իբր գործիք կը ծառայեն մարդուն: Այս երկու գործիքը հինգական մատերու բաժնուած են որոնց ծայրն եղունգ կը բուսնի: Երբ մանուկը դեռ ոտք ելած չէ, ձեռքերն ալ կը գործածէ քալելու:

Ձեռքն ունի բութամատ մը, որ միւս մատերուն դէմ կը գտնուի և անոնց հետ միանալով բան մը բռնելու կը ծառայէ: Ձեռքի մատերն երկայն են և ճապուկ. անով մարդ շատ փափուկ շարժումներ կ'ընէ և ամէնէն նուրբ գործերը կրնայ կատարել:

Ոտքի մատերը մէկ կարգի վրայ շարուած են և անոնցմով բան մը բռնել կարելի չէ. միայն անկարեւոր շարժումներ կրնան ընել և չեն կրնար ո' և է գործ կատարել, ինչպէս են գիր գրել, կար կարել, եւն, եւն:

Հարց. — Ի՞նչ կը կոչուին ձեռքին հինգ մատերը:

32. Ի՞նչ է առակ մը. — Մեր ազգին մէջ որո՞նք են ծանօթ առակախօսները (չին թէ նոր). — Գրեցէք նաեւ ուրիշ ազգերու առակախօսներու և իրենց գործերուն անունը:

31. Բ Ա Ր Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կը ճանչնամ պզտիկ աղուոր տղայ մը՝ խնձոր երեսներով ու կրակոտ, անուշ աչուրներով:

Անցեալ օր զինքը տեսայ որ իր քրոջը կը բարկանար, ինչու որ ան չէր ուզեր իր դասը չսորված խաղալ իրեն հետ: Բարկութիւնն ա'յնքան տգեղցուցած էր զինքը՝ որ հազիւ կրցայ ճանչնալ:

Իր աչուրները, որ միշտ այնքան անուշ էին, կրակներ կը ցատքեցնէին: Իր վարդագոյն երեսները դեղնած էին: Ծակատը փոթ փոթ եղած ու յօնքերը կծկուած, շրթութունքները դողդոջուն, կատաղի գազանի մը կերպարանքը տուած են անոր: Ի՞նչ ցաւալի բան էր: Թէ որ անգամ մը կարող ըլլար նայիլ հայելիին մէջ, ի՞նքն ալ իր դէմքէն պիտի սոսկար:

Գիտէ՞ք, բարկութիւնը ո՞րքան կը տգեղցնէ: Անիկայ սիրտը քէնով, չարութիւնով ու անգթութիւնով կը լեցնէ, սոսկալի զգացումներ կը նկարուին իր դէմքին վրայ:

Փախէ՛ք բարկութենէն, սիրելի տղաք: Ան կը տգեղցնէ ձեր պզտիկ սիրտերն, ինչպէս ձեր դէմքերը: Ան տխրութեամբ կը լեցնէ ձեր ծնողները, և սոսկում կ'ազդէ ամէն ձեզ մօտեցողներուն:

Ամէնուն հետ քաղցրութեամբ վարուեցէ՛ք: Թէ որ քաղցր ու բարի ըլլաք, պիտի սիրուիք ամէնէն ու երջանիկ պիտի ըլլաք:

33. Որո՞նք են գլխաւոր արհեստները, արուեստները եւ գեղարուեստները:

32. ՇՓԱՑԱԾ ԺԱՌԱՆՔՈՐԴՆԵՐ

Հարուստ անձ մը, իր մահուան ժամանակ, կը թողու իր ընտանիքին՝ մեծագույն ստացուածք։ Երէջ որդին, որ իր հօրը գործակից եղած էր, փորձառաքար գիտէ ստակին արժէքը, և իր ժառանգութիւնն իմաստութեամբ գործածելով՝ կ'աւելցնէ փոքր եղբայրներուն ինկած մասը տոկոսի կը դրուի, և իրենք կը սիրուին ու կը փայփայուին։ օրը տասն անգամ կը կրկնուի. «Դուն հարուստ ես, դուն բնաւ պիտի չաշխատիս, ինչ որ ուզես կրնաս ունենալ, դուն բերանդ ոսկի դգալով ծնած ես»։ Պատատանի ժառանգորդը շուտով կը հասկնայ այս տեսակ խօսքերու նշանակութիւնը։ Կ'ուզէ եւ կ'ունենայ գեղեցիկ ու բազմաճամուկ հանդերձներ, խաղալիկ, եւայլն։ Շաքարեղէններ կոկորդն ի վար կը լեցուին, և գուրգուրանքով կ'սպաննուի։ Կ'անցնի մէկ գարնոցէն միւսը, միշտ չողորորդուելով ու փայփայուելով, որով կ'ըլլայ գոռոզ ու ամբարտաւան։ Կ'արհամարհէ իր ուսուցիչները, ամէն բանի մէջ իր կամքը կը կատարէ, երբեմն բռնութեամբ, երբեմն առատաձեռնութեամբ։ Ստակը ինք վաստկած չըլլալով՝ անոր իսկական արժէքը չի գիտեր։ Բոլոր գիտցածը իր բերնին ոսկի դգալն է։

Այն երիտասարդներ որոնց գրպանն ուրիշին չահած դրամով լեցուած է, գրեթէ ստոյգ է որ բոլոր ունեցածն ին կորսնցընեն եւ կ'ստանան փոխարէն յուր անակութիւններ, որոնք իրենց առողջութիւնն ու պատիւը միանգամայն կ'սպառեն։

34. Քանի՞ մասէ կը բաղկանայ մարսողութեան գործարանը, այսինքն սնունդ մը ո՞ր գործարաններէ անցնելու է

33. ՓՈՔՐ Ի Կ Մ ՈՒՐ ԱՅԻ Ը

Կիրակի օր մը, շատ մը պղտիկ աղջիկներ կը խաղային հրապարակին վրայ, ծառերուն շուրջն տակ։ Ոմանք չուան կը ցատքէին, ոմանք ժուռ կու գային, ուրիշներ շրջանակ կը դարձնէին։

Յանկարծ, հին լաթերով տխրագէմ աղջիկ մը, խաղացողներուն մօտեցաւ։ Շատերը նայեցան, արհամարհոտ շարժումներ ըրին ու ըսին. «Մուրացկան է»։

— Աւա՛ղ, ճշմարիտ է, ըսաւ հէք աղջիկը, մուրալու ստիպուած եմ։ մենք աղքատ ենք, և մայրս հիւանդ է։ Բայց մի՛ մեղադրէք զիս, օրիորդներ։ Եթէ ստակ կ'ուզեմ, հաց գնելու համար է։ Հաց գնելու, որկրամուշ չեմ։ Ա՛խ, մի՛ մերժէք, անօթի եմ։»

Եւ այս խօսքերն արտասանելով, խեղճ աղջիկը կուլար։ Պղտիկ աղջիկները յուզուեցան ու շրջապատեցին զայն։ Հարուստներն արծաթ դրամներ տուին, ուրիշներ ալ տասնոցներ։ Շատերն ալ, որ ստակ չունէին, անոր մխիթարական խօսքեր ըրին։ — Ասիկա ալ ողորմիւ է, սրտին ողորմութիւնն է։

Մատաղ մուրացիկը հեռացաւ ուրախ զուարթ։ Ամբողջ շաբաթը հաց գնելու ստակ ունէր։ մխիթարուած էր։

Ողորմութիւն տուող աղջիկներն երբեք այնքան հաճոյքով խաղացած չէին, որքան այս բարի գործէն ետքը։ Երբ մարդ բարիք գործէ, սիրտը զուարթ կ'ըլլայ։

35. Ի՞նչ ըսել է բանաստեղծութիւն. — Ի՞նչ ըսել է արձակ. — Ոտանաւոր։ — Որո՞նք են քեզի ծանօթ հայ բանաստեղծները։

34. ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆ

Մարմիններն ունին զօրութիւն մը որով ուրիշ թեթեւ մարմիններն իրենց կը քաշեն, լոյս կ'արձակեն ու կենդանիներուն մէջ չգային ցնցում կը պատճառեն: Այդ զօրութիւնը կը կոչուի էլեկտրականութիւն:

Քրիստոսէ 700 տարի առաջ կ'ապրէր Թաղէս փիլիսոփան: Ա'ն գտաւ մարմինն այդ զօրութիւնը՝ սաթի միջոցաւ (սաթոյն):

Շփումն ելեկտրականութիւն յառաջ կը բերէ: Ինչպէս՝ մութ սենեակի մը մէջ՝ երբ կատուին կռնակը չըփենք, իսկոյն կը նշմարուին փոքրիկ կայծեր. այս է ելեկտրականութիւնը:

Կնքամոմով չուխայի վրայ չփելէ ետքն երբ չիւղի մը մօտեցնենք, կնքամոմը զայն իրեն կը քաշէ:

Նոյնպէս մագնիսն ու սաթը շփուելով՝ փոքրիկ շիւղեր, ասեղներ եւայլն իրենց կրնան քաշել, վասն զի ելեկտրական զօրութիւն կը պարունակեն:

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Մօրուք չունիմ որ խօսքս բանի:

Մօտի դրացին լաւ է հեռու բարեկամէն:

36. Պատասխանեցե՛ք գրաւոր եւ քերականցի:

1. Բերականութեան մէջ թիւը քանի՞ է: 2. Հոլո՞վը: 3. Մասն բանին: 4. Գոյականը քանի՞ տեսակ է: 5. Ածականը: 6. Բայը: 7. Շաղկապը: 8. Դերբայը: 9. Մակրայը: 10. Միջարկութիւնը:

35. ՄԱՆՈՒԿԸ ԺԱՄԱՅՈՅՅԻՆ

Հանիիս պէս կը տքաս:

Սըլաքներըդ կը դառնան.

Քիչ մը կեցի՛ր, Խնչ կ'ըլլայ,

Չէ՞ս մեղքընար սա գարնան:

Թիքթաք, թիքթաք՝ ականջիս

երբ մայրիկը բռնէ քեզ՝

Կ'ըսէ թէ միշտ կը տանիս

Վարդի թերթերն իմ կեանքէս:

Օրօր ըսեմ, քընացի՛ր,

Շաքար, ընկոյզ, հաց-պանիր,

Ուզածներդ տամ քեզի,

Կեանքըս մ'առնե՛ր, մի տանիր:

Ես քուն ըլլամ, կամ արթուն,

Դուն չես կենար, կը քալես,

Ըսել է՝ չէ՛ս հասկընար

Իմ ժպտելէս ու լալէս:

Վաղը, երբ մեծ ըլլամ՝

Քեզ կը կախեմ իմ վիզէն,

Վախցի՛ր ինձմէ, ու մի քիչ

Ժամերդ կամաց թող վազեն:

37. Ի՞նչ ոսկորներ կը պարունակէ մարդկային կմախքը:

36. Խ Ո Ն Ա Ն Ո Յ Ո Ի Մ Ա Ռ Ա Ն

Խոհանոցն ու մառանը, երկուքն ալ, տան մասեր են. հաստ պատեր, դուռ ու պատուհան ունին. երկուքն ալ տան ետեւի կամ տակի կողմը կը շինուին սենեակներէն հեռու:

Խոհանոցն աւելի լուսաւոր կ'ըլլայ, հոն կը գտնուի ծխան ուր կրակ կը վառեն կերակուր եփելու համար: Հոն կը պահուին ամաններ ու զանազան առարկաներ. հոն կրնայ գտնուիլ նաեւ լուացարան, ինչպէս և փայտանոց և ածխանոց:

Մառանը մութ կ'ըլլայ, հոն կրակ չի վառուիր և անոր օդը յաճախ փոխելու պէտք չիկայ. հոն կը պահուին սնունդներ՝ միս, գինի ու ընդեղէններ, զատ զատ կարասներու մէջ: Մառանին մօտ կ'ըլլայ նաեւ շտեմարան մը:

Հարց.— Որո՞նք են խոհանոցի առարկաները:

Հարց.— Ի՞նչ կրնայ գտնուիլ մառանի մը մէջ:

Ա Ռ Ա Ն

Հաց տուէ՛ք՝ ուտէ, ջուր տուէ՛ք՝ խմէ, ծածկեցէ՛ք՝ քնանայ, հսկեցէ՛ք՝ հոգին չելլէ:

Վազող ձիու գլխուն չեն զարներ:

Կերակուր քչիկ, գլուխ խաղաղիկ:

38. Ի՞նչ գիտէք Շերամին վրայ.— Ըսէ՛ք՝ ի՞նչ կերպարանափոխութիւններ կը կրէ, ինչո՞վ կը սնանի, ի՞նչ օգուտ ունի, եւայլն:

37. ՄԱՐԴԱՆՈՅ ԿՐԹԱՆԻ ՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մարդկային մեքենային մէն մի շարժումը զօրութիւն կը պահանջէ: Արդ՝ այդ զօրութիւնը նոյն մեքենային եւ ոչ մէկ տեղը բոլորովին պատրաստ կը գտնուի. պէտք է մենք արտադրենք զայն, այսինքն մեքենային մէջ բան մը գործածենք: Շոգեշարժ մեքենային մէջ ածուխ կը վառենք, որուն այրումը մեքենական զօրութեան կը փոխուի: Լաւ կազմակերպեալ մեքենայի մը մէջ ստացուած զօրութիւնը՝ գործածուած այրելի նիւթին ծանրութեան հետ համեմատական է: Մարդկային մեքենային մէջ ալ զօրութեան արտադրութիւնը այրման մը հետեւանքն է, բայց սա՝ տարբերութեամբ որ հոս՝ այրելի նիւթը մարդկային մեքենային մարմնուն կը խառնուի, այնպէս որ մեր մարմնուն մէն մի մասին մէջ, գործիքն է որ իր գործելուն չափով կը մաշի. բայց այս գործիքն արհեստանոցներու գործիքներուն պէս միայն երեսէն չի մաշիր. անոր ամբողջ գոյութիւնը, զանգուածը բովանդակապէս կը քայքայի, կ'այրի:

Մարդկային մարմնու գործիքին աշխատութենէ առաջ եկած սոյն մաշումն ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ նոյն իսկ իր գոյութեան ժամանակ մաշումը: Արդէն գիտենք թէ ապրիլը մաշիլ, այրիլ է. իսկ աշխատիլը՝ մարմնուն գործարանները կրթելը՝ աւելի ուժգնութեամբ ապրիլ, աւելի շուտ մաշիլ, աւելի փութով այրիլ է:

39. Ի՞նչ առաձններ գիտէք, գրեցէք եւ տուէք անոնց բացատրութիւնը:

38. Ի Ն Չ Ո՞Ւ Ի Կ Ը Ս Ի Ր Ե Մ Գ Ե Ղ Ս

Մեր գեղը գեղեցիկ չէ. գրեթէ բոլոր տուններն ազիւսէ, յարգէ ու հողէ շինուած են, հազիւ քանի մը տուններու ճակատը քարաշէն է: Փողոցները սալարկուած ու մաքուր չեն. պարզ ճամբաներ են ուր, անձրեւոտ օրեր, ցեխէն անցուդարձն անգամ կը դժուարանայ: Եւ սակայն կը սիրեմ մեր գեղը: Կը սիրեմ՝ վասն զի ես հոն ծնած եմ, վասն զի կեանքիս առաջին օրերը հոն անցուցած եմ, ծնողքիս քովիկը, բարի ընկերներու՝ ծառայութ, սրտակից, սիրելի էակներու հետ: Մեր գեղը միշտ քաղցր յիշատակներ կ'արթնցնէ մտքիս մէջ: Գուցէ օր մը ստիպուիմ անկէ հեռանալ, օտար երկիր երթալ՝ ապրուստ ճարելու համար, վասն զի մեր գեղին մէջ ապրուստ ճարելու միջոցներ կը պակսին: Հեռու տեղեր կան ուր մարդ կրնայ գործ գտնել, ստակ շահիլ, Կ'ըսեն նաեւ թէ ճամբորդութիւնը շատ բան կը սորվեցընէ: Աղէկ է որ սորվինք թէ ուրիշ տեղեր ի՞նչ կ'ընեն և ի՞նչպէս կ'ընեն, որպէս զի անոնց օրինակին հետեւինք: Բայց երբ գեղէս հեռու ալ գտնուիմ, միշտ պիտի յիշեմ զայն: Անոր սէրն ու կարօտը միշտ պիտի տածեմ և հոն պիտի դառնամ նորէն, կեանքիս վերջին օրերն անցընելու համար: Կ'ուզեմ հոն մեռնիլ և թաղուիլ այն անշուք գերեզմանատան մէջ ուր կը հանգչին նախահայրերուս օսկորները:

39. Ա Ն Տ Ա Ռ

Անտառն ընդարձակ տեղ մ'է ուր խիտ առ խիտ կ'աճին ու կը բազմանան վայրի ծառեր ու մացառներ: Հոն կը գտնուին նաեւ շատ տեսակ որսի չորքոտանիներ ու թռչուններ:

Անտառին բարձր ծառերը կը կտրեն սղոցներով՝ փայտէ գերաններ ու տախտակներ շինելու համար: Անտառի ծառերէն կը հանեն նաեւ վառելու փայտ ու կը շինեն ածուխ:

Ածխագործը կը մանրէ փայտերը, կը շարէ գետնի վրայ ու դէզ մը կը կազմէ: Այս դէզը կը ծածկէ հողով. գազաթէն ծակ մը կը բանայ ու անկէ ներս կը նետէ վառած փայտեր, կրակներ՝ բռնկեցնելու համար դէզը: Երբ դէզին գազաթէն մխալը դադարի, կը մարի կրակը, ածուխ եղած փայտերը կը զատէ ու ծախու կը հանէ:

Որսորդները կ'զբաղին անտառին մէջ որսի կենդանիներ բռնելով, ինչպէս են եղջերու, այծեամ, նապաստակ, լորամարդ, կաքաւ: Որսորդը բռնած որսերը կը ծախէ, որովհետեւ այս կենդանիներուն միսը կ'ուտուի:

Ա Ռ Ա Մ

Մարդուն փորը հորի նման է, որչափ ուտէ չ'երեւնար: Փորձուած, սատանան անփորձ հրեշտակէն լաւ է: Տուն քանդողին տունը Աստուած կը քանդէ:

40. ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հարուստ կալուածատէր մը ընկերներու հետ որսի ելած ըլլալով իր վարձակալներէ մէկուն արտը կոխոտած ու աւրչտկած էր: Ագարակապանն եկաւ այս վնասին համար գանգատեցաւ: «Ո՛րչափի կը հասնի քեզի պատճառած վնասս, հարցունց կալուածատէրը: — Առնուազն քսան ոսկիի: — Ա՛ռ, ահա քսան ոսկի: Անիրաւութիւն մ'է որ ես ու մարդիկս, զուարճութեան համար, քեզ վնասի ենթարկենք:» Արդ՝ հունձքի եղանակը դեռ չէր անցած որով կոխոտուած ցորենը նորէն բուսաւ, այնպէս որ արահունձի ատեն բնաւ յայտնի չէր կոխոտուած ըլլալը: Նոյն իսկ ուրիշ արտերէ աւելի ցորեն տուաւ: «Արդարութիւն չէ, մտածեց ագարակապանը, որ պահեմ ինծի տրուած գումարը, քանի որ հունձքերս կոխոտուելէ չվնասուեցան:» Եւ տարաւ քսան ոսկին ետ տալու: Այսքան պարկեշտութեան համար կալուածատէրն զգածուելով՝ ուզեց վարձատրել ագարակապանը: «Ազնիւ ու ուղղամիտ մարդ մ'ես, ըսաւ անոր. այդ քսան ոսկին քեզ թող ըլլայ, ասկէ զատ քսան ոսկի ալ կուտամ արդարասիրութեանդ համար. այս քառասուն ոսկին իմ կողմէս տուէք ձեր զաւկին որ քիչ օրէն պիտի ամուսնանայ, հարսնիքի նուէրս է այն, բայց ըսէ՛ք ձեր զաւկին թէ հօրը պարկեշտութեամբ կը շահի զայն:»

42. Ի՞նչ է չերմաջափը եւ ինչէ՞ն կազմուած է: — Ի՞նչ է օդապարիկը եւ ո՞վ է հնարիչը:

41. ԱՊԱԿԻ

Ապակիէն կը շինեն տեսակ տեսակ շիշեր, ջուրի գաւաթներ, ապակեփեղկեր ու հայելիներ: Շիշերու և գաւաթներու ապակին դիւրաւ մաքրուելու խիստ յարմար նիւթ մ'է, իր մէջ դրուած հեղուկները կը պահպանէ՝ առանց փոխելու անոնց համը:

Ապակափեղկերուն մէջէն լոյսն ու տաքութիւնը կըրնան թափանձել, անոնք են որ կը պահպանեն մեզ ցուրտէն հովէն ու անձրեւէն:

Հայելիին մէջ ցոլացած կը տեսնենք մեր պատկերը. մեր արդուզարդն ըրած ատեն՝ անոր մէջ կը նայինք, տեսնելու համար թէ պէտք եղածին պէս մաքրուի է մեր վրան գլուխն: Եթէ սենեակի մը մէջ՝ վառարանին կամ սեղանին վրայ՝ խոշոր հայելի մը գտնուի, սենեակն աւելի մեծ ու աւելի զուարթ կ'երեւի:

Ժամացոյցներու ապակին թոյլ չիտար որ անոնց մէջ փոշի մտնէ ու կ'ասեցնէ անոնց ընթացքը: Ապակին թափանցիկ ըլլալով՝ կրնանք նաեւ տեսնել թէ ժամը քանի՞ն է:

Պատկերներու վրայ ալ ապակիի կտոր մը կը դնենք որպէս զի փոշիէ ու խոնաւութենէ չվնասուին ու ճանճերը չկարենան արատաւորել զանոնք:

43. Որո՞նք են ժխտական շինո՞ւ նախադաս մասնիկները. օրինակներ տուէ՛ք: — Ի՞նչ ըսել է ածանցական մասնիկ. օրինակներ տուէ՛ք: — Ի՞նչ ըսել է բարդ ու ածանցեալ բառ. — Բանի՞ տեսակ եւ որո՞նք են յետադաս ածանցական մասնիկները:

42. ՆԱՍՐ-ԷՏ-ՏԻՆ ՀՕՃԱՆ ՈՒ ԻՐ ԷՇԸ

Առակ

Նախնի գրոց մէջ առակ մը տեսայ,
Մտքիս բաներուն շատ յարմար կուգայ՝
Նասր-էտ-տին խօսման ամէն մարդ գիտէ,
Որ Տաճկին խիկար՝ խելօք Դաւիթն է:
Ասիկայ կ'ըսէ օր մը իր տղուն.
Ո՛րդի, գիտես որ վաղն առաւօտուն
Տօնավաճառ կայ քովի քաղաքնիս,
Եկո՛ւր հոն տանինք, ծախենք իշուկնիս:»
Կ'ելեն հայր որդի, իշուկը կ'առնեն,
Չորս ոտքն իրարու լաւ մը կը կապեն,
Որ մինչեւ քաղաք էջը չյոգնի,
Ուժով ու կայտառ մնայ, սուղ ծախուի:
Ոտքերուն մէջն ալ ձող մը անցուցած՝
Կ'սկսին երթալ բեռի պէս շալկած:
Անդիէն մէկը դիմացնին կ'ելլէ,
Քա՛հ քա՛հ խնդալով «Եռնա՛», կը կանչէ,
«Շատ անխելք մարդիկ տեսեր էի ես,
Բայց մէկը չիկար աս երկուքին պէս.
Նայիս՝ մէկն էջ է ու երկուքը մարդ,
Չես ճանչնար էջը ո՛րն է, ո՛րն է մարդ:»
Ծերը մտածեց, իրաւունք տուաւ.
Քակեցին իշուկն ու տղան հեծաւ.
Խեղճ էջն սկսաւ զուալ ցաւելէն,
Խօսման զարնելով կ'երթար ետեւէն:

Քանի մը ճամբորդ առջեւնին ելան,
Այս բանս տեսան շատ գայթակղեցան.
Դարձաւ մէկն ըսաւ՝ խրատ տալու պէս.
«Ծօ՛ տղայ, ինչո՞ւ ատանկ բան կ'ընես.
Դուն էջը հեծնես ու հայրդ քալէ,
Կտրիճ տղու մը ասի կը վայլէ՞:»
— Իրաւունք ունիք, ըսաւ ծերունին:»
Տղան վար իջաւ, հեծաւ Նասր-էտ-տին:
Մէյ մ'ալ տեսնես որ՝ քանի մը պառաւ
Կ'երթային քաղաք գործի պատճառաւ.
Գլուխնին շարժելով մէկ մէկու ըսին.
«Նայէ՛, քա՛, նայէ՛, սըւոր ըրածին.
Խեղճ տղան ձգեր ու ինք է հեծեր,
Աղայի մը պէս կ'երթայ, հա՛յ, չար ծեր:»
Առջի բերանը խօսման կը լռէ.—
« — Կնկան խօսքեր են, ո՞վ պիտի մըռէ.—»
Անոնք չեն դադրիր, ա՛յնչափ կը զրուցեն,
Ա՛յնչափ կը խնդան ու կը մեղադրեն
Որ խեղճ հօճային ճարը կը հատնի.
«Ծօ՛, կ'ըսէ, ելիր ու ետիս հեծի:»
Հագիւ քիչ մը տեղ անանկով կ'երթան,
Խել մը մարդիկ ալ անդիէն փրրթան.
— «Նո՛ր բան, կանչեցին, սըւոնց նայեցէք,
Խըղճմըտանք չունի՞ք, հիմայ կը սատկի,
Ետքն ի՞նչ կը ծախէք — ոսկոր ու կաշի՞:
— Ո՛ւֆ, ո՛ւֆ կը կանչէ խօճա Նասր-էտ-տին
Չիյտեմ, ի՞նչ ընեմ որ ալ չխօսին.
Եկո՛ւր, ծօ՛, կ'ըսէ, նոր փորձ մ'ալ ընենք,
Երկուքս ալ իջնենք ու հետի քալենք:»
Վըրան քիչ կ'անցնի, մէկը կը տեսնէ,

«Օ՛, կ'ըսէ, ապրի՛ք՝ խելքն ալ ձերի՛նն է .
էշ ունիք ու դուք ոտքո՞վ կը քալէք .
Աղէկը կ'ուզէ՞ք , էշն ալ շալկեցէք :
—Ա՛լ, կ'ըսէ խօճան , բերաննիս բանանք .
Հա՛, պարոն , կ'ըսէ, ատանկ է ատանկ ,
Ես մինչեւ հիմա իրա՛ւ էշ եղայ
Որ ուրիշներուն խօսքին նայեցայ :
Թո՛ղ ասկից ետքը կ'ուզեն վար զարնեն ,
Կ'ուզեն գովելով վեր բարձրացընեն .
Ե՛ս աղէկն ընեմ , ուզողը հաւնի ,
Անխելք չհաւնողն ալ իրաւունք չունի :»

[ԲԱԶՄԱՊԷՊ]

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

1. Ա Ռ Ո Ւ Ա Կ Ն Ո Ւ Ժ Ա Յ Ռ Ը

(ԱՆԽԱՏՈՒՔԻՆ ԵՆ ԵՐԱՏԵՆՈՒՔԻՆ)

Առուակ մը , իր հանդարտիկ ընթացքին մէջ , հանդիպե-
ցաւ ժայռի մը որ իր ճամբան կը փակէր :

Իր լեզուովը ըսաւ անոր .

— Կ'աղաչեմ , մէկդի՛ կեցէք քիչ մը , որպէս զի կարող
ըլլամ ճամբաս շարունակել :

Վէս ժայռն արհամարհանքով պատասխանեց .

— Ե՛ս տեղի պիտի տամ քեզի , խոնարհ առուակ , ես որ
բարկաճայթ ովկիանին ցամառ կը դիմադրեմ : Զէ՛ , չէ՛ . . .
մտածէ՛ մէյ մը . . . »

Առուակը , այս մերժումէն առանց վհատելու , եռան-
դով ու արիաբար գործի սկսաւ :

Փորձեց . մաշեցուց ժայռն եւ քիչ քիչ ճամբայ բացաւ :

Ամէն բան տեղի կուտայ յամառ աշխատութեան առջեւ :
Քանի՛ քանի՛ անգամներ լսած եմ , որ դպրոցականները կ'ը-
սեն . « Կարելի չէ՛ որ այս դասը սորվիմ : Երբեք չեմ կրնար
այս հանելուկը լուծել : Զպիտի կրնամ բնաւ այս պարտակա-
նութիւնն գլուխ հանել : »

Բայց երբ չեն վճատիր , երբ իրենց աշխատանքը սիրով
կը կատարեն , կ'արմանան ու կը զարմանան յաջողելուն ,
անկարելի կարծածնին իսկ ընելուն վրայ :

Թարոյական

Համբերութիւն ու յարատեւութիւնը կը յաղթեն ամէն
դժուարութեան :

1. Հրահանգ

Յարմար բացարձակ կամ դասականը դի'ր գիծերուն տեղ :

Մէկ տարիին մէջ կայ — ամիս, — շաբաթ, — օր : Մէկ օրը կ'ընէ — ժամ : մէկ ժամը — վայրկեան ու մէկ վայրկեանը — երկվայրկեան . ուրեմն մէկ ժամն է օրուան — մասը, մէկ վայրկեանը — մասն ժամու , եւ երկվայրկեանն ալ վայրկեանին — մասը : Ս. Ծննդեան տօնը կուգայ Յանուարի — օրը : — բերան ունինք, — ականջ — աչք, — ձեռք . մէն մի ձեռք կազմուած է — մատերէ : — մահացու մեղքեր կան եւ առաքելութիւն : Երաժշտութեան մէջ — ձայնանիշ կայ : Ուրբաթը շաբթուան — օրն է : Թուարանութեան մէջ — հիմնական գործողութիւն կայ : Միջինքը մեծ-պահքի — օրն է : — մասն բանի կայ Գերականութեան մէջ : Ածականը — մասն բանին է : — ձայնաւոր գիր կայ այրութենին մէջ եւ — բաղաձայն : Մէկ ֆրանքը կ'արժէ — սանդիւմ : Բենիամին Յակոբ նահապետի — օրդին էր :

Ծան. — Սօսիլ Թուական Ածականներուն վրայ . (Տե՛ս Տարրական Բերականութիւնը , 16 :

2. ԲԱՐԵՍԻՐՏ ԲԺԻՇԿԸ

Աղքատ գործաւորի մը կինը , օր մը , իր հիւանդ տղան կը տանի տղթոր Ք . ին , որ անուանի բժիշկ մ'էր : Տղթորը քննելով հիւանդը՝ կ'ապահովէ մայրը թէ հիւանդութիւնը ծանր չէ , եւ կը խոստանայ զայն դարմանել : Խորհրդակցութիւնը վերջանալէն ետքը՝ կինը գրպանէն հանեց մէծիտիյէ մը զոր շատ նեղութիւններով վաստկած էր : Այդ մեծ ու չքեղ սենեակին ճոխ զարդերը դիտելով՝ խորհեցաւ թէ այսքան համբաւաւոր բժիշկի մը խորհրդակցութեան համար լիաբուռն ոսկիներ կը վճարեն հարուստները , եւ վարանեցաւ ,

ականածեցաւ այնչափ դուրս գումար մը տալու : Բայց աւելի չունէր , և՛ երկչոտ ու ամօթխած՝ մէծիտիյէն սեղանին եղերքը դրաւ կամաց մը , խոնարհութիւն ըրաւ ու հեռացաւ : «Տիկին, տիկին» ըսաւ բժիշկը , Կինը ետ դարձաւ ամօթէն կասկարմիր եղած : Անշուշտ բժիշկն աւելի ստակ պիտի պահանջէր : Բայց աշուուսիրտ բժիշկն՝ ինքն ալ աղքատութիւն քաշած էր երբեմն եւ , կռահելով կնոջ շփոթութեան պատճառը՝ գուցէ շարժեր էր : «Տիկին , ըսաւ , ստակդ հոս մոռցար : » եւ կնոջ ձեռքը չորս ոսկի սահեցնելով՝ «Երթաք բարով» ըսաւ : Եւ , ա՛լ խօսք մտիկ ընել չուզելով՝ մեղմօրէն դէպի դուռը մղեց հէգ կինը որ , յուզեալ ու խռովեալ , բառեր կը թութովէր չընդունելու համար բարեսիրտ բժիշկին մարդասիրական նպաստը :

2. Հրահանգ

Հետեւեալ գոյականներուն յարմար ածականներ տո՛ւր :

Տղայ , գլուխ , գլխարկ , թաշկինակ , գեղ , աղուէս , դաս , մարդ , կօշիկ , դանակ , տուն , գազաթ , բնութիւն , աշակերտ , բժիշկ , մայր , վարդ , լուսին , արեգակ , պատմութիւն , ադամանդ , կրակ , առիւծ , օդ , տանձ , հաց , բանտ , հով , ճակատ , նայուածք , պարտէզ , ծով , գետ , ջուր , մեկն , երկաթ , ձի , էշ , հող , ծառ :

3. Փ Ի Ղ

Փիղէն աւելի խոշոր կենդանի չի կայ : Գլուխն ու ականջները մեծ են . երկու ժանիք ունի , որ է փղոսկր , եւ երկայնքիւ մը , պատիճ , զոր ուղած կողմը կը դարձնէ եւ ամէնէն փոքր բաներն անգամ , մինչեւ իսկ ասեղ մը , գետնէն կը վերցնէ : Այս պատիճն անոր ձեռքն է . անով իր կերակուրը բերանը կը տանի , ծաղիկներ կը քաղէ , դուռներ կը բանայ ու կը գոցէ բանալիով : Պատիճն ա՛յնքան ուժով է որ կրնայ անով

ձի մը , առիւծ մը ճգմել ու ծառն արմատէն հանել :

Փիղերը Հնդկաստանի մէջ խուճաք խուճաք կ'ապրին . առջեւէն ծերերը կ'երթան , մէջ տեղէն պղտիկներն ու տկարները : Կը սիրեն գետերուն եզերքն ու հովիտները :

Մարդիկ կ'որսան փիղն ու կ'ընտելացնեն : Այն ատեն շատ խելօք , հլու եւ օգտակար կենդանի մը կ'ըլլայ : Բեռ կը կրէ , փայտ կը շարէ , ծառայի պէս տունի եւ շուկայի գործեր կ'ընէ :

Հին ատենը փիղն կռնակն աշտարակներ կը շինէին եւ անոր մէջ զինուորներ լեցնելով՝ պատերազմի կ'երթային :

Փիղն իր տէրը կը սիրէ , երբոր իրեն աղէկ նայի , խնամ տանի . բայց երբոր զարնէ կամ ծեծէ , ոխ կը պահէ : Փիղը կը սիրէ երաժշտութիւն , անուշ հոտեր եւ պտուղներ :

Յ. Հրահանգ

1 , Հետեւեալ ածականներուն ֆով դնել գոյական մը ,

2 . Սոյն երկու բառերով խօսք մը շինել :

Անկեղծ , ծանր , գեղեցիկ , կակուղ , վայրենի , կանաչ , փայլուն , փոքր , մաքուր , թաց , խիստ , մեղմ , աշխատասէր , չոր , կարծր , սրածայր , ուղիղ , խոր , գոհ , համեղ , ծոյլ , կոր , անհամ , ախորժելի , ապերախտ , թուխ , գիտուն , աղէկ , կարմիր , խարտեաչ , ընտիր , սիրելի , հաստ , ճերմակ , հեղ , խուլ , կլոր , օգտակար , խորամանկ , ահարկու , խոնաւ , անշարժ , հանգարտ , ճարտար , թթու , նիհար , զաղտնի , ուրախ , առատ , ստախօս , հասուն , թարմ , դառն , քառակուսի :

4. Տ Ա Ղ Ե Ր Պ

«Եղեմ դրախտին հողն է օրհնած ,

Աղամ , եւա եմ հոն ծընած :

Դո՛ւք ինչ ունիք , մերն է դրախտ .

Հողն է օրհնած , Ասուած պահած :

Նոյի տապանն հոն է շինուած ,
Գամ ու բեւեռ հոն են սարուած :
Դո՛ւք ինչ ունիք . հոն է տապան ,
Եւ ամենուս փառք յաւիտեան :

Հո՛ն է կապեր Ասուած գօտին ,
Նշխուն , փայլուն՝ վեր մեր սարին .
Դո՛ւք ինչ ունիք . մերն է այն սար ,
Ասուած օրհնած՝ դարե ի դար :

Կարմիր բաժակ հոն է գինին ,
Ասուած օրհնեց , զբաւ Նոյին .
Դո՛ւք ինչ ունիք . մերն է այգին ,
Նոյեն ճնկուած մեր Ակոռին :

Սուրբ Յակոբայ լուսաղբիւրիս ,
Ջրէն խմեմ , քեմ աչքիս .
Դո՛ւք ինչ ունիք . մեռնիմ ջրին ,
Սուրբ Յակոբայ լուսաղբիւրին :

Ասուած օրհնեց Հայոց լեզուն ,
Խաչակրեց լոյս արեւուն .
Դո՛ւք ինչ ունիք . մերն է լեզուն ,
Օրհնած պահած մեր Ասքնուն :

Այն տեղ իջաւ Ասուած վերէն ,
Շինեց սահար մեր քարեհն ,
Դո՛ւք ինչ ունիք . էջմիածին ,
Շենք է մեր Սուրբ Լուսաւորչին :

Վարդավառին օտնն է եկեր ,
Աղաւթներ զոյգ զոյգ քրօն .
Դո՛ւք ինչ ունիք . Սուրբ Կարապետ ,
Մեր վանքն է մեծ՝ բարձր գմբէք :

Թաղէ , Բարբող առաքեալներ ,
Սանդուխտ , Շուշան այս սուրբ կոյսեր .
Դո՛ւք ինչ ունիք . մերն է հազար ,
Հազար ու բիւր խորան , սահար :

Լուսաւորչին աջն է հրգօր ,
Ազգիս պարծանք է փառաւոր .
Դո՞ւք ինչ ունիք . մերն է սուրբ աջ ,
Եւ Քրիստոսին մերն է սուրբ խաչ :

Խիկար կ'ասէ ,
Հայր կ'երգէ ,
Հոռում լքէ ,
Ֆրոնէնկ լրոէ .

«Լո՛յս Լուսաւորչին,
Հաւատք Քրիստոսին ,
Փա՛նք մեր սուրբ խաչին : »

5. Ս Կ Ի Ի Ռ Ն Ո Ի Ը Ն Ձ Ա Ռ Ի Ի Ծ Ը

Սկիւռ մը ծառին վրայէն ինկաւ ընծառիւծի մը թաթե-
րուն մէջտեղ : Ընծառիւծը տեսնելով որ խեղճ անասնիկը վա-
խէն կը դողդղայ , գթաց եւ ըսաւ . «Կեանքդ կը չնորհեմ ,
բայց պայման մ'ունիմ . ըսէ՛ տեսնեմ , ինչո՞ւ այդքան զուարթ
ես զուն , մինչ ես տրտում տխուր եմ միշտ : » — Ձեր կամքին
հնազանդելու պատրաստ եմ , ըսաւ սկիւռը , բայց նախ նե-
րեցէ՛ք որ սա ծառին գագաթն ելլեմ : — Մագիլներէս կը վախ-
նա՞մ , յարեց ընծառիւծը : Լա՛ւ , գնա՛ , ելիր : Սկիւռը ճար-
տարօրէն մաղկեցեցաւ ծառն ի վեր : Տեղաւորուեցա՞ր : — Ա-
յո՛ , — Խօսէ՛ ուրեմն : — Չուարթ եմ , վասն զի մարդու գէ-
շութիւն չեմ ըներ : Ծառերուն վրայ պտտած ատենս , թռու-
չունները կ'ըսեն իրարու . «Մեր բարեկամ սկիւռն է : » Այս
խօսքը կ'ուրախացնէ զիս , վասն զի կըզգամ թէ կը սիրուիմ :
Սակայն զուք , տէ՛ր իմ , կենդանիները կը հալածէք , կը սպան-
նէք եւ կ'ուտէք : Ձեզմէ կը վախնան ու կը փախչին : Դուք
տրտում էք , վասն զի կը զգաք թէ ատելի էք : Չարերը բնաւ
երջանիկ չեն : »

4. Հրահանգ

Հետեւեալ ածականներուն իով դիր երկերկու յարմար
գոյականներ : Օրինակ . — Ազնիւ սիրտ — ազնիւ ծառայ :
Կարծր ֆար — կարծր մարմին :

Ազնիւ , կարծր , կանաչ , խիստ , դաժան , անպատիւ ,
նուիրական , ուժգին , թարմ , համր , շնորհալից , խոր , քաղցր ,
փափուկ , հաւատարիմ , ապերախտ , զուտ , սաստիկ , դառն ,
տկար , երկչոտ , առատ , վսեմ , ցուրտ :

6. ՄԱՐԴՈՅ ՍՆՈՒՆԴԸ

Մարդէն զատ , ամէն կենդանի իր կերակուրը հում կ'ու-
տէ : Կովն ու ոչխարը դաշտին վրայ կ'արածին խոտով , եւ
գիշակեր անասուններն իրենց սպաննած կենդանիներուն միսն
անմիջապէս կ'ուտեն : Նոյնպէս թռչունները թռելու ատեն
մանր ճճիներ կը բռնեն , կը կլլեն : Մարդիկ թարմ բոյսերով
կամ հում միսով չեն կրնար ապրիլ , մինակ հասուն պտուղ-
ներ կամ հոտած բոյսեր կ'ուտեն առանց վնասուելու : Իսկ ի-
րենց սովորական կերակուրը կը պատրաստեն , կ'եփեն եւ կ'ու-
տեն երբոր իրենց ճաշակին յարմար եւ սննդաւոր է : Մար-
դիկ կ'եփեն եւ կ'ուտեն կովու միս , հորթու միս , ոչխարի
միս , խոզի միս , նապաստակի , ճագարի , սագի , հնդկահաւի ,
վառեկի , աղանձիի եւ ուրիշ ցամաքային կենդանիներու միս :
Նոյնպէս մարդ կ'եփէ եւ կ'ուտէ ձուկ : Մեր գլխաւոր սը-
նունդն է հաց որ ցորենի ալիւրէ չինուած է :

5. Հրահանգ

Առարկայի անունները փոխէ՛ հակի անուններու :

Օրինակ . — Թանկագին գոհար , քանկագին բարեկամ .

Օգտակար գործ , օգտակար միջոց :

Թանկագին ժամանակ , օգտակար գործ , երկչոտ բնա-
ւորութիւն , վտանգաւոր վէրք , անաչառ քննութիւն , առա-

ւօտեան աստղ, լուրջ դէմք, առաքինի գործ, կարճ խօսք,
ձերմակ հաց, կասկածոտ ընթացք, ճարտար շինուածք, հե-
ռաւոր վայր, կարմիր գինի, սուր խօսք, զուարթ տեսակցու-
թիւն, քաղցր պտուղ, սիրուն նայուածք, լուռ ու խաղաղ
գիշեր, նշանաւոր դար :

7. ԹՂԹԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Գիտէ՞ք, ինչո՞վ շինուած է այս գիրքին ու ձեր տետրակ-
ներուն ձերմակ թուղթը : — Հին քուրջերով կամ յարգով եւ
կամ չոր տունկերով : Թղթագործը զանոնք կը թրջէ, խմոր
կը շինէ . այդ խմորը կը դտէ, կը ձերմկցնէ կիրով, եւ զլան-
ներով բարակ թերթեր կը շինէ . ապա մամուլի տակ կը ճնշէ
եւ անոնց վրայ տեսակ մը խէժ կը սփռէ որ թուղթը չպտղի
վրան գրուած ատեն : Թերթերը չորնալով՝ կ'ըլլան թուղթ,
զոր ուզուած մեծութեամբ կը կտրեն, թերթ կը շինեն եւ
այդ թերթերը տետրակ կը կտրեն կամ տպագրութեան մե-
քենաներով անոնց վրայ կը տպեն այն սեւ տառերը եւ բա-
ռերը զորոնք զուք կը կարդաք ձեր գրքին մէջ : Բնանը չորս
թերթը մէկ ձեռք կամ օրցակ է, քսան օրցակը մէկ պրակ
է : Եթէ թուղթ չըլլար, մենք ալ հին ատենի պէս գիր պիտի
գրէինք կեղեւի (պապիւրոս), կաշիի եւ քարի վրայ :

Ե. Հրահանգ

Էակի անունները փոխէ՛ իրի անուններու :
Օրինակ. — Սուս վկայ — սուս աշխարհ :

Սուտ վկայ, կեղծաւոր մարդ, սպիտակ աղաւնի, տժգոյն
ոճրագործ, կրակոտ ձի, հաւատարիմ շուն, գեղեցիկ Յով-
սէփ, պարկեշտ աղջիկ, աշխոյժ նաւաստի, հեռաւոր ազգա-
կան, անկեղծ բարեկամ, առաքինի քրիստոնեայ, կարմիր
կով, խարտեաշ տղայ, զուարթ ընկեր :

8. ՄԱՆՈՒԿԸ ԾԱՂԿԻՆ

Խոշոր ու մեծ ժայռերո՛ւն սակ
Հասուերներու մէջ շարունակ
Կը սպասեն որ փոփկըրդ գան
Մեղուն, ննդուկն ու քիթոնակ :

Ինչո՞ւ ագռաւն ու ծոյլ ջրղան
Թող քոչքսին ասդին, անդին,
Ու դուն, ծաղի՛կ ամայութեան,
Սիրեա կեանքը շուփն, մութին :

Ինչո՞ւ երգեն սեւ քոչուններ,
Ծիծեռնակներ ամսէ ամիս,
Ու դուն մրմունջ մը չես հաներ .
Հողերուն մէջ լուռ կը հալիս :

Մացառներէ, փառերէ զաս,
Չունիս մեկը . չունիս բնկեր,
Ա՛խ, անուշիկ Ասուած պապաղ,
Ինչո՞ւ քեզի հո՛ս է ձրցեր . . . :

Մօրը ծոցէն սեւմդ՝ հեռուէն,
Խըլեց ու հոս բերաւ մէկ հով
Միճա՛կ, հեռո՛ւ բնկերներէն,
Ուր մին չիկայ հետըրդ բուրով . . . :

Եկո՛ւր տանիմ արեւին սակ,
Թաղարիս մէջ պահեմ ըզքեզ,
Քո՛վըրդ կ'ըլլամ, գոնէ միճակ
Չես հալիր հոս, ծաղիկ . . . մե՛ղք ես :

Տ. Հրահանգ

Սա բառերուն կցե՛ ուրիւն մասնիկը :

Անմիտ, անպատեհ, փայլուն, չքեղ, չփոթ, վտանգաւոր, գոռոզ, հպարտ, վեհանձն, պարկեշտ, տգեղ, սակաւ, յաջող, քրիստոնեայ, հրեայ, առաքեալ, առաքինի, հանճարեղ, քերական, պաշտօնեայ, պատշաճ, ստոյգ, իրական, Աստուած, դռն, զուարթ, փր, բարի, զանազան, արդար, ճիշդ, եկեղեցական, կրօնաւոր, պատրիարք, եպիսկոպոս, կաթողիկոս, պերճ, հաստատ, է, հարսն, փեսայ, բուն, աղնիւ, հաւատարիմ :

11. Ս Պ Ո Ի Ն Գ

Ամէն ոք կը ճանչնայ սպունգը որ կակուղ ու չեչոտ աւարկայ մըն է եւ ջուրը կը ծծէ : Բայց շատեր չեն գիտեր թէ սպունգը ծովային կենդանի մ'է, ծովուն յատակը ժայռերու փակած : Ծովուն մէջ կ'սպրի ան, եւ իր շօշափուկներով ջրէն կ'ընդունի իր սնունդը : Երբ զայն կը հանեն ծովէն, դեռ կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտայ, այսինքն կը շարժի : Զրէն հանելէ յետոյ երկար ատեն կը լուան, որպէս զի անոր անախորժահոտ լորձը մաքրուի եւ երեւան ելլէ անոր ծակոտկէն մասը : Դիւրաւ կը ծծէ ջուրը կամ ուրիշ հեղուկներ : Բայց, ճմլուելուն պէս, զուրս թող կուտայ :

Սպունգը կը գործածուի մարմին մաքրելու, տախտակ սրբելու, եւայլն, եւ կ'որսան Յունաստանի արշիպելագոսէն (կղզիներէն), Գարամանի եւ Սուրիոյ ծովեզերքէն : Պերութէն մինչեւ Ալէքսանդրիա աւելի առատ եւ նուրբ տեսակները կը գտնուին :

Թ. Հրահանգ

Հետեւեալ խօսքերուն մեջ ածականը գոյականի փոխե՛ եւ փոխադարձաբար :

Սիրելի եղբայր, ճշմարիտ յաւիտենականութիւն, խնամող մայր, մարդկային յանցանք, խաղաղասէր մանուկ, մթին գի-

շեր, անմեղ տղայ, վրէժխնդիր կրակ, ծեր հայր, բարեսիրտ մայր, քաջախային թթոււտ, շնորհալի եղբայր, կապոյտ երկինք, զիւական չարութիւն, գեղեցիկ հրաշք, տաճկական հիւրասիրութիւն, կեղրոնական կառավարութիւն, աղնիւ կին, աղջկական փափկութիւն, գեղջկական պարզութիւն, համեստ ընտանիք :

12. ՄԱՄՈՒԿՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Վարպէս ոսայնանկ մամուկներէն մին՝
Մի օր, ծաղրելով՝ քսաւ շերամին :

« Ո՛վ խեղճ կենդանի,
Չե՞ս տեսներ քանի՛

Կարճ միջոցի մեջ կը յաջողիմ ես
Ծածկել՝ իմ ցանցով՝ ամբողջ պատ ու կես.
Մինչդեռ դուն՝ դանդաղ,
Լքուիմ ու խաղաղ՝

Այնքան քիչ գործող ես, եւ յամբարնաց : —
Պատասխան՝ շերամն սապէս աս փութաց.

— « Մամո՛ւկդ ինճագով,
Որ բու ճիւստաճով

Կը պարծիս, այդ գործդ անարժան, անպէս՝
Ի՞նչ կ'արժէ. ոչի՛նչ, այսօր եւ յաւեւս.

Մինչ ես՝ օգտակար
Մի բանի համար

Կ'աշխատիմ՝ որ ե՛ք քեպէս եւ սակաւ,
Այլ լա՛ւ : »

Օգտակարութիւնը արժէքին փորձաբարն է :

13. Մ Ո Ւ Ր Ա Յ Կ Ա Ն Ը

Երեւել Կոյր մուրացկան մը, ցնցոտիներ հագած՝ պատե-
րուն քովէն քալելով կ'երթար, մէկ ձեռքը գաւազան մը,
իսկ միւսով բռնած էր կապ մը որ զինք առաջնորդող շան
վիզը կապուած էր: Փոքրիկ Մարկոս որ դրան առջեւ կը խա-
ղար, հաճոյք կը զգայ, կամացուկ մը մօտենալու եւ կապը
կտրելու: Կոյրը ապշած՝ կանգ առաւ: Գետին ծոցեցաւ, դու-
ղոջուն ձեռքերը կարկառեց չուանին ծայրը փնտռելու, մինչ-
դեռ քիչ մ'անդին չարամիտ Մարկոս կը խնդար: Մարկոսին
հայրը որ տան մէջ, պատուհանին առջեւ կ'աշխատէր, այս
ամէնը տեսած էր: Դուրս եկաւ եւ Մարկոսին թեւէն բռնելով՝
«Եկո՛ւր, ըսաւ խստութեամբ, եկո՛ւր ըրած անվայել գործդ
ուղղէ:» Յետոյ բերաւ զնա ծերունիին մօտ. «Կապէ՛ նայիմ,
սա չուանը:» Տղան հնազանդեցաւ: «Բարեկա՛մ, ըսաւ հայրը
ծերունիին՝ յարգական ձայնով, կը խնդրեմ, ներեցէք որդիիս
եւ ընդունեցէք այս փոքրիկ փոխարինութիւնը», եւ Կոյրին
ձեռքին մէջ ոսկի մը դրաւ: «Հոգ չէ, պարոն, կ'ըսէր ծերու-
նին, գիտէք որ պզտիկ տղաք անգիտութեամբ կ'ընեն այս
տեսակ բաներ:» «Կը լսե՞ս, Մարկոս, ըսաւ հայրը, կը ներէ
քեզի. ասոր համար ես ալ չեմ պատժեր: Տուն գնա՛, սեն-
եա՛կդ մօտիւր եւ ըրած չարութեանդ վրայ խորհրդածէ:» Այ-
նուհետեւ Մարկոս, երբ ծերուկին անցնիլը տեսնէր, կը վազէր
անոր քով, տասը փարա կու տար եւ կ'ըսէր չնորհալի ձայ-
նով. «Բարե՛ւ, ազնի՛ւ ծերունի:»

10. Հրանանգ

Ի՞նչ հոշով կրնան դնել փակագծեալ դերանունները:

Հայրս (դուն) կը սիրէ: — Տղան (ես) կը վախնայ: — Եղ-
բայրս (անոնք) հրաւիրեց: — Քոյրս (դուն) մեր տունը կը
հրաւիրէ: — Վիզս պլլուեցաւ եւ կը համբուրէր (ես): — Դուք
մոռցաք (մենք): — (Դուք) հիւանդ կը կարծէի: — (Անոնք)
մխիթարելու գացի: — (Դուն) հոն տեսայ: — Աղէկ ընդու-

նեցանք (անոնք): — (Դուք) գիրք մը պիտի ուզեմ: — Եղ-
բայրդ ծեծեց (ես): — Գիրքերը կը զուարճացնեն (մենք): —
Ես (այն) չափ: — Քրիստոս ազատեց (մենք): — Ան բաժ-
նուեցաւ (ես): — Հօրաքոյրս սրգողեցաւ (ես) դէմ: — Մի՛
վախնար (ես):

14. Լ Ե Ջ Ո Ւ

Երկրատուր ձիրք մ'է լեզուն, որով մարդ իր միտքն ու
զգացումները իր նմաններուն բացատրելու կարող կ'ըլլայ: Աստ-
ուած տուաւ մարդուն՝ կատարեալ կարողութիւններ, ինչ-
պէս նաեւ խօսելու ձիրքը որպէս զի զայն մշակէ, ծաղկեցնէ:
Լեզուի մը յինութեան պատճառներն են մարդկային պիտոյքը,
թէ՛ բնական եւ թէ՛ բարոյական (նօթութիւն, վիշտ, եւայլն)
կիրք եւ ուրիշ պարագաներ, իսկ զարգացումի պայմաններն են
ժամանակը, ընկերական յարաբերութիւններ, կրթութիւն,
արուեստ ու գիտութիւններ, որոնց օր ըստ օրէ մշակումովը՝
կը մշակուի նաեւ լեզուն: Ուստի կարելի է հին ու նոր ժո-
ղովուրդի մը քաղաքակրթութեան աստիճանը չափել իր լե-
զուէն որ հարուստ, ճշիւ եւ ընտիր կրնայ սեպուիլ երբ կա-
րող ըլլայ ամէն գիւրութեամբ արտայայտել ամէն բնական,
իմաստասիրական ու գիտական գաղափարներ իրենց բոլոր
նուրբ գոյներով:

Մարդ իր միտքը բացատրելու համար երեք տեսակ նշան-
ներ կրնայ գործածել. շարժում, յօդաւոր ձայն, գիր: Առա-
ջինը խօսելու պարզագոյն ձեւն է, իսկ խօսքն ու գիրը կա-
րող են ամենէն վերայեալ գաղափարներ ակներեւ բացատ-
րել: Այս կարողութեամբ ալ մարդ անասուններէն վեր կը
բարձրանայ:

11. Հրանանգ

Յոֆնակիի վերածեցիք աւ խօսերը:

Գառնուկը կը մայէ: Կովը կը բառաջէ: Ձին կը վրնջէ:
Ելը կը գոայ: Շունը կը հաչէ: Կատուն կը նուայ: Դեղձանի-

կը կը դայլայլէ : Սոխակը կը գեղգեղէ : Գայլը կ'ոռնայ : Առիւծը կը մռնչէ : Օձը կը սուլէ , ձանձը կը բզզայ : Դրօշը կը փողփողէ : Կրակը կը վառի , կը փայլի եւ կը մարի : Առուակը կը դդչէ : Պայտառը կը լուսնէ ձին : Դուռն կը զարմանայիր : Ես կը խօսէի եւ դուն կը լսէիր : Ան կը խաղայ եւ դուն կ'աշխատիս : Կը փափաքիմ որ փորձես այս գրիչը : Պիտի նուազի : Պիտի խեղդուէիր եւ ես փորձեցի զքեզ ազատել : Կ'աղաչեմ , կ'աղաչէի , աղաչեցի , պիտի աղաչեմ մայրս որ մեղի հրաման տայ պտտելու : Սպասուէին կ'աւլէ սանդուխները : Պահապանը լաւ թող հսկէ :

15. ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆ ՈՒ ԻՐ ՏՂԱՔԸ

Երկրագործ մը իր տղաքը մահուան անկողնին քով կանչելով՝ ըսաւ . «Սիրելի տղա՛քս, ա՛լ քիչ ատենէն այս անցաւոր աշխարհէս պիտի մեկնիմ. բայց կ'ուզեմ ձեզի հաղորդել գաղտնիք մը : Մտիկ ըրէ՛ք : Զըլլայ որ ծախէք մեր պապերէն մնացած սա վերի արտը . անոր մէջ գանձ մը թաղուած է , Տեղը չեմ գիտեր , բայց ապահով եղէք որ եթէ քիչ մը աշխատիք , պիտի կրնաք գտնել : Ուստի արտհունձ ընելնուդ պէս , սկսէք փորել , փնտռել , հողը տակնուվրայ ընել , վերջապէս ամէն կողմը ձեռքէ անցընել մինչեւ որ գտնէք : »

Հայրը մեռաւ . տղաքն սկսան անոր պատուէրին համեմատ փորել , հերկել , վարել իրենց արտը : Կը փորէին , կը բրէին , կը փնտռէին ամէն կողմ , բայց գանձը չէին կրնար գտնել : «Հոգ չէ , ըսին , եկէ՛ք ցանենք արտերնիս , քանի որ այսչափ լաւ հերկեցինք» : Ծանն ըրին , եւ նոյն տարին մէկին տեղ տասը հունձք քաղեցին : Այն ատեն միտքերնին եկաւ իրենց իմաստուն հօր խրատը թէ Աշխատութիւնը գանձն է՝ :

12. Հրահանգ

Եզակիի փոխեցեմ հետեւեալ խօսքերը :

Գործաւորները կը սրեն իրենց գործիքները : — Աքաղաղ-

ները կը խօսին : — Սպասուէինք կտրեցին պնակները : — Խոհարարները կը համեմեն աղցանները : — Ծոյլ աշակերտները կը սիրեն խաղը եւ կ'ատեն ուսմունքը : — Կը սիրենք եւ կը մշակենք ծաղիկները : — Սիրուն , փոքրիկ ծաղիկներ , ի՛նչ ալ անուշ հոտ կը բուրէք : — Այս շունները ձեզ կը սիրեն եւ դուք կը ծեծէք զանոնք : — Տղա՛ք , օ՛ն , խաղացէ՛ք , վազեցէ՛ք , բայց շատ աղմուկ մի՛ հանէք : — Մարդիկ կը կտրեն , կը տաշեն , կ'աղան , կը թրեն , կ'եփեն , բայց չեն ստեղծեր եւ բնաւ չպիտի ստեղծեն . ամենէն մեծ հանձարները ձանձմ'անգամ չեն կարող ստեղծել : — Մի՛ վստահիր անոնց որոնք չեն վստահիր մարդու :

16. Հ Ո Ղ Է Թ Ռ Չ Ո Ւ Ն Ը

Արեալոյսին պէս կարմիր
Գեղջուկ աղջիկ մը աղուոր
Մագերն ուսին վրայ ցանցիր ,
Առուակին քով միմաւոր՝

Հողի քուշուն մը բռնած՝
Զայն կը շարժեր որ երգեր ,
Քովն ալ սահեք մեղմ ու ցած
Վրսակին երգը կերկեր . . . :

«Երգե՛ք քուշնակ իմ աղուոր ,
Սիրտդ քեեւ չոր հող է՝
Երգըդ վի՛ճս մ'է մեղմուր ,
Լացի մը պէ՛ս գեղգեղե՛ք :

Դուն մայր բընա՛ւ չունեցար ,
Ու չե՛ս գիտեր բաժանում ,
Գլուխդ հո՛ղ է , աչքդ՝ փար
Բընաւ չունի՛ս ըզգացում :

Սակայն կ'երգես ողբածայն
Թեեւ անյոյս , անհոգի ,
Այնչափ անուշ ու լավան՝
Ու արտիկըս մորմոխի :

* * *

Երանի՛ր քե՛կ քե՛կ քե՛կ
Երգ մ'ըսէի որ իմ չըլլար ,
Զգիտնայի վիշտ ու անցեալ ,
Ու չըզգայի՛ր ծաղիկ , դալար . . . :

Քեզ պէս հիմա ընկեր չունիմ ,
Մօրքս համբոյրը մեռած է ,
Վիշտը հունա , փրկած հիւղին
Վերայ սոսկում կը արածէ . . . :

Աւխարհի վրայ անո՛ք , միմա՛կ ,
Եկո՛ւր երգե՛նք քեզ հետ մեկտեղ ,
Երկուքի՛ս ալ վիշտն է նրազ
Վի՛շտ մանկութեան՝ անյոյս , անմե՛ղ . . . :

Զե՛ , դո՛ւն երգե՛ , լա՛ց առանձին ,
Եւ զիս լացուր , ո՛վ թռչնա՛կ իմ ,
Սիրածներս անցան գացին ,
Մեկը չիկայ ինձ մըսերիմ . . . :

Բ. Ո.

17. Գ Ի Ր Ք Ե Ր Ը

Այսօր ամէն դպրոցական՝ գիրքեր ունի եւ կրնայ քիչ մը ստակով իրեն պէտք եղած գիրքերը գնել . բայց ժամանակով այսպէս չէր . գիրքերը ձեռքով կը գրուէին եւ ասոր համար չա՛տ քիչ կը գտնուէին եւ չա՛տ ալ սուղ էին : Միայն հարուստները կրնային ձեռագիր գնել եւ կրթութիւնը ոմանց առանձնաշնորհումն էր լուր : Տասն եւ հինգերորդ դարուն էր որ Յովհաննէս Կիւթէնպէրկ , Մայանս քաղաքէն , հնարեց տպագրութիւնը : Այբուբէնի գիրերէն մեծ քանակութեամբ պատրաստեց մանր մանր եւ քառակուսի , նախ փայտէ եւ ապա մետաղէ : Այս գիրերը սեղանի մը վրայ շարեց , այնպէս որ բառեր եւ խօսքեր կազմեն , իւղոտ մեղան քսեց եւ թեթեւապէս թրջած թուղթ մը տարածեց վրան . յետոյ այս ամէնը ուժով մը սեղմեց . այն ատեն գիրերը արտատպուեցան թղթին վրայ : Տպագրութիւնը հնարուած էր :

13. Հրահանգ

Հետեւեալ խօսքերն արձողացուր առաջինին համեմատ :

1. Մարդ կը քալէ , կը վազէ , կ'ելլէ , կ'իջնէ , կը մագլցի , կը սահի , կը սողայ , կը լողայ , կը խոյանայ , կ'ուռտէ , կը խմէ , կ'երթայ , կուգայ , կ'ապրի , կը մեռնի :
2. Ո՛վ մարդ , դուն միշտ քալած ես . . .
3. » » » » պիտի քալես . . .
4. Սկիզբէն ի վեր քալեցիր . . .
5. Ո՛վ մարդ , քալէ՛ . . .
6. Ո՛վ չգիտեր թէ ես պիտի քալեմ . . .

18. ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ԳԱՆԿԸ

Իր գեղեցկութեան , ազնուականութեան եւ հարստութեան վրայ հպարտ եղող իշխան մը , օր մը , առանձին դաւառ մը որսի գնաց : Հոն , լեռներուն մէջ , ճգնաւոր մը տեսաւ

որ իր խցիկին առջեւ նստած՝ ուշի ուշով կը զննէր մեռելի մը գանկը։ Իշխանը պատկանելի ծերին մօտենալով՝ ծաղրելու կերպով մ'ըստւ. «Բարեմի՛տ մարդ, ինչո՞ւ այսչափ ուշադրութեամբ կը նկատես այդ գանկը, ի՞նչ գտնել կ'ուզես»։ Ընդհանուրը ծանրութեամբ անոր նայելով՝ պատասխանեց. «Կ'ուզէի գիտնալ թէ ասիկայ իշխանի՞ մը գանկ է թէ մուրացկանի մը. բայց անհնար կ'ըլլայ ինձ հասկնալ»։

14. Հրահանգ

Ի՞նչ կ'ընեն հետեւեալ առարկաներով։
Օրինակ. — Մուրճով երկաթ կը ծեծեն։

Դրիչ, զմեղին, մատիտ, դանակ, ասեղ, խթան, մուրճ, լողարան (ձուկի թեւ), սայլակ, բանալի, կանգուն, կշիռ, երկանաքար, սանդուխ, ունելի, փքոց, հողմահար, ջարհակ, իլ, նազուկ, ձգախէժ, բահ, բրիչ, մանգաղ, միբառ, պատառաքաղ, դգալ, չերեփ, դերձան, բուրդ, դոյլ, ցնցուղ։

19. Ը Ն Տ Ա Ն Ի Ք

Թէեւ պատմութիւնը չ'ընէր մեղի թէ ի՛նչպէս մարդկային ընկերութիւնները կազմաւորեցին, կամ ի՛նչպէս ժողովուրդներն առաջ եկեցին, այլ կը խօսի արդէն կազմուած ժողովուրդներու վրայ՝ բայց մարդու բնութիւնը քննելով՝ դիւրին է հետեւցնել մարդկային ընկերութեան կազմակերպութիւնը։

Արդ՝ մարդիկ ընկերական կը ծնին, այսինքն վայրի կենդանիներու պէս չեն կարող երկրի վրայ ջուկ ջուկ եւ առանձին ապրիլ։ Մեղուին, մրջուին պէս՝ մարդիկ ալ միաւորելու, աշակցելու պէտքն ի բնուստ կը զգան։ Ուրեմն բնազդուօր, համակրութիւնը, նիւթական եւ բարոյական պիտոյքը կը զրդեն մարդն իր նմանին հետ ապրելու, որպէս զի այս հազորդակցութեամբ զարգանայ, իրեն բանաւոր եւ բարոյական էակ մը։

Մարդուն առաջին ընկերներն են իր ծնողքը, որով կը

կազմուի Ընտանիքը։ Հին ատեն, հիմակ ալ արեւելքի մէջ շատ տեղեր, այլ եւ այլ համատեղ ընտանիքներ միասին կը բնակէին։ Ծերունի հայրն իր ճան բնական տէրն էր, իր զաւակներուն ու թոռներուն նահապետն, աւագ գլուխն էր։ Ան կը խրատէր, կը վարէր, կը դատէր ու կը պատժէր իր ընդոծիները, որոնք հլութեամբ կը հպատակէին, ու նահապետին տանտիրական իշխանութիւնը կը մեծարէին։

15. Հրահանգ

Հետեւեալ խօսքերը ժխականի փոխէ։

Ո՞վ կը տեսնէ զիս։ — Նշան կը լսէ քու ձայնդ։ — Ո՞րչափ կ'ուտես։ — Այսօր զուարթ կը տեսնեմ զձեզ։ — Խաղացէք շարունակ։ — Դասատուն զձեզ կանչեց։ — Շուտ ըրէ։ — Ասեղով փայտ կը կտրեն։ — Ո՞վ է կերեր։ — Այդ բանն ե՛ս ըրի։ — Ծովը կը փոփրի։ — Մերթ կ'որոտաս, մերթ կ'ամպես, մերթ կը մթնես մռայլ, մերթ կը տեղաս անձրեւ։ — Բժիշկը հիմայ կու գայ։ — Տա՛ր զմեզ ի փորձութիւն։ — Անպատում վիշտ մը կը զղամ։ — Կե՛ր, լսէ՛, պատուէ՛, քալեցէ՛ք, առէ՛ք, ողբացէ՛ք, եղի՛ր, բե՛ր, տա՛ր, քաչէ՛, տեսած եմ, թո՛ղ, բրդէ՛, կը զարնէ, մեռած է։

20. ԳԻՒՂԱՅԻՒՆ ԱՂԹՔԸ

Ես կը ցանեմ, ո՛վ իմ Ասուած,
Դուն անձրեւ տու առաւ առաւ,
Չոր հասիկներ ծրլին հողէն
Պնեն արեւս կանաչ կանաչ,
Եւ ուռնանս, հասկեր կապեն
Ասոք ցորեն կարմրանս։
Խնորեմ, ո՛վ Տեր, տա՛ւր մեկին տեղ
Երոյն, վարսուն եւ հարիւր
Որ տամ նախ ես՝ իմ տերութեան
Տասանորդի տուրքն արդար։

Եւ ապա սամ պարսասիրոյ
Տոկոսիքներ ծանր ու ծանր ,
Ապա գեղի Եկեղեցուն ,
Աղբասներուն ալ բաժին սանձ
Եւ ի՛նչ մնայ՝ ա՛յն Է միայն
Իմ ընտանեաց հաց ու նարակ :
Եւ շատ հիւրեր գան ու գրնան
Ուտեն սանին ձրի հաց .
Այս Է օրէնք մեր աշխարհին
Մեր նահապետ պապերէն ,
Շինականին տունիկն Է բաց ,
Հացն ու սեղան միտ պարսաւս :

Խ. Զ.

21. Գ Ա Ն Ձ Ա Ն Ա Կ Ը

Փոքրիկ Գէորգ բարի եւ աշխատասէր տղայ մ'էր. դըպ-
րոցին մէջ, դասերուն հոգ կը տանէր եւ հայրը շատ գոհ էր
իրմէ : Ասոր համար ամէն շաբաթ քառասուն փարա կու տար
անոր, երբ շաբաթական վիճակացոյցը լաւ նիշեր պարունա-
կէր դասերուն ու բարի վարքին համար : Ուրիշ տղաք գուցէ այս
քառասուն փարան բանի տեղ չգնելով՝ ուտելիքի եւ այլ սնու-
տի բաներու ծախսէին, բայց Գէորգ այդպէս չէր մտածեր .
գիտէր որ իր ծնողքը հարուստ չէին, եւ թէ տարիին մէջ շատ
շաբաթներ կան. — շաբաթական քառասուն փարա խնայելով՝
տարի մը ետքը բաւական մեծ գումար մը պիտի ունենար :
Իր ծնողքին հաւանութեամբ գանձանակ մ'առաւ, որուն մէջ
կը ձգէր իր շաբաթականը : Տարեկոյնուն բացաւ դանձանակը,
եւ որովհետեւ ամէն շաբաթ անխափան դահեկան մը ձգած
էր հոն, կը մտածէր որ մէջէն յիսուն երկու դահեկան պիտի
ելլէ : Բայց — զարմանալի՝ բան — գանձանակին մէջ հարիւր
ճիշդ հարիւր հատ մէծիտիյէի քառասունոցներ գտաւ : Մինչ

Գէորգ աչքերուն չհաւատալով՝ կրկին կրկին կը համրէր, հայրն
ըսաւ անոր. « Այդ քառասուն եւ ութ դահեկանը զոր աւելի
կը գտնես, քու ստակիդ տոկոսն է : Մայրդ, մեծ հայրդ եւ ես
ձգած ենք զանձանակիդ մէջ, տեսնելով որ լաւ հոգ կը տանիս
շաբաթականներդ խնայելու : » Գէորգ շատ ուրախացաւ : Այն
հարիւր դահեկանով՝ զիրքեր, դասական պիտոյք, պատկեր-
ներ, կարկինի տուփ մը, ներկ, վրձին ու այլ պիտանի բաներ
գնեց եւ տարին ի բուն զանոնք գործածելով՝ իր խնայասի-
րութենէն զո՛հ մնաց եւ միշտ նոյն ընթացքը շարունակեց :

16. Հրահանգ

Հետեւեալ ժխտական խօսքերը հաստատական ըրե՛ք :

Քեզ նման քիչեր տեսած չեմ : — Մտիկ մի՛ ընէք անոր
խօսքին : — Միթէ չպիտի՞ ուզէ : — Չեմ կարծեր թէ կը մեր-
ժէ : — Արդեօք չպիտի՞ լսէք իմ ձայնս : — Շատ հեռու մի
երթաք : — Իմ քով մի՛ գար : — Թող չճաթի : — Մի՛ ճաթիր :
— Երեսէ մի՛ ձգէք զինքը, որ չմեռնի : — Չեմ ընդունիր, այն-
պէս չէ՞ : — Վէպ չէ՞ք կարդար : — Ինչո՞ւ չէր թարգմանած :
— Չպիտի՞ կարդաս Աւետարան : — Կը կարծես թէ բարիք
չպիտի՞ ծնի այս աշխատութենէդ : — Չեմ կրնար հասնիլ ե-
տեւէդ : — Մի լսեր : — Մի՛ տանիք, չեմ կրնար իրմէ զուրկ
մնալ : — Այս տղեկն ալ չէ՞ք հոգար : — Կարկտան չէ՞ք ուզեր :

22. ՄՈՒԿԵՐՆ ՈՒ ՀԱԿԻԹՆԵՐԸ

Մուկերը շատ կը սիրեն հաւկիթը, եւ հաւնոցները կը
մտնեն որ ուտեն : Երբեմն ալ հաւկիթները կ'առնեն կը տա-
նին առանց կոտորելու :

Շատ անգամ մտնանէն հաւկիթներ կը գողցուին եւ մար-
դուն մտքէն չանցնիր բնաւ թէ գողցողները մուկերն են :

Ագարակապան մը՝ տեսնելով որ իր հաւնոցէն հաւկիթներ
կը գողցուին՝ այլ եւ այլ կասկածներու կ'երթայ եւ միտքը
կը դնէ գողը բռնել : Ուստի օր մը, հաւնոցին մօտ կը պահ-

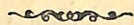
ուրտի որ գողը տեսնէ : Ի՞նչ մը ետքը կը դիտէ որ շատ մը մուկեր հաւնոցին մէջ կը մտնեն :

Այս մուկերէ մէկ քանին հաւկիթներուն մօտ կը պառկին եւ ամէն մէկն իր մարմինն հաւկիթի մը բոլորտիքը կը ծալէ, պոչը ակօսներով կը բռնէ, այնպէս որ հաւկիթը վար չգլուրի, եւ լաւ մը կը պահպանէ : Այն ատեն ուրիշ մուկեր անոր վիզէն կը բռնեն եւ հաւնոցէն դուրս կը քաշեն :

17. Հրահանգ

Աշակերտն հետեւեալ բառերուն նշանակութիւնը սոր-
վելէ յետոյ, նոյն նշանակութիւնը տուող ուրիշ բառեր գտնէ :

Պինդ, որմ, հովանի, սարսուռ, ուղեւոր, մաս, շքեղ,
աւագ, դատարկ, բոլորակ, զբամ, հանդիպիլ, շաղփաղփել,
չարժիլ, երեւիլ, ողբալ, ձայն տալ, հաշուել, շաղուել, ճոխ,
թերի, յայտնել, խնդութիւն, վիշտ, զրոյցել, փայփայել,
խնդրել, քաղցր, մատեան, ուսուցիչ, խաւար, ագի, բազուկ,
աղմուկ, վէմ, սկաւառակ, մահիճ, ջահ, կաշի, ստացուածք,
չքաւորութիւն, զգօն, արի, պարարտ, խաղաղ, քնքուշ, ցա-
մաք, որկրամուկ, բիրտ, նուազիլ, խպիլ, համառօտել, մեր-
ձենալ, ընթանալ, շողալ, վարել, սափրել, պարել, սրբել,
խոնարհիլ, բժշկել, դարմանել :

23. Ս Ա Փ Ր Ի Չ Ն Ե Ր Ը

Սափրիչ մը, որուն գործն էր մօրուք անիւնը եւ մազ
կտրել, յաճախորդ շահելու համար, խանութին դրան վրայ
նկարել տուաւ մարդ մը որ ծովն իջնալով՝ խեղդուելու մօտ
էր, եւ ուրիշ մը՝ գլխով՝ մազերէն կը բռնէ ազատելու հա-
մար : Բայց մազերը կեղծ ըլլալով՝ ազատել ուզած մարդն
ընկղմելով կը խեղդուի : Այս պատկերին վրայ մեծ տառերով
գրուած էր սապէս. Վա՛յ անոնց որ կեղծ մազ ունին : Ասով
իմացնել կ'ուզէր թէ կեղծ մազերը վնասակար են :

Ուրիշ սափրիչ մը, որուն գործն էր կեղծ մազեր չինել,
երբ տեսաւ որ իր յաճախորդները՝ նոյն օրինակէն համոզուե-
լով՝ կեղծ մազ գործածելէ ետ կը կենային, իրեն եղած վնա-
սին առաջին առնելու համար, սա հնարքը խորհեցաւ : Իր խա-
նութին ճակատը նկարել տուաւ զԱբիսողոմ, որ մազերէն
կախուած էր ծառէ մը⁽¹⁾, եւ տակը գրեց այսպէս. Երանի՛
թե մազերը կեղծ ըլլային :

18. Հրահանգ

Հետեւեալ բառերուն սահմանը տու :

Օրինակ. — Լուսին. — Ասդ որ կը փայլի գիշերը :

Լուսին, աղբիւր, ճրագ, փիղ, աղուէս, գրիչ, պայտ,
անտառ, մահճակալ, վաճառական, հողագործ, Աղամ, կառք,
ուղտ, կացին, գերեզման, եկեղեցի :

24. Գ Ի Շ Ե Ր Ա Պ Ա Հ Ը

Գիշեր ե. օա՛նկ, օա՛նկ, հրակայ ժամացոյց.
Խաղաղ ե չորսդին՝ կը ննչեն բոլոր.
Միայն ի՛նքն ե որ հանգոյցէ հանգոյց
Փողոցներ կ'անցնի յուռ, քայլամուր :

Պաղ հովը կուգայ կը զարնէ ճակիսին,
Ուր հին-հին յուրեր յանկարծ կը յաժին,
Ինչպէս երկրնքի փոքն ալ անդին
Մոռցուած ասդեր մերք վառ կ'առկայծին :

Նա խոր, հոգեզմայլ վերացման մը մէջ
Այդ հին անցեալով կ'ապրի մի վայրկեան.
Մանուկ օրերու երազներն անեջ
Մտի խորքէն դուրս խուռըն կը պոռթկան :

[1] Ս. Գրոց պատմութեան այս դէպքը պատմեցէր :

Եւ միտքն աղանայ քափով մ'իմքնաբեր
Կրթուչի հեռուն՝ տունը հայրենի...
Է՛, կեանքն ուրիշ եր, սրտերն ալ տարբեր
Այն լեռներուն մէջ վեհ ու ամենի:

Եւ նա կը յիշէ. գիշեր է խորին.
Իրեն՝ փոյր, եղբայր՝ տեղանքով անհուն
Լքուիկ պաշարած ալեհեր հանին
Կ'ունկնդրեն վեպերն իր հին ու սիրուն:

Եւ հանին՝ ինքն ալ՝ ներքնշուած արդեն՝
Մըհերի ուժը կը պատմէ սրտոց,
Երբ յանկարծ բուքը սքնակի երդեն
Այլանդակ ձայնով կը հանէ հոգոց.

Ահեղ ոռնումով կարծես կը խօսի,
Կը սուլէ բառեր բիրտ ու չի լսուած,
Բա՛ն որ դժոխքին խորքէն կը հոսի,
Եւ խաչ կը հանէ հանին երկիւղած:

Իսկ սրդաբը լուռ կը նային իրար,
Ու ամեն մէկը կը խորհի ինքնին,
Որ նոր Մըհեր մը լինի անպատճառ
Երբ ինքն ալ հասնի անոր տարիքին...

Եւ անա՛ տա՛նկ, տա՛նկ. խորհո՛ղ ժամացոյց.
Խաղաղ է չորսդին՝ կը ննջեն բոլոր.
Միայն ի՛նքն է որ հանգոյցէ հանգոյց
Փողոցներ կ'անցնի լուռ, փայլամուր... .

ՇԱՆՅ

25. Ա Պ Ր Ո Ւ Ս Տ

Երբ մարդիկ սկսան աշխարհիս այլ եւ այլ կողմերը սփռիլ,
անշուշտ երկիրը շատ տեղ ամայի, խոպան եւ անտառուտ
էր: Վայրի անասուններ կը չրջէին ամենուրեք, հեղեղներ ու
ջրվէժներ կ'ոռոյէին դաշտ ու ձոր: Հիմակուան պէս չի կար
արուեստ, գործիք եւ ճարտարութիւն որ բնական անբաւ
դժուարութեանց եւ վտանգներու առաջն առնեն. ուստի
շատ նեղութիւն, շատ տառապանք քաջեցին մինչեւ որ կենաց
անմիջական պիտոյքը դիւրաւ հոգան. այսինքն ուտեստ,
զգեստ, բնակարան: Ի սկզբան ամէնքը մի եւ նոյն կերպով
չէին ապրիր, տարբեր տարբեր միջոցներով իրենց ապրուստը
կը հանէին: Ամէն մէկ ցեղ եւ ժողովուրդ իր բնակած տեղին
յարմար գործ եւ պարագում կ'ընտրէր: Ընդհանրապէս կը
կարծուի թէ մարդիկ քանի մը վիճակէ անցած են. Ատենօք
կային եւ մինչեւ մեր օրերը դեռ կան այնպիսի ժողովուրդ-
ներ որ իրենց առջի պարզ կեանքը կը վարեն, այսինքն որ-
սորդ կամ հովիւ են: Կային նաեւ ժողովուրդներ, ինչպէս
հիմակ՝ որ երկրագործ ու վաճառական եղան. թէեւ այս վի-
ճակներ դատ զատ ազգի եւ ժամանակի յատուկ չեն, այլ մի
եւ նոյն ազգին մէջ կրնան ծաղկիլ այս եւ ուրիշ տեսակ ա-
րուեստներ, եթէ այլ եւ այլ հանդամանդներ ներեն:

19. Հրահանգ

Աշակերտն, հետեւեալ բառերուն նշանակութիւնը ստովե-
րէ յետոյ, նոյն իմաստը տուող ուրիշ բառ մը գտնէ:

Իղձ, հատու, հատուցանել, թաթ, համբուրել, չիթ,
խաշնարած, ոտտ, ողբ, ջանք, նուէր, նաւակ, ողջակէզ,
խաւար, հեր, շողուն, առաքել, ասր, խախուտ, ճախին,
երաժիշտ, տկար, չէկ, կայտառ, յիմար, շաղակրատ, թա-
փառական, օտարական, երկչոտ, գոռոզ, ջնչին, փթթիլ,
պժգալ, գլորիլ, փարիլ, ողորմիլ, հպարտանալ, բարդել,
հողի տակ ծածկել, հաւաքել, պահել, աւետել, կանգ առ-

նել, հիմնել, տարածել, խմանալ, աճապարել, անփոյթ, բարբառ, ջերմ, գորով, ձու, սան, ջինջ, պատմել, հնար, բան, տառ, մանուկ, երդիք, ստորուկ, յետին, տաղտուկ, վաստակ, արագ :

26. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս առաջ, ջրհեղեղէն ետքն ալ, շատ ժողովուրդներ կեանքի պիտանի գործինքն շինելու համար՝ քար, ոսկոր, եղջիւր, փայտ գործածեցին։ Ատեն անցնելով միայն, փոքր առ փոքր՝ մետաղ գործելու հնարը գտան։ Այս նախնական ժողովուրդներու պատմութիւնն՝ իրենց կրթութեան աստիճանին համեմատ՝ երեք որոշ ժամանակի կը բաժնուի։

Այն ժամանակն երբ մարդիկ միայն ոսկորէ կամ քարէ գործինքն ունէին՝ Քարե դար կը կոչուի։ Այն ժամանակն որ մարդիկ այլ եւ այլ մետաղներ բաղադրելով գործիքներ շինելու յաջողեցան, Արդդե դար կ'անուանուի։ Վերջապէս այն ժամանակը որ պատմական ժամանակներու հետ կը խառնուի երկաթե դար կ'ըսուի։

Բայց ամէն ժողովուրդներ միօրինակ չծաղկեցան։ Արեւելքի բնակիչներն իրենց նախահայրերուն արուեստներն ու գիտութիւնները մշակելով եւ արգաւանդ դաշտեր ու հովիտներ բնակելով՝ աւելի զիւրաւ զարգացան (ինչպէս Բաբելոնի, Նիւնուէի, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի ժողովուրդները), քան թէ անոնք որ հեռաւոր երկիրներ ցրուելով՝ ինչպէս Եւրոպա, Ամերիկա, եւայլն, շատ ատեն վայրենի վիճակի մէջ մնացին, մինչեւ որ Ասիայէն գաղթողներու ձեռքով կարող եղան կրթուիլ ու առաջ երթալ։

20. Հրահանգ

Հետեւեալ բառերուն սահմանը տո՛ւր։

Օրինակ. — Աչք. Այն զգայարանքը որով կը տեսնենք։

Աչք, ախանջ, եղունգ, որմնագիր, բոյն, արմատ, գամ, զմելին, խաչ, խորան, խունկ, զինուոր, պարտէզ, ծխախոտ, ջուր, առիւծ, քիթ, սեղան, մահ, արեգակ, պառաւ, սեր, սէր, շոգենաւ, աղ, խէժ, սոսինձ, տապակ։

27. Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

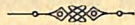
Նախնի դարերու մէջ երկու Սիկիւիացի, Դամոն եւ Պիւթիաս, ընծայած են օրինակ՝ ճշմարիտ եւ կատարեալ բարեկամութեան Դիոնեսիոս, Սիրակուսայի իշխանը, պարզ ամբաստանութեամբ մահուան դատապարտած էր Պիւթիասը։ Սա ինչդեպ որ թոյլ տրուի իրեն՝ երթալ կարգադրել ինչ ինչ գործեր, մերձակայ քաղաքին մէջ։ Խոստացաւ ներկայանալ որոշեալ օրը։ Դամոն երաշխաւորեց այս խոստումն, իր անձը երաշխաւոր տալով, եւ Պիւթիաս մեկնեցաւ։

Սակայն Պիւթիասի գործերը կ'երկարաձգուէին։ Մահուան սահմանեալ օրն եկաւ հասաւ։ Ժողովուրդը կը խռնի։ ամէն ոք կը պախարակէ Պիւթիասը, անմէն ոք կ'ողբայ անմեղ Դամոնը որ հանդարտիկ կը զիմէ մահուան։ Կարի վստահ էր թէ իր բարեկամը պիտի գար, կարի երջանիկ պիտի ըլլար, սակայն, եթէ չգար նա, Ահաւոր վայրկեանն արդէն կը մօտենար, եւ ահա հազարաւոր աղմկալից ձայներ ծանուցին Պիւթիասին գալուստը։ Կը վազէ, կը թռի դատապարտութեան վայրը, կը տեսնէ լախտը կախուած իր բարեկամին գլխուն վրայ, եւ կը զրկեն զիրար ու արտասուելով մին միւսին տեղ մեռնիկ կ'ուզէ։ Հանդիսականները կը փղձկին, կ'արտասուեն։ Իշխանը՝ ինքն ալ կը խոյանայ գահէն վար եւ կը ինչդեպ անոնցմէ՝ զինքն ալ մասնակից ընել այնքան գեղեցիկ եւ անձնուէր բարեկամութեան։

21. Բաղդատուրիւն կամ նմանութիւն

Դիժերուն տեղ պատշաճ բառը դրեմք :

Մեղրի	պէս —	Ուկրանոսի	պէս —	Սամբուրի	պէս —
Կաթի	» —	Ջուրի	» —	Աղաւնի	» —
Քարի	» —	Գնտակի	» —	Ծովու	» —
Առիւծի	» —	Սողոմոնի	» —	Ջիւնի	» —
Վարդի	» —	Բուրդի	» —	Ոսկի	» —
Արիւնի	» —	Արեւու	» —	Բամպակի	» —
Շուշի	» —	Քացախի	» —	Կապարի	» —
Աղուէսի	» —	Ասեղի	» —	Փետուրի	» —
Հրեշտակի	» —	Սոխակի	» —	Յորի	» —
Օձի	» —	Հայլի	» —	Օգի	» —
Ապակի	» —	Բէշի	» —	Իշու	» —

28. Պ Ե Տ Ի Կ Ի Ն Կ Ա Պ Ա Ն

Պեսիկը կապայ մ'ունէր .
 Ինչպէս եղաւ որ պատեցաւ :
 Նստէր երկար կը մըսածէր .
 Վերջապէս նաւր զսալ :
 — Տե՛ս, հիմակ ի՛նչ կ'ընեմ ես
 Ըսաւ յանկարծ ինքն իրեն .
 Մկրասն առաւ կտրեց
 Երկու քելին ծայրերէն,
 Թելին տակը կարկեց ,
 Բայց միայն քելերը
 Մէյ մէկ թիզ որ կարնըցան :
 Ամեն տեսողները
 Անոր վրայ ծիծաղեցան :
 Պեսիկը առնուեցաւ
 Ինքն իրեն դարձաւ քսաւ .

Ես անո՛ր ալ նաւր կը զսնեմ .
 Թելերն այնպէս կ'եղկեցնեմ ,
 Որ առաջինէն ալ աւելի
 Կապաս առնէ ձեւ զովելի ,
 Ինծի վարպէս Պեսիկ կ'ըսեն ,
 Ուրեմն թող խելս տեսնեն :
 Կապան առաւ նորէն ձեւ ,
 Կտրեց փանցքն ու եզերք ,
 Երկու քելին խոշոր խոշոր
 Ձրգեց կարեց մէյմէկ կտոր :
 Առաջ կապան եր խեղճուկ
 Յետոյ եղաւ կարնընուկ
 Չ'եր գիտցուեր կապա՞յ եր այն քէ բանկոն,
 Վերջապէս ծաղր եղաւ Պեսիկն ամենուն :

29. ՇԱՊԻԿՆ ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՇԻՆՈՒԻ

Տղա՛ք , թերեւս չէք գիտեր թէ շատ մը մարդիկ կ'աշ-
 խատին ձեզի համար : Մտիկ ըրէք թէ ի՛նչպէս կը շինուի ձեր
 շապիկը , եւ այն ատեն կը հասկնաք :
 Ձեր շապիկը բամպակով շինուած է : Բամպակը կը բուս-
 նի տունկի մը վրայ որ տաք երկիրներ կ'աճի : Բազմաթիւ
 մարդիկ կը տնկեն բամպակներն եւ կը քաղեն բամպակը . յե-
 տոյ ուրիշներ կը տանին դայն գործարան ուր բամպակը մա-
 նելով՝ բարակ թելեր կը շինեն : Ոստայնակը կ'առնէ այդ թե-
 լերը եւ կը գործէ կտաւ : Խանութպանները կը ծախեն այդ
 կտաւը, ձեր հայրն ստակ կու տայ , կը գնէ : տուն կը բերէ ,
 եւ ձեր մայրը մկրատով կը կտրէ կտաւը ձեր հասակին յար-
 մար , կը կարէ իր ասեղով ու դերձանով , եւ դուք կը հագ-
 նիք շապիկը, կը տաքնաք ու կ'ուրախանաք , առանց գիտ-
 նալու թէ ի՛նչ նեղութիւններով ձեռք բերուած է բամպակը,
 ի՛նչ քրտինքներով ձեր հայրն ստակ շահած ու կտաւ գնած է
 եւ ո՛րչափ մարդիկ աշխատած են ձեզի համար :

Տղա՛ք, խնայութեամբ գործածեցէք ձեր հագուստները, մաքուր պահեցէք, քանի որ հիմա գիտէք թէ ի՞նչպէս շինուած են անոնք :

Ծան. — Դասաւորն քող պատմե քե ի՞նչպէս կը շինուի գոռպան :

22. Հրահանգ

Ի՞նչ է հետեւեալ քառերուն հակասիշը :

Հալարտ, սուր, ստախոս, աղի, առաւօտ, լոռ, անի-
ծել, ծնիլ, լալ, վառել, պատժել, պահք, հեռանալ, ձգել,
քակել, բացուիլ, թոռմիլ, սկիզբ, սէր, հրեշտակ, մերժել,
ծուլութիւն, վայրենի, պարսաւել, ատելի, ժլատ, խոնարհ,
ժխտական, ծիծաղ, տկար, վեհերոս, արժանի, համակար-
ծիք, պարագ, կործանել, անկեղծ, երախտագէտ, փափկա-
սիրտ, տարածել, երջանիկ, ցաւագին, վստահ :

30. Ո՛վ ԶՈՎ ԿԸ ԾԱՂԻՒ

Հարուստ մարդու մը որդին, Միհրան, որ յոգի կըթու-
թիւն մ'առած՝ չարածձի ու չփայած տղայ մըն է, ինքն իրեն
մեծ կարեւորութիւն կու տայ. եւ թէպէտ 13 տարու հազիւ
կայ, երիտասարդի ձեւեր կը ծախէ, ինքզինքը խորամանկի
տեղ դնելով՝ ուրիշները կը ծաղրէ :

Անցեալ օր, Միհրան իր ընկերոջ՝ Յովսէփին՝ հետ կը պտը-
տէր, երբ հանդիպեցան պապա Մինասին :

Ասիկայ ծերունի մ'է, որ ամէն առտու շուկայ կ'երթայ
կաթ վաճառելու :

«Հիմա տե՛ս, ըսաւ Միհրան Յովսէփին, թէ որչա՛փ պի-
տի զուարճանանք :»

Եւ, պապա Մինասին դառնալով՝

«Բարի լոյս, ծերուկ :»

— Աստծու բարին, պարոն Միհրան, պատախանեց
ծերունին :

— Ինծի՛ նայէ, պապա Մինաս, արդեօք ձեր գիւղին է-
շերը առաջուան չա՛փ են, թէ աւելցեր են :

Ծերունին որ անմիտ չէր, աչքին տակով նայեցաւ չա-
րածձի տղուն և ըսաւ. «Ձէ, պարոն, հիմա հատ մ'աւելցեր է :

— Իրա՞ւ կ'ըսես, որչա՛փ ատենէ ի վեր է :

— Ի՞նչ հոս գալէք ի վեր, պարոն :»

Միհրան ափ ի բերան կը մնայ, եւ Յովսէփ կ'ըսէ անոր.

«Կարծեմ թէ ծերուկը քեղ ծաղրեց, Մի՛հրան :

23. Հրահանգ

Շեղագիր քառերուն ներհակը դիր եւ միւսներն յոգնակի
ըրէ :

Սխորժեղի յիշատակ : — Օգտակար միջատ : — Նեղ կօշիկ :
— Հաւասարիւ ծառայ : — Հասուն պտուղ : — Երթասարդ
փաստաբան : — Զուարճալի պատմութիւն : — Պշտաւ ծառ :
— Հաւես մարդ : — Զար տղայ : — Զոր լաթ : — Գեղ կին :
— Ծեր դատաւոր : — Յամառ աղջիկ : — Արի զօրական : —
Նուրբ ծղօտ : — Առաքինի տղայ : — Անուշ խնձոր : — Ան-
մեղ մարդ : — Տգեղ դէմք : — Հաստաւոր հիմ : — Մշակեալ
արտ : — Լուսաւոր սեռեակ : — Նեղ անցք : — Տկար միտք :
— Դիւրին դաս : — Ծանր հիւանդութիւն : — Օրեկ հաց :
— Ցած տուն : — Խիս ամպ : — Բուր զմեղին : — Մասեա
աչք : — Ասեղի վարք : — Խնդացող երախայ : — Փութաչան
աշակերտ :

31. ՇՈՒՆԸ ԵՒ ՕՁԸ

Հնդիկ մը, որսալու համար, խղիկէն գուրս էր ելած, երբ
վիթխարի պօս մը ներս սողուկեցաւ եւ գնաց ուղղակի օր-
րանը, ուր մանկիկ մը մշիկ մշիկ կը քնանար : Խոյացած ա-
տեն օրօրոցը չըջեց : Խոշոր պահապան շուն մը որ մօտերը կը
պտտէր, ձայնէն ներս վազեց, եւ կատաղի կոխ մը ըրաւ ճի-
ւաղին հետ, ուսկից յաղթող ելաւ :

Դեռ բերանը արինաթաթաւ՝ լսեց տիրոջը գալը : Անոր դէմ վազեց եւ սովորականէն աւելի սիրոյ ցոյցեր ըրաւ : Հընդիկը խելքը դիւնէն թոռց՝ երբ անոր արինաթաթաւ գլուխը տեսաւ եւ, որ աւելին է, աղուն օրրանը գլխովայր կործանած գտաւ : Այս երկու իրողութիւնները արագապէս մտքին մէջ միացնելով՝ եզրակացուց թէ շունը սպաննած էր իր զաւակը :

Յեղակարծ կատաղութեան մէջ խելակորոյս, եւ, առանց լաւ մը խորհրդածելու, կը քաշէ հրացանը եւ կը պարպէ հէք շունին վրայ՝ որ հեծկտալով հազիւ ոյժ կ'ունենայ մինչեւ իր խցիկը քաշքշուելու :

Այս յախուռն արարքէն յետոյ, դէպի օրօրոցն ուղղուեցաւ եւ շտկելով զայն, տեսաւ որ զաւակը խաղաղիկ կը նընջէր : Իսկոյն իր անարդարութիւնը ճանչցաւ եւ աւելի եւս զղջաց ըրածին վրայ՝ երբ օրօրոցէն քանի մը քայլ անդին գտաւ օձին գիակը զոր իր շունը խեղդած էր : Այս տեսարանէն զուշակեց թէ խեղճ շունը ո՛չ միայն աղուն չարիք չէր ըրած՝ այլ եւ անոր կեանքը փրկած էր, վտանգելով իրենը եւ կռուելով այն ճիւղաղին դէմ, որուն մարմինը իր ոտքին առջեւ էր : Հնդիկը իր արցունքը չկրցաւ զսպել իր հաւատարիմ պահապանին մահուան վրայ :

ՁԳ. Հրահանգ

Աշակերտն հետեւեալ բառերուն հակամիջները թող գտնէ :
Տարակարծիք, խաղաղութիւն, անհամ, գովասանք, մահկանացու, արժանի, անշուք, վատ, խոնարհութիւն, ողջախոնութիւն, կասկածոտ, ընդունիլ, ցնծալ, բարեկարգ, վեհ, առաջին, նսեմ, անրաժան, ամուրի, հանճարեղ, քակել, հպարտ, վեհանձն, տգիտութիւն, գիշեր, մոռնալ, տալ, ատելութիւն, բարեպաշտ, դողդոջ, չու, փորձառու, լայն, համբերող, պարտք, ելք, պակսիլ, ծիծաղիլ, ողբերգութիւն, լուրջ, զգայուն, բնական, հարցում, դնել, անիծել, տանիլ, վրդովմունք, բիրտ, նահանջել, օգնել, յաջող, գտնել, վաշել, աղաչել, անկում, իշխել, կարել, անսաստել, մասնակի, մարմնաւոր, ապրիլ, սովորական, թոյլ, համակրութիւն :

32. ՁԱՏԻԿ

Ծաղկած են դաւեր. ծիլ ծիլ խաւոսիկ,
Եւ կոչնակ ժամուն կ'աւետէ Զաւիկ.
Զաւիկն է եկել, աշխարհ կը ցնծայ,
Կարմիր հաւկիթներ բերել է ընծայ :

Զուարթ ու պայծառ քէ ծագէ արեւ,
Թե՛ ամպոս ըլլայ եւ տեղայ անձրեւ,
Ի՛նչ փոյթ, Զաւիկն է միշտ ուրախ Զաւիկ,
Ուրախ ցատկոտ միշտ մեծ ու պզտիկ :

Ժողովրդային այս պարահանդես
Կը տօնուի տարին մի անգամ այսպէս,
Զուարթ երգերով՝ խաղերով անմեղ,
Եւ ո՛չ մուսկ զընեն՝ ո՛չ դիմակ տրգել :

Փող, բմբուկ հնչեն ծիր՝ միօրինակ,
Եւ թնդայ երկիր այն պինդ ոտից քակ.
Ծածանի հովեն գոյնգոյն եազման,
Արեւն ցոլայ չափկանիւն սրբման :

Տարւոյն մէջ բախած փրսն իրենց հակսուն՝
Կրկին՝ բայց ուրախ՝ այսօր կը հեղուն.
Եւ հետքնեք պարն ոգեւորի,
Ու անկեղծ պագ սայ ընկեր ընկերի :

Բայց բմբուկն ձայնէն երբեմն ալ յուզում՝
Օղիին խառնեն կաթիլ մ'աւաւստաց,
Եւ իրենց խառնիւզ գլուխ գլխի մօտ
Կնոջ ու զաւկի կը փաշեն կարօտ :

[Գարնան հովեր]

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

33. ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՕՐԻՆԱԿ

Գրիստոսի 1585 թուականին, Հնգկաստան մեկնող նաւ մը ալեկոծութեան հանգիպելով՝ խրեցաւ ցամաքի մը վրայ : Նաւաբեկեալները խորտակուած նաւուն բեկորներէն նաւակ մը շինեցին, եւ անով սկսան շարունակել իրենց ուղեւորութիւնը : Նաւուղիով, տեսնելով որ նաւակը շատ բեռնաւորեալ է, յայտնեց թէ պիտի ընկղմին եթէ տասներկու հոգի ծովը չձգուին : Վիճակ ձգեցին եւ որոշուեցաւ որ տասներկու անձեր ծովը ձգուին : Ասոնց մէջ կար երիտասարդ մ'ալ որ նաւակին մէջ ունէր կրտսեր եղբայր մը : Սա՝ նաւուղիին ոտքը կ'իյնայ եւ թախանձանօք կ'աղաչէ որ զինք եղբօրը տեղ ծովը նետեն :

«Եղբայրս ինձմէ աւելի քաջ է, հայրս ու մայրս ա'ն կը պահէ. երբ ինք կորսուի, ծնողքս ալ թշուառութեամբ պիտի մեռնին. կ'աղաչեմ, փրկեցէ՛ք եղբօրս կեանքը որով եւ ծնողքս. զի'ս նետեցէք, զիս որ չեմ կարող անոնց օգնել :»

Նաւուղիին հաւանեցաւ եւ կրտսերը ծով նետել տուաւ :

Երիտասարդը՝ իբր վեց ժամ լողալով՝ հետեւեցաւ նաւակին եւ վերջապէս անոր հասաւ : Զինքն սպաննել կը սպառնան եթէ փորձէ նաւակ մտնել. ան կը մօտենայ : Կ'ուզեն իրեն զարնել թուրով մը. թուրը կը բռնէ եւ թաղ չի տար մինչեւ որ կը յաջողի նաւ մտնել : Իր յարատեւութիւնն ամենուն սիրտը կը շարժէ եւ թող կու տան որ մնայ նաւուն մէջ : Այսպէսով այդ եղբայրասէր տղան կը յաջողի փրկել իր կեանքն ինչպէս եւ եղբօրինը :

25. Բաղդատուրիւն կամ նմանութիւն

Գիծերուն տեղ քրեֆ պատշաճ բառը :

Մեղսւի	պէս —	Յովսէփի	պէս —	Երազի	պէս —
Կրեւոսի	» —	Ճպուռի	» —	Եղբօսի	» —
Բարակի	» —	Նապաստակի	» —	Կայէնի	» —
Մարմարինի	» —	Մազի	» —	Վազրի	» —
Մեռելի	» —	Յարդի	» —	Վառօղի	» —
Աւազի	» —	Աբրահամի	» —	Շանթի	» —
Գառնուկի	» —	Ներսէի	» —	Կովի	» —
Ալիքի	» —	Զուկի	» —	Ստուերի	» —
Կրիայի	» —	Սնգիկի	» —	Տերեւի	» —

34. Կ Ե Ն Դ Ա Ն Ի Ն Ե Ր

(Աշակերտը, կարգաչե եւ բացատրեչե յետոյ, թող գտնէ եւ ցանկ մը շինէ կենդանիներու անունները) :

Կենդանիներուն մէջ կան այնպիսիներ որոնք կ'ապրին մարդուն մօտ եւ անոր կը ծառայեն. ասոնք կը կոչուին Ընտանի կենդանիներ ինչպէս՝ ձի, էշ, ջորի, եզ, հաւ, ուղտ, ոչխար եւայլն ⁽¹⁾ :

Վայրի կենդանիներ ալ կան որոնք մարդոցմէ հետո կ'ապրին. ինչպէս՝ աղուէսը, ճագարը, կապիկը, խոզը ⁽²⁾ :

Վայրի կենդանիներու մէջ կան որ ուրիշ կենդանիներու միտը կ'ուտեն. ասոնք Գազան կը կոչուին, ինչպէս՝ առիւծը, վագրը, գայլը, արջը եւայլն ⁽³⁾ :

Չորհոսանի կը կոչուին այն կենդանիներ որ չորս ոտք ունին, ինչպէս՝ ուղտը, այծը, մուկը եւայլն :

Երկոսանիները կ'ուսենան երկու ոտք, ինչպէս՝ թռչունները, հաւերը եւայլն :

Կան կենդանիներ որ ոտք չունին, չէն կրնար քալել, այլ կը սողան. ասոնք կը կոչուին Սողուն եւ իրենց մօրթը թեփով կամ պատեանով ծածկուած է ⁽⁴⁾ :

Թռչուններն ալ կը թռչին իրենց թեւերով. անոնց մարմինը փետուրով ծածկուած է. թռչն կը շինեն եւ անոր մէջ կ'ածեն իրենց հաւկիթները, որոնցմէ կ'ելլեն ձագեր ⁽⁵⁾ :

Ձուկերը կ'ապրին գետերու եւ ծովերու մէջ, անոնք ալ ունին թեւեր՝ լողալու համար, եւ անոնց մօրթն ալ ծածկուած է թեփով ⁽⁶⁾ :

[1] Աշակերտը թող տայ ուրիշ ընտանի կենդանիներու անուններ :

[2] » » » » վայրի » »

[3] » » » » զազաններու անուններ :

[4] » » » » սողուններու »

[5] » » » » թռչուններու »

[6] » » » » ձուկերու »

ցամաքի վրայ եւ թէ՛ ջրի մէջ կ'ապրին. ինչպէս՝ գորտը (7) :

Կաթնաքեր կը կոչուին այն կենդանիներ որ ծիծ ունին եւ իրենց ձագուկներուն կաթ կուտան (8) :

Կան կենդանիներ ալ որ Խոսակեր կ'ըսուին, ինչպէս փղը, ձին, ոչխարը, եւայլն (9) :

Որոճացող կենդանիներ ալ կան. ասոնք, իրենց կերածը մարսելէ առաջ, տեսակ մը տոպրակի մէջ կը պահեն, ապա նորէն բերանին կը բերեն, ծանր ծանր կը ծամեն եւ նորէն կը կլլեն : Կովը, ցուլը, երինջը, հորթը որոճացողներ են :

Մսակեր են կենդանիներէն շատերը, ինչպէս . . .

Կրծող կենդանիներ ալ կան՝ որոնց առջի ակոսներն երկար են. ինչպէս՝ մուկը, նապաստակը, կուղը, եւայլն :

Կենդանիներուն վրայ այս տեսակ գիտելիքներ շատ կան զորոնք պիտի սորվինք Կենդանաբանութիւն կոչուած գիտութեան մէջ :

26. Հրահանգ

Շեղագիր քստերուն ներհակը դրե՛ք :

Աղիւսութիւնը մոլորիւն չէ. — Հարսութիւնը խնայութեան դուստրն է. — Ամառը՝ շուք տեղ կը փնտռուի. — Աստուած կը շնորհէ իր բարիքն առաքիւնի մարդուն. — Մեր սիրած անձը քերութիւն չունենար. — Չարերը միշտ ուշ կը մեռնին. — Բիշ մարդիկ բարի են. — Ներողամիտ ըլլանք մեռեալներուն նկատմամբ. — Երեկոյին՝ արեւը մայրը կը մտնէ. — Երջակութիւնը կեանքը կ'երկարէ. — Մահը մեր կեանքին վախճանն է. — Երիտասարդութիւնն առաջ կը նայի. — Մանկութիւնն երջանիկ է, վասն զի փիշ գիտէ :

[7] Աշակերտը թող տայ ուրիշ երկակենցաղներու անուններ :

[8] » » » » կաթնարեւներու »

[9] » » » » խոտակերներու »

35. ԳՈՂՑՈՒՄԸ ԶԻՆ

Գեղացիի մը ձիերուն լաւագոյնը գողցան իր խնոռէն : Քանի մ'օր ետքը, գիւղէն 15 մղոն հեռու շուկայ մը գնաց ուրիշ ձի մը գնելու մտքով. բայց մեծ եղաւ զարմանքը, երբ ծախու հանուած ձիերուն մէջ իր ձին ճանչցաւ :

Իսկոյն բռնեց անոր սանձէն ու պոռաց. « Աս ձին ի՛մօ է, երեք օր է որ գողցուցի : »

« Կը սխալի՛ք, Պա՛րոն, ըսաւ քաղաքավար ձեւերով այն մարդը որ ձին ծախել կ'ուզէր : Տարի մը կայ որ այս ձին իմօ է, ուրեմն ձերը չէ անշուշտ : Սակայն կարելի է որ նմանութիւն մ'ունենայ ձերինին հետ, բայց այս նմանութիւնը ոչինչ կ'ապացուցանէ : »

Գեղացին շուտ մը երկու ձեռքը ձիուն աչքերուն վրայ դրաւ ու ըսաւ. « Է՛հ, եթէ այսչափ երկար ատենէ ի վեր ձին քուկդ էր, ըսէ՛ տեսնեմ, ո՞ր աչքը կ'ոյր է : »

Միւսը, որ իրօք ձիուն գողն էր, բայց որ ուշադրութեամբ գննած չէր զանի, շուարեցաւ մնաց : Սակայն, քանի որ բան մ'ըսել պէտք էր, ըստ բախտին պատասխանեց. « Ձախ աչքն է : »

— Սխալ է, ըսաւ գեղացին :

— Չէ՛, չէ՛, ընդմիջեց գողը, սխալեցայ. ըսել կ'ուզէի որ աջ աչքն է որ չի տեսներ : »

Ան ատեն գեղջուկը բացաւ ձիուն աչքերն ու ըսաւ.

« Հիմա հաստատուեցաւ թէ՛ դուն ստախոս մը եւ գող մ'ես. ձին ո՛չ կ'ոյր է ո՛չ միակնի : Հարցումիս նպատակն էր նենգութեանդ քողը բանալ եւ երեւան հանել գողութիւնդ : »

Բոլոր ներկաները սկսան խնդալ ու ծափել. « Գողը բռնուեցաւ, բռնուեցա՛ւ » պոռալով :

Գողը ստիպուեցաւ նախ ձին իր օրինաւոր տիրոջն յանձնել, ապա բանտարկուիլ ու կրել իր արժանի պատիժը :

28. Հրահանգ

Շեղագիր բառերուն ներհակը դիր :

Ձար գործ մը կարծր բարձի կը նմանի : — Մեղաւորին քունը վրդովեալ է : — Հոգին կը հրամայէ : — Գովեստը կը փայտայտէ մեր հոգին : — Դիտութիւնը մտքին յոյսն է : — Ձարին բարեկամութիւնը պարտաւ մ'է : — Եթէ գիտես, խօսե՛ : — Մարդս յաճախ կը զղջայ խօսելուն : — Սերն ու ներողութիւնը երկինքէն իջած են : — Արդարին աղօթքն Աստուծոյ սիրելի է : — Պարկեշտ մարդոց երջանկութիւնը տեսական է : — Ծռուութիւնն ու շռայլութիւնը կործանումի կ'առաջնորդեն :

36. Ը Ն Կ Ո Ւ Զ Ի Ծ Ա Ռ Ը

Ընկուզի ծառին համար կը պատմեն
Թէ առաջուց շատ բարձր չէր գետնէն ,
Անանկ որ ամէն ուզողն ալ կրնար
Փրցընել պտուղն ու անցնիլ երթալ :
Աս բանս դրժարք գալով ծառին՝
Ըսկսաւ գանգատ ընել Դիտին .
Խնդրեց որ հասակն ա՛լ բարձրացընէ ,
Դիտս ալ ուզեց որ կամքը ընէ :

Գեղացիք առտուն ելլեն տեսնեն որ
Կարնուկ ընկուզին՝ բարձր հասակաւոր
Անտառներու մէջ մեծցած ծառի պէս՝
Ծալբերն է հասեր երկինքը կարծես .
Ու հրպարացած գրլուխ տարժելով՝
Տերեւներն ալ է տըր եղալ ի հով :
Բայց ուրախութիւնն երկայն չի բլբլեց ,
Գեղացին իր հին արհեստը յիշեց .
Չեռք հասնելու նարն հասած տեսնելով՝
Ըսկսաւ ձաղկել փառով ու փայտով ,

Եւ ա՛յնչափ վեր վար զարկաւ ու կոտրեց
Որ պրտուղ , տերեւ , նիւղ՝ գետին փրոնց :
Խեղճ ընկուզեցին խիստ ուշ իմացաւ
Որ շատ բարձրանալն իրեն գէշ եղաւ :

Ձարերէն կուզե՞ս որ ազատ մընաս .
Շատ բարձրանալու ետեւէն չըլլաս :

37. Կ Ն Ք Ա Հ Ա Յ Ր Կ Ա Յ Ս Ր Ը

Յովսէփ Բ. Գերմանիոյ կայսրը, ի Գաղղիա առաջին ճամբորդութեան միջոցին օթեւան մը հասնելով՝ կ'ուզէր ձի փութել, բայց պատրաստ ձի չգտնուեցաւ, քանզի օթեւանին տէրը բոլոր ձիերը մօտակայ գիւղեր ղրկած էր, իր որդւոյն կնուքին հրաւիրուած ազգականներ ու բարեկամներ բերելու. ուստի խնդրեց օտարականէն համբերել սակաւիկ մի : Կայսրը, խօսելով մարդուն հետ, բարի ու պարկեշտ գտաւ զնա, եւ առաջարկեց երախային կնքահայր ըլլալ : Օթեւանին տէրը, որ այս օտարականը չէր ճանչնար, հաւանեցաւ անոր առաջարկին : Հիւրերն եկան, բազմութիւնը գնաց եկեղեցի տեսնելու : Կնքատու երէցն հարցուց կնքահօր առաջարկին : Յովսէփ, պատասխանեց կայսրը. — Մականո՞ւնդ նունը : «Յովսէփ, պատասխանեց կայսրը. — Ի՞նչ, ըսաւ կայսրը, ես կը կարծէի ինչ է, կրկնեց երէցը : — Ո՛չ, տէր, ըսաւ երէցը, թէ միա՛յն անունս բաւական է : — Ո՛չ, տէր, ըսաւ երէցը, կնքահայրերուն անունը կ'արձանագրենք հանդերձ մականունունով : — Ուրեմն, ըսաւ օտարականը, գրէ՛ : Յովսէփ Բ. կայսր Գերմանիոյ :»

Նրէցն ու բոլոր հանդիսականները ապշած մնացին, եւ օթեւանին տէրը՝ մանուկին հայրը՝ իշխանին ոտքն ինկաւ : Իշխանը քաղցրութեամբ վերցուց զնա եւ խոստացաւ երբեք չմոռնալ իր սանը :

28. Հրահանգ

Շեղագիր բառերուն ներհակը գտե՛ք եւ դրե՛ք :

Կ'ասեմ այն աշակերտը որ միշտ պարսպ, անհոգ եւ չար է : Այնպէս կը կարծէ թէ ժամերը խիստ դանդաղ կ'անցնին, վասն զի գեշ գործածուած ժամանակն երկայն կը թուի : Դաս սորվիլ ձանձրոյթ կը պատճառէ անոր, աշխատութիւնը յոգնութիւն մ'է անոր համար, ամէն բան դժուար կ'երեւի : Ուստի իր ընկերները կ'արհամարհեն զինք, դասատուն կը պատժե, մայրն ալ դժբաղդ է որդւոյն այս յոռի վարմունքէն եւ շարունակ կը յանդիմանէ զնա : Ապագային, հպարտ եւ Տգեհ մէկը պիտի ըլլայ, վասն զի հպարտութեան սովորական ընկերն է Տգիտութիւնը : Կ'ողբամ այսպիսի տղուն մը վիճակը : Եւ ո՞վ չպիտի ողբար, եթէ նկատէր թէ յոռի դաստիարակութիւն մը աղբւր է մոլորութեան եւ ծիւ ամէն չարիքներու :

38. Ը Ն Կ Ե Ր Ա Կ Ա Ն Վ Ի Ծ Ա Կ Ո Ւ Պ Ա Շ Տ Օ Ն

Այն մարդիկ որ կը բնակին գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, կը կոչուին գիւղացի եւ քաղաքացի :

Անոնք որ ժողովուրդներ կը կառավարեն, կ'ըսուին վեհապետ, կայսր, թագաւոր, խորհրդական, իշխան, նախագահ, քաղաքապետ, օստիկանապետ :

Անոնք որ զինուորական են, իրենց աստիճանին համեմատ, կը կոչուին պարզ զինուոր, ենթասպայ, սպայ, տասնապետ, յիսնապետ, հարիւրապետ, դեր-հազարապետ, հազարապետ, գնդապետ, հրամանատար :

Անոնք որ կը կառավարուին, կ'ըսուին, քաղաքացի, չինական (գիւղացի), ռամիկ, հպատակ, ժողովուրդ, ազգ :

Անոնք որ մասնաւոր անձերու քով կը ծառայեն, կ'ըսուին ծառայ, սպասաւոր, սպասուհի, աղախին, նաժիշտ,

դաշակ, ստնտու, սենեկապահ, խոհարար, պարտիզպան, գործաւոր, մշակ, աշկերտ, ուսանող, եւայլն :

Կառավարական գործերու մէջ ծառայողները կը կոչուին փոխարքայ, նախարար, պաշտօնեայ, տեսուչ, կուսակալ, կառավարիչ, տեղակալ, հաշուակալ, գանձապետ, դիւանադպիր, համարակալ, օգնական, գրագիր (քարտուղար), անգամ, ժողովական, դիւանագէտ :

Անոնք որ ծառայեն, գործաւորներ կամ աշակերտներ ունին, կ'ըսուին տէր, գործարանատէր, խանութպան, վարպետ, արհեստագետ, ճարտարապետ, եւայլն :

39. ԾԱՐՊԻԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՎԱԽՈՒԹԻՒՆ(*)

Մակեդոնիոյ Փիլիպպոս քաղաւորին փառաւոր ձի մը ընծայ եկեր էր : Այդ ձին կը կոչուէր ցլազուլի, որովհետեւ գլուխը նման էր ցուլի գլխուն : Շատ վարպէտ ձիավարներ չկրցան այդ ամենի, խստերախ ձին սանձեղ : Ուսի, Փիլիպպոս կը կամէր զայն հեռացնէ իբրեւ վեասակար կենդանի : «Մե'ղք, ըսաւ դեռահասակ որդին Աղէքսանդր, մե'ղք որ իրենց անկարողութեամբ եւ վախկոտութեամբ այս սքանչելի ձին ձեռքէ պիտի հանեն :» Փիլիպպոս՝ որդւոյն յանձնապատասխանութիւնն ուղղելու համար, հրամայեց որ ինք հեծնէ վրան : Աղէքսանդր ուրախութեամբ վազեց գնաց կասաղի ձիուն քով, շուրջ փայփայեց զայն, հանդարտեցուց, ճարտարութեամբ վրան ցատեց, փոքր մի ժամանակ քաշեցուց, յետոյ մտրակեց, սանձարձակ վազեցուց, յոգնեցուց : Ուստի դարձուց, բերաւ հօրը առջեւ հանդարտ հանդարտ ձիավարեց ու վար իջաւ : Զարմացաւ Փիլիպպոս : «Ո՛րդեակ, գրուցեց, քեզ արժանի քաղաւորութիւն մը փնտռէ : Մակեդոնիա բաւական չէ :» Եւ

[*] Ընթերցանութիւն ընելէ ետքը, շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիշ մը գրէք :

գրկեց համբարեց զինքը : Յեռոյ այս ամեհի ձին ա'յնչափ վարժեցաւ կ'ըսեն , Աղէքսանդրի՝ որ մինչեւ դիմացի ոտքերը կը ճկե՞ր որպէս զի Աղէքսանդր վրան հեծնէ :

42. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՈՒ ՊԱՇՏՈՆ

Անոնք որ տղայ կը կրթեն կամ կը խնամեն , կ'ըսուին , խնամակալ , խնամակալուհի , վարժիչ , վարժուհի , վարժապետ կամ դասախօս , ուսուցիչ կամ դաստիարակ , դաստիարակուհի , մանկավարժ , եւ այլն :

Անոնք որ եկեղեցիի մէջ կը ծառայեն , կ'ըսուին հովիւ , վարդապետ , եպիսկոպոս , քարոզիչ , քահանայ , երէց , աւագերէց , աթոռակալ , սարկաւազ , դպիր , լուսարար , եկեղեցական , ժամկոչ , տիրացու , փոքրաւոր :

Անոնք որ հիւանդութիւններու վրայ կը խօսին , եւ անոնց դարման կը գտնեն՝ կ'ըսուին բժշկապետ , բժիշկ , վիրաբոյժ , ատամնաբոյժ , դեղագործ , հիւանդապահ :

Ոստայնանկը , խաղախորդը , ժամագործը , կառագործը , թամբագործը , թիթեղնագործը , ճարտարագործը , բրուտը , լպուտը , խոհարարը , չաքարագործը , եւ այլն՝ արհեստաւորներ են :

— Կայսրը կը վարէ իր տէրութիւնը :

— Նախագահը կը վարէ իր նահանգը :

— Զօրավարը կը վարէ բանակ մը :

— Եպիսկոպոսը կը վարէ իր թեմը :

— Բժշկապետը կը վարէ հիւանդանոց մը :

— Տեսուչը կը վարէ...(*):

[*] Շարունակեցէք այս վարժութիւններն եւ ըսէք թէ ինչ կ'ընեն Վերը յիշուած բոլոր պաշտօնատարները :

41. ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ

Կեսերուն տեղ , իմաստին պահանջած բառերը դրեմք :

Անառակ որդին ուղեւոր իր հայրենիքէն հեռու... կեանք մը վարել , իր ժառանգութեան... առաւ եւ գնաց... մը : Հոն այնպիսի... մը վարեց որ բոլոր ինչքը... եւ խեղճ մնաց :

Ուստի գնաց ուրիշ մարդու մը քով... , ու յետին թըշուառութեան մէջ անոր... եւ այս գարշելի անասուններուն կերած եղջիւրին ալ... :

Այս խեղճութեան մէջ միտքը բերաւ... , որոնք հանգիստ կեանք... եւ բանի մը կարօտ չէին . ուստի նորէն... , ... գոչեց եւ աղաչեց որ... ընդունի զինք իբրեւ... :

... այս առակը պատմեց ցուցնելու համար որ... հեռացողը... մէջ կ'իյնայ , Բայց պէտք չէ յուսահատիլ : ... կը ներէ (որո՞ւ)

30. Հրահանգ

Հետեւեալ առածները մեկնեցե՛ք :

1. — Գլորող քարը հիմ չի բռներ :

2. — Ծովը իյնողը օձին կը փաթթուի :

3. — Ընկոյզը չկոտրած՝ միջուկը չ'ուտուիր :

4. — Նախատինքը աւագի վրայ գրէ , բարիքը՝ պղնձի վրայ :

5. — Խենթ մը հորը քար մը ձգեց , հազար խելօք չկըրցան հանել :

6. — Անձրեւէն փախանք , կարկուտի հանդիպեցանք :

7. — Լեցուն հասկը զուլի չի տնկեր :

8. — Կաթիլ կաթիլ վազող ջուրը ժայռը կը փորէ :

9. — Օձը չապիկը կը փոխէ , բայց ոչ բնոյթը :

10. — Վազուն ջուրը չի սառիր :

42. ԵՐԳ ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՆԿԱՆՅ

Պարն

Մենք ամենքնիս ալ ձեր առջեւ եմ կանգնեւ ,

Կը մըսածեմ անուշ քե շա՛ս փոքր եմ դեռ :

Բայց բողբեմ որ պատմեմ գործեր մեր անբաւ ,

Թեպէս անոնք փոքրիկ , սակայն միշտ եմ լաւ :

Դուք կը տեսնեմ զիս որոշեալ ճիշդ ժամուն ,

Որ դարակիս առջեւ նստած եմ ժպտուն :

Ձեռքերս մաքուր միշտ պահելու սանիմ խնամ ,

Որպէս զի , երբ տեսնեմ զանոնք , չամչնամ :

Ե՛ս ալ կ'երթամ ի դասարան հանդարտիկ ,

Երբ դասատուն քսե . կեցի՛ք կամ անցի՛ք :

Ես դասատուիս ամեն քսած խօսքերուն

Այո՛ , կ'ըլլամ յոյժ մեղիւր եւ արթուն :

Լաւ կ'աշխատեմ սորվիլ դասերս ամենայն .

Գիտեմ կարգալ , գրել , հեգել ֆերմակսն :

Քաղաքավար եմ ամենուն՝ հաւասար ,

Ձեմ սիրեմ զայն՝ որ կ'ուզէ վե՛ն ու պայքար :

Թե պատահմամբ վնասեմ ռո՛ղ մը երբեք ,

Ձրարբուրեամբ կ'ըսեմ . « Խնդրեմ , ներեցե՛ք » :

Խոնարհութեամբ գլխարկս հանեմ ճիշդ այսպէս ,

Երբ ընկեմ մը կամ բարեկամ տեսնեմ ես :

Մի՛ կարծեմ որ ես ալ կ'ուղղեմ առ ընկեր

Խաղի տեսն՝ դպրոցի մէջ գե՛տ խօսքեր :

Ուխտե՛նք ըլլալ ժիր , մաքրասէր եւ ըզգօն ,

Յիշե՛նք յաւե՛ս մեր դպրոցին այս կանոն .

« Ինչ որ կ'ուզեմ որ ուրիշներ ընեն ձեզ ,

Պէտք է անոնց համար ընեմ դուք նոյնպէս : »

43. Ա. Պ. Ա. Կ. Ի

« Հա՛յր , ինչո՞վ կը շինուի ապակին :

— Բարակ աւազով եւ կալաքար կոչուած տեսակ մը աղով :

— Ի՞նչպէս կը շինեն :

— Այս երեք նիւթերը հողէ ամաններու մէջ լեցնելով եւ հնոցի վրայ եփելով :

— Ասով կը լիննա՞յ :

— Ո՛չ , տղա՛ս , տառներկու ժամ շարունակ կրակի վրայ մնալով՝ այդ երեք նիւթերը կը հալին : Այն առեւն , այդ եւս առեւալ հեղուկը կաղապարներու մէջ լեցնելով՝ ապակին ուղուած ձեւը կը ստանայ :

— Շնորհակալ եմ , հա՛յր , այս տեղեկութիւններէն . բայց ներեցէ՛ք որ մի քանի հարցումներ ալ ընեմ :

— Խօսէ՛ , տղաս :

— Շատո՞նց է որ ապակի շինելուն կերպը գիտեն :

— Քրիստոսէ՛ հաղար տարի առաջ , այսինքն քսան դարու չափ կայ :

— Գիտէ՞ք արդեօք թէ ի՞նչ կերպով եղած է այս գիւտը :

— Պատահմամբ գտնուած է . կը պատմեն թէ Փիւնիկեցի վաճառականներ որք կալաքար կը տանէին , Պէլլուս գետին եւ զերքը կանգ առնելով՝ կ'ուզէին կերակուր եփել : Իրենց կաթսային շուրջը շարելու քար չգտնելով՝ քարի տեղ քանի մը կտոր կալաքար դրին : Կրակին ազդեցութեամբ , կալաքարն աւազին հետ խառնուելով՝ թափանցիկ բան մը գոյացաւ որ պաղելով ապակի եղաւ :

— Շնորհակալ եմ , հա՛յր , այս բաները չպիտի մոռնամ :

44. Մ. Շ. Ա. Կ. Ո. Ի. Թ. Ի. Ի. Ն.

Ազարակներէն ու գիւղերէն կուգան մեր կերած չաւ մը բաները . Նախ դաշտերը կը վարեն գութանով , ապա կը հերկեն ու ակօսներ կը բանան հողագործները՝ տեսակ մը գոր-

ծիքով որ արօր կ'ըսուի: Եզներ կամ ձիեր կը քաշեն արօրը որ լուծին կապուած է: Քովէն կը քալէ վարողը, որուն աշխատանքը շատ առողջարար ու զուարճալի է, ինչու որ, բոլոր օրը, թարմ օդ կը ծծէ եւ երբեմն այնքան զուարթ կ'ըլլայ որ դաշտին վրայ արօրը քելու ատեն կ'երգէ կամ կը սուլէ:

Երբոր դաշտերը կը հերկուին, ուրիշ մարդ մը, որ սերմանալու կ'ըսուի, շատ մը ցորեն կ'առնէ եւ կը սկսի ցանել ակօսներուն մէջ իր ձեռքով: Ասոր կ'ըսեն վարուցան ընել, եւ երբոր այս գործը կը լմննայ ուրիշ մարդ մը կուգայ՝ ճափանով որ վարի կողմը երկաթի ակօսներ հանցող տափակ գործիք մ'է, ակօսները կը գոցէ եւ սերմը կը ծածկէ հողին տակ:

Այսպէս, սերմը հողին տակ գոցուելէն ետեւ, անձրեւի եւ արեւի ազդեցութեամբ կը ծլի. նախ ամէն մէկ սերմ պղտիկ ծիլ մը կ'ունենայ, յետոյ արեւին ջերմութենէն ընծիւզը կը մեծնայ եւ կանաչ ցօղունի ձեւով կը բուսնի: Ապա աւելի կ'աճի, կատարը ցորենի հասկ մը կ'ունենայ, որ արեւէն կը հասուենայ եւ կը դեղնի: Երբոր հնձելու ժամանակը գայ, ցորենը կը հնձեն մանգաղով: Գարնան եւ աշնան ժամանակ ցորենը կը ցանեն. իսկ աժառը կը հնձեն: Աշնան ծառերուն տերեւներն ալ կը սկսին թափիլ, եւ ձմեռն այնքան ցուրտ է որ շատ բան չի բուսնիր: Զմեռը ձիւն կը տեղայ եւ հողը կը ծածկէ ու չի թողուր որ սառի:

Աշնան մէջ հունձքի օրերն ախորժելի ու երջանիկ օրեր են: Հնձողները դաշտ կ'ելլեն ցորեն քաղելու: Ո՛րչափ գործունեայ եւ զուարթ են: Իրենց մանգաղով հասկերը կը կըտրեն. ետեւէն մարդ մը կուգայ եւ խուրձ կը կապէ: Այս խուրձերը ետքէն սայլերու վրայ տեղաւորելով ռոյա կը կազմեն եւ ագաթակին կաշերը կը տանին:

Գարին, վարսակը, հաճարը՝ ցորենի տեսակէն են եւ նոյն կերպով կը հնձուին: Երբոր ցորենը կալ կը տանին, զայն կը կամեն որ յարող ցորենէն զատուի: Վերջը ցորենը կ'առնեն աղօթին կը տանին ու կ'աղան, ալիւր կը շինեն եւ ալիւրը ջուրով շաղելով կը թրեն, կը կնտեն, կ'եփեն, հաց կը շինեն:

45. «ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅ ՊԵՏԻ»

Գաղղիացի թագաւոր մը իմացաւ որ իր նախարարներէն մին յանդգնած էր ծեծել երկրագործ մը: Յանցաւոր նախարարը պալատ կը հրաւիրէ եւ առանց բան մ'ըսելու, ճաշի վար կը դնէ: Թագաւորը մասնաւոր հրաման կուտայ իր ծառաներուն՝ բաղմախորտիկ սեղան մը պատրաստել. ամենապատուական կերակուրներ զրուած էին առատ առատ, բայց բնա՛ւ հաց:

Նախարարն այս բանին կը դարմանայ, չի կրնար մեկնել զաղտնիքը: Նոյն միջոցին թագաւորը ներս մտնելով կը հարցնէ:

«Ի՞նչպէս, պարոն նախարար, կերակուրները լա՞ւ են, կը հաւնի՞ս:

— Սքանչելի՛ վեհափառ տէր, շա՛տ պատուական, շա՛տ համեղ կերակուրներ, սակայն, ներեցէ՛ք համարձակութեանս, բնա՛ւ չկրցայ ուտել. աղբելու համար հա՛ց պէտք է, Տէ՛ր իմ:»

— Աղէ՛կ, կը պատասխանէ թագաւորը՝ դէմքը խոփռելով. հասկցի՛ր հիմա քեզի տուած դասս. Քանի որ ապրելու համար հա՛ց պէտք է, գիտցի՛ր լաւ վարուիլ մեզի հաց պատրաստողներուն հետ:

46. ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Դպրոցի սրահին մէջ, տղաք կ'աշխատէին իրենց աչքերը գերքերու վրայ յառած. ուսուցիչը կը դիտէր զանոնք եւ կ'ըսէր մտովի.

«Տղա՛ք, դուք իմ դեռափթիթ ընտանիքս էք, իմ որդեգիր ընտանիքս: Եյսօր իմ շուրջս բոլորուած էք, այլ ընդհուպ պիտի ցրուիք. բայց մօտէն թէ հեռուէն սիրտս պիտի հետեւի ձեզի:

«Ձէք դիտել թէ ո՛րչափ կը սիրէ զձեզ ձեր ուսուցիչը: Եւ եթէ չսիրէր, ի՞նչպէս կրնար ըռել. — Կ'ուզեմ կեանքս

անցընել զանոնք կրթելով, անոնց պէս պիտի պղտիկնամ որ-
պէս զի հասկնալի ընեմ իրենց՝ ինչ որ ես ուսած եմ. անոնց
ծուլութեան վայրկեանները, անխոհեմութիւնները, չարու-
թիւններն ու ապերախտութիւններն իսկ չպիտի վհատեցնեն
զիս: — Այո՛, որդեակներս, կը սիրեմ զձեզ, կը սիրեմ ձեզմով
ձեր ընտանիքն, որուն ուրախութեան առարկան էք: Համեստ
կ'ապրիմ, համեստ պիտի մեռնիմ. բայց եթէ կարենամ ձեր մտքին
մէջ թողուլ ճշմարիտ գաղափարներ եւ վեհանձն զգացումներ,
պտ ինծի համար պիտի ըլլայ քաղցրագոյն վարձատրութիւնը:
Երբ մեծնաք եւ ձեր իմացականութիւնը գործածէք արուեստի
մը կիրառութեան, երբ ձեր պարտականութիւնները կատարէք
ուրիշներուն եւ ձեր անձին նկատմամբ, ան՝ որ առաջին ան-
գամ կրթեց ձեր միտքն ու ձեր սիրտը՝ իր բաժինը պիտի ու-
նենայ ձեր ջանքին եւ արժանիքին մէջ: Ո՛չ, բոլորովին չպի-
տի մեռնիմ, վասն զի ձեզմով պիտի վերլենցաղիմ:»

31. Հրահանգ

Սա առաձնները մեկնեցե՛ք:

1. Տունը սատանայ, դուրսը քահանայ:
2. Տարին մէկ զատիկ, ան ալ նաւակատիք:
3. Խուսկիդ մոմդ քեզի, մեր ժամը մի՛ դար:
4. Լալու էչը մեր էչն է որ պոչ չունի:
5. Ուր որ փորդ չի կշտանար, անօթութիւնդ մի՛ յայտներ:
6. Գործ գրին փախաւ, հաց գրին կերաւ:
7. Ուզածն ըսողը, չուզածը կը լսէ:
8. Վազան ձին իր կերը կ'աւելցնէ:
9. Բարիք ուզէ գրացիիդ, որ բարիք հացի գլխիդ:
10. Ուր որ աքաղաղ չատ կայ, առաւօտը կանուխ կուգայ:
11. Անուշ լեզու, գէմք ժպտուն, կը յաղթեն միշտ
թշնամուն:

Ինչպիսի մէկ աշխատող եզին դունչը չեն կապեր:

ՍԱՍԻՆ

2013

3599

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0061972

ԴԱԼՔԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՅԻՆՔԵԱՆ

Թիւ 16. Պաննէ-Գաբու Դագասէր խան

Դանեկան

1. Ա. Վարժուքիւն Մանկանց ,	Եօթերորդ	Տիւ 4
2. Բ. » »	Հինգերորդ	» 5
3. Գ. » »	Չորրորդ	» 5
4. Տարական Գեաւանութիւն	Չորրորդ	» 2
5. Լրացուցիչ Դասընթաց	Երկրորդ	» 3
6. Փնջակ , պակերազարդ	Չորրորդ	» 1 ¹ / ₄
7. Փունջ , աւխարհ . Հաւաքածոյ	Չորրորդ	» 3
8. Եկրորդ փունջ »	Երկրորդ	» 6
9. Գործն . Ընթաց Ծառադուր .	»	» 3
10. Բանալի Ծառադուրեան	»	» 6
11. Ընտելարան Հայ լեզուի	Երրորդ	» 2
12. Սկզբուն Լաւսձայնութ . եւ Ծառադասութ .		2 ¹ / ₂
13. ALPHABET FRANÇAIS	Բ. տիպ .	2
14. Տարական ընթաց Կրօնի . Վ. Բան . Ասլանեան		2
15. Պակերազարդ Այբբենարան (նոր ոճով)	Բ. Տիպ	1 ¹ / ₂
16	= 100ր 25 Դանեկան =	
17. Յայտադիր Դաւրեան Գործակալութեան		2
18. Ծաղկախալ Հաւաքածոյ . Միջին շրջան		4
19. Դպրոցավարութիւն , Emerson E. White		5
» Առաւմապատմ . — Հ. Պեննեանի		5
20. Համառոտ Կրօնագիտութիւն . Ա. Հաբէեան		3
21. Սրժիս Զարն . Քերպաւմենր . Բ. Բարսեղեան		5
22. Նուէր Հայ մանուկներուն ,		1 ¹ / ₂
23. Դաստիարակութիւն աղջիկներու . Յուսիկ Վ .		3
24. ՀՔՍԼԷՅ , Դիտութիւններու վրայ ժաղովրդա-		
կան դասեր . Գ. Անդրեասեան		3
25. Դաստիարակութիւն պատանիներու . Յուսիկ Վ .		3
26. ԲԻԻՐԱԿՆ Լրագիր , Խարեկանը		50
27. Աւխարհագր . Օսմ . Կայսրութեան ,		2 ¹ / ₂

در علیده بفتح قوسنده قاضی عسکر خاندن سپاد داودیان

S. DAVIDIAN, 16. Kazaskér han ,

Bahdjé kapou , Constantinople